

# Óosana Ároo Ufafa

---

Maa maqa maaqána faqa faiqi faqa áuqu ufafa.

**1** <sup>1</sup> Óosana kúradoo áukuanna Ánutufa sía máru áinainannai mirí innaarunna faqa maa maqána faqa óosana arasée áuqinau.

<sup>2</sup> Mi aukuanná maa maqáfa fifau fáafau inóo márufanoo, asukuna firaafá rafáaqafinoo márufanoo Ánutuna maraquana fannóo nammári ámuuqumau úfaira foora úqidanoo óonuree anirée ímarinau.

<sup>3</sup> Mi faasaanná Ánutufa qinau, káaqa qáranara máriannee qufanóo káaqa qárafa kambíqanau. <sup>4</sup> Kambíqafufanóo qáfamaseenoo ámiqimambinoo qímaseenoo káaqa qárana faqa asukuna faqa áadu áadu rakéemma quqánau. <sup>5</sup> Rakéemma quqáseenoo qáfamaseenoo Ánutufa káaqa qáranara fáasaanee qinau, asukunara eendáki fee qinau. Miqí qímasoofanoo mikarí indaarú óosana araséenoo eendírafa náaree aniréenoo áiqaróofanoo iáqarafa aniroofanóo mifa mi iaqaráfa faqa mi eendiráfa faqa indaarúqaa fáasaana márinau.

<sup>6</sup> Miná inaaqianaa fáasaana Ánutufa kaifáa qinau. Innaarúna káqi sáqanna raináfinanoo nammári mirínni faqa mianní faqa áadu áadu rainánnoo márianifeera qufanóo miqímminau. <sup>7</sup> Miqí qímaseenoo Ánutufa innaarúna káqi sáqanna áuqu quqáseenoo nammári rainá mianní faqa mirínni faqa quqánau. Quqásoofanoo dóo miqínoo márinau. <sup>8</sup> Ánutufa mi kaqi saqanná áuqureenoo innaarúnee qinau. Miqímmásoofanóo eendírafa áiqaróofanoo iáqarafa aniroofanoo mi iaqaráfa faqa mi eendiráfa faqa inaaqianaa fáasaana márinau.

<sup>9</sup> Qaaramoó fáasaanaikufanoo Ánutufa kaifáa qinau. Maqásaa nammári suqúfinoo moodáanaki mandi fínanoo maqá koorooíanifeera qímasoofanoo miqímminoo márinau. <sup>10</sup> Ánutufa aadánaikunara maqá fée qínoo áuquranau. Nammári moodáanaki suqúnara ooruku námmaryi fée qínoo áuquranau. Miqí qímaseenoo dóo andeeqáfiifoo qímaseenoo asasinau. <sup>11</sup> Asasammáseenoo fúka máqasaara Ánutufa qinau. Ándanda óosana óosana kambíqaani, óosana óosana ándanda néemaru ainainná aqama faqa kambíqaanni, óosana óosana aqama íreemari saqarísa faqa kambíqaannee qufanóo miqímminau. <sup>12</sup> Maqá fánnoo,

óosana óosana ándanda faqa saqári faqa máqanau. Maqasoofanóo Ánutufa aikuqummáseenoo dóo ámiqímmínoo fee qímasee asasinau. <sup>13</sup>Miqímmásoofanoo eendírafa áiqaróofanoo iáqarafa aniroofanóo mi iaqaráfa faqa mi eendiráfa faqa qaaramoókinau.

<sup>14</sup>Ánutufa kaifáa qinau. Innaarúnai qóoma óosana óosana kambíqafinana, súani fáqa quqoona fáqa fásau fáqa iáqarana fáqa asukuna fáqa raináanifeera qinau, iáqarafa faqa áukuana faqa amaana súqirana óosana áreemariana uqannífiqaani fee qinau. <sup>15</sup>Mi qoomáusa innarúnaindari maqásaa káaqa qámannimaqaani qufanóo miqímmínau. <sup>16</sup>Miqí qímaseenoo Ánutufa firaa qoomatiaqara súani faqa quqoona faqa miqandá quqánau. Firaa qooma súaniara anée fáasaana rakísinimaqáannee qinau. Káqikaa qóomara quqoonara anée eendáki rakísinimaqáannee qinau. Fásau námu faqa áuqu quqánau. <sup>17</sup>Ánutufa mi qoomáusa innaarúnaindari maqásaa káaqa qáanifeera quqánau. <sup>18</sup>Eendáki faqa fáasaana faqa rakísidanoo asukuna faqa káaqa qárana faqa raináanifeera quqánau. Ánutufa quqáseenoo aikuqummáseenoo dóo ámiqímmáfinoo fee qímasee asasinau. <sup>19</sup>Miqímmásoofanoo eendírafa áiqaróofanoo iáqarafa aniroofanoo mi iaqaráfa faqa mi eendiráfa fáqa qaara faqa qaara faqáikinau.

<sup>20</sup>Ánutufa kaifáa qinau. Aiqáma nammáriki mária ainaináusa óosana óosana kambíqaani, maqá mirínni káqi sáqanna óosana óosana ufinuqá qumbiqáqa máridaqa qáqqa nuaqa. <sup>21</sup>Miqí qímaseenoo Ánutufa ooruku námmariki mária firaa aandausa faqa óosana óosana áinaina faqa áuqu quqánau. Ufiniuqá óosana óosana faqa áuqu quqánau. Áuqu quqáseenoo aikuqummáseenoo ámiqímmífoo qímasee asasinau. <sup>22</sup>Miqí qímaseenoo Ánutufa narí afaaqóoqa qímannimaqéenoo qinau. Ínni asumu móomoo kambíqáfiqa ooruku námmarki qumbiqáqa máriaqa. Mifa ufiniuqára fáqa móomoo kambíqafi mariaqee qinau. <sup>23</sup>Miqí qímasoofanoo eendírafa áiqaróofanoo iáqarafa aniroofanóo mi iaqaráfa faqa mi eendiráfa faqa moodáannai qisaukuinau.

<sup>24</sup>Miqímmá fufanoo Ánutufa qinau. Maqá fánnoo óosana óosana kásirana faqáa áandauqa máqaani. Máaqeena áadau faqa kásau áandau faqa firaana faqa káqikaana faqa maqá fánnoo máqaani qufanóo miqímmínau. <sup>25</sup>Miqímmáseenoo Ánutufa mi aqama ainaináusa áuqu quqáseenoo ámiqímmáfinoo qímaseenoo asasinau.

<sup>26</sup>Miqímmáseenoo Ánutufa kaifáa qinau. Maasá faiqí náanna faqáasa áuquanaura, maasá qimana kái maasá qeeqá fooqána áuquanaura. Misa ooruku námmariki noodáanna áinaina faqa sandáaqai qaqamáree nímaria ufinísa fáqa máaqeena áandauqá faqa kásau áandauqa firaanáuqa saa faqa káqikaanauqa saa faqa rakísianifeera áuquanaura.

<sup>27</sup>Miqí qímaseenoo Ánutufa faiqí narí fooqáa írana kái áuqinau. Faiqí fáqa ánaasee faqa náumoo faqáa qanda áuqinau. <sup>28</sup>Áuquseenoo Ánutufa

nifaaqóoqa qínoo qinau. Ínniqara asumu moómoo kambíqeeqa maa maqa maaqánaki qumbíqafiqa rakísiaqa. Qinée ínniqara maréeqee ooruku námmariki noodáanna faqa ufiniuqá faqa aiqáma káasau áandauqa rakísirausaika mánnimaqaanaura.

<sup>29</sup> Ánutufa kaifáa qínoo qinau. Ínni nárana sakummara foorá íreemarina óosana óosana faqa óosana óosana sáqari aqama faqa naaqéera nímidaqa. <sup>30</sup> Doo qinée aiqáma káasau áandauqa faqa ufiniuqá faqa ándanda faqa náriqa neemaría saqári amaneesá faqa naaqéera qinée nímidaqa. Miqí qímasoofanóo miqímminoo márinau. <sup>31</sup> Doo Ánutufa narí áuqu quqásoo áiqama áinaináuqa qáfamáseenoo firaqóo asasinu. Miqímmaseenoo eendírafa áiqaróofanoo iáqarafa ániroofanóo mi iáqaráfa faqa mi eendiráfa faqa moodáannai qísauku taikásee dínni moodáa marasée 6 faasaanáikinau.

**2** <sup>1</sup> Miqímmáseenoo Anutufa aiqáma innaarúna faqa maqá faqa áuqu taikánu.

<sup>2</sup> Dínni taikásee dínni óonu qaaraqánda marasée 7 fáasaana Ánutufa narí aináinirana taikánu. <sup>3</sup> Dínni taikásee dínni óonu qaaraqánda 7 fáasaanara Ánutufa afaaqóoqa qímasee, áaduma náaquqara fáasaanee qinau. Narí kadáapirirana mi faasaanná taikóonara mi faasaannára náaquqara fáasaanee qímasee idooanau.

### Adamafa faqa Éewafa faqa.

<sup>4</sup> Miqímmaseenoo Anutufa innaarúna faqa maqá faqa áuqinau. <sup>5</sup> Indaarú karaambáiqá Ánutufa maa maqána faqa mirí ínnaaruna faqa áuqu aukuaná aaku sía maqásaa quqóonara óosana óosana ándanda qaqama sía kambíqanau. Faiqí maqá apaurírafa faqa sía márinau. <sup>6</sup> Mikamúqoo nammári fannóo maqákiqari ururéenoo aiqáma máqa máaqa uqeená ámaqanau.

### Eedeena saqama ufa.

<sup>7</sup> Mikarí karaambáiqá Ánutufa maqá qumáreenoo faiqí minánnoo áuqinau. Áquuseenoo márirana ními marú aidooná aikáamarai fuaqásoofanóo mi fasiqáfa kásirana máranau. <sup>8</sup> Mi fasannái Ánutufa súani áfu óosanai Eedeenna máqa máaqaki kadiqa firaaná áquuseenoo narí áuquqoo fásiqana minakí quqána. <sup>9</sup> Ánutufa óosana óosana ámiqira saqariara qufanóo minakí kambíqafufaqa ámiqira aqama íraqau. Kadiqa qámbaanai saqári qaaraqánda marinau. Moó sáqari fannoo márirana ními máru saqarífa márinau. Kafáa moó sáqari fánnoo mandáinainara faqa ámiqira áinainara faqa írimaria íriranna nímimárufa márinau.

<sup>10</sup> Nammári moó fánnoo Eedeena máqa máaqakiqari qumuréenoo kadiqa qámbaana maqá uqeená uqeená íanifeera qúmiqareenoo qaara fáqa qaara fáqaki rainá fufanóo óoqufinau. <sup>11</sup> Moó ámara áuqu Pisoona

námmari fée qiqau. Mifá Qafiraa máqa máaqa átindannai óoqu finau.

<sup>12</sup>Miqóo kóora ámiqirafa máridanoo, ámiqira áfundi máru saqari anoonáfa faqa miqoo márinau. Firaa feefauru áqimaríá oonífa faqa miqóo márinau. <sup>13</sup>Kafa moó ámara áuqu Kiqoona námmari márinau. Mifá Kusa máqa máaqa átindanai qúmifi márinau. <sup>14</sup>Kafa moó ámara áuqu Taikirisa námmari márinau. Mifá Asiria máqa máaqa súani óosana qánnai átindanai qúmi márinau. Moó ámara áuqu Eeufarateesa námmari márinau.

<sup>15</sup>Karaambaíqa Ánutufa narí áuquqoo fásiqana máreeqee Eedeena kadidakína quqánau. Kadidakí maqá apaurídanoo aiqáma áinainasaa mi kadidánaki rakísianifeera quqánau. <sup>16</sup>Ánutufa quqáseenoo mi fasiqána maaqí qímaseenoo aakápanau. Anée kadidakína aiqáma sáqari qaqama diqísee náannee qinau. <sup>17</sup>Moodáa sáqariará kaí qinée qáoo qídaqa. Mandá áinainara írirana faqa ámiqira áinainara írirana faqa ními marí saqarína kai síá náa. Anée námaseenana mikarí kaí kúqinnaranoo.

<sup>18</sup>Mi fasannái karaambaíqa Ánutufa mi fasiqánara qinau, maa fasiqáfa naríaraa márifanoo síamma andeeqáidanoo. Qinée miná aqoónnana áuqusáananoo miná dadaaqíannoo.

<sup>19</sup>Ánutufa maqá qumáreenoo minánnai aiqáma áandau faqa ufiniuqá faqa áuqinau. Áquseenoo aiqáma náarammeeqeenoo faiqí máruqoo núquráanifeera quqásoofanoo nána áinainee áuquroofa dóo mi nuqúna faqáasa máriqau. <sup>20</sup>Miqímmáseenoo faiqí fánnoo kooqíkinaa áandauqa faqa káasau áandauqa fáqa ufiníuqa faqa núqu ráma quqánau. Miqíqa márufanoo Ánutufa mi fasiqána aqoónnanaikiranara misakí randéenoo síá paqúrinau. <sup>21</sup>Minára faiqárana faiqí áminau. Faifufanóo Ánutufa miná aqaasana moodáa tatúseenoo miná amaqínnai minakí ititánau. <sup>22</sup>Ititáseenoo karaambaíqa Ánutufa miná aqaasanannoo ánaasee áuqinau. Áquseenoo faiqí máruqoo áfiqee finau.

<sup>23</sup>Quqásoofanóo faiqí fánnoo qáfamaseenoo qinau.

Doo maqee uqanná qiní fooqáairafa uqanná maridanoo,  
ámudaani qiní qímudaani kínaafa,  
amaqí qiní qimaqínnai áuqirafa,  
qinée minára ánaasee fée qímasee áuquraanáura,  
mifá faiqí kínaafa márinará miqí qímasee áuqu raanáura.

<sup>24</sup>Minára kaí faiqí narí ánoona ákoona minnísee narí ánaaqa faqa moodáanaki máfi moodáara foora márídaqa.

<sup>25</sup>Mi fasiqáfa narí ánaaqandíri káqisamu máruqanda máriqau, síá naríara naríara nisaúrí máriqau.

**Faiqí ánaasee Ánutuna ufa rukíqoo úfafa.**

**3** <sup>1</sup>Karaambaíqa Ánutufa aiqáma áandauqakina áuquqoona qámbaanaindári sakáni mifa níkaru qira ufa akoofása márinau. Mifá

ánaasee irámirinoo qinau. Kúqaa fee Ánutufa saqáriuqaki aiqáma qádo qínoo fee sía naaqée qínoo fee.

<sup>2</sup>Mi anaaseéfa minára iriséenoo qímaminau. Eeóo aiqáma maa afuqánakinaa sáqari naaqée qifaqá náidaqa. <sup>3</sup>Kadiqa qámbaanai moodáa saqariara sía naaqée sía áuqaaqée qifaqá sía náidaqa. Maasá námaseeqa kúquauranoo.

<sup>4</sup>Sakáni miná ufa iriséenoo ánaasee ákaru qínoo qinau. Námasee sía kúqinnara únnaqidanoo, anee sía kúqinnaranoo. <sup>5</sup>Ánutufa minára íridanoo qáoo qínoo. Ínnée mi saqari aqamána námasee Ánutufara foora márídaqa mandá áinainara faqa ámiqira ainainara faqa írifóora.

<sup>6</sup>Ánaasee sakáni ufa iriséenoo mi saqarína áfu qáfamasoofanóo ámiqirafa márufanoo aqama faqa qáfoofanóo idaaqírafa márufanoo ámiqira áinainara íriranara faqa mandá áinainara íriranara faqa írufanoo ámiqufanóo mi saqari aqamaná díqíseenoo néenoo narí afaaqi fáqa ámufanoo nanau. <sup>7</sup>Miqandá námasoofanóo mikarí miqandá nífusaa írirafa kambíqoofaqa nári nifaaqa qáfamásee káqisamu márídee qímaseeqa nisaurúseeqa saqári ámanee didíqi ámanee fooqána qumáree akunúseeqa nári nifaaqasáa ititáqau.

<sup>8</sup>Mi faasaanná eenáanianna asooaá asooaá ímarufanoo Karaambáiqá Ánutufa kadidaí nímarufaqa faiqí faqa ánaasee faqa íriqacara saqáriuqaki nisaurúsee kukéeqau. <sup>9</sup>Karambáiqá Ánutufa faiqí áaramasee anée yáifee qufanóo mifá qinau.

<sup>10</sup>Anée kadidaí núanaqa qínée iriséeqa káqisamu máriunaua rufíaseeqa saqáriuqaki kukéeqaidaqa. <sup>11</sup>Miqí qufanóo Ánutufa qinau, yáfee ani káqisamu máriannanara qímaminoo fee. Anée saqári aqama qínée qádo qúnnana néenane. <sup>12</sup>Faiqí iriséenoo narí qímaminoo qinau. Maa anaaseefá qiní faqa márifa anée qímunafa mifa qímifaqa néeqa. <sup>13</sup>Miqí qufanóo karaambáiqá Ánutufa mi anaaseená irámirinoo qinau. Anée nánaree maa oosanná máreenanee. Mi anaaseefá iriséenoo qinau. Sakáni fánnoo aniréenoo qiní qíkaru qifaqá néeqa.

**Ánutufa mandá áfaaqooqa faiqí faqa ánaasee  
faqa sakani faqa qímanniminau.**

<sup>14</sup>Karaambáiqá Ánutufa miná iriséenoo quandáfinoo mi sakanína mandá áfaaqooqa qímamaqeenoo qinau.

Anée maa anaaseená ákaru qíannanara miná ákiiqara aiqáma áandauqakiqari anée kai maa manda áfaaqooqána máreenanaranoo.

Anée maqámau ámuáqundari nídana kookoomma nanánua.

<sup>15</sup>Qinée qíanaqa maa anaaseefa faqa anée faqa naríara naríara fídiaqaa ifáranoo.

Ínniqára faiqinámu náaruara namuqáa márifaranoo.

Mi anaaseená asumu kíqari moodáa fannoo aní ákiiqa radámuannoo.

Anée miná asumu kínaana áiku átaa ukaqá áminnaranoo.

<sup>16</sup> Ánutufa maaqí qímasee ánaasee afaaqóoqa qínoo qinau.

Anée ámuauquqa faqa márinqa umaara firaanáikámma ámaqaanaura.

Miqímmaseeqa faiqí máqaraqoo faqa aupúrarana ámianaura. Aní

aundurá fánnoo aneenná afaaqiara rída márinnaranoo.

Aní afaaqi fannóo aní úri áaqararafa márinqa anée miná

uréeqárafa márinnaranoo.

<sup>17</sup> Miqí qímaseenoo Ánutufa quandáfinoo faiqí afaaqóoqa qínoo qinau.

Anee aneenná ánaaqá ufa iriséena qinée qáoo qúnna sáqarina

qaqama náananoo.

Minára maa maqána áqurarasánana anée kadáapi rídana árirana

rakéeidana maa maqánaki úmmaqusee náida mária.

<sup>18</sup> Nimmúru fáqa amuka faqáa áinaina fáqa maqákíqari kambíqaannoo.

Anée káasau andanda neennáranoo.

<sup>19</sup> Anee tooqaamu árimarinana kadápirumasaidana maa maqánasaa

nárana kambíqasaidana naná fífinana kúqinana maqáki ani

áquafannanaki finnáranoo.

Aní maqánnai áuquqaafánafa márianafa máriananoo. Anée maqá

máriananoo kaifáa maqáikamma finnáranoo.

<sup>20</sup> Faiqí fánnoo narí ánaaqara maqásaa qáraa fásiqa ánaasee nínoo fee qímaseenoo áuqu Eewanée qinau. (Mi auqúna óosana aiqáma faiqí faiqí nínoo fée qídanoo.)

<sup>21</sup> Karaambáíqa Ánutufa aandáu apata qumáreenoo minánnai qamunnara foorá áuqeeqeenoo Ádamana faqa narí ánaaqá Éewana faqa níminau.

### **Ánutufa Ádamasa Éewasa kadidakíqari niqiqanau.**

<sup>22</sup> Miqímmaseenoo Karaambáíqa Ánutufa qinau. Maqee faiqí faiqí

maafá maasára foorá márídaqa áaqara óosanara faqa andeqára

óosanara faqa írídaqa. Maasa sia miqandára qíanaqa náaru márinqa

nímimari saqari aqamána diqísee neefáranoo. Diqísee námaseeqa

náaruara márifoora. <sup>23</sup> Karaambáíqa Ánutufa minára iriséenoo

Éedeena kadidakínaana doo miqandá nífaqaseenoo qinau. Ínneeqara

ínni áuquafanna máqanasaa márídaqa maqá áuqamásaídaqa nárana

paqúriaqa. <sup>24</sup> Ánutufa Eedeenna kadidakíqari Ádamasa Éewasa

niqiqoofaqá fufanóo súani óosana qáannai kadida átinni náaru márinqa

sáqari fáinnai fímaru aannásaa angiroouqá quqásoofaqá idá auru árirana

páipana uaqéidaqa faiqí minní fifóora rúkí tatáaka ímaríqau.

### **Káinasa Ábeerasa ufa.**

**4** <sup>1</sup> Adamafa narí ánaaqá Éewana faqa aaná númásoofanoo ámuauqu qáikinoo faiqí maqaséenoo miná áuqu Kainafeé qinau. Maqaséenoo

Éewafa qinau, Ánutufa dadaaqifaqá qinée faiqì akoonaiqí máqeeqa.

<sup>2</sup>Kafaa máriufanoo faiqí moó maqaséenoo miná áuqu Ábeeranee qinau. Ábeerafa innooqáfinoo kooqíkinaa áandausaa rakísirafa márinau. Miná áfasaafa Kainafa innooqáfinoo áfuqakina aináini marúfa márinau.

<sup>3</sup>Máriufoanoó moó kári Kainafa narí áfuqakinaa áinaina maraséeeo Ánutuna tatúfirana suqá áminau. <sup>4</sup>Ábeerafa mifá faqa Ánutuna tatúfu ámiraree qímaseenoo narí fírimaru aandausákinaana óoqasáa máqarana afaaqafaqána aruséenoo ámiqira áfaqa kai tatúfirana suqá áminau. Ábeerana tatúfirana Ánutufa qáfeenoo ámiqira fée qímasee asasinu. <sup>5</sup>Kafaa Kainaindí qáfamasee minnísanau. Kainafa miná qáfoofanoó firaqóo árana qoofanoó óori runínau.

<sup>6</sup>Ánutufa Kainana qáfamaseenoo qímaminu, nánaree aní árana qáidanoo fée. Nánaree aní oori mianní qúmidanoo fee. <sup>7</sup>Anée ámiqira áinaina áuqeenanau asasá mánáiqini. Anée mandáinaina áuqaannanara numóo fannoo aní kooqiki aní ámaara úsinoo maridanoo. Mifá aní rafáaqa fírarinana anée miná úraaqaraa.

<sup>8</sup>Miqí qímasoofanoo Kainafa narí ákaqa Ábeerana qímaminoo qinau. Áninaqa aaná fúa. Miqandá moósaa óonureeqa Kainafa narí ákaqa Ábeerana kuqá árinau.

<sup>9</sup>Árusoofanoo Ánutufa Kaina irámirinoo qinau, aní ákaqa Ábeerafa yáifée márídanoo fee. Kainafa qinau, Ábee qínee sía íridaqa, anee qíníara narí ákaqasaa rakísimarífee fée qídanee.

<sup>10</sup>Ánutufa miná iriséenoo qinau. Kaina anée nánée máreenee. Anée íria, aneenná ákaqa fidíka maqásaa téeqiananoo. Mi fidikáfa miná ákiiqara íannee qímasee maqákiqari qíní dáaraifaqa íriqa. <sup>11</sup>Anee aneenná ákaqa fídika maa maqánasaa téeqiananoo maqá qóo raqáfinaki aní ákaqa fidíka minakí kéeqeenoo. Minára qinée aní áqurara ufa ámeemaanai quqáidaqa. Anee sía kaifáa maqáki nárana ummaqusaida neennáranoo. <sup>12</sup>Anée nárana úmmaqusáinanoo maqá fánnoo sía aní nárana ámiannoo. Minára anee máaqa síainafa márídana áiku qúqirafa máaqa máaqa káqi ninnáranoo.

<sup>13</sup>Kainafa minára iriseenoo Ánutuna qímaminoo qinau. Anée qummaara firaaná qíní qímiananoo sía qinée amana uqéeráanaura.

<sup>14</sup>Qínee maa maqánasaa aní afusaa márunnana anée diqíqánaqa qínee qíku qúqiraua aiqámatinai nuanaura. Qínee máaqanna máaqanna dapíkiqa núànanoo yáfee qíní qíqafainafa mifá kuqá dárúannoo.

<sup>15</sup>Karaambáiqu minára iriséenoo qímaminoo qinau. Sía miqífara, faiqí moó fánnoo yáfee aní árinnana qinée miná ákiiqara dínni taikásee dínni ani qaaraqanda marasée náruanaura. Miqí qímaseenoo karaambáiqu Kaina afaaqasáa sía áruaqee akara quqánu. <sup>16</sup>Miqóoqari Kainafa Ánutuna óorisaaqari fínoo Éedeena kadida aaqáqari súani óosana qáannai moó máqa máaqai miná áuqu níku qúqiraua núa máqusa fee qímarunnai finau.

### Kainana áiku ásauku núqu.

<sup>17</sup>Miqóo óonureenoo Kainafa narí ánaaqa faqa faiqí moó akoonaiqí maqaséenoo miná áuqu Éenookánee qinau. Kainafa narí ánaaqa faiqí máqoo kari maqúsa moó áuquseenoo mi maqusána áuqu narí ámaaku amaránaikinoó Éenooká máqusa fée qinau. <sup>18</sup>Éenookafa faiqí kámmafinoo akoonaiqí Iradana máqanau. Iradafa faiqí kámmafinoo akoonaiqí Meequyaerana máqanau. Meequyaerafa faiqí kámmafinoo akoonaiqí Metusaerána máqanau. Metusaeráfa faiqí kámmafinoo akoonaiqí Rámeekana máqanau.

<sup>19</sup>Rámeekafa faiqí kámmafinoo qaara anaasee máranau, mooná áuqu Adaa námmarifa mooná áuqu Siraa námmarifa máriqau. (Adaa námmarina áuqu óosana ámiqira fée qímaqoofa márinau. Siraa námmarina áuqu óosana auqaaná fee qímaqoofa márinau.) <sup>20</sup>Indaarúqaa ánaasee áuqu Adaa námmarifa faiqí moó Yabarana maqasoofanóo fíndifinoo aandáu apatannái uíqaana maqa usakásaida nímarusa níkoofa márinau. <sup>21</sup>Yabarafa fírimaru andausásaa rakísi márusa níkoofa márinau. Yabarana ákaqa Yubarafa márinau. Mifá fíndifinoo quffreena fuaqée márusa faqa piripúnna árimarusa faqa níkoofa márinau. <sup>22</sup>Rámeekana ínaaqiana ánaasee moó Siraa námmarifa márinau. Mifá akoonaiqí Tubarakaina maqasoofanóo fíndifinoo koopáannai faqa qáinnannai faqa aináina áuqimarúfa márinau. Tubarakainana áuna auqu Naammaa námmarifa márinau.

<sup>23</sup>Rámeekafa narí ánaaqaqara maaqí qímasee qímanniminau.

Adaa námmarisa Siraa námmarisa qiní ufa íriaqa,

Qinée Rámeekausa qiní qínaaqaqara ufa qánaqa ámiqimmasee íriaqa.

Faiqí moó fánnoo kaakadi dárifaqa qinée miná kuqámma áriqa.

Ásauku sámú qiní dárina ákiiqara mi kumaaraaná kuqámma áriqa.

<sup>24</sup>Moó fánnoo Kainana árinna ákiiqara Ánutufa dínni taikásee dínni ani qaara marasée 7 fásiqa náruannoo. Moó fánnoo qiní Rameekausa dárinnana ákiiqara Ánutufa fíqaramasee 77 fásiqa náruannoo.

### Seetana áiku ásauku núqu.

<sup>25</sup>Adamafa kaifáa narí ánaaqa faiqí mara amisooofanóo ámuau qáikinoó akoonaiqí moó maqaséenoo miná áuqu Séetanée qinau. Miqí qímaseenoo miná ánoofa qinau. Ánutufa qiní qímaaku moó qíminoo narí áfasaana Ábeerana ámaqa máqaanifeera qíminoo mifá Kainafa áruna ámaqa máqaannoo.

<sup>26</sup>Séetafa innooqáfinoo akoonaiqí Éenoosana máqanau. Éenoosafa máru kámuqooqari óosana arasée misá Ánutunara innaaru qídaqa minára náaqura Karaambaiqée Yáawee fée qídaqa innaaru qímariquau.

**Adamana áiku ásauku núqu.**

*(1 Stori 1:1-4)*

**5** <sup>1</sup>Adamana áiku ásauku misá óosana maaqímmásee ákaraki márinau. Ánutufa indaarú narí amana kái faiqí ánaasee áuqinau.

<sup>2</sup>Náumóo faqáa qánda áuquseenoo nifaaqóoqa qíma nímaqaseenoo faiqí ánaasee fée qímassee núqu ranau.

<sup>3</sup>Ádamáfa áukuana 130 marasoofanóo miná ámaaku Séetafa kambíqanau. Narí ákoona fooqáafa miná amana kái márinau. <sup>4</sup>Séetana máqookari óosana araséenoo Ádamafa 800 áukuana máranau. Mi kamúqoo akoonaiqí mánaaqa faiqí námu moómoo Ádamafa máqanau.

<sup>5</sup>Ádamana áukuana aiqáma 930 maraséenoo kúqinau.

<sup>6</sup>Séetafa 105 áukuana maraséenoo akoonaiqí Éennoosana máqanau.

<sup>7</sup>Éennoosana máqoo kámuqooqari Séetafa 807 áukuana maraséenoo mi kamúqoo akoonaiqí mánaaqa faiqí námu moómoo máqanau.

<sup>8</sup>Séetana aiqáma áukuana 912 maraséenoo kúqinau. <sup>9</sup>Éennoosafa 90 áukuana maraséenoo akoonaiqí Kéennana máqanau. <sup>10</sup>Kéennana máqoo kámuqooqari Éennoosafa 815 áukuana maraséenoo mi kamúqoo akoonaiqí mánaaqa faiqí námu moómoo máqanau. <sup>11</sup>Éennoosana áukuana aiqáma moodáanaki 905 maraséenoo kúqinau.

<sup>12</sup>Miná ámaaku Kéennafa 70 áukuana maraséenoo akoonaiqí Maqarareerana máqanau. <sup>13</sup>Maqarareerana máqoo kámuqooqari Kéennafa 840 áukuana maraséenoo mi kamúqoo akoonaiqí mánaaqa faiqí námu moómoo máqanau. <sup>14</sup>Kéennana áukuana aiqáma moodáanaki 910 maraséenoo kúqinau.

<sup>15</sup>Miná ámaaku Maqarareerafa 65 áukuana maraséenoo akoonaiqí Yareedana máqanau. <sup>16</sup>Yareedana máqooqooqari 830 áukuana maraséenoo mi kamúqoo akoonaiqí mánaaqa faiqí námu moómoo Yareedafa máqanau. <sup>17</sup>Maqarareerana áukuana aiqáma moodáanaki 895 maraséenoo kúqinau.

<sup>18</sup>Miná ámaaku Yaareedafa 162 áukuana maraséenoo narí ámaaku Éennookana máqanau. <sup>19</sup>Éennookana máqooqooqari Yareedafa 800 áukuana maraséenoo akoonaiqí mánaaqa faiqí námu moómoo máqanau. <sup>20</sup>Yareedana áukuana aiqáma moodáanaki 962 maraséenoo kúqinau.

<sup>21</sup>Miná ámaaku Éennookafa 65 áukuana maraséenoo akoonaiqí Meetuseerána máqanau. <sup>22</sup>Éennookafa 300 áukuana Ánutuna áqoondikiranaki márídanoo akoonaiqí mánaaqa faiqí námu moómoo máqanau. <sup>23</sup>Éennookana áukuana aiqáma moodáanaki 365 áukuana máranau. <sup>24</sup>Éennookafa sía kúqinau. Káaqa Ánutunara rímarufa márufanoo Ánutufa káqimma áfiqasoofanóo sía sía inau.

<sup>25</sup>Éennookana ámaaku Meetuseeráfa 187 áukuana maraséenoo akoonaiqí Rámmeekana amarána máqanau. <sup>26</sup>Rámmeekana

máqooqooqari miná ákoofa Meetuseerafa 782 áukuana maraséenoo akoonaiqí mánaaqa faiqi námu moómoo máqanau. <sup>27</sup>Meetuseerána áukuana aiqáma moodáanaki 969 áukuana maraséenoo kúqinau.

<sup>28</sup>Meetuseerána ámaaku Rámmeekana amaráfa 82 áukuana maraséenoo akoonaiqí maqáséenoo qinau. <sup>29</sup>Ánutufa maa maqa maaqána áquraraqoofaqá maasa kadáapi rídaqa. Maa faiqífa kadáapiriranaki márunnana asooárana qímiannoo fee qímasee miná áuqu Nooa neé qinau. <sup>30</sup>Nooana máqooqooqari miná ákoofa Rámmeekafa 595 áukuana maraséenoo akoonaiqí mánaaqa faiqi námu moómoo máqanau.

<sup>31</sup>Rámeekana áukuana aiqáma moodáanaki 777 maraséenoo kúqinau.

<sup>32</sup>Miná ámaaku Nooafa 500 áukuana maraseenoo miqóoqari akoonaiqí qaaramoó máqanau. Misá núqu Séemmana faqa Qámmafa faqa Yáfeetana faqa máqanau.

#### **Faiqí ánaasee mandá áinaina máreeù úfafa.**

**6** <sup>1</sup>Mi fasannái faiqí ánaasee moómoo kámambufaqá maqa máaqa ititá fíqa márídaqa misá mánaaqauqa moómoo máqaqau. <sup>2</sup>Maqásaa fásiquaqa Ánutuna faiqi námu mi manaaqáusa nínadafoofaqa nífu nóori ámiqirausáuga kai márufafa nári nídímarusa máree máriqau. <sup>3</sup>Miqí márufanoo Ánutufa qinau. Qíní maraquna náaru náaru sía faiqíki máriannoo. Misá fifau faiqí faiqí márianara kísaaqa áukuana ateeekásee qúsa áukuana nímianaúra, 120 áukuana kai nímianaúra.

<sup>4</sup>Mi karí faqa kásooqaqee faqa maqásaa fásiquaqa Ánutuna faiqi námu faiqí níraamuna máraqa nínii soofaqá faiqí máqee máriqau. Mi faiqísa nímudaani faqaasa murúsaqa árirausa maa maqánasaa márídaqa núqu faqáasa máriqau.

<sup>5</sup>Ánutufa aiqáma maqásaaqaraasa nínadafoofaqá misá márirafa faqa írirafa faqa mandáika uqanná inóo márinau. <sup>6</sup>Miqíqa márufanoo Ánutufa firaqóo misá mi manda oosannára írinau. Mifá faiqí áuqu maqásaa quqóonara írufanoo aundurá mandáikufanóo ákooqoofanóo qinau. <sup>7</sup>Maa oosanáusa qinée áuquafanausa maa maqánasaa qaraana qinée aiqáma ruká áqusaanáura. Faiqí faqa ufini aandáù faqa aiqáma ruká áqusaanáura qinée misá áuquafannanara qíkooqaidanoo. <sup>8</sup>Ánutufa Nooanara kái asasinau.

#### **Nooafa firaa sipa áuqu úfafa.**

<sup>9-10</sup>Nooana óosana maaqímminoo márinau. Nooafa kái sía áaqarana márufa márinau, narí faqa márusakiqari naríaraa andeeqárafa márinau. Mifá kai Ánutuna áqoondikiranaki márinau. Miná ámaaku qarammoo námu máriqau. Misá núqu Séemmafa faqa Qámmafa faqa Yáfeetafa faqa máriqau.

<sup>11</sup>Aiqámausa Anutuna áfusaa mandáinainaki máriqau. Faiqí narári narárirafa aiqáma máqa máaqaki qumbíqanoo márinau. <sup>12</sup>Ánutufa

aiqáma máqa máaqaki qáfoofanoo mandáika uqannámmínóo márínau. Faiqí ánaasee aiqáma mandáinainaki kái máriqau. <sup>13</sup>Miqíqa márufanoo Ánutufa Nooana qímaminoo qinau. Faiqí narári naráirafa qumbiqánoo márínara qinee aiqáma fásiqa ánaasee náru taikáanauree qídaqa. <sup>14</sup>Nooa, anée ámiqira saqárinnaí firaa sípa áuqua. Miná aunduráki moómoo rúmma áuqua. Aunduráki faqa adisáa faqa koorootáqa qumáree akusáinanoo ititáni. <sup>15</sup>Anée sípa maaqímasee áuqua. Mina kísaaqa fannoo Aarínnoonna nammariqari Síara Doona nammáriki amanasáa 130 metres miná kísaaqa máriani. Miná qúsa fannoo 22 meters sía kísaaqa uqanna márínau. Mi sipána maqásaqari máqa ákiiqa amanasáa 13 metres máriani. <sup>16</sup>Ásaana quméeqarana ámeemaanai apootaana káqi máriani 0.5 metre máriani. Sípa qaqaasanaí firaa kooqí áuquseenana sípa aundurái maqásaa tidá rúa, miná múrufi qámbaanai moó tída rúa, miná maaríqoo moó tída rúa. <sup>17</sup>Ánutufa kaifáa Nooana qímaminoo qinau. Qinée nammári maréeqee quqásaananoo firaaqóo áufinoo aiqáma kásimari ainaináusa náru taikáannoo. Áiqáma maqásaa maría ainaináusa faqa kuqu taikéefaranoo. <sup>18</sup>Aní fáqa kai moodáanaki kíra úfa qianúra. Aneenná ánaaqa faqa aneenná faiqi námu faqa misá nínaaqmaaka faqa sípaki kéeqafi máriaqa. <sup>19</sup>Anée aandáu óosana óosana maréeqee sípaki quqáa. Óosana óosana qaara kái qaara kái ákoona faqa ánaasee faqa apámmasee sípaki quqásainaqa aní faqa asumu mariaqa. <sup>20</sup>Óosana óosana úfini faqa qaara kái qaara kái mara quqásainaqa aní faqa asumu máriaqa. <sup>21</sup>Anée óosana óosana nárainaina misáindi faqa aneennáindi faqa mara sípaki quqáa.

<sup>22</sup>Nooafa Ánutuna ufa iriséeno mifá qundée kái inau.

### Nammári áufiu úfafa.

**7** <sup>1</sup>Karaambáiq Nooana maaqí qímasee qímaminau. Anée aneenná áiku ásauku faqa sípaki kéeqaa. Maqá sáaqaraasakíqari anée kai aneennáraa andeeqárafa máriana qáfidaqa. <sup>2</sup>Ínnee qiní qífusaa ánu kara áandau fee qímariana qísauku dínni taikásee dínni óonu qaara marasée 7 ákoona faqa ánaasee faqa aní faqa sípaki maréeqee quqásainaqa asumu máriaqa. Ínnee qiní qífusaa sía ánu kara aandau óosana óosana ákoona faqa ánaasee faqa moodáa kai maréeqee minakí asumu quqásaina máriaqa. <sup>3</sup>Áiqama úfini óosana óosana dínni taikásee dínni óonu qaara marasée 7 ákoona faqa ánaasee faqa maréeqee sípaki quqáa. Miqímmasainaqa aiqáma áandau ufini kaifáa maa maqánasaa moómoo kiaqa. <sup>4</sup>Dínni taikásee dínni óonu qaaraqánda marasée 7 fáasaana áiqaráinaqa miqóo aaku maqásaa quqánaura. Qaara fasiqa níku nísauku taikásee 40 fáasaana faqa éendaki faqa aaku rída máriannoo. Miqí márínaqa qinée maqásaa aiqáma náanna faqáasa qeeqá áuqu nísaaafanausa taiká nísanaura.

<sup>5</sup>Nooafa aiqáma áináina Ánutufa qímamúndee káimminau.

<sup>6</sup>Nooafa 600 aukuana marasoofanóo mi aukuannásaa nammári áufirafa áninau. <sup>7</sup>Nooafa Ánutuna mi ufáusa iriséenoo rufiaseenoo narí faqa narí ánaaqa faqa narí ámaaku qaaramoó námu faqa minamúsa nínaaqmaaka faqa sípaki kéeqaquau. <sup>8-9</sup>Óosana óosana áandau úfini ákoona faqa ánaasee faqa Ánutuna áfusaa ánukarausa faqa sía ánukarausa faqa aiqáma Nooana fáqa sípaki kéeqaquau. Ánutufa ufa qumáu kai kéeqaquau. <sup>10</sup>Dínni taikásee dínni óonu qaara marasée 7 fáasana márinoo nammári áufinau.

<sup>11</sup>Mi aukuanná Nooafa 600 áukuana máranau. Qaara quqoonasáa qíku dínni taikásee dínni óonu qaaraqánda marasée 17 fáasaanasaa mi faasaanná kaí nammári radíqinau. Mi faasaanná kaí maqá ámeemaanindari námamari radíqisee ururéenoo innaarúna kóoqiara foorá atúqóofanoo aaku firaafa nammáriara foorá adíanau. <sup>12</sup>Qaara fasiqa níku nísauku taikásee 40 éendaki fáqa fáasaana faqa aaku firaafá nammáriara foorá adíanau.

<sup>13</sup>Nammári radíqu fáasaanna mi faasaanná kai Nooafa narí ánaaqandiri faqa narí ámaaku námu Séemafa faqa Qámmafa faqa Yáfeetafa faqa minamúsa nári nínaaqmaaka faqa sípaki kéeqafíqa máríqau. <sup>14</sup>Káasau áandau óosana óosana faqa máaqueena áandau óosana óosana faqa ufini óosana óosana faqa firaa aandauqá faqa káqikaa áandauqa faqa Nooana áiku ásauku faqa sípaki kéeqaquau. <sup>15</sup>Aiqáma óosana óosana kásimaru aandau ufinísa ákoona faqa ánaasee faqa Nooana faqa sípaki kéeqaquau. <sup>16</sup>Ánutufa Nooana qímamu mau kái kéeqa fufanóo Ánutufa narí kaí kooqí ititá nímaqanau.

<sup>17</sup>Qaara fasiqa níku nísauku taikásee 40 faasana aaku nammáriara foorá adíanau. Miqí ufanóo nammári qumbiqéenoo sípa uqéereeqeenoo murúsaqa quqánau. <sup>18</sup>Nammári fánnoo firaaqóo innooqóofanoo sípa fannoo miná ámuuqumau nímarinau. <sup>19</sup>Nammári fannoo moó faqa innooqéenoo aiqáma kísaaqa áaqana dukúninau. <sup>20</sup>Kaifáa innooqéenoo kísaaqa áaqana óori aaqaramáseenoo 7 meters amana óoru márinau. <sup>21</sup>Miqínnoo márufanoo maqásaa máru ainaináusa aiqáma kúqíqau. Aiqáma úfiniuqa faqa aiqáma ándauqa faqa aiqáma fásiqa ánaasee faqa kuqu taikáqau. <sup>22</sup>Aiqáma aandáu faqa doodaani faqa maa maqánasaa marúsa kúqu taikaqau. <sup>23</sup>Karaambáíqa aiqáma áinaina maqásaaqaraa áinaina taiká uqanná sánau. Faiqí ánaasee faqa aandáu faqa ufini faqa taikánnisanau. Nooafa kái narí áiku ásauku faqa narí sípakinaa áinainauqa faqa misá kaí asumu máríqau. <sup>24</sup>Dinni qísauku taikásee dínni óonu qaara fasiqa maraséenoo moodáa fásiqa ásaukuqara 150 faasaana nammári káqi áufinoo márinau.

### Nammári áufirafa taikóo úfafa.

**8** <sup>1</sup>Márufanoo Ánutufa Nooanara fáqa narí áiku ásauku faqa aiqáma áandau miná fáqa márusara faqa iriséenoo qufanóo úfai úqufanoo

nammári fannoo qúmi marínau. <sup>2</sup>Maqá ameemaanaindari nammári ururée márúna rafáaqa finau. Rafáaqaqafuséenoo innaarúna kooqíara foorá ititásoofanóo innaarúnaindaraa námári fáqa sía quminau. <sup>3</sup>Ititá fufanóo maqásaa nammári fánnoo íreedaa kai íreedaa kai óoru maree óoru máree qúmiqúmíi ufanóo maqá koorooinau. 150 súanisaa nammári qúmimarinau. <sup>4</sup>Dínni taikáseenoo dínni óonu qaaraqánda marasée 7 qúqoonasáa miqí mándee qúqoonna qámabaanaí qísaukuqara faqa dínni qíku taikáseenoo dínni óonu qaara marasée 17 fáasaana Nooana sípa fannoo Ararata áaqanasaa múqufi quqásoofanoo márínau. <sup>5</sup>Miqóoqari nammári uru máree óoqinufanóo qísaukuqara taikásee 10 qúqoonasaa indaarúqaa fáasaanasaa áaqana átiua koorooináu.

<sup>6</sup>Qaara fasiqa níku nísauku taikásee 40 fáasaana áiqaróofanoo Nooafa windúqaa atúáseenoo ufini kaamméesa fooqána mára áqinai. <sup>7</sup>Ufiní fannóo sía kaifáa áninai. Káqi kai qáqánnoo nímárinai. <sup>8</sup>Nooafa mi ufinínara rakísúsia sía ánufofanoo nakipurúna mara áquseenoo nammári qáfaanifeera aqiqanau. <sup>9</sup>Áqusoofanóo nakipurúna maqára randóosianóo nammári káqi márufanoo mi eendánaki kaí kaifáa Nooafunnái sípaki áninai. Nooafa narí ásauku mádaanaí quqáseenóo qumára sípaki quqánai. <sup>10</sup>Qísauku dínni taikásee dínni óonu qaara marasée 7 fáasaana áfeesida máriufanoo Nooafa nakipurúna kaiqáa maréeqeenoo mádaanaí áqinai. <sup>11</sup>Eenée márufanoo nakipurúna fannoo oorifa sáqari ámanee ámmunirana rakéemma aakú máree áninai. Nooafa mi saqari amaneená qáfamaseenoo dóo nammári óoqi márídanoo fée qínai. <sup>12</sup>Miqóoqari kaifáa dínni taikásee dínni óonu qaara marasée (7) fáasaana áiqaróo fanoo Nooafa nakipurúna kafáa mara quqásoofanoo dóo funnái fífinoo dóo sía kafáa áninai. <sup>13</sup>Nooafa 601 áukuana marasoofanóo indaarúqaa qúqoonna indaarúqaa fáasaanasaa nammári túkaqnau. Nooafa sípa ataufakaaqa akuámaqaqoonna rafáammasee qáfoofanoo maqá aadána úsimarinai. <sup>14</sup>Namba 2 qúqoonasaa 27 fáasaanasaa aiqáma nammári túkaqnamáfufanoo maqa máaqa aadána uqanná márínai.

<sup>15</sup>Miqímmafufanóo Ánutufa Nooana qímaminoo qinai. <sup>16</sup>Doo sípakiqari anée faqa aneenná ánaaqa faqa aneenná faiqi námu faqa misá nínáaqmaaka faqa ráudaqa. <sup>17</sup>Áiqáma ufiniuqá faqa aandáuqa faqa nífiqee ráudaqa. Ráudamafiqaa maqa máaqaki daráaniqa asumu moómoo kambíaaqa.

<sup>18</sup>Miqí qímasoofanoo Nooafa fáqa narí ánaaqa faqa narí faiqi námu faqa misá nínáaqmaaka faqa sípakiqari ráudaqau. <sup>19</sup>Aiqáma áandauqa faqa ufiniuqá faqa narí óosana narí óosana kai moodáanaki suqúfufaqaa ráudamaki daráaniqau.

### **Nooafa karaambáiqaa tatúfirana suqá áminai.**

<sup>20</sup>Nooafa rafúdamaufanóo karaambáiqaa tatúfirana suqárara óoni qumáreenoo áaku aakummáseenoo Ánutuna áfusaa ánuakara áandau

faqa ufini faqa maraséenoo múduka Ánutuna tatúfirana suqá áminau.

<sup>21</sup> Suqóofanóo miná áfunda karaambáiq aikiambú ufanóo udiráma qáfeenoo asasinau. Asasammáseenoo maaqí qímasee qímmirino qinau. Sía qinée kaifáa faiqí ínni mandáinaina ákiiqara aiqáma máqa máaqa niqúraráanauranoo. Ínneeqa faiqí sáaqari írirana faqa márirana faqa mandáika kai ímarunara sía kaifáa únandée íqa maqa máaqa afaaqasáa mária fásiqa ánaaseesa faqa aandáu dódóáni faqa náru taikáanaura.

<sup>22</sup> Ánutufa minára maaqí qímasee qinau.

Maa maqáfa káqi márinaqa  
qúmmaqíra áukuana faqa nárana nára áukuana faqa  
suara fáqa aiqaiqá faqa aaku áukuana faqa  
súani áukuana faqa fáasaana fáqa eendáki faqa  
sía taiká nímaqaanaura, káqi márifaranoo.

**Ánutufa Nooana faqa moodáanaki kinau.**

**9** <sup>1</sup> Ánutufa Nooana narí faiqi námu fáqa nifaaqóoqa qínoo qinau. Ínni asumu moómoo kambíqafi aiqáma máqa máaqa amana kái máriaqa. <sup>2</sup> Aiqa áandauqa faqa ufiniuqá faqa noodáanna faqa ínniara rufíaranaki máriaqa. Misá ínni afeeka ámeemaanai máriaqa. <sup>3</sup> Ínnee maaqóoqari sía ándanda kai náqa mi aandausá namu faqa naaqa. Ínnee náranara foorá naaqéera nímidafa.

<sup>4</sup> Ínnee moodáa ainainá kaí sía naaqa, fidíka amaqíki márinnana kaí sía naaqa. Mifá márirana nímirarífa márinarana sía naaqa. <sup>5</sup> Faiqí moó fánnoo faiqí faiqí fidíka ruqíqainaqa qinée miná ákiiqara ummaara ámianauranoo. Aandáu moó fánnoo faiqí faiqí kuqá nárinaqa qinee mi aandauná kuqá áruanaura. <sup>6</sup> Ánutufa faiqí faiqí narí fooqáasa áuquqoonara yáfee mooná áuqu qímasee kuqá árinnana akaqáusa miná ákiiqara narí árifaranoo.

<sup>7</sup> Ínnee moómoo faiqí maqasáifaqa aiqáma máqa máaqaaki amanaikámmafi máriaqa.

<sup>8</sup> Ánutufa Nooana faqa narí faiqi námu faqa kaifáa qímanniminoo qinau. <sup>9</sup> Maqee qinée ínni faqa ínnisaaqari kásooaaqee kambíqainausa faqa moodáanaki kára úfa qidaqa. <sup>10</sup> Aiqa áainaina ufiniuqá faqa aiqáma aandáuqa faqa aní faqa sípakiqari ánusa faqa moodáanaki kianáura. <sup>11</sup> Maa ufáusannoo qinee moodáanaki kára ufa ínni faqa qidaqa. Qinée kúqaa qíma afeekaiká qidaqa sía kaifáa nammári áufirafa faiqí faqa aiqáma áinaina faqa náruannoo. Sía uqanna kafáa nammári áufirafa maa maqa maqána mandáikíannoo.

<sup>12</sup> Qinee náaru márira móodaanaki kára ufa aní faqa aiqáma áandauqa faqa dódodaaniyuqa faqa qúnafa maaqí qímasee uqannífiqaanaura. <sup>13</sup> Qinée qeeqá óondanda oonnámuki quqáanaura. Mifá qinée maa maqánasaaqaraasa faqa moodáanaki kírana

uqannífiqaannoo. <sup>14</sup>Yáiree fée qinée oonnámunnai innaarúná ititá sáananoo miqóo óondanda kambíqaannoo. <sup>15</sup>Oonnámuki óondanda raféeqna fínaqa qáfeeqa qinée aní faqa aiqáma áandau dóodaani faqa qíma afeekaikíra ufara irisée sía kaifáa nammári áufirafa náruannoo. <sup>16</sup>Óondanda oonnámuki raféeqnáinaqa qáfamáseeqa náaruara qínee ínni maqásaaqaraasa faqa náaru mārira móodaanaki kíra ufa qáfannanara írianaura.

<sup>17</sup>Minánnai qinée aandáuqa faqa dóodaaniuqa faqa qíma afeekaikíafanna ufana kooroo ídaqa.

### **Nooana faqa narí faiqi námuara faqa qídanoo.**

<sup>18</sup>Nooana faiqi námu sípakiqari ánusa núqu maaqímminoo mārínau. Séemmafa faqa Qámmafa faqa Yáfeetafa faqa mārīqau. Qámmafa Kánnaana ákoofa mārínau. <sup>19</sup>Nooana mi faiqi qaaramoo namúsa aiqáma maa maqánasaaqaraasa níkeekú nikaakú mārīqau.

<sup>20</sup>Nooafa áfuqaki áinaini marufa mārínau. Mifa indaarú óosana arasée áfuqa áuqusee uáinna sanda moómoo úmmaqinau. <sup>21</sup>Mifa uáinna aqama tatiséeno moómoo néeneeséeno fúrufara máseenoo narí qamunna raipáquseeno narí úiqaana máqaki káqi sámu faiqanau. <sup>22</sup>(Yáfeetafa indaarúqaafa Séemafa miná ánaaqianaafa mārínau Qámmafa ínaaqianaafa mārínau.) Qámmafa Kannaana ákoofa mārīdanoo aniréeno narí ákoofa káqi sámu faiqaqée ufanoo óonu qáfeeno narí ákaqaafasaaqara náaramáseenoo qímanniminu. <sup>23</sup>Séemafa faqa Yáfeetafa faqa minára iriséeqa qádo qímasee qamunna marasee moó fánnoo dínni áti narí áururusaa quqásoofanoo moó fánnoo dínni áti narí áururusaa quqáseeqara nínaaqianaindari uíqaana máaqaki kéeqa fíqaqara nārì níkoona afaaqa ititá ámaqau. Miquandá nóori káqinni quqásee nisaurúano qímasee sía nārì níkoona qáfaqu.

<sup>24</sup>Nooafa kásooqaqee írirafa kambíqafufanóo narí ínaaqianaa fáiqi mifa áuqoo áinainnara írinu. <sup>25</sup>Iriséeno maaqí qímasee áquráranu. Qínee aní ámaaku Kannaanasáa áqurara úfa quqánaura. Anee aneenná ákaqaafasauqa saiká fáiqi mārīa. <sup>26</sup>Miqí qímaseeno Nooafa quandáfinoo Qammana ákaqaafasaa qarara maaqí qinu.

Karaambáiq Séemana Ánutuna amooqírana ámia.

Kannaafa Séemana aináinira fáiqi mārīannoo.

<sup>27</sup>Ánutufa qínano Yáfeetanakiqari moómoo kambíqafíqa miná fáiqi námu Séemana fáiqi námu fáqa moodáanaki mārīfanoo.

Miqíqa mārīfanoo Kannaafa Yafeetana aináinira fáiqi mārīannoo.

<sup>28</sup>Nammári áufirafa taikóofanóo miqóoqari Nooafa 350 áukuana maraséeno kúqinu. <sup>29</sup>Miná áukuana aiqáma moodáanaki 950 áukuana maraséeno kúqinu.

**Nooana faiqi námu nínaiqimara nuqu.**

**10** <sup>1</sup>Nooana faiqi námu núqu maaqímminoo márínau. Séemmafa faqa Qámmafa faqa Yáfeetafa faqa máriqau. Nammári áufirafa taikóoqooqari misásaaqari kambíqarausea núqu maaqímminoo máriqau.

<sup>2</sup>Yáfeetana faiqi námu núqu maaqímminoo márínau. Koommafa faqa Makóokafa fáqa Madaifa fáqa Yafanafa fáqa Tubanafa fáqa Meeseekafa fáqa Tirasafa fáqa máriqau. Mi fasiqáusa nínaiqimara nísaifaqausa náriqa nínaakusa núqu máree máriqau. <sup>3</sup>Koommanasáaqari kambíqoo máqannaasa núqu Asakeenasa máqannaasa faqa Rifata máqannaasa faqa Tookaramma máqannaasa faqa máriqau. <sup>4</sup>Yáfatanasáaqari kambíqoo máqannaasa núqu Eerisa máqannaasa faqa Sipainna máqannaasa faqa Sipurusa máqannaasa faqa Roodeesa máqannaasa fáqa máriqau. <sup>5</sup>Misá ooruku námmari áfaiqara márusa faqa káqikaa áfumaki márusa faqa misá nínaakusa máriqau. Misáuqa Yafeetanakiqari kambíqarausea márídaqa náadu náadu máqa máaqaki márídaqa náadu náadu ufa qímaríqau.

<sup>6</sup>Qammana faiqi námu núqu maaqímminoo márínau. Kusafa faqa Isipafa fáqa Ribiafa fáqa Kannaafa fáqa máriqau. Mi fasiqáusa nínaiqimara nísaifaqausa nári nínáakusa núqu máree máriqau. <sup>7</sup>Kusana faiqi námukiqari kambíqoosa Seebaa máqannaasa faqa Qafiraa máqannaasa faqa Sabataa máqannaasa faqa Rammaa máqannaasa faqa Sabateeka maqannaasa faqa máriqau. Rammanasáaqari kambíqoosa Seebaa máqannaasa faqa Deedana máqannaasa faqa máriqau.

<sup>8</sup>Kusafa akoonaiqi Nimaroodana máqanau. Nimaroodafa fíndifinoo maa maqa maaqánaki indaarúqaa rákira káraambaiqa márínau. <sup>9</sup>Karaambáiqi dadaaqufanóo mifa ámudaaná qímasee uaqée márufa márínau. Miqí márúnara faiqi ánaasee maaqi qímasee akaqúsara qímaríqau. Karaambáiqi fannoo aní Nimarooda fará foorá káaqa ámudaaná qímasee uaqée marí fará foorá málsáannoo. <sup>10</sup>Nimaroodafa Baabeera máqusa fáqa Eereeka máqusa fáqa Akada máqusa fáqa mi maqusa namúna indaarú rakísimarínau. Mi maqusa namúsa Babiroomia máqa maaqaki máriqau. <sup>11</sup>Miqóo máriufanoo Nimaroodafa Asiria máqa máaqai óonureenoo Ninifee máqusa faqa Reehoobootaira máqusa faqa Karaa máqusa faqa Reeseena máqusa faqa áuqinau. <sup>12</sup>Reeseena máqusa fannoo Nineefee máqusa dínni márifanoo Karaa firaa taunna dínni márifanoo qámbaraana márídano.

<sup>13</sup>Isipana sáaqari aruakúsa Ridiaa máqannaasa faqa Anamma máqannaasa faqa Reehaba máqannaasa faqa Nafatuqa máqannaasa faqa <sup>14</sup>Patarusa máqannaasa faqa Kasaru máqannaasa faa Kareetee máqannaasa faqa máriqau. Firistía máqannaasa Kareetee máqannaasakiqari kambíqarausea máriqau. <sup>15</sup>Kannaana faiqi námu

núqu maaqímminoo márinau. Indaarúqaafa Sidoonafa márinau. Miná ánaaqiannaafa Héetafa márinau. Miqandá nárì nínaakusa núqu marasée máriqau. <sup>16</sup>Kannaafa Yeebusa máqannaasa faqa Amoorá máqannaasa fáqa Kirakasa máqannasa fáqa nínaakufa márinau. <sup>17</sup>Hifita máqannaasa fáqa Akaa máqannaasa fáqa Sinita máqannaasa fáqa máriqau. <sup>18</sup>Arafada máqannaasa fáqa Seemara máqannaasa faqa Qamata máqannaasa faqa máriqau. Kanna máqannaasa moómoo óosana raináfufaqa aiqáma máqa máaqaki daráanimámbi máriqau. <sup>19</sup>Máriuafaqá Kannaana sáaqari kambíqarausa misá máru maqána dínni ati Sidoona máqusaki márufanoo súani dínni átaaqeenni Keeraa máqusa Kasaa máqusa aaqá márúna raqúru áminoo márinau. Miqóoqari súani óosana qáannai Soodoomma máqusa faqa Koomoorá máqusa faa Adama máqusa faqa Seeboima máqusa Rasaa máqusa aaqá márúnnai dínni ati márinau.

<sup>20</sup>Dóo Qammana sáaqari kambíqarausa náadu náadu máqusakiaqa raináfufaqa náadu náadu úfa qímariaqau.

<sup>21</sup>Séemmafa Yáfeetana áfasaafa Heeburu máqannaasa nínaakufa márinau. <sup>22</sup>Séemana faiqi námu núqu maaqímminoo márinau. Eerammafa faqa Asurafa fáqa Arafakadafa fáqa Rudafa fáqa Arammafa fáqa máriqau. Mi fasiqúsa nínaiqimara nárì nínaakusa núqu máree máriqau. <sup>23</sup>Arammana faiqi námu Qusa máqannaasa faqa Huraa máqannaasa faqa Keeteera máqannaasa faqa Meeseekaa máqannaasa faqa máriqau. <sup>24</sup>Arafakadafa Seeraana ákoofa márinau. Seeraafa Eebeereena ákoofa márinau. <sup>25</sup>Ebeerafa akoonaiqí qaaraqánda máqana. Indaarúqaana áuqu Peereekafa márinau. Miná áuqu óosana rainára fée qinóo márinau. Mifá máru áukuanna maqa máaqa rainánoo márufafa minára Peereekaneé qinau. Peereekana ákaqa áuqu Yookatanafa márinau. <sup>26-29</sup>Yookatana faiqi námukíqari maaqímmasee máqannaasa máriqau. Aramooda máqannaasa faqa Seereefaa máqannaasa faqa Asammafee máqannaasa faqa Yeeraa máqannaasa faqa Adooramma máqannaasa faqa Qusaraa máqannaasa faqa Dikaraa máqannaasa faqa Oobara máqannaasa faqa Abimaera máqannaasa faqa Seebaa máqannaasa faqa Oofira máqannaasa faqa Qafiraa máqannaasa faqa Yoobabaa máqannaasa faqa máriqau. Aiqámusa Yookatana ánaiqimara máriqau.

<sup>30</sup>Misá máru máqa máaqafa dínni ati fannoo Meesaa máqa máaqaindari Seefaraa máqa máaqai súani óosana qaannai áaqana máqa máaqa dínni áti fannoo raqúru áminoo márinau.

<sup>31</sup>Séemana faiqi námu miqímmiqa máriqau. Náadu náadu máqa máaqaki márídaqa náadu náadu ufa qímariaqau.

<sup>32</sup>Aiqáma misauqa Nooanasáaqari kambíqarausa máriqau. Moó máqannaa moó máqannaa náriqa óosana amana kái máriqau. Nammári áufirafa taikáfufaqa aiqáma maa maqánasaaqaraasa Nooana faiqi námukiqari kái kambíqafi máriqau.

**Babiroonnia máqusasaa kísaaqa máaqa usakóo úfafa.**

**11** <sup>1</sup>Indaarú nammári taikóo kámuqoo aiqáma maqásaa qáraasa moodáa úfa faqáasa márídaqa moodáa úfa kaí qímariqau. Aiqáma áinainara moodáa áuqu kaí rée maríqau. <sup>2</sup>Misá súani óosana qáannai óonuree anirée iqá níniufaqa Babiroonnia áfaasa paqúrimmasee miqóo máríqau.

<sup>3</sup>Misá miqóo márídaqa maaqí qímasee narí qímami narí qímami qídaqa qiqau. Ánifaqa ínnisáimbaqa maqá qumáreeqa atakúseeqa idára sáananoo afeekaikámma fínaqa minánnai máaqa usakáa. Maasá miqímmáseeqa áaku aakummáséeqa koorootáqa miná apootaanakí akusáananoo atukaráni. <sup>4</sup>Miqí qímaseeqa maqee ínnisaimbaqa fúka maqúsa indufúsee kísaaqa máaqa áuqiqa óoru fínaqa innaarúna amana kái óoruraanaura. Miqímmasee maasa dúqu faqáasa moodáanaki márídaqa sía aiqáma máqa máaqaki dáraanianaura. Miqí qímaseeqa doo miqímmiqau.

<sup>5</sup>Mi maqusána áuquseeqa kísaaqa máaqa faqa usakásoofanóo Karaambáíqa qumu nínrafeenoo maaqí qinau. <sup>6</sup>Maqéé maasáuqa moodáa máqannaasa márídaqa moodáa ufa qídaqa. Misá narí áuqararee qiá áinainna óosana áraídaqa. Qúsasaa misá narí nídimari ainainná áuqeefaranoo. <sup>7</sup>Dóo ánifaqa ínni sáimbaqa óoquiree misá ufa fúrufaramma nímaqasaanaqa sía narí ufa narí ufa íriaqa.

<sup>8</sup>Ánutufa miqí qímasee misá ufa fúrufaramma nímaqasoofaqá misá mi maqusána áuquanee quná minníseeqa maqa máaqaki daráaniqau. <sup>9</sup>Mi maqusána áuqu Babiroonnia fée qímariqau. Miqóo karaambáíqa fánnoo misá ufa furufarammá nímaqóonara miqí qímasee áuqu raqau. Miqóo márúna Karaambáíqa fúrufaramma nímaqasoofaqa aiqáma máqa máaqaki daráaniqau.

**Seemmana áiku ásauku núqu.**

*(1 Stori 1:24-27)*

<sup>10</sup>Séemmana saaqari kambíqoosa maaqímmiqa máríqau. Nammári áufirafa taiká fufanoo miqóoqari qaara aukuana áiqarama fufanoo Seemafa 100 aukuana maraséenoo akoonaiqí Arafasadana máqanau. <sup>11</sup>Arafasadana máqooqooqari Séemafa 500 aukuana márinoos akoonaiqí mánaaqa moómoo máqanau.

<sup>12</sup>Arafasadafa 35 áukuana maraséenoo narí faiqí Seeraana máqanau. <sup>13</sup>Seeraana máqooqooqari Arafasadafa 403 áukuana maraséenoo akoonaiqí mánaaqa moómoo máqanau.

<sup>14</sup>Seeraafa 30 áukuana maraséenoo narí faiqí Eebeerana máqanau. <sup>15</sup>Eebeerana máqooqooqari Seeraafa 403 áukuana maraséenoo akoonaiqí mánaaqa moómoo máqanau.

<sup>16</sup>Eebeerafa 34 áukuana maraséenoo narí faiqì Peereekana máqanau.  
<sup>17</sup>Peereekana máqooqooqari Eebeerafa 430 áukuana maraséenoo akoonaiqí mánaaqa moómoo máqanau.

<sup>18</sup>Peereekafa 30 áukuana maraséenoo narí faiqì Réeuna máqanau.  
<sup>19</sup>Réeuna máqooqooqari Peereekafa 209 áukuana maraséenoo akoonaiqí mánaaqa moómoo máqanau.

<sup>20</sup>Réeufa 32 áukuana maraséenoo narí faiqì Seerukana máqanau.  
<sup>21</sup>Seerukana máqooqooqari Réeufa 207 áukuana maraséenoo akoonaiqí mánaaqa moómoo máqanau.

<sup>22</sup>Seerukafa 30 áukuana maraséenoo narí faiqì Náqoorana máqanau.  
<sup>23</sup>Náqoorana máqooqooqari Seerukafa 200 áukuana maraséenoo akoonaiqí mánaaqa moómoo máqanau.

<sup>24</sup>Náqoorafa 29 áukuana maraséenoo narí faiqì Teeraana máqanau.  
<sup>25</sup>Teeraana máqooqooqari Náqoorafa 119 áukuana maraseenoo akoonaiqí mánaaqa moómoo máqanau.

<sup>26</sup>Teeraafa 70 áukuana maraséenoo Abarammana fáqa Náqoorana fáqa Qarana fáqa máqanau.

#### **Teeraana áiku ásauku núqu.**

<sup>27</sup>Teeraana faiqi námu mi oosanáusa maaqímmiqa máriqau. Teeraafa Abarammana fáqa Naqoorana fáqa Qarana fáqa níkoofa márinau. Qaranafa Róotana ákoofa márinau. <sup>28</sup>Qaranafa Babiroomia máqa máaqaki narí maqúsa Uraa máqusaki miná akoofa faqa káqi márufanoo kúqinau. <sup>29</sup>Abarammafa Sarai námmarina máranau. Náqoorafa Mirakaa námmarina máranau. Mirikaa námmarifa Qarana áraamuna máranau. Qaranafa Isakana akoofa márinau. <sup>30</sup>Sarai námmarifa sía faiqì máqóofa áafa ánaasee márinau.

<sup>31</sup>Teeraafa narí ámaaku Abarammana faqa Qarana ámaaku narí ánaiqi Róotana faqa Abarammana ánaaqa narí ánaakuqu Sarai námmarina fáqa Babiroomia máqa máaqaki Uraa máqusaindari nífiqeenoo Kannaana máqa máaqai fiqau. Teeraafa narí áiku ásauku faqa Kannaana máqa máaqai fuanée qímasee Qarana áuqu amarána máqusai óonu aaná kasaaqai máriqau.

<sup>32</sup>Miqoo máriiufanoo Teeraafa miqóo kúqinau. Teeraana áukuana aiqáma moodáanaki 205 maraséenoo kúqinau.

#### **Ánutufa Abarammana áaroo úfafa.**

**12** <sup>1</sup>Abarammana ákoofa Teeraafa kuqufanóo Karaambáiqá Abarammana qímaminoo qinau. Aneenná maqá faqa aneenná áiku ásauku faqa aneenná ákoona maqa máaqakinaa áinaina faqa quqásee minníseenana maqa máaqa moó uqafíqáanana miqóo fúa.

<sup>2</sup>Miqóo óonu márinaqa aní faiqì moómoo ámiananoo maqa máaqa qumbiqáfi márifara.

Qinée aní ámiqi ámiqimma ámaqásaanana anée áuqu faqáafa  
márinnaanoo.

Miqímma fínaqa anísaaqaraa ámiqi ámiqirana faiqí ánaasee  
máreefaranoo.

<sup>3</sup> Aníara ámiqi ámiqi máriasa qinée faqa quandáfiqa misá faqa ámiqi  
ámiqi ianáura aní áqurarainausa qinée faqa quandáfiqa misá faqa  
níquraránaura.

Aníaróo qímasee misá aiqáma maqásaaqaraasa ámiqi ámiqimma  
nímaqaanaura.

<sup>4</sup> Abarammafa 75 áukuana maraséenoo Qarana máqusa minníseenoo  
Kannaana máqa maaqai Karaambáiqá qímamúndee ínoo fufanóo Róotafa  
mina faqa finau. <sup>5</sup> Abarammafa narí ánaaqa Sarai námmarina fáqa narí  
ákaqa faiqi Róotana fáqa narí moómoo qúmiasana aináinira fáiqua fáqa  
nífiqueenoo Arana máqasaa máriuna nífiqueenoo Kannaana máqa máaqai  
finau.

<sup>6</sup> Misá Kannaana máqasaa óonuroofanóo Abarammafa óonuree  
anirée inóo niniufanóo Seekema máqa máaqaki náaquqara máqusasaa  
tatúfirana suqée máruqoo Mooree máqa máaqaki náaquqara saqári  
átukaki aniranau. Mi aukuaná Kannaana máqannaasa mi maqa  
maaqánaki káqi máriqau. <sup>7</sup> Abarammafa mi maqusánai óonu márufanoo  
Karaambáiqá akooqóo mina áfusaa kooroomáfinoo qímaminau. Qinée  
maa maqa maaqánara aní qímamúnnana aní áiku ásauku nímianaura.  
Miqí qímasoofanóo Abarammáfa miqóo miná áfusaa koorooú  
Kárambaiqana tatúfirana suqá ámira qáinda áuqusee tatúfirana suqá  
áminau.

<sup>8</sup> Suqá amiséenoo Abarammafa fíndifinoo áaqana máqa máaqai óoru  
finau. Beeteera máqusa fánnoo súani kéeqoo qaannai márufanoo súani  
óosana qaannai Ai máqusa márufanoo qámabaanai narí úiqaana máqa  
usakánau. Usakáseenoo miqóo Karaambáiqá aadàú tatúfira óoni qáinda  
faqa áuquseenoo Ánutuna áaramaseenoo innaaru qímarinau. <sup>9</sup> Miqínnoo  
faiqanóo fífiifanoo súani áfu dínni átaaqeeni Kannaana máqa máaqa  
dínni átinni Isipa máqa máaqa óosira qáannai óoquranau. Neekeefa  
maqasaa ooqu finau.

### **Abarammafa Isipa máqa máaqai óoqu fú ufafa.**

<sup>10</sup> Miqóo márufanoo aandaroo firaafá Kanna máqannaasa nárinau.  
Abarammafa miná qáfoofanoo mandáikufanoo narí áiku ásauku faqa narí  
aináina námu faqa Isipa máqasaa óoqu finau. <sup>11</sup> Isipa máqa máaqa adeedí  
ráma soofanóo Abarammafa narí ánaaqa Sarai námmarina qímaminoo  
qinau. Aní afaaqa ámiqirafa máriananoo. <sup>12</sup> Isipa máqanna aní qáfamasee,  
óo miná ánaaqammi foo qímasee qiní darusée aní máree foora. <sup>13</sup> Anée  
aneennára qiníara áuna fee qínaqa sía dárífaqa aníndiri káqi márianau.

<sup>14</sup>Abarammafa Isipa máqa máaqai aniroofaqa Isipa máqannaasa Sarai námmarina qáfamásee bóo ámiqira fee qiqau. <sup>15</sup>Isipa máqannaasa rakísirafa Fáraoona miná faiqi námu Sarai námmarina qáfamaseeqa Fáraoona qímamiqa qiqau, qóo ámiqira manaaqa fée qufanóo Fáraoofa qímannimufaqa Sarai námmarina ani maréeqee Fáraoona kínna máaqaki quqáqau. <sup>16</sup>Miná ákiiqara Fáraoofa Abarammana ámiqi ámiqimmáseenoo sipsípauqa faqa mimmíuqa faqa burimakáuqa faqa doonkíuqa faqa kamméerauqa faqa aináinira fáiqua faqa mánaaqauqa faqa feefarú Abarammana áminau.

<sup>17</sup>Fáraoofa Sarai námmarina mároonara Karaambáiqua fánnoo óosana óosana mánda áurirana Faraoona faqa miná máaqaki márusaki faqa quqánau. <sup>18</sup>Faraoofa miná qáfamaseenoo Abarammana áaramáseenoo áqinoo qinau. Anee qiní náqaa fée máqímaqeennee. Anee nánaree sía qiní qínaaqa fee qímasee qímaqiminanee. <sup>19</sup>Anee nánaree qiní dáuna fee qínaqee qinée qeeqára qínaaqara maréeqee qeeqá máaqaki quqée fee. Mää aní ánaaqa márino, doo aní áfiqee fífua. <sup>20</sup>Fáraoofa miqí qímaseenoo narí sundíauqa niqiqoofaqá Abarammana faqa narí ánaaqa faqa narí aiqáma áinaina faqa nífiqa maree nári maqá átinni múnusoofaqa fíqau.

#### Abarammasa Rootasa náadu náadu fu úfafa.

**13** <sup>1</sup>Abarammafa Isipa máqa máaqakíqari súani afu dínni átaaqaendari dínni átaaqaenni Kannaana máqa máaqai qumurandée narí ánaaqa fáqa Róotana fáqa narí aiqáma qumíasana faqa máree fínav. <sup>2</sup>Abarammafa aináina faqáafa márínau. Sipsípa faqa mimmí faqa burimakáu faqa siruáa faqa kóora fáqa faqáafa márínau.

<sup>3</sup>Mifa miqóoqari quqásee fífiiufanoo Beeteera máqusa ámummaqa fímarínau. Mifá óoqai narí Beeteera máqusa faqa Ai máqusa faqa qámabaana uíqaana máqa usakáqooqoo óoqu ranau. <sup>4</sup>Óoqai mifa miqóo tatúfira qáinda áuquqoo óoqureenoo Karaambáiqua innaaru qímamaqánau.

<sup>5</sup>Róotafa fáqa sipsípauqa faqa mimmíuqa faqa burimakáuqa fáqa faiqi ánaasee fáqa narí aináinira fáiqua faqa mánaaqauqa faqa Abarammana fáqa nímaríqau. <sup>6</sup>Miqandá moómoo áandau áinaina faqáaqanda márídaqa aandáuqa néemaru andandáfa sía amanaíkufaqa sía amana moodáanaki máriaqaa inóo márínau. <sup>7</sup>Miqíqa márufanoo Abarammana aandáusaa rakísi marúsa faqa Rootana aandáusaa rakísi marúsa faqa ándanda nárana sáara tínooriqau. Mikarí Kannaana máqannaasa faqa Peerisa máqannaasa faqa mi maqánasaa káqi máríqau. <sup>8</sup>Abarammafa miná qáfamaseenoo Róotana qímaminau. Maasá moodáa óosana márídaqa anée fáqa qinée fáqa sía tínooria, aní faiqi námu fáqa qiní faiqi námu fáqa sía tínooriaqa. <sup>9</sup>Maqa máaqa firaatiámma márídanoo ánià, aníndiri

raináà, anee aninná áidimari maqána qáfamasee útaaqamásee mi tinai fínaqa qinée moó tinai fuanáura.

<sup>10</sup> Miqí qímasee qímamufánoo Róotafa áfu máqaidanoo Yóoradanna nóopundu dínni márufanoo Sooara máqusa dínni márufanoo mi qambaanná nammári moómoo márinau. Karaambáíqa kádidakíara foorá moómoo námmaryi márinau. Ámiqinoo máridanoo Isipa máqa máaqara foorá márinau. Mi aukuanáí Karaambáíqa Soodoomma máqusa fáqa Koomoora máqusa fáqa sía náru kámmuqoo Róotafa mi maqa maaqána qáfanau. <sup>11</sup> Róotafa qáfamaseenoo aiqáma Yóoradanna áfaasasaa óoqu máriraree qímaseenoo súani óosanai fímaru aatatá finau. Miqí mándeeqara raináqau. <sup>12</sup> Abarammafa Kannaana máqa máaqai káqi márufanoo Róotafa Soodoomma máqusa aaqá maqúsauqa dínni dínni márufanoo qámbaana noopúnduki narí úiqaana máqa usakánau. <sup>13</sup> Soodooma máqannaasa káaqa mandáinaina máree márusa márídaqa. Karaambáíqa áfusaa óosana óosana mandáinainá uqanna áuqee máriqau.

#### **Abarammafa Heebaroonna máqa máaqai finau.**

<sup>14</sup> Róotafa fífufanoo Karaambáíqa Abarammana qímaminoo qinau, anée máriannáqooqari ámiqimmasee aiqáma atinai aiuqía. <sup>15</sup> Anee qáfaanna maqa maaqána aní faqa anísaaqari kambíqainausa faqa nímisáananoo náaruara náaruara ínnindi kámmínnoo máriannoo. <sup>16</sup> Qinée aní áiku ásauku asumu moómoo kambíqa nímaqáanaura. Sía amana moó fánnoo ásaana rírana amanaikíannoo. Núkuda aiqáma amaná ásaana rifáranoo, aní faiqi námu kai sía amana nísana rifáranoo. <sup>17</sup> Doo maqee óonuree aiqáma maqa máaqa qinée aní ámiannana aiuqía.

<sup>18</sup> Abarammafa minára iriséenoo narí úiqaana máaqa rapéemma máreenoo Heebaroonna máqa máaqaki Mámareena saqáriuqa atukakí óoqureenoo miqóo Karaambáíqa tatúfira qáinda óoninnai áuquseenoo tatúfirana suqá áminau.

#### **Rootafa namuqáaki márufanoo Abarammafa áfiqoo ufafa.**

**14** <sup>1</sup> Mi fasannáí Amarafeerafa Babiroonia máqannaa káraambaiqa márinau. Mi aukuanai Eerasaa máqannaa karaambáíqa Ariookafa fáqa Eeramma máqannaa karaambáíqa Keedooraoomáfa fáqa Kooimma máqannaasa karaambáíqa Tidarafa fáqa minamúsa aiqáma nári sundíauqa moodáanakí nífiqeeqa Soodooma máqannaasa nárirara fiqau. <sup>2</sup> Misa moodáannai qísauku káraambaiqauqa faqa rákiraree qímaseeqa fiqau. Soodooma máqannaa karaambáíqa Beerana fáqa Koomoora máqannaa karaambáíqa Birasana fáqa Adama máqannaasa karaambáíqa Sinabana fáqa Seeboyima máqusanaasa karaambáíqa Seemebeerana fáqa Beeraa moo áuqu Sooara máqanna karaambáíqa faqa mi moodaannai qísauku karaambaiqáusa faqa rákiraree qímasee qúmiqau.

<sup>3</sup>Mi moodaannai qisauku karaambaiqáusa rufíasee Sidimma nóopunduki suqíqau. Maqee mi noopundúnaki ooruku námmaryi rafáaqa fínoo márifaqa miná áuqu ráidaqa Kúqira Námmaryi fee qídaqa. <sup>4</sup>Qísaukuqara taikásee qíkunni óoqu qaara marasée 12 áukuanaki Keedooroomana ásauku ameemaanai máríqau. Qísaukuqara taikásee qíkunni óoqu qaaramoó marasée 13 áukuanaki miná ufa rukíee máríqau.

<sup>5</sup>14 áukuannasaa Keedooroomafa fíndifínoo aqoónna káraambáiqauqa fáqa nári rákira fásíqauqa faqa fíndifíqa óoqu fíqau. Óoqu fíu faqá moó máqannaasa óoqi naru máree fíqau. Reefaimma máqannaasa Aseetaroota Karanaimma máqusaki náriqau. <sup>6</sup>Naruséeqa Susima máqusanaasa Qamma máqa máaqaki faqa náriqau. Naruséeqa Eemimma máqanna fáqa Kiriataimma afaasá máqa máaqaki márusa náriqau. Miqóoqari óoquree Qoora máqannaasa Eedoona áaqanasaa márusa náriqau. Misá naru máreeqa Eeraparanna aadána máqa máqa átinni munu quqáqau. <sup>7</sup>Miqóoqari óonu randéeqa Kadeeasa máqusai óoqeenaa áuqu Eenamisapateé qímaru maqusánaasa faqa náriqau. Amareekána áiku ásauku misaqá máru maqusáusa aiqáma rafáaqa fíqau. Rafáaqafusee Amoorana áiku ásauku Qasasooná Tamara máqusaki márusa faqa rafáaqafu nímaqafau.

<sup>8</sup>Miqímmasoofaqa Soodooma máqanna káraambaiqa fáqa Koomoora máqanna káraambaiqa fáqa Adamma máqanna káraambaiqa fáqa Seebooyima máqanna káraambaiqa fáqa Beera moó áuqu Sooa máqanna káraambaiqa faqa mi maqusa namúsa karaambáiqauqa fáqa nári rákira fásíqauqa fáqa moodáaqoo Sidima nóopunduki suqíqau. <sup>9</sup>Suqífufafaqa Eeramma máqanna káraambaiqa faqa Kooimma maqanna káraambaiqa faqa Babiroomia máqanna káraambaiqa faqa Eerasara máqanna káraambaiqa faqa rákirara deedaqíqau. Moodáanai qísauku káraambaiqauqa qaara fáqa qaara fáqa káraambaiqauqa faqa rákirara deedaqíqau. <sup>10</sup>Sidima nóopunduki koorootáqa mádika mòómoo márínau. Soodooma fáqa Koomoora máqanna káraambaiqauqa rákiranakiqari quqásee sandáani quná mi madikáusaki áqufíqau. Qaaramoó káraambaiqauqa sandá máqaraasiqa áaqanai akaraqau. <sup>11</sup>Qaara fáqa qaarafáqa káraambaiqauqa Soodoomma máqannaasa faqa Koomoora máqannaasa faqa aiqáma áinaina uqanná máraqau. Áfuqakinaa nára áinaina faqa máree fíqau. <sup>12</sup>Róotafa Abarammana ákaqa ámaaku fannoo Soodooma máqusai márufafa miná faqa miná qumíasana faqa máraqau. <sup>13</sup>Faiqí moó fánnoo rákiranakiqari sandéenoo Abarammafa Qeeburu máqanna fásiqa fánnoo Amoorá máqanna fásiqa Mámareena saqáriuqa atukaki márufanoo óoru qímaminau. Mámareefa narí ákaqafara Eesakoorana faqa Aneerana faqa minamúsa Abarammana áqoondi máríqau. <sup>14</sup>Abarammafa Róotana mara máree funára iriséenoo narí aináinira faiqiuqaki nímudaanái qímarusa narí úiqaana máqusakinaasa

318 fásiqa nífiqanau. Nífiqáseenoo qímannimufaqa qaara fáqa qaara fáqa káraambaiqauqa nífaqamaree Dannaa máqa máaqai níanai fiqau. <sup>15</sup>Óoruree namuqáa nindáfamaséenoo narí faqa fusá raináseenoo eendáki namuqáa máruqoo óonureeqa nárú níndaqáaqa qiqau. Mifa misá nífáqa máree súani áfu dínni ataaqeenni Damasakusa máqusa fíaaqaree Hoobaa máqusaki múnusaqau. <sup>16</sup>Óoru randée qumuréeqa Abarammafa Róotana faqa miná qúmiasana faqa aiqáma ánaaseeuqa faqa rumbée fusáuqa faqa aiqáma nífiqee aniqau.

**Meerakiseedeekafa Abarammana ámiqi ámiqira ufa qímamaqanau.**

<sup>17</sup>Abarammafa Keedoraoommanna faqa miná aqoónna káraambaiqauqa faqa naruséenoo aniroofanoo Soodooma máqanna káraambaiqa fánnoo miná qáfarara Saavee nóopunduki moó áuqu Kínna nóopunduki fée qímarúqoo paqúrinau.

<sup>18</sup>Sareema máqannaasa karaambaiqa áuqu Meerakiseedeekáfa úriqarara Ánutuna aanáiqikirafa márufa féemu faqa uáinna námmani faqa Abarammana míni áminau. <sup>19</sup>Meerakiseedeekáfa amiséenoo maaqí qímaseenoo ámiqi ámiqira úfa qímamaqanau.

Úriqarara Ánutufa innaarúna faqa maqá faqa áuqufa mifá kai Abarammána ámiqi ámiqiannoo.

<sup>20</sup>Káaqa úriqarara Ánutufa kai namuqáa maréeqee aní ásaukuki quqéenoo miqínara Ánutuna amoo qíqa.

Miqí qímasee ámiqi ámiqira úfa qímasoofanóo Abarammafa namuqáa aináina maraqooná qísaukuqáraki raináseenoo moodáki Meereekiseedeekána áminau.

<sup>21</sup>Amisoofanóo Soodooma máqannaa káraambaiqa Abarammana qímaminoo qinau. Aneé rákiranaki máraanna áinainausa aneennára máreenana qiní faiqí anaasee kaí qímia.

<sup>22</sup>Miqí qufanóo Abarammafa ásauku uqéeraseenoo qinau. Qeeqá qísauku uqéereeqa, káaqa úriqarara Ánutuna innaarúna faqa maqá faqa áuquna áfusaa uqéerasee qímamidaqa. <sup>23</sup>Sía uqanná aní aináina káqikaa áinaina máraanaura tiríta faqa níku ánaamu sanda faqa rirímma sía máraanaura. Anée qiníara maasá aináina maraséenoo moómoo áinaina faqáasee qídanoo mifoo qinóora. Sía uqanná máraanaura. <sup>24</sup>Qinee sía uqanná moó áinaina qeeqára máraanaura. Qiní faqa rákiranaki fuasá misá námasaa áinainnara kai dóo máree fee qídaqa. Qiní qíqoodi námu Aneerafa faqa Eesakoorafa faqa Mámareefa faqa misá kai narí nimanasáa máraaqa.

**Ánutufa Abarammana faqa moodáanaki kára ufa qinau.**

**15** <sup>1</sup>Rákirana taikáseenoo márufanoo Yáaweefa Abarammana áfu pisipasa mándeenoo qímaminau.

Abaramma anée sía rufiáa.

Qineé aní saqáriara foorá anísaa ititáfúananoo sía moó fánnoo aní áruannoo. Qinee miná ákiiqara firaa ainainá aní ámianaura.

<sup>2</sup>Abarammafa mi ufána iriséenoo narí qímaminoo qinau. Óo úriqarara káraambaiqa anee nána qúmiasanee qiní qíminnaree qineé faiqi síaisa márídaqa. Màà qiní aináinira fáiqi áuqu Eerieseerafa Damaskusa máqusaindaraafa mifá kai márídanoo qineé kúquananoo qiní aináina máraannoo. <sup>3</sup>Anee faiqi asumu sía qiní qímiananoo qiní aináinira fáiqi úqakiqari moó fánnoo qiní qumíasana máraannoo.

<sup>4</sup>Miqí qímaseenóo Abarammafa írufanoo kafáa Karaambáiqi qímaminoo qinau. Màà aní aináinira fáiqi Eerieseerafa sía aní qumíasana aináina máraannoo. Aninná faiqi uqanná fánnoo aní aináina máraannoo.

<sup>5</sup>Miqí qímaseenoo Karaambáiqi Abarammana áfiqee mádaanai múquseenoo qinau. Innaarúnai qáfamáseenana fásau amanée anee ásaana rinnáree. Aníki ani aruakínausa miqímmasee kambíqee fara.

<sup>6</sup>Abarammafa Yáaweena mi ufána iriséenoo narí saqárikirana mi ufánasaa rusísee márínau. Miqúnara Karaambáiqi asasammáseenoo Abarammana maréeqee narí áqoondikiranaki quqánau.

<sup>7</sup>Miqí qímasee Karaambáiqi Abarammana qímaminoo qinau, qinée Karaambáiqi aní Ura máqusakínaana Babiroonia máqa máaqaindaraana áfiqee mínísee maa maqa maaqána ámiananoo aníndikíanífee qímasee áfiqee ániqiafana.

<sup>8</sup>Miqí qufanóo Abarammafa írámirinoo qinau. Oo úriqarara Karaambáiqi qinée náqi fee másee qiníndi kámmiannoo fee qímasee írianauree.

<sup>9</sup>Miqí qufanóo Karaambáiqi narí qímaminoo qinau. Anee burimakáu faqa mimmi faqa sipsípa faqa qaaramoó áukuana márarausa faqa nakipurúna faqa kukúma faqa máree mini qímia. <sup>10</sup>Miqí qímasoofanoo Abarammafa mi aandausá Ánutufa máruqoo máree míni quqáseenoo mináuqa qámbaaná kai afoommáséenoo dínni moó áfooirana dínni moó áfooirana qaaramau írásasaa quqánau. Ufiniqára kaí sía afoóinau. <sup>11</sup>Meemóonauqa mi aandausá nárara aniroofanóo Abarammafa niiqaáqinau.

<sup>12</sup>Súani kéeqarana námu faqa eenóofanoo Abarammafa áfuki qaunduarufanóo faiqaqéidanoo qainí márufanoo fíraa rúfiarafa faqa máparaairafa faqa Abarammana afaaqái áqufinau. <sup>13</sup>Miqída rufíee márufanoo Karaambáiqi Abarammana qímaminoo qinau. Anísaaqari kambíqainausa ánaamuruara foorá moó máqannaasa maqásaa óonu márídaqa aináinira fáiqikiqa márifaqa 400 ákuanaki mandá fitiqnarana nímifaranoo. <sup>14</sup>Miqí márifaqa qinée mi maqannáasa mi fitiqnárana nímimariana ákiiqara aupúrarana nímianaura. Misa mi maqa maaqána minnísee óonurandee ániqa moómoo qúmiasana máree ánifaranoo.

<sup>15</sup>Aníara maaqí qíqa aneé asooáqeenana asooáranaki kuqufínaqa ákundaqa. <sup>16</sup>Ani áiku ásauku qaara fáqa qaara fáqa óosana mi rumbaránakiqari óonu randée ánifaranoo. Qineé sía Amoorá máqannaasa dauni nárú taikáanaura. Misá káaqa mandáika uqanná ífaqa miqóo misá nárú níndaqaaqa másee aní áiku ásauku miqóo quqáanaura.

<sup>17</sup>Súani kéeqoofanoo eendírara mammandufanóo Abarammafa qáfoofanóo qafeekí idámuna námu fáqa qooma námu faqa akooqóo narí kai kambíqafinoo aandáu afoommá dínni dínni quqáqoona qámbaana rúnna finau. <sup>18</sup>Doo aaqee mi karí kaí Yaaweefa Abarammana faqa moodáanaki kára úfa qinau. Qineé maa maqa maaqána aní áiku ásauku nímianauro. Isipa máqanna nammári dínni óosirafa ani rámeeqeenoo firaa nammari dínni Eufarateesa nammari márianoo. <sup>19-21</sup>Keenaa máqusanaasa maqá fáqa Keennisa máqusanaasa maqá faqa Koodamoonaa máqusanaasa maqá faqa Qeeta máqusanaasa maqá faqa Peerisa máqusanaasa maqá faqa Reefaimma máqusanaasa maqá faqa Amoorá máqusanaasa maqá faqa Kannaana máqusanaasa maqá faqa Kirakasa máqusanaasa maqá faqa Yeebusa máqusanaasa maqá faqa miqimmásee máqannaasa maqá faqa aní áiku ásauku nímianaura.

#### **Qakaarafa narí ámaaku Isamaeerana faqa ufa qu úfafa.**

**16** <sup>1</sup>Abarammana ánaqa Sarai námmarifa mifá qáafa ánaasee márinau, sía faiqí máqanau. Miná aináinira mánaqa Isipa máqanna mánaqa márinau. Miná áuqu Qakaara námmarifa márinau. <sup>2</sup>Sarai námmarifa narí óosana maraséenoo Abarammana qímaminoo qinau, anée íria, Ánutufa sia faiqí qiní qíminoo. Minára máà qiní aináinira mánaqa mara sáinanoo mifá aní faqa fínoo áqbee faiqí maqa sáinaqa qineé qeeqára máraanaura. Miqí qufanóo Abarammafa eedóo qímaseenoo márana. <sup>3</sup>Abarammafa qísaukuqara taikásee áukuana Kannaana máqa maaqai márufanoo Sarai námmarifa narí aináinira mánaqa Qakaara námmarina Abarammana áminau.

<sup>4</sup>Abarammafa Qakaara námmarina fáqa aaná fufanóo faiqí márana. Qakaara námmarifa ámuquqáika máfufanoo nasurídanoo narí aqóónnana Sarai námmarina ramoo rámaa íra úfa qímamaqána.

<sup>5</sup>Miqúfanoo Sarai námmarifa Abarammana qímaminoo qinau. Aní óosanasaa Qakaara námmarifa qiní fídiaqaamma qímaqáidanoo. Qineé qeeqá kaí miná ani amisáafananoo ámuquqáika máfinoo qiní úridaqa ráidanoo. Karaambáika fánnoo kai aníndiri ufa raináannoo. Anée fée, qineé fée andeeqée fée.

<sup>6</sup>Abarammafa kafáa narí qímaminoo qinau. Dóo amaná aní aináinira mánaqa aní ámeemaanai márídanoo. Náqaamma ámaqararee fée qímasee íridanee, doo miqá. Sarai námmarifa Akaara námmarina maqee maqee óofana qáidanoo ári áqimárunara quqásee sandána.

<sup>7</sup>Qakaara námmarifa ámaaqa fíraree qímasee Suraa máqa máaqaqi fímarú áatata sandée fífiufanóo aadána máqa máqa qámbaanai nammári káqikaafa ururée máruqoo Karaambáiqu angíroo fannóo Qakaara námmarina paqúrimmasee qímaminoo qinau. <sup>8</sup>Qakaara námmani, Sarai námmarina aináinira mánaaqa, anée yáindari fee ánidanee maaqóoqari yaí fée fidanee. Miqí qufanóo Qakaara námmarifa qinau, qeeqá rakísirana Sarai námmarina áaqu rufíee sandáidaqa.

<sup>9</sup>Angíroo fannóo minára iriséenoo maaqí qímasee qímaminau, dóo findi fínana aneenná rakísira ánaasee márinnai kafáa anirandee óonureenana miná aináinira manaaqáikia. <sup>10</sup>Angíroo fannóo kafáa qímaminoo qinau. Qinée moómoo ásumu aní ámianaqa sía amana ásaana rífaranoo.

<sup>11</sup>Maqee aní áranandaki faiqí rínóo anée akoonaiqí máqeennaránoo anée miná áuqu Isamaeera nêe qia.

Karaambáiqu fánnoo anée aupúranakiqari miná áaramasee fáaqa rúannana írinara minára mi faiqína áuqu Isamaeera neé qia.

<sup>12</sup>Mi faiqífa káasau fáiniara foorá máriannoo.

Mifa aiqámausa namuqáakamma nímaqáinaqa misá faqa narí namuqáakamma ámaqefaranoo.

Mifá narí áinaina rakéemasee áaduma máriannoo.

<sup>13</sup>Qakaara námmarifa narí kai qímírinoo qinau. Qinée kúqaa fee Ánutuna qáfamásee fée sía kúqirai káqi márídee qímánnimianauree. Miqí qímasee miná qímamu karaambaiqánara níqafee marí Anutu fee qinau. <sup>14</sup>Miqóoqari misá mi nammari dikaandána áuqu réeqa káqi márira Anutufa qini qíqafai námmani díkaanda fée qiqau. Mi nammari dikaandáfa Kadeesa máqusa dínni Beereeda máqusa dínni qámbaana márinau.

<sup>15</sup>Qakaara námmarifa kafáa anirandee óonureenoo faiqí maqasoofanóo Abarammafa miná áuqu Isamaeera nêe qinau. <sup>16</sup>Mi aukuaná Abarammafa 86 áukuana faqaafa márufanóo miná faiqí kambíqanau.

**Ánutufa Isaraee máqannaasara nifaaqa áti aukírafa  
moodáanaki kúra ufa kooroo ímarífa márídanoo.**

**17** <sup>1</sup>Abarammáfa máriufanoo 99 áukuana marasoofanóo Karaambáiqu miná áfusa kooroo máfi qímaminau. Qinée aiqáma áfeeka faqáa Ánutusa márídaqa. Anée aiqáma kári qiní ufa qaindúsídana andeeqára áinaina kaí áuqaa. <sup>2</sup>Qinée aní faqa qeeqá moodáanaki kúra úfa qímasee anísaaqari ásumu moómoo kambíqa nímaqaaanaura.

<sup>3</sup>Abarammafa mi ufána iriséenoo óorindari maqásaa mapámufufanóo Anutufa maaqí qímasee qímaminau. <sup>4</sup>Qinée maa moodaanaki kira ufána aní faqa qídaqa. Qinée kúqaa qímá afeekaikídaqa. Anée moómoo máqannaasa nínaakufa márinnaranoo. <sup>5</sup>Doo maqee aní

áuqu Abarammáfa márina maqee fúka áuqu ámiqa. Abaraqaammánée qianaúra. Qinee aní moómoo máqannaa nínaakufaiqa máisáannanara aní áuqu Abaraqaammánée qianaúra. <sup>6</sup>Qinée aní faiqi asumu moómoo ámianaqa misákiqari akaqáusa karaambáiqua márifara. Aní ásaifaqausa moómoo márídaqa moómoo máqannaa márifaranoo. <sup>7</sup>Qinée qeeqá qíma afeekaikíra úfa aní faqa aní ásaifaqausa náaru kambíqainaúsa faqa qíafánnana náaru márira móodaanaki kíra úfara foorá rakísianaúra. Qinee aní faqa aní ásaifaqausa Ánutusa márianaúra. <sup>8</sup>Anee asaquíraa fáira foorá maa maqánasaa máriannana qinee aní faqa aní ásaifaqausa faqa nímianaúra. Nímiananoo aiqáma Kannaana máqa máaqa fánnoo aní ásaifaqausaindi kámmínoo náaru náaru márínaqa qinee misá Ánutusa márianaúra.

### Abarammána fúka áuqu.

<sup>9</sup>Miqí qímaseenoo Ánutufa kaifáa Abaraqaammána qímamínoo qinau. Anée faqa eedóo qímasee qíní qíma afeekai kíra úfamau aneenná ásaifaqausa náaru kambíqainaúsa faqa fuaqa. <sup>10</sup>Anée fáqa aní ásaifaqausamara faqa aiqáma eedoo qímasee akoonaiqí faiqiuqa nifaaqa áti aukúàqa. <sup>11-12</sup>Maaqóoqari aiqáma akoonaiqí faiqiuqa maqasáifanoo <sup>8</sup>fáasaana áiqaramáfinaqa nifaaqa áti aukúàqa. Aináinira faiqiuqa ínniki máriasa faiqi námu faqa níanaíndaraasa feefaurúmma quqáqaafaqa ínniki máriasa faiqi námu faqa nifaaqa áti aukúàqa. Miqímmásaiifanoo mifá qinée faqa ínnée faqa moodáanaki kírana uqannífiqaannoo. <sup>13</sup>Aiqáma uqanna nifaaqa áti aukúàqa. Aukúsaifanoó mifá ínni nifaaqái qíní moodáanaki kíra úfa náaruara márianínnanara koorooíannoo. <sup>14</sup>Ínniki qári akoonaiqí moó fánnoo sía afaaqa áti aukínafa márínaqa sía qíní faiqí ánaaseeki máriannoo fée qianáúra. Mifa qíní qíma afeekaikíra úfamau sía fínara sía ínniki máriani.

<sup>15</sup>Kafáa Ánutufa Abaraqaammána qímamínoo qinau, sía aneenná ánaaqara Sarai námmarinée qià. Maqee miná áuqa Saráqa námmarifa máriannoo. <sup>16</sup>Qinée Saráqa námmarina ámiqi ámiqi máisáannanoo faiqi akoonaiqí aní maqa ámiannoo. Mifá moómoo máqannaasa nínoofa márínaqa mina faiqi námukiqari akaqáusa karaambáiqua márifaranoo.

<sup>17</sup>Abaraqaammáfa mi ufána iriséenoo maqásaa mapámu fínoo naanaidara qídanoo qinau. Amanée 100 áukuana márara fásiqa fánnoo faiqí máqáannoo fée Saráqa námmarifa faqa 90 áukuana márarafa amanée faiqí máqaannoo fée. <sup>18</sup>Miqí qímaseenoo Abaraqaammáfa Ánutuna qímamínoo qinau. Náqaa sáina Isamaeerafa qíní aináina máráaqaana ifanéè.

<sup>19</sup>Miqí qufanoó Ánutufa qímamínoo qinau. Aní ánaaqa Saráqa námmarifa aní faiqí akoonaiqí maqasáinaná miná áuqu Isakee neé qía. (Maasá ufakíqari Isakeena áuqu naanaidara qíranee qímaqoofanoo.) Qinée

ani faqa moodáanaki kúra úfa quqáunafa Isakeenasáa faqa minásáaqari náaru náaru kambíqainausasaa faqa máriannoo. <sup>20</sup>Isamaeerana fáqa anée qíanandee, miná faqa ámiqi ámiqi ianáura. Miná faiqi námu moómo uqanna kambíqeefara. Akoonaiqúfa qísauku qára taikásee qíkunni óoqu qaaraqánda 12 marasée úriqararausa márífara. Miná sáaqari kambíqáinausa firaa maqannaa márifaranoo. <sup>21</sup>Moó áukuana maa quqoonnánasaa kai Saráqa námmarifa aní faiqi Isakeena máqannoo. Qinee qeeqá moodáanaki kúra úfa minásaa quqáqaana máriannoo. <sup>22</sup>Ánutufa aiqáma maa ufána Abaraqaammána qímamiséeno doo quqásee fínau.

<sup>23</sup>Fífufanóo Abaraqaammáfa Ánutuna ufa máu fínno mi faasaanná kai narí faqa narí ámaaku Isamaeerana fáqa narí aináinira fáiquuqa faqa narí aináiniranaki márída maqaqoó fáiqisa fáqa aiqáma nifaqa áti aukínau. <sup>24-25</sup>Abaraqaammáfa 99 áukuana márinoo narí afaqa áti ateká áqinau. Isamaerafa 13 áukuana marasoofanó miná afaqa áti ateká áqinau. <sup>26-27</sup>Moodáa fáasaana kai Abaraqaammáfa fáqa narí ámaaku Isamaerafa fáqa narí aináinira fáiquuqa aiqáma nifaqa áti atekáqau.

**Ánutufa Abaraqaammána faiqi ámirara qíma afeekaíku ufana.**

**18** <sup>1</sup>Abaraqaammáfa Mámareena arookása atukakí súani qámgaanai aiquaiqá ufanóo narí úiqaana máqa kooqíki óoqu faaqée márufanoo karaambáiqua maaqímmasee miná áfusaa kooroo inau. <sup>2</sup>Óoqufaaqee márufafa faiqi qaaramoó námu ánufanoo Abaraqaammáfa níqáfamaséeno nári óosana máreenoo fíndimeeqeenoo misá ánuqoo sandée óonuréeno óorindari maqásaa kummáramá fínno qímannimino qináu.

<sup>3</sup>Óo úriqararausa, qínée ínni dadaaqírausa márídaqa sía qiní áidaaqa ráaqa. <sup>4</sup>Qinee qánaqa nammári mínisaifafa ínneeqa níku nammári úqu séeqa maa saqarína atukakí adooaqa. <sup>5</sup>Qinee akaqá nárana nímiana námaseeqa afeeka mara máreeqa fuaqa. Qinee ínni dadaaqianéera maaqóo ániafanoo. Innee maí ánianannái qiní dúqu uqéeraafanoo. Minára eedoo qífaqa nárana nímia. Miqí qufaqá misá qiqau. Dúfi dúfi doo nímia naanée qiqau.

<sup>6</sup>Abaraqaammáfa iriséeno úiqaa máaqaki sandéeno óonureeno Saráqa námmarina qímmánu. Anee kái kaqi parauáqa ámiqirana moodáa beeka marasée féemu suqá.

<sup>7</sup>Miqí qímaseeno ráudamaki sandéeno burimakáu máruqoo óonureeno burimakáu ánaaqi ámiqirana amaqí qumooqu kírana mara rumbá máreenoo narí aináinira fáiqi amisoofanó kai káqi ufanoo arusée suqánau. <sup>8</sup>Abaraqaammáfa burimakáu náamma anoona fáqa náamma anoona fadaméena fáqa féemu faqa burimakáu suqárana faqa mara máree míní nímufafa naqau. Abaraqaammáfa saqári atukakí misá faqa márídanoo nárana nímufafa naqau.

<sup>9</sup>Misa námaseeqa Abaraqaammána maaqi qímasee iraqau. Aní ánaaqa Saráqa námmarifa yái fée márinoos fée qufanóo mifá qinau. Maa úiqaana máqaki márídanoos fee qinau.

<sup>10</sup>Miqí qufanóo misákiqari moó fánnoos qinau. Moó áukuana maa quqoonnánasaa kai qinee kafáa aniráananoo aní ánaaqa Saráqa námmarifa akoonaiqí fáiqi máqaannoo. Miqí qímarufánnoos Saráqa námmarifa úiqaana máqa kooqíki mi fasiqána ánaaqíannai óoqu faaqée ídanoos írimarínau. <sup>11</sup>Miqí qufanoo Saráqa námmarisa Abaraqaamása asooqá uqanna márufanoo Saráqa námmarifa faqa faiqi máqara aukuaana óoqai taikánau. <sup>12</sup>Saráqa námmarifa minára iriséenoo narí kai náanaidara qídanoo qinau. Qinée faqa qeeqá náuraiqindiri asooqá marida. Náqimmasee fee qeeqá qifaaqi faqa aaná fuanáuree.

<sup>13</sup>Miqúfanoo karaambáiqi Abaraqaammána qímaminoo qinau. Náqaa fée ifanóo fee Saráqa námmarifa naanaidara qínnoos fee. Maana qinee asooqá márídaqa náqimándeefaiqi máqaanauree qínnoos fee. <sup>14</sup>Nána áinainee moó áinaina Yáaweefa sía amana áuqaannoo fee mifá amaná aiqáma áinaina áuqaannoo. Qinée ánoona ufa qídaqa, moó áukuana maa quqoonnásaa qinée kafáa aniráananoo Saráqa námmarifa akoonaiqí fáiqi máqaannoo.

<sup>15</sup>Saráqa námmarifa miná iriséenoo rufia máreennoos únna qímasee qádo qinau, Qinée sía naanaidara qíqa. Miqí qufanóo misá úriqararafa Karaambáiqi qímaminoo qinau. Anée naanaidara qíanaqa íriqa.

### **Karaambáiqi Soodooma máqusa áruanínnaanara qinau.**

<sup>16-17</sup>Mi fasiqa qaaramoo namúsa Abaraqaammána faqa óoqu fíufafa Soodooma máqusai qáfee máruqoo múqunnisoofanoo Karaambáiqi narí kai qímasee írinau. Qinée áuqararee qúnna áinaina sía Abaraqaammána umeeráma ámaqaanaura. <sup>18</sup>Miná saaqari kambíqáinausa firaa maqannaá márifaranoos. Aiqáma máqannaasa Abaraqaammána sáaqaraanannai ámiqi ámiqimma nímaqaanaura. <sup>19</sup>Abaraqaammáfa narí faiqi námu fáqa misásaaqari kambíqainausara faqa andeeqára óosanamau kai fuaqéera fuki faaki íanifeera rusandeesámummasee máraqiafana. Misa miqí faqa qinee qíma afeekaikíafanna áinainausa aiqáma miqímma nisaanaura.

<sup>20</sup>Miqí qímiriséenoo Yáaweefa Abaraqaammána akooqóo kooroommásee qímaminau. Soodoomma máqusanaasa fáqa Koomoora máqusanaasa fáqa mandá óosana fíqaranoo márifaqa akaqáusa minára níkoos uqanná qaifaqá qímaqimiafaqa íriqa. <sup>21</sup>Qinee óoqureeqa mi fasiqa anaaseesá mi oosanná áuqee máríana qáfaanaura kúqaa fee únna fee márídanoos fee.

<sup>22</sup>Mi qaaramoo fasiqa namúsakiqari qaara qánda Soodoomma máqusai óoqu fímarufanoo Karaambáiqi Abaraqaammána faqa márínau. <sup>23</sup>Abaraqaammáfa Karaambáiqi óorinni óonu réenoo irámirinoo qinau.

Kúqaa fee anee andeeqárausa fáqa áaqee máriasa fáqa aiqámee nárú taikéennaree. <sup>24</sup>Qaara fasiqa níku nísauku taikásee qiní qísauku qára taikásee 50 andeeqárausa mi maqusánaki márifana anee aiqámee nárú taikéennaree. Kafaa 50 andeeqárausa márifana mi maqusána asumu quqéennaree. <sup>25</sup>Sía amana andeeqárausa faqa mandáikirausa faqa moodáanaki nárinnaranoo. Mifá sía andeeqánoo máridanoo. Andeeqárausa faqa áaqee maríasa faqa sía amana moodáa óosana kai níminnaranoo. Aiqáma maa maqánasaa máriasa siaasa márianafa andeeqára óosana kai máraà.

<sup>26</sup>Karaambáiqu Abaraqaammána ufa iriséenoo qímaminau. Qiné qaa fasiqa níku nísauku taikásee qiní qísauku qára taikásee 50 andeeqárausa mi maqusánaki paqúriqa sía mi maqusána kurídiánaura.

<sup>27</sup>Abaraqaammáfa miná iriséenoo kafáa qímaminau. Óo karaambáiqu qiné qifaaqu quqásee aní qímamunna ufana mi numooná minní qísaa. Qinee faiqí faiqí márídaqa áaqámámmasee ani faqa moómoo kári ufa qídaqa. <sup>28</sup>Amanée 50 sía márifana 45 kai andeeqárausa márifana moodáannai qísauku 5 minakí sía márinnanara irisée nárinnaree. Karaambáiqu narí qímaminoo qinau. 45 andeeqárausa mi maqusánaki márifaqa sía kurídi taikáánaura.

<sup>29</sup>Abaraqaammáfa miná iriséenoo kafáa qímaminau. Óo karaambáiqu qaa fasiqa níku nísauku taikásee 40 andeeqárausa márifána aiqáma nárinnaree. Karaambáiqu miná iriséenoo qímaminau. Qinée qaa fasiqa níku nísauku taikásee 40 andeeqárausa paqúriqa mi maqusána sía kurídiánaura.

<sup>30</sup>Abaraqaammáfa iriséenoo kafáa Karaambáiqu qímaminau. Qinée kaifáa aní qímamíànana anée sía qiníara áano qia. Moodáa fásiqa áiku ásauku taikásee qiní qísauku qara taikásee 30 andeeqárausa márifana náqaa fee innáree. Yáaweefa iriséenoo qinau. Qinee 30 andeeqárausa paqúriqa sía miqíánaura.

<sup>31</sup>Abaraqaammáfa kafáa qímaminau. Qinée qifaaqu quqásee ani faqa moómoo ufa qímarúnnana mi numooná minní qísaa. Mi maqusánaki moodáa fasiqa 20 kai márifana náqaa fee innáree. Karaambáiqu iriséenoo qinau. Qinee 20 andeeqárausa paqúriqa sía mi maqusána kurídiánaura.

<sup>32</sup>Abaraqaammáfa kaifáa qinau. Óo karaambáiqu sía áano qia. Qinee moó úfa kafáa qianáura. 10 andeeqárausa paqúrimásee náqi fée innáree. Miqí qufanóo Karaambáiqu qinau. Qinée qísauku qara 10 kai andeeqárausa paqúri mándee sía kurídi nímaqaánaura.

<sup>33</sup>Karaambáiqu Abaraqaammána faqa ufa qímaseenoo dóo óoqu finau. Óoqu fúfanoo Abraqaammáfa quqásee anirandée ámaaqa finau.

**Soodoomma faqa Koomoorá faqa mandá óosanna máraqau.**

**19** <sup>1</sup>Abaraqaammáfa múqunnisoo qangirooqandá Soodoomma máqusai óoquiree maqúsa kooqíki qáfoofanoo Róotafa miqóo

óoqu faaqée márinau. Máridanoo Róotafa miqandá nínfafeenoo máqeenoo óonu miqandá nóorinni óorindari maqásaa rupáitama fufanóo maaqí qímasee qímanniminau. <sup>2</sup>Óo qiní úriqarara qanda qinee ínniqara dadaaqírara márídaqa. Ínnee qára qiní máaqaki anirée níku nammári uqusée qiní máaqaki faiqaaqa. Faiqée dúna kanánaana fíndi fínaqa ínneeqa fínnannai fuaqa. Miqí qímasoofaqa miqandá qádo qída qiqau. Sáina maa qandá maqúsa qámbaana faiqaanáura.

<sup>3</sup>Róotafa sandanáinái qímaseenoo ufaqá miqandá miná fáqa máaqaki kéeqaqau. Óoru roofanóo Róotafa narí aináinira fáiquqara qufaqá misá ooruku anoona sía qái féemuna faqa ámiqira nárana faqa suqásee nímufoqa naqau. <sup>4</sup>Námaseeqa faiqárara ímarufaqa mi maqusánaasa faiqí kumaaráa náuraiqi aiqáma anirée Róotana máaqa fuseemmá datí mámbufaqa Róotana maaqí qímasee áaraqau. <sup>5</sup>Mi faiqi qandá fáasai aní máaqaki kéeqaa qanda yái fee márídaqee. Anée miqandá maasá qíminaa mi qandá mandá óosana nímia.

<sup>6</sup>Róotafa misá ufa iriséenoo ráuda máfinoo narí ánaaqianaindari kooqí ititásee qímánníminau. <sup>7</sup>Qinée qádo qíra ufa ínni qímannimidaqa. Sía uqanná maa manda oosanná máraaqa. <sup>8</sup>Íriaqa, qeeqá qíraamuna qaara qánda sía faiqí fáqa núaqánda ínni nimisánaqa ínneeqa íriranannai kai máraaqa. Maa fasiqa qandá qiní máaqaki ani raafaqá áqoondi kámmaqauna máriaafaqa qinee ámiqimmasee miqandásaa rakísidaqa.

<sup>9</sup>Miqí qímasee qímannimisoofoqa misa aiqáma maaqí qiqau. Anée moó máqannaafa maasáki ani márianafa. Yáfee qifanéé anee maasára qádo qídanee. Anée nímaaráa. Sía nímaaráinaqa sía aní áqoondiqara kai mandáikamma nímaqaanaura, aní fáqa firaqóo mandáikamma ámaqáanaura. Miqí qímaseeqa misa Róotana afeeqá áquseeqa miná kooqí rufádáairara iqau.

<sup>10</sup>Máaqakiqári Róotana áqoondiqara Róotana qumu rarisámeeqee máaqaki áqusee kooqí ititáqau. <sup>11</sup>Ititáseeqa mi fasiqáusa madáanai márusa aiqáma nífu qimbásoofaqa kooqíara randóosia minnísàqau.

### **Róotafa Soodoomma máqusakiqari fínau.**

<sup>12</sup>Minní soofaqá Róotana áqoondi qára irámiriqa qiqau. Máà anée márianna maqusánaki aní áti akaqáusa márídee. Kái káqi aneenná áraamuqmaaka faqa áiraamaku óondamara faqa aneenná átuqa faqa aiqáma nífiqee moosáa fua. <sup>13</sup>Maasá maa maqusána damunámma áquanaura. Karaambáiqi maa maqusánakina óosana óosana mandáinaina kambíqáifanoo mi ufána iriséenoo maaqandá diqiqaifaqá maa maqusána kurídirara qúmidaqa.

<sup>14</sup>Róotafa iriséenoo narí áraamuna qara nifaaqi qárara qútaaqámaqoo fásiqa qánda fáqa qímanniminau. Doo ánifaqa ínnisaimbaqa moótinai fúafa. Ánutufa maa maqusána damúnirara qínnoo. Miqí qufaqá miná áiraamaku qara sía íriqau. Quteéti qídanoo mifoo qímasee káqi máriqau.

<sup>15</sup> Iáqoo faqa kanánaana angirooqára Róotana kafáa fuki faakí qiqau. Dóo kái káqinana aneenná ánaaqa fáqa aneenná áraamuna qara fáqa nífiqee fúà. Ínnee faqa maa maqusána námu faqa kurídifaara.

<sup>16</sup> Róotafa iriséenoo óonáuqee anauqee ímarufánnoo miná áqoondiqara miná ásauku faqa miná ánaaqa ásauku faqa miná áraamunaqara fáqa qumáree rarisámeeqee aanái ubeekaqáu. Yáaweefa Róotanara ámuqusufanóo miqínau. <sup>17</sup> Níffqa quqásoofanóo angiroo moó fánnoo qímanniminoos qínau. Ínnee sandámáfuaqa kúqifaara. Fídaqa sía quandáfi qáfaaqa. Afaasásaa faqa sía kásooiaqa. Ínnee kúqifaara, áaqanai sandée óoru fúafa.

<sup>18</sup> Róotafa iriséenoo maaqí qímasee qímaminau. Sía aneenná qíannannai diiqáa. <sup>19</sup> Anée firaqóo qiníara ámuqusífana qiní kúqiranakinaana máraananoo. Áaqána níanai márifaqa minní fímaríananoo mi nariráfa qiní fáqa dárinaqa kúquanoo. <sup>20</sup> Anée káqikaa máqusa muqúnni qáfaidanee. Mifa adeedí márifaqa amanée qínee minní sandáanauree. Káqikaa máqusa uqanná márídanoo qínee minní óonureeqa asumu máríanaura.

<sup>21</sup> Miqí qímasoofanóo angiroo moó fánnoo qímaminau. Dóo amaná qínee minára eedóo qídaqa. Sía qínee mi maqusána kurídianaura. <sup>22</sup> Dóo kái káqi sandáa. Anée óonu ráinaqa miqóo qeeqá qúnna áinaina áuqaanaura. Róotafa mi maqusánara káqikaa máqusee qunára misa mi maqusána áuqu Sooara fée qídaqa.

**Karaambáiqu Soodoomma máqusa faqa Koomoora máqusa faqa kurídinau.**

<sup>23</sup> Mi kananaanná súani afu maqee úri márufanoo Róotafa Sooara máqusai óonu ranau. <sup>24</sup> Oonuroofanóo Karaambáiqu idá námu faqa koorootaqásàaqári qéemari idánara foorá írana námufaqa quqásoofanoo aakuara foorá Soodoomma máqusasaa fáqa Koomoora máqusasaa fáqa áqufinau. <sup>25</sup> Áqufinoo mi arumúnaki máru maqusáusa faqa aiqáma faiqí ánaasee faqa ándanda faqa náru taikánau. <sup>26</sup> Róotana ánaaqa narí afaaqi fáqa sandée fídanoo óonu quandáfinoo áfu máqeenoo doo miqóo ooruku kámmafi kísaaqa saqáriara foorá rakíqanoo máríanaura.

<sup>27</sup> Moó kánanaana Abaraqaammáfa fíndimeeqeenoo Karaambáiqu fáqa ufa quqóo óoqu finau. <sup>28</sup> Miqóoqari Abaraqaammáfa mara muamí qáfoofanoo Soodoomma fáqa Koomoora fáqa mi afaasánasaa máru maqusásaki idá muna fannoo firaafa uqanná óoru fúfánnoo qáfanau.

<sup>29</sup> Ánutufa mi afaasánasáa máru maqusáusa faqa máqa maaqá faqa kurídídanoo Abaraqaammánara iriséenoo Róotafa máriu maqúsaua náridanoo Róotana kái maréeqee kaqínni quqánau.

**Mooabana fáqa Amoona faqa níku nísauku kambíqoo ufafa.**

<sup>30</sup> Róotafa Sooara máqusara rufíaséenoo narí áraamuna qara nífiqeenoo ámuauqu námusaa óoni áamara márúnaqi óoru máríanaura.

<sup>31</sup> Máriufanóo miná áraamuna indaarúqaafa ínaaqianaana maaqí qímasee qímaminau. Dóo maasá qíkoofa asooqá máridanoo. Sía maa saqánna aníndiri marasée faiqí mara qímifaqa máqara fásiquauqa máridaqa. Aiqáma faiqí áuqeeu óosanafa sía anindíríki máridanoo. <sup>32</sup> Doo áninaqa aníndiri uáinna námmari áuquseeqa nári níkoona ámíànanóo moómoo námaseenoo fúru fárinaqa aníndiri miná fáqa sakasée faiqáà. Miqí másaifanóo aníndiri níkoofa aníndiri faiqí mara qíminaqa aníndiri faiqi námu fíndifíqa máriaqa.

<sup>33</sup> Miqí qímaseeqa mi eendánaki miqandá uáinna námmari moómoo nári níkoona amisoofanóo néeneeséenoo fúrufara másoofanóo ánasaafa náaree narí ákoona fáqa sakasée faiqanau. Úainna námmari fánnoo miná fúru fára másoofanoo narí áraamuna áuqoo áinainara sía írinau.

<sup>34</sup> Kanánaana ánasaafa narí áuna qímaminoo qinau. Fáasái eendáki qinée qeeqá qíkoona faqa sakasée faiqéeqa. Doo fáfaa eendáki aníndiri uáinna moómoo kaifáa ámiananóo námaseenoo fúru fárinana aneé faqa miná sakasée faiqáà. Miqímasee aníndiri qeeqá qíkoona faiqi máqasaana faiqí asumu káqi máriaqa. <sup>35</sup> Miqí qímasee doo mi eendánaki miqandá uáinna námmari moómoo nári níkoona amisoofanóo fúru fárammá soofanóo áuna fannoo narí ákoona faqa sakaséenoo faiqanau. Róotafa uáinna námmari námseenoo fúru fáridanoo narí áraamuna áuqoo áinainara sía írinau.

<sup>36</sup> Miqímmasee Róotana áraamuna qára nári níkoona faqa faiqoonánnai nímuaqu qáikiqau. <sup>37</sup> Miqímásee márufanoo indaarúqaa áraamana fánnoo faiqi akoonaiqí maqaséenoo miná áuqu Mooaba neé qinau. Máriu fanoo Mooabafa fíndifinoo Mooaba máqannaasa níkoofaikamminóo márínau. <sup>38</sup> Áuna fannoo mifá fáqa faiqi akoonaiqí maqaséenoo miná áuqu Beenaami feé qinau. Máriu fanóo Beenaamifa fíndifinoo Amoona máqannaasa níkoofaikamminóo márínau.

#### **Abaraqaammána faqa Abimeereekána faqa ufa.**

**20** <sup>1</sup> Abaraqaammáfa Mámareena máqusa minní séenoo Neekeefa máqa máaqakina óoqu finau. Mifa Kadeesa máqusa dínni Sura máqausa dínni qámbaraana óoqu márínau. Marikínoo kafáa Keeraara máqusaki óoqu márínau. <sup>2</sup> Keeraara máqusaki káqi máridanoo Abaraqaammáfa narí ánaaqara Saráqa námmarinara qíní dáuna fée qinau. Keeraara máqanna karaambáiqá miná áuqu Abimeereekáfa márínau. Mifá Abaraqaammána ufa iriséenoo Saráqa námmarinara miná áuna fée qímaseenoo narí aináinira fáiquuqa níqiqoofaqá Saráqa námmarina maréeqeeqa Abimeereekána ámiqau.

<sup>3</sup> Miqóo márufanoo Ánutufa Abimeereekána qainá sáa kooroo qímasee qímaminau. Anée kúqinnaránnoo maa anaaseená aneé máraannana móo fásiqa ánaaqá máridanoo.

<sup>4</sup> Abimeereekáfa Saráqa námmarina sía sakasée faiqanau. Minára iriséenoo Ánutuna qímaminoo qinau. Óo karaambáiqu qinee andeeqárausa máridaqa anee qiní faqa qiní faiqí ánaasee fáqee nárinnaree. <sup>5</sup> Abaraqaammáfa narí kai Saráqa námmarinara qiní dáuna fee qifaqá qinée íriqa. Kafaa maa anaaseefá faqa narí afaaqiara qínnoo qiní qífasaa fee qinoo. Miqí qifaqá qinee mina írunanoo qiní dáakirafa qímaqiminoo sía áaqarafa aníki máriannoo fee qifaqá máraunanoo sía áaqarafa qiníki máridanoo.

<sup>6</sup> Ánutufa iriséenoo kafáa qainásaa qímaminoo qinau. Eeóo qinée írídaqa kuqáa aní aakirafa qímamifana andeeqáananoo. Qinée kai aní qumeé rafáaqafúnana anée sía qiní mandáikamma qímaqeenana mi anaaseená faqa sakasée faiqáananoo. <sup>7</sup> Dóo fíndi fínana mi fasiqána ánaaqa kaifáa narí afaaqinnái aiqáinanóo fúani. Abaraqaammáfa qiní tamummáqara fásiqa máridanoo. Mifá aníara innaaru qínaqa iriséeqa síamma aní áruanauranoo. Anée sía mi anaaseená aiqáinaqá aní faqa aní máqannaasa faqa aiqáma náruanauranoo.

<sup>8</sup> Abimeereekáfa miná iriseenoo Kanánaana eendái fíndifinoo narí máqannaa úriqararausa náaramáseenoo Karaambáiqu qu úfana qímanimisoofaqá firaa qóo rufiaqu. <sup>9</sup> Abimeereekáfa kafáa Abaraqaammána áaramáseenoo irámirinau. Anée nána óosanee maasá qíminánee. Nána mandá áinainee maasá aní ámunanee anee qiní faqa qini qíku qísauku faqa firaa úmmaara qíminanee. Sía áuqaqaa íra óosana maasá qímiananoo. <sup>10</sup> Nána írirafee márifanee maaqínanee.

<sup>11</sup> Abaraqaammáfa miná iriséenoo maaqí qímasee Abimeereekána qímaminoo qinau. Qinée maaqí qímasee qímiriqa maa maqannáasa sía Ánutunara rufíqee máriafaqa qiní daruséeqa qiní qínaaqa máree foo qímaseeqa miqí qíqa. <sup>12</sup> Qini qínaaqa kúqaa qiní dáuna máridanoo qiní qíkoona áraamuna máridanoo moó ánaasee faiqí márifaqa maraqáunafa máridanoo. <sup>13</sup> Ánutufa qiníara aneenná akoona maqúsa minnísee anaamurinni núannee qufaqá qinee Saráqa námmarina qímamiqa maaqí qiqáfana. Anee qiníara qiní úriqarara fee qínana qiníara qiní qífasaa fee qia.

<sup>14</sup> Miqí qufanóo iriséenoo Abimeereekáfa Saráqa námmarina kafáa Abaraqaammána áminau. Mikarí mifa sipsípauqa faqa burimakauqa faqa aináinira mánaaqa kúmaaraauqa faqa Abaraqaammána áminau.

<sup>15</sup> Amiséenoo maaqí qímasee qímaminau. Qini maqa máaqa máridanoo. Aneenná kai áidinnaqoo mária.

<sup>16</sup> Miqí qímaseenoo quandá fínnoo Saráqa námmarina maaqí qímaseenoo qímaminau. Dóo aní áfasaana siruáa munnimma wan tausénna 1000 ámiqa, maa ummaaráfa taikáinaqa aní faqa máriasa aní áaqarana sía máriifoo qiaqéera. Kafáa aiqámausa aníara sía mandóosana áuqee foo qiaqa.

17-18 Yáaweefa Saráqa námmarinaki kambíqoonara iriséenoo Abimeereekána, na áiku ásaukukinaa ánaaseeuqa faiqì máqara áana ititásoofaqa faiqì máqarara sía amanáikiqau. Miqíqa márufanoo Abaraqaammáfa Abimeereekánara Ánutufinnai innaaru qufanóo Ánutufa Abimeereekána faqa narí ánaaqa faqa narí aináinira mánaaqauqa faqa misá aurírana taikannisoofaqá kafaa faiqì máqarana amanaíkiqau.

#### Isakeena máqoo ufafa.

**21** <sup>1</sup>Karaambáiqua narí qímaqoondee ínoo Saráqa námmarina ámiqí ámiqimma ámaqanau. <sup>2</sup>Miqímmasoo fanóo Abaraqaammáfa náuraiqí márufanoo Saráqa námmarifa ámuqu qáikinoo Abaraqaammána faiqì Ánutufa qímaqooqoo máqanau. <sup>3</sup>Maqasoofanóo Abaraqaammáfa miná áuqu Isakeeneé qinau. <sup>4</sup>Áuqu rámaséenoo qísauku dínni taikásee dínni ani qaaramoó maraséenoo 8 faasaana áiqaramá fufanóo Abaraqaammáfa Ánutufa qímamúndee ínoo Isakeena afaaqa áti ateeá áqinau. <sup>5</sup>Abaraqaammáfa uan handeeréeta 100 áukuana faqáafa márufanoo Isakeena máqanau.

<sup>6</sup>Saráqa námmarifa Isakeena maqaséenoo maaqí qinau. Ánutufa asasírana faqa naanaidara qírana faqa qíminoo. Aiqámausa minára írinausa qiní faqa naanaidara qífáranoo. <sup>7</sup>Miqí qímaseenoo Saráqa námmarifa maaqí qinau. Yáfee moó fánnoo Abaraqaammána qímaminoo Saráqa námmarifa narí faiqì maqasée amana náamma ámiannoo fee qíannoo fée, sía amana moó fánnoo miqí qíannoo. Miqí qímariafaqa qinee asooqá námuki Abaraqaammána faiqì akoonaiqí máqeeqa. <sup>8</sup>Isakeefa áaqoo írinoo náamma minnísoo fáasaana Abaraqaammáfa qoomáqa firaaqóo suqánanau.

#### Abaraqaammáfa Qakaarana faqa Isamaeerana faqa niqiqoo úfafa.

<sup>9</sup>Miqímmasee máriufanoo moó kári Isipa máqannaa ánaasee Akaara námmarina ámaaku fannoo Saráqa námmarina ámaaku Isaakeena faqa sararí márinau. <sup>10</sup>Sararímarufanoo Saráqa námmarifa miná qáfamaseenoo Abaraqaammána qímaminoo qinau. Maa ainainira manaaqána fáqa narí faiqì fáqa níiqáinaqa fuaqa. Maa anaaseená faiqì fannóo sía aní qumíasana qiní faiqì máraree qínnana máraannoo.

<sup>11</sup>Isamaeeráfa faqa Abaraqaammána faiqì márúnara Abaraqaammáfa mi ufána írufanoo aundurá ummaara ranau. <sup>12</sup>Miqúfanoo Ánutufa Abaraqaammána qímaminoo qinau. Sía faiqì ánaaqi qísanoosára ámuqusiani. Anée Saráqa námmarifa qímamindee ía. Isakeena sáaqari kai qinee qíma afeekaikíafannandée ínoo moómoo asumu kambíqee faránoo. <sup>13</sup>Aní aináinira ánaasee faiqì fáqa qinée dadaaqíananoo moómoo faiqì maqasáinaqa moó máqannaasara foorá marifaranoo. Mifá faqa aní faiqì kái máridanoo.

<sup>14</sup> Abaraqaammáfa mi ufána iriséenoo moó kánanaana fíndifinoo féemu áafaqa faqa aandáu apata táquki nammári sakaseenoo Akaara námmarina uqáruma amiséenoo faiqì áakuamaqáseenoo aiganau. Akaara námmarifa narí ámaaku áfiqeenoo Beeraseeba máqa máaqaki aadána máqa máaqaki óoqu márídanoo óonuree anirée ída márinau.

<sup>15</sup> Aandáu apata táqukinaa námmaryi aiqáma taikáfufanóo Akaara námmarifa narí faiqì káqikaa sáqari atukakí áisanau. <sup>16</sup> Aisáseenoo káqikaaqóo kísaaqasaa óonu óoqufaqee ídanoo narí kaí qímirinau. Qínée sía amana qeeqá faiqì kúqirana qáfaanauranoo. Miqí qímaseenoo miqóo óoqufaaqée márídanoo ikí ráqee márinau.

<sup>17</sup> Miqí márufanoo Ánutufa mi faiqína ikí ráqarana írufanoo innaarúnaindari Ánutuna angiroo moó fánnoo Akaara námmarina qímaminoo qinau. Akaara námmaryi anée nánaree ummaara máraidanee. Sía rufíaa. Aní ámaaku ikí ráqarana Ánutufa dóo írinoo. <sup>18</sup> Dóo fíndi fínana óonu faiqì rafúsusee ámiqi ámiqia. Qínée miná sáqari kambíqainausa firaa maqannaasaiká mánnisaanaura.

<sup>19</sup> Miqí qímaseenoo Ánutufa Akaara námmarina áfu maqa ámufanoo nammári mádika qáfanau. Qáfamaseenoo aandáu apata táqu mara máreenoo óoqu saka narí faiqì ámufanoo nanau.

<sup>20</sup> Ánutufa Isamaeerána rakísi ámaqee márufanoo innooqánu. Innooqáfufanóo mifa Paraana aadána máqa maaqáki márídanoo uaqárana akoofása márinau. <sup>21</sup> Paraana aadána máqa máaqaki márufanóo miná ánoofa Isipa máqusaindaraa mánaaqa mara áminau.

### **Abaraqaammafa Abimeereekána faqa moodáanaki kíra úfa qinau.**

<sup>22</sup> Mi karí Abimeereekáfa Pikoarana narí rákira fásiquaqa uriqararana áfiqeenoo Abaraqaammáfa máruqoo óonu réeqa maaqí qímasee qímamiqa qiqu. Anée aiqáma áinaina áuqaannánaki Ánutufa dadaaqídanoo. <sup>23</sup> Doo maqee Ánutuna áfusaa qíma afeekaikámmásee qiní faqa qiní faiqi námu faqa qiní sáqari náaru kambíqainausa faqa sía mandáikamma nímaqaa. Qínée aní ámiqimma ámaqáqiafana anée faqa miqí kai ínana qíma afeekaikámmásee qiní faqa maa maqa maaqána anee márianna maqa maaqána fáqa ámiqimma qímaqaa.

<sup>24</sup> Abaraqaammáfa minára iriséenoo qímaminau. Qínée miqímmianauree qímasee qíma afeekaíkinau.

<sup>25</sup> Miqí qímaseenoo Abaraqaammáfa Abimeereekána óori kándara úfakiqari qímaminau. Aní aináinira fáiquaqa qiní nammári mádika rákirara máseeqa máreea. <sup>26</sup> Abimeereekáfa iriséenoo qímaminau, Qóo qinée sía miná íridaqa, yáfee miqínnoo fee. Anée minára sía qíma qímunaqa sía íriqiafana. Maqee kái íridaqa.

<sup>27</sup> Abaraqaammáfa minára iriséenoo burimakáuqa faqa sipsípauqa faqa maréeqee Abimeereekána áminau. Amisée miqandá moodáanaki

kiqáu. <sup>28</sup> Abaraqaammáfa sipsípa ánaaqiuqa dínni taikásee dínni ani qaara marasée 7 náadumasaa rainá quqánau. <sup>29</sup> Abimeereekáfa miná qáfamáseenoo Abaraqaammána irámirinau. Anee nánaree miqídanee.

<sup>30</sup> Miqí qímasee iroofanóo Abaraqaammáfa qinau. Anée maanáuqa máraà. Anée mairainnanannóo qiníara maa nammari dikaandána indu fínaufoo qinnáranoo.

<sup>31</sup> Misá miqóo qíma afeekaiká máseeqa mi maqusána áuqureeqa Beeraseeba fée qiqau.

<sup>32</sup> Miqanda Beeraseeba máqa máaqaki moodáanaki kíra úfa qímasoofanoo Abimeereekáfa narí rákira fásiquaqa úriqararana Pikoorasandíri narí maqúsai Firistia máqa máaqai fiqau. <sup>33</sup> Miqandá fufanóo Abaraqaammáfa tamarisika sáqari Beeraseeba máqusai úmmaquseenoo náaru náaru márira Káraambaiqa Ánutunara innaaru qímarinau. <sup>34</sup> Mi kamúqoo Abaraqaammáfa kísaaqasaa Firistia máqa máaqakina márinau.

### **Ánutufa Abaraqaammánara aneenná ámaaku**

#### **Isakeena tatúfirana suqá qímiannee qu úfa.**

**22** <sup>1</sup> Máriiufanoo Ánutufa Abaraqaammána amanammásee qáfaanee qímasee innaarúnaindari áaramasee qinau. Óo Abaraqaama qufanóo Abaraqaammáfa qinau qinée maaqóo márídaqa. Miqí qufanoo Ánutufa qímaminau.

<sup>2</sup> Aneenná ámaaku Isakeena aní ámaaku moodáa, káaqa ámuqusa ímariannana áfiqeenana Mooría máqa máaqai óoru ráinaqa qinee áaqana moó uqafíqánaura. Anée mi aaqannánasaa aneenná ámaaku arusée qini tatúfirana suqá qímia.

<sup>3</sup> Miqí qímasoofanoo kanánaana fíndifinoo narí dookísaa idá rufáriséenoo minásaa quqáseenoo narí aináini marú faiqi qandá faqa narí ámaaku Isakeena fáqa nífiqeenoo fíndimeeqee Ánutufa qímàmúnnai finau. <sup>4</sup> Qaara afuru aanái fí faiqaqau. Qaaramoó kufanóo Ánutufa qímaqoo áaqannafa níanasaa márufanoo qáfanau. <sup>5</sup> Qáfamaseenoo Abaraqaammáfa narí aináini máru faiqi qandá qímanniminoo qínau. Ínneeqara maaqóo márída doonkísaa rakísiaqa. Qeeqá qímaakundíri miqóo óoru Ánutunara innaaru qímasee ínneeqara iannái qúmuanaura.

<sup>6</sup> Miqí qímaseenoo Abaraqaammáfa tatúfirana suqáaninna ídana maréeqeenoo Isakeenasáa soofanóo mároofanoo narí idá qéemaruna ákuru mándeenoo miná qumáreenoo musúka faqa qumáreenoo doo narí faiqi áfiqeenoo Ánutufa qímaqoo áaqanna kaaqa óoru fínau. <sup>7</sup> Aanái óoru fímarufanoo Isakeefa narí ákoona áaramaseenoo qinau, Qípoo qufanóo Abaraqaammáfa foó qímasee qinau. Nánaree qídanee qufanoo Isakeefá qinau. Qinée qáfaunana anee idáti faqa idá rúmbarana faqa máree fímarinanoo, yáafée tatúfirana suqéefandínna sípsipafa márídanoo fee.

<sup>8</sup> Abaraqaammáfa maaqí qímasee narí ámaaku qímaminau. Ánutufa narí kaí sipsípa ánaaqi moodáa qíminaga tatúfirana suqámianaura. Miqí qímaseeqa miqandá moodaanaki óoru fíqau.

<sup>9</sup> Miqandá Ánutufa qímaqoo áaqannasaa óoru réeqa Abaraqaammáfa óoniuqa maréeqee áaku aakummáseenoo idá miná ámuuaqa quqáseenoo narí faiqí Isakeena ruúmbeequeenoo rafúsu idásaa rusínau.

<sup>10</sup> Rusíseenoo musúka qumáreenoo narí faiqí kuqá arusaanéera inau. <sup>11</sup> Karaambáiqu angiroo innaarúnaindari áaramaseenoo qinau, Abaraqaamma, Abaraqaamma, miqí qufanóo Abaraqaammáfa qinau. Qinée mää márídaqee qufanoo Karaambáiqu qinau. <sup>12</sup> Sía faiqí arua, sía mandáikamma ámaqaa. Sía aneenná ásaukukoo aneenná faiqí árua. Dóo maqéé qinée íridaqa anee Ánutuna ufa qaindúsidana miná ufa áfaqee máriananoo. Anée aneenná ámaakuara aneenná ámuqusa uqannára sía qádo qíananoo eedóo kaí qíananoo.

<sup>13</sup> Miqí qufanóo Abaraqaammáfa uqéeráfinoo qáfoofanoo ándandaki sípsipa ákoona saqári ánaaqiki aanai rutáqusee márufanoo qáfanau. Qáfamaseenoo Abaraqaammáfa narí ámaaku ámaqaa máqeenoo sipsípa ákoona aruséenoo Ánutuna tatúfirana suqá áminau. <sup>14</sup> Miqóoqari Abaraqaammáfa mi aaqanná áuqu reenoo, Karaambáiqu nímira áaqanee qinau. Minára maqee mindáraasa maaqí qídaqa, Yáaweefa narí áaqanasaa nímidanoo fee qídaqa.

<sup>15</sup> Karaambáiqu angiroo innaarúnaindari kaifáa Abaraqaammána áaramaseenoo qinau. <sup>16</sup> Karaambáiqu aníara maqí qídanoo. Qinée qeeqá dúqusaa qíma afeekaikammásee qídaqa. Qinee firaqóo ani ámiqimma ámaqaanaura. Aneé aneenná ámaaku moodáa sía qádo qíannanara qinee miqíanaura. <sup>17</sup> Qinee kúqaa qíma afeekaikámmasee anísaa aní aruakínausa aní áiku ásauku innaarúnai fásaura foorá móómoo márifaranoo núkudara foorá aní ámianauranoo. Aní áiku ásauku namuqáa rafáaqa fúsee misá aináina máree márifaranoo. <sup>18</sup> Aiqáma máqannaasa qiníara aní áiku ásauku ámiqi ámiqimma nímaaqaafánandee másee maasá fáqa ámiqi ámiqimma qímaqaannee qifáranoo. Anee qiní aakápara ufa qaindúsuannánara miqíqa.

<sup>19</sup> Abaraqaammáfa miqóoqari narí faiqi Isakeesandíri narí aináinira fáiqi qára qúmi nífiqee narí máru máqusanai Beeraseeba máqusai óoqu márínau.

### **Naqoorana áiku ásauku núqu.**

<sup>20</sup> Máriufanoo Abaraqaammáfa irufanoo Mirikaa námmarifa Naqoorana Abaraqaammána ákaqa faiqí qísauku dínni taikásee dínni óonu qaarammoó marasée 8 máqee fóo qiqau. <sup>21</sup> Usafa indaarúqaafa Busafa miná ánaaqiannaafa márínau, miná ánaaqiannaafa Keemueerafa mifá Arammána ákoofa márínau. <sup>22-23</sup> Miná ánaaqiannaafa Keeseedafa

márinau, miná ánaaqiannaafa Qasoorafa márinau, mina ánaaqiannaafa Piradasafa márinau miná ánaaqiannaafa Didarafa márinau, misá nínaaqiannaafa Beetueerafa márinau. Mifa Reebeeka námmarina ákoofa márinau. Mirikaa námmarifa mi faiqí námusa Naqoorana Abaraqaammána ákaqasaa máqanau. <sup>24</sup> Reumma námmarifa Naqoorana ínaaqiánnaa ánaasee fánnoo Teebana faqa Kaqammána faqa Taqasana faqa Maakaana faqa máqanau.

**Saráqa nammarifa kúqufanoo Abaraqaammáfa  
ákundara máqa feefaurú ufafa.**

**23** <sup>1</sup> Saráqa námmarifa 127 áukuana marasée kúqinau. <sup>2</sup> Kannaana máqa máaqaki Qeeboorona máqusaki kuqufufanóo Abaraqaammáfa miná kuqíranara soofarí márinau.

<sup>3</sup> Abaraqaammáfa narí ánaaqa kúqirana máfi quqásee Qeetana áiku ásauku máruqoo óonureenoo maaqí qímasee irámirinoo qinau. <sup>4</sup> Qinée moó máqannaasa ínni qámbaana ani márídaqa. Amanée qiní maqá moó qímifaqa feefaurú nimiséeqa qeeqá qínaaqa minakí ákundaanáuree.

<sup>5</sup> Qeetana áiku ásuku irisée Abaraqaammána qímamiqa qiqau. <sup>6</sup> Anee maasá ufa íria, maasa aní qáfaunana anée afeeka rakisirafá márianafa máriananoo. Aneenná ánaaqa maasá ámiqira mádikaki ákundaa. Maasa aiqámausa mi madikánaki ákundaranara asasídaqa.

<sup>7</sup> Miqí qufanóo Abaraqaammáfa misá nóorinni kummá rámafinoo qímanniminoo qinau. <sup>8-9</sup> Ínnee eedóo qiafaqá amanée ínnee Eefaroona, Sooqarana ámaaku irámirifánnoo ínni nífusaa Makapeera máqa máaqaki narí anaadóo átinni óoni áamara márína qíminaqa feefaurú amana kái amiséeqee mi maqa maaqána qeeqáindi kámmásee qeeqá qíku qísauku níkundee márianaree.

<sup>10</sup> Eefaroofa narí Qeetana áiku ásauku faqa faandaamura kooqíki ufa suqíranaki máridanoo iriséenoo aiqámausa irámirufanoo Abaraqaammána qímaminoo qinau. <sup>11</sup> Óo úriqararafa íria, qinee aiqáma mi maqána faqa óoni áamara minakí márína faqa aní ámianaura. Maaqóo qeeqá faiqi ánaasee nífusaa aní ámianana aneenná ánaaqa minakí ákundaa.

<sup>12</sup> Miqí qufanóo Abaraqaammáfa Qeetana áiku ásauku nóorinni kummá rámafinoo Eefaroona aiqámausa íriaqeera firaqóo qímaminoo qinau. <sup>13</sup> Amanée qinée irámiriananée írinnaree. Qinée mi maqána átisaa aiqáma feefauríanaura. Qinee feefaurú ámianana anee eedóo qímasee márínaqa qinee qeeqá qínaaqa miqóo ákundaanáura.

<sup>14</sup> Eefaroonáfa minára iriséenoo maaqí qímasee Abaraqaammána qímaminau. <sup>15</sup> Óo úriqararafa, maqá feefaurú 400 siruáa máridanoo, mi feefauruna maasá qeeqá qámbaana náqa fée másee raináanauree. Anee aneenná ánaaqa káqi minakí ákundaa. <sup>16</sup> Abaraqaammáfa iriséenoo

eedóo qímaseenoo sikéera maraséenoo 400 qummaara ainaina dínni quqáseenoo siruáa dínni quqásoofanóo amana kái ufanóo áminau. Eefaroonáfa aiqámausa narí máqannaasa Qeetana áiku ásauku nífusaa qufanóo iriséenoo miqí kai minau. Nári sikéera qummaara amana kái Eefaroonaa áminau.

<sup>17</sup>Miqímmasee Abaraqaammáfa Eefaroonaa aiqáma áinaina Makapeeraa máqa máaqaki súani óosana qáannai Mámmareena maqúsa adeedí maruna feefaurímmasooofanoo Abaraqaammánaindi kinau. Mi feefauriráfa maqá faqa óoni áamara minakí márúna faqa aiqáma sáqariuqa mi maqána átisaa máru saqarísaa faqa aiqáma moodáanaki rafáaqafinau. <sup>18</sup>Aiqáma Qeetana áiku ásauku miqóo suqíranaki máriusa mi maqa maaqánara Abaraqaammánaindi fée qiqau. <sup>19</sup>Miqímmaseenoo Abaraqaammáfa narí ánaaqa Saráqa námmarina mi ooni aamáranaki Kannaana máqa máaqaki ákundana. <sup>20</sup>Miqímmasooofanoo mi maqáfa faqa óoni áamara minakí márúfa Qeetana áiku ásaukundi máriufa Abaraqaammánaindi kufanóo mi maqána níkundara máqaikinau.

#### Isakeena ánaaqa mara ámu ufafa.

**24** <sup>1</sup>Doo Abaraqaammáfa káaqa náuráiqi márinau. Karaambáiqi Abaraqaammáfa aiqáma áuqoo áinainna ámiqi ámiqimma ámaqee márinau. <sup>2</sup>Abaraqaammáfa nári óosana maraséenoo nári aináiniranasa kísaaqasaa rakísi marúna áaramaseenoo qímaminoo qinau. Anee aneenná ásauku qífundana ámeemaanaí áusúsee afeekaiká másee qíma afeekaikía. <sup>3</sup>Qinee aníara Karaambáiqi ínnaarúna faqa maqá faqa áuqu Ánutuna áuqusaa qíma afeekaikámasee sía qiní qímaaku Kannaana máqanna ánaasee mara ámiannee qídaqa. <sup>4</sup>Anee qinée kambíqaafanna máqusanaí óonuree qiní átikinaa mánaaqa mara máree Isakeena múqu ámià.

<sup>5</sup>Miqí qímasooofanoo mi rakisiráfa maaqí qinau. Dóo amaná, óoru ráanaqa mindáraa mánaaqa iráifanoo narí máqa máqa minnísee maí qúmirara ititínaqa amanée qinee aní ámaaku aiqáananoo anée qúmúnna máqa máaqanaí óoru fúannoo fée.

<sup>6</sup>Miqí qufanóo Abaraqaammáfa qinau. Óo sía uqanná anee qiní qímaaku aiqáinanoo minní óorufuani. <sup>7</sup>Yáaweefa innaarúnaindaraa Anutúfa qeeqa qíkoona maqúsaindaraana faqa qeeqá ainaina maqásaaqaraana faqa mara máreenoo maa maqa maaqánasaa quqáqoosa máridaqa. Mifa qíma afeekaikámmasee qiní fáqa qiní qíku qísauku fáqa maa maqa maaqána nímianauree qinau. Mifa narí angiroo aiqainanoo aní áfunni fínana óoru qiní qímaaku ánaaqa áfiqee qúmi naránnoo.

<sup>8</sup>Mindáraa mánaaqa fánnoo sía maí qúmiraree qínana miqóo kaí qíma afeekaiká máqaanna ufánakiqari idukúananoo. Qiní qímaaku sía minní áfiqee óoru fúa. <sup>9</sup>Miqí qímasooofanóo mi ainainira fasiqáfa narí ásauku

Abaraqaammána nari úriqararana áfundana ámeemaanai quqáseenoo qinau, doo qinée anee qíanandee ianáura.

<sup>10</sup> Miqí qímaseenoo ráudama kínoo Abaraqaammána kamméera, qóosa fooqána, miná qísauku qára maraséenoo narí úriqararana aináina ámiqirana kaí maraséenoo kamméerasaa quqáseenoo máreenoo finau. Abaraqaammána ákaqa Náqoorafa Mesopotamia máqusai súani dínni átaaqeeni márunnai óoru fínau. <sup>11</sup> Aanái faiqanóo fifliu fanóo eenée márufanoo ánaaseeuqa nammári sákee máruqoo óonu ranau. Óonuree qáfoofanóo maqúsa adeedí nammári sákee máruqoo óonu réenoo miqóo narí kamméerauqa quqásoofaqa máriqau.

<sup>12</sup> Narí kamméerauqa quqáseenoo mi fasiqáfa Yáaweenara innaaru qínnoo qinau. Óo Ánutu qiní úriqararana Abaraqaammána Ánutufa anée qiní faqa márídana maqee qiní dadaaqíà. Anée qiní úriqararana Abaraqaammána faqa qíma afeekaiká máqoonafa maqee ánoonaikiani. <sup>13</sup> Qinée nammári sákee máriana aaqá adeedí márúnaqa, ánaaseeuqa nammári ani sákee máriafaqa márídaqa. <sup>14</sup> Moó mánaaqa aniráinaqa qínee maaqí qímasee qímamianaúra. Amanée aneenná táquki nammári saka qíminaqa naanáuree. Mifá qiníara námasainaqa aní kamméerauqa faqa nímianauree qínnanara minára aneenná aináinira fáiqi Isakeena útaaqama ámaqaqaanafee qianáura. Mi ainaináfa kambíqainaqa anee qiní úriqararanasaa qíma afeekaíkunna úfanara írianaúra.

<sup>15</sup> Mifa miqí qímasee innaaru qímarufanoo moó mánaaqa Reebeeka námmarifa nammári táqu ákumáaqa aku máree aniranau. Mifa Abaraqaammána ákaqa Náqoorana faqa miná ánaaqa Mirikaa námmarina faqa faiqi Betueerana áraamuna marína. <sup>16</sup> Miná óori áfiri ámiqi ámiqi írafa sía áuqu márufa aniroofanóo qáfoofanoo óoqu nammári saka máree úrinau.

<sup>17</sup> Ururoofanóo Abaraqaammána aináinasaa rakísira fásiqá fánnoo mi fúnnai sandée óonureenoo maaqí qímasee qímaminau. Amanée aneenná táqukinaa námmaryi káqikaana qiní qíminaqee naanáuree.

<sup>18</sup> Miqí qufanóo mi manaaqáfa qinau, eeòò faiqi firaafá, dóo náà qímaseenoo nammári táqu afiqú quqásoofanóo dóo nanau.

<sup>19</sup> Námasoofanóo mi manaaqáfa narí kaí qinau. Qinée nammári moó fáqa sakasée aní kamméerauqa nímii sánaqa náma saífanoo nímuaqu íannoo. <sup>20</sup> Miqí qímaseenoo narí nammári táqu kái káqi difáaniki adíaseenoo sandéenoo óoqu moó fáqa saka máreenoo múru adía soofaqa kamméerauqa naqau. <sup>21</sup> Kamméerauqa nammári ními márufanoo Abaraqaammána aináinira fásiqa fánnoo íreeda kai kásooinoo márídanoo qáfaidanoo maaqí qímirinau. Dóo fée Yáaweefa qínee kísaaqasaa ánunnanara ánoonai kídanoo fée.

<sup>22</sup> Kamméerauqa nammári néeneesee nímuaquummásee márufanoo Abaraqaammána aináinira fásiqa fánnoo kóorannai áuqira qimmusa

mi manaaqána aikikí qusamáqaseenoo kafa kóorannái áuqira ísaaqama qaaraqánda ásaúkuki usamáqaseenoo irámirinoo qinau. <sup>23</sup>Aneé yána áraamunee máridanee amanée qiní qímaqimia. Amanee maasá námu aneenná ákoona máaqa kina nífiqee fínaqee faiqaanáuree.

<sup>24</sup>Reebeeka námmarifa miná iriséenoo narí qímaminoo qinau. Qiní qíkoofa Beetueeráfa Náqoorana faqa Mirikaa námmarina faqa faiqi máridanoo. <sup>25</sup>Maasá máaqa nárana amaná máridanoo aní faqa ániasa fáqa aní kamméerauqa faqa nárana máaqa faqa nímifaránoo.

<sup>26</sup>Miqí qímasoofanóo Abaraqaammána aináinira fásiqa iriséenoo maqásaa óorindari mapámu finoo Karaambáiqua narí úriqararana Abaraqaammána Anutuna amooqídanoo maaqí qinau. <sup>27</sup>Óo Ánutu Abaraqaammána Ánutufa, anée ámiqi ámiqi uqanná míananoo. Anée Abaraqaammána ámiqi ámiqi ímariannanara sía taikéenoo káqi fidanoo. Karaambáiqua fánnoo qiní úriqararana átiuqa iannái andeeqásee qífiqee áninoo.

<sup>28</sup>Miqí qímasee innaaru qímasoofanóo Reebeeka námmarifa sandeenoo narí ánoona máaqai óonureenoo aqáma mi ufáusa qímaminau. <sup>29-30</sup>Reebeeka námmarina áfasaafa Rábanafa Reebeeka námmarina ufa iriséenoo kóorannai áuqira qímmusa qusamáqóona faqa kóorannai áuqira ísaqamá qusamáqóona faqa qáfamaséenoo ráudamaku fánnoo óoquréenoo nammári sákee máru madikána áfainni qáfoofanóo Abaraqaammána aináinira fásiqa miqóo nammári áfainni narí kamméerauqa naaqá kikiqinoo márinau. <sup>31</sup>Márufanoo qáfamáseenoo qímaminóo qinau. Qiní faqa áninaqa máaqai fua. Karaambáiqua fánnoo aní ámiqi ámiqimma ámaqee márifa máriananoo. Nánaree anee maaqóo maridanee. Qinee aní faiqára máaqa dóo deedaqammásee aní kamméerauqa márirana faqa deedaqíqa.

<sup>32</sup>Abaraqaammána aináinira fásiqa fánnoo miná iriséenoo narí faqa márusa faqa narí kamméerauqa faqa nífiqeenoo doo máaqai finau. Máaqai óonu roofanóo Rábanafa kamméera saaqáara qúmaara mara maqásaa quqáséenoo nárana nammári nimiséenoo Abaraqaammána faiqi námu nammari nímufaqa níku nammári úqiqu. <sup>33</sup>Níku nammári uqu soofanóo Rabanafa nárana níminau. Nímufánnoo Abaraqaammána aináinira fásiqa fánnoo qádò qímasee qinau. Sía qinée káqi naanáura. Qinée qírarree qúnna úfana qíma nimiséeqa miqóo naanáura. Rabanafa minára iriséenoo qinau. Doo qínaqa maasa írià.

<sup>34</sup>Miqí qímasoofanóo Abaraqaammána ainaínira fásiqa qíma níminoo qinau. Qinée Abaraqaammána aináinira fásiqa márídaqa. <sup>35</sup>Karaambáiqua firaqóo qiní úriqararana ámiqi ámiqimma ámaqaseenoo aináina faqáfáikamma ámaqeenoo. Karaambáiqua sipsípuqa fáqa burimakáuqa faqa siruáa fáqa kóora fáqa aináinira fásiqua fáqa mánaaqauqa fáqa kamméerauqa fáqa doonkiuqa fáqa móómoo áminoo. <sup>36</sup>Qiní úriqararana

ánaaqa Saráqa námmarifa asooqásaa faiqì akoonaiqí maqasoofanóo qiní úriqararafa narí aiqáma áinaina miná kai áminoo. <sup>37</sup>Qiní úriqararafa qifaqa qinee afeeka ufannái qíma afeekaikámmaseeqa mina aamúaqira úfa qaindúsuaanuree qíafananoo qinau. Anée maqóo qáraasa Kannaana máqannaa kínaa ánaasee sía uqanná maréeqee qiní qímaaku ámia. <sup>38</sup>Anée óoru qini qíkoona máqannaasaki qiní átikinaa mánaaqa mara máree múqusee qiní faiqi ámia.

<sup>39</sup>Qinée mi ufána iriséeqa narí maaqí qímaseeqa qímamiqa. Mi manaaqáfa sía qiní faqa qúminaa náqaa fée íanauree.

<sup>40</sup>Qúnanoo mifá qínnoo, qinee Karaambáiqua ufa aiqáma kári áfaqee máranausa márídaqa, mifá narí angíroo aiqáinanoo aní faqa fidanoo dadaaqínanoo ánoona kambíqaannoo. Anee qiní faiqì ánaaqa qiní máqannaasakinaana qiní qíkoona átikinaana máreennaranoo. <sup>41</sup>Moodáa áana kái anée idukínna áanafa márídanoo. Óoru ráinaqa misa mánaaqa moó sía qímifanoo aní qíma afeekaikírafa taikáinana idukíra fásiqaikinnáranoo.

<sup>42</sup>Qinée Abaraqaammána mi ufána iriséeqa nammári díkaanda máríqoo ururée maaqí qímasee innaaru qíqa. Óo Karaambáiqua qiní úriqararana Abaraqaammána Ánutufa máríananoo, qinée áuqaunna áinainna ánoona kambíqaani. <sup>43</sup>Qinée nammári díkaanda máríqoo máríanaura. Máríananoo mánaaqa moó fánnoo nammári sákarara aniráinaqa qinée nammáriara innaaru qianáura. <sup>44</sup>Mifa eedóo qímaseenoo qiní faqa qiní kamméerauqa faqa nammári nímínanoo mifá anée qiní úriqararana ámaaku útaaqaama ámaqaqaanafa máríannoo.

<sup>45</sup>Qinée qíreedaa kái innaaru qímarunanoo Reebeeka námmarifa maqúsaindari nammári táqu ákumaaqa akumáreenoo áiqareenoo nammári sákararee qímasee fifaqa qinee maaqí qímasee qímamiqa. Amanée anee nammári qímína naanáuree. <sup>46</sup>Miqí qúnanoo mifá kái káqi narí nammári táqu ákumáaqa qáraana afaimmá quqáseenoo qínnoo. Námasainaqa ani kamméerauqa faqa nímíanaura. Miqí qifaqá qinee námasaunanóo mifá kamméerauqa faqa nímifaqa néea. <sup>47</sup>Námaseeqa qinée maaqí qímasee irámíriqa ani ákoofa yáfee, qúnanoo mifá qímaqiminoo qínnoo. Qiní qíkoofa Beetueeráfa Náqoorasa Mirikaa námmarisa faiqí márídanoo. Qinée mi ufána iriséeqa kóorannai áuqira qímmusa usuámaqaseeqa kafa kóora ísaaqama ásaukuki usuámaqeeqa. <sup>48</sup>Usuámaqaseeqa dóorindari maqásaa kummárama fifaqá qeeqá úriqarana Abaraqaammána karaambáiqua Ánutuna amooqíqa. Mifá qiní qífiqamareenoo andeeqásee qiní úriqararana atíuqa iannái múrusaifaqa qinee misá níraamuna qeeqá uriqararana ámaaku ánaaqa máríanínna paqúriqa. <sup>49</sup>Dóo maqee uqanná Rabanna aneé qíma qíminaqa íria. Anee qiní úriqararana andeeqá ámaqararee qínana qíma qímia. Anee sía andeeqá ámaqararee qínana minára faqa qíma qíminaqa qinee qeeqá

ianná áinainara óonu máfi írianaura. <sup>50</sup>Rábanafa fáqa miná ákoofa Beetueeráfa faqa narí qímamiqa qiqau. Maa ufáfa Karaambáiqinaindari ani márifaqa maasá náqifée másee minára ufa qináuree. <sup>51</sup>Máa Reebeeka námmarifa márino. Áfiqamaree fúa. Múnusainano mifá aní úriqararana ámaaku ánaaqaikino, Karaambáiqfa narí qindée íani.

<sup>52</sup>Abaraqaammána aináinira fásiqa mi ufána iriséenoo óorindari maqásaa áqufínoo Karaambáiqfa amooqímamaqánau. <sup>53</sup>Amooqímaseenoo findifínoo qamunna faqa siruáa faqa kóora faqa firaa feefauru áqimaru oonísa Reebeeka námmarina áminau. Mifá firaa munnimma áqimaru ainaináusa miná áfasaana faqa miná ánoona faqa níminau. <sup>54</sup>Nimi séenoo narí fáqa ánusa sáimbaqa nárana fáqa nammári faqa neenee séeqa faiqaqau. Faiqée iáqoofano kanánaana Abaraqaammána aináinira fásiqa Reebeeka námmarina áfasaana faqa ánoona faqa qíma níminau. Amanée qínee maqee qeeqá firaa fínnai fuanáuree. <sup>55</sup>Miqí qufaqá miqandá qiqau, sáina Reebeeka námmarifa maasá faqa moodaa amaanaki fée, qísauku qára taikáseenoo áfuru fée faiqéenoo fuani.

<sup>56</sup>Miqí qufanóo Abaraqaammána aináinira fásiqa fánnoo qinau. Doo sía maasá rafáaqa fúa. Doo qínee maqée fídaqa. Karaambáiqfa fánnoo qínee kísaaqasaa ánunna sáikana ánoona dóo kambíqasaifaqa qáfamáseeqa sáinaqa qeeqá úriqarara fínnai fúa. <sup>57</sup>Miqandá minára iriséeqa qímamiqa qiqau. Sáina Reebeeka námmarina áaramásee qífanoo náqaa fee qíannoofee. <sup>58</sup>Miqí qímaseeqa Reebeeka námmarina áaramaseeqa irámiriqa qiqau. Anée maa fasiqána faqa maqee fée fínnaree. Miqí qufanóo doo maqée fuanáuree qinau.

<sup>59</sup>Misa mi ufána iriséeqa Reebeeka námmarifa fáqa minásaa rakísi marú anaaseefá fáqa Abaraqaammána aináinira fásiqa fáqa miná fáqa ánusa faqa doo niqíqoofaqá fiqau. <sup>60</sup>Reebeeka námmarifa fírarufaqa maa ufánannoo miná afaaqóoqa qiqau. Óo maasá qísooki aníkíqari aruakínausa moómoo uqanná fíraaqóo uqanná kambíqééfara aní áiku ásauku márinausa namuqáa nárí nífaqaqa mándaída misá maqa máaqa námu fáqa misá aináina fáqa máree márífáranoo.

<sup>61</sup>Miqí qímasee afaaqóoqa qímasoofanóo Reebeeka námmarifa fáqa aináinira mánnaqauqa faqa kamméerasaa akarée fufaqa Abaraqaammána aináinira fásiqa námu faqa fiqau.

<sup>62</sup>Isakeefa Neekeefa máqa máaqakiqari aadána máqa máaqai nammári díkaanda máruqoo óoqu márinau. Mi nammari dikaandána áuqu káqi márirafa qíní qíqafaidano fée qímariqau. Mifá Kannaana máqa máaqa qáannai súani áfu dínni átaaqeeni márinau. <sup>63</sup>Miqóo márídano Isakeefa moó éenoonnai aatáta nídanoo uqéera fufanóo mirínni qáfoofanóo kamméerauqa qúmiqau. <sup>64</sup>Reebeeka námmarifa kamméera saaqári uqéera fínoo Isakeena qáfanau. Reebeeka námmarifa qáfamaséenoo narí kamméera saaqári maqásaa áqufinau. <sup>65</sup>Áqufufano

Abaraqaammána aináinira fáiqi irámirinau. Yá fasiqá fée maasá únannai ánidanoo fée. Miqí qufanoo Abaraqaammána aináinira fásiqa qinau. Qini úriqararafa ánidanoommi qufanóo Reebeeka námmarifa nári óosana máreenoo qamunna máfi óorisaa ititánu.

<sup>66</sup>Isakeefa uru paqúrimmasoofanóo Abaraqaammána aináinira fásiqa fánnoo aiqáma áinaina áuqoonara Isakeena qímaminau.

<sup>67</sup>Qímamisooofanóo Isakeefa Reebeeka námmarina maréeqeenoo narí máaqaki Saráqa nammarifa máriunaki quqássoofanóo miná ánaaqai kinóo márufanoo Isakeefa Rebeeka námmarinara áidi márufanoo mi aidiráfa Isakeefa narí ánoofa kúqunara ámuqusiufa doo asooanau.

**Abaraqaammáfa moó ánaaseesaa faiqi máqoo ufafa.**

*(1 Stori 1:32-33)*

**25** <sup>1</sup>Abaraqaammáfa ánaasee moó máranau. Miná áuqu Keeturaa námmarifa márinau. <sup>2</sup>Minásaa faiqi moómoo máqanau. Faiqi mòó indaarúqaana áuqu Simaramafá márinau miná ánaaqianáafa Yookasanafá márinau miná ánaaqianáafa Meedanafá márinau miná ánaaqianaafa Midianaafa márinau. Miná ánaaqianaafa Isabakafá márinau nínaaqianaafa uqanna Suaafá márinau. <sup>3</sup>Indaarúqaana ánaaqianaafa Yookasanafá mifá Seebabana faqa Deedana fáqa níkoofa márinau. Deedana áiku ásuku Asuraa máqannaasa faqa Reetusimma máqannaasa faqa Reeummimma máqannaasa faqa máriqau. <sup>4</sup>Midiana ámaaku indaarúqaa faiqi Eefaafá márinau, miná ánaaqianaafa Efeferafá márinau, misá nínaaqianaafa Qannookafá márinau misá nínaaqianaafa Abidafá márinau, misá nínaaqianaafa uqanná Eeradaafá márinau. Minamúsa Abaraqaammána ánaaqi Keeturaa námmarina sáaqari kambíqarausea máriqau.

<sup>5</sup>Abaraqaammáfa narí aiqáma áinaina Isakeena kái áminau.

<sup>6</sup>Amiséenoo narí káqi máridanoo moó ánaasee faiqi námu faqa ámiqira áinaina óosana óosana Abaraqaammáfa káqi nimiséenoo Isakeefa máruqooqari súani óosana qáannai máqa máaqai níanai niiqoofaqá mitínai óonu máriqau.

**Abaraqaammáfa kuqufufaqá ákundoo úfafa.**

<sup>7-8</sup>Abaraqaammáfa asooqáqeenoo kúqinau. <sup>175</sup>áukuana marasée kúqinau. <sup>9</sup>Kuqufufaqá miná ámaaku qára Isakeesa Isamaeerasa miqandá nári níkoona irí mara máree Makapeeraa máqa máaqaki Mamaree máqusa súani óosana qáannai óoni áamaraki ákundaqau. Mi maqána Eefarooná Sooqarana ámaaku Heetana áiku ásaukundi feefaurummáqoonaki Abaraqaammána ákundaqau. <sup>10</sup>Abaraqaammáfa káqi máridanoo Qeetana áiku ásauku feefaurú máqoonakina Saráqa námmarina faqa Abaraqaammána faqa níkundaqau. <sup>11</sup>Abaraqaammáfa

kuqufufanóo miná ámaaku Isakeena Ánutufa ámiqi ámiqi ímarinau. Isakeefa káqi márira námmaryi dikaanda qiní qíqafaidanoo fee qímaru nammari dikaandána aaqá márinau.

**Isamaeerána áiku ásauku núqu.**

*(1 Stori 1:28-31)*

<sup>12</sup>Qakaara námmaryi Saráqa námmaryi aináinira mánaaqa Isipa máqannaa mánaaqa márufa mifá Abaraqaammána ámaaku Isamaeerána máqoofa márinau.

<sup>13-15</sup>Isamaeerána faiqi námu maaqímmiqa máríqau. Indaarúqaafa Neebaiootafá márinau, miná ánaaqianaafa Keedarafá márinau, misá nínaaqianaafa Adabeeráfá márinau, misá nínaaqianaafa Mibasamafá márinau, misá nínaaqianaafa Misammáfá márinau, misá nínaaqianaafa Dúmmaafa márinau, misá nínaaqianaafa Masafá márinau, misá nínaaqianaafa Qadadáfá márinau, misá nínaaqianaafa Teemáfá márinau, misá nínaaqianaafa Yeeturfáfá márinau, misá nínaaqianaafa Nafisáfá márinau, misá nínaaqianaafa uqanná Keedeemafáfá márinau. <sup>16</sup>Misa qísaukuqara taikásee qíkunnooqu qaara marasée máqannaasa níkausaikiqa máríqau. Míqíqa márídaqa náriqa núqu náriqa máqusa faqa náriqa úiqaana máqusa faqa qafaafaurée máríqau. <sup>17</sup>Isamaeeráfa 137 áukuana maraséenoo kúqinau. <sup>18</sup>Isamaeerána áiku ásauku Isipa máqusaindari súani óosana qáannai Sura máqa máaqa faqa, Qafiraa máqa máaqa faqa qámbaana Asiria máqa máaqai fímaruqoo máríqau. Misá Abaraqaammána áiku ásauku akaqáusa máruqooqari náaduma máríqau.

**Eesáusa Yookooboosa máqoo ufafa.**

<sup>19</sup>Moó ufa Abaraqaammána ámaaku Isakeena ufá márídanoo.

<sup>20</sup>Isakeefa qaara fasiqa níku nísauku taikásee 40 áukuana maraséenoo Beetueerána áraamuna Reebeeka námmaryi máranau. Rábannana ásookina máranau. Beetueeráfa Arameeannaindáraafa Meesoopootamia máqa máaqaki ani márinau.

<sup>21</sup>Reebeeka námmaryi sía faiqi máqanau áafanaasee márinau. Isakeefa minára iriséenoo Yáaweenara innaaru qímarinau. Yáaweefa miná ufa iriséenoo dadaaqufanóo Reebeeka námmaryi ámuagu qáikinau. <sup>22</sup>Ámuagu qáikufanóo faiqi qaara qánda miná áranandaki márídaqa ráki máríqau. Ráki márufanoo Reebeeka námmaryi qinau, maa ainaináfa nánaree qiníki kambíqaidanoo fee qímaseenoo karaambáiqunnai óonuree ánoonufa qímamianifeera innaaru qinau. <sup>23</sup>Innaaru qufanóo Yáaweefa qímaminoo qinau.

Qaara maqannaasá aní áranandaki márídaqa.

Anée naríara naríara rairai qímariasa níkoqanda máqeennaránoo.

Moó fánnoo moó úriqarara afeeka faqáafa márianno.

Ákaqa fannoo áfasaana rafáaqa fúaninafa máriannoo.

<sup>24</sup>Reebeeka námmarina faiqi máqarafa aniroofanóo qaara qánda máqanau. <sup>25</sup>Indaarúqaana afaaqa káaqa taatuqée árinoo márínau, miná afaaqasáa asausí ánaaqi márínau. Miná áuqu Eesáu née qiqau. (Miná áuqu óosana asausí fee qiqau). <sup>26</sup>Ínaaqianaafa indaarúqaana áiku átaa rakisisimmá úqirafa qúminau. Minára miná áuqu Yakooboo neé qiqau. (Miná áuqu óosana áiku átaa fée qiqau.) Isakeefa qaaramoó fásiqa níku nísauku taikáséenoo 60 áukuana maraséenoo miqandá máqanau.

**Eesáufa narí indaarúqaa fáiqi aináina miná ákaqa áminau.**

<sup>27</sup>Miqandá innooqáfufaqá Eesáufa uaqárana akoofása márídanoo sía óoqu márufa káqi níranara áidimárufa márínau. Miqí márufanoo Yakooboofa sía miqí márínau. Fífírafa márídanoo maqúsasaa márufa márínau. <sup>28</sup>Isakeefa Eesáunara áidi márínau. Mifá aandáu arusoofanóo née márúnara minára áidi márínau. Reebeeka námmarifa Yakoofoonara rímarínau. <sup>29</sup>Moó kári Yakooboofa nárana suqásee áuqee márufanoo miná áfasaafa nándaki níniiufa áararoofanoo aniréenoo qínau.

<sup>30</sup>Anee taatuqée nárana áuqee máriannana doo miná mara qíminaqa náa dáarandée márifaqee qínau. Miqi qímasoofaqá misa minára iriséeqa Eesaunara Eedomeé qímaríqau. Mi auqúna óosana taatuqée fée qímaríqau.

<sup>31</sup>Yakooboofa iriséenoo qínau, anínidiri qíkoofa anée indaarúqaa fáiqi máríananoo ani afaaqóoqa qíma ámaqée márína qíminaqa nárana ani ámianauranoo.

<sup>32</sup>Eesáufa qínau. Sáà qinée dáararai faqa kúqua qáammidaqa qíní mi ainaináusa sía qíní dadaaqífaranoo.

<sup>33</sup>Yakooboofa iriséenoo qínau, aneenná ufa qímá afeekaiká mándee qímínaqa qinee nárana aní ámianaura. Qímasoofanóo Eesáufa Yakoofoonara qímá afeekaiká mándee indaarú miná ákoofa qútaaqama ámaqoo ainainná ámiraree qínau.

<sup>34</sup>Miqí qíma afeekaiká másoofanóo Yakooboofa quandá fufanóo féemu faqa nára áinaina faqa nammári fáqa Eesáuna ámufanoo námasee doo finau. Miqí máseenoo Eesáufa narí indaarúqaa fáiqi márúnara ákooqoofanóo narí ákaqa amisée quqásee finau.

**Isakeefa Keeraa máqa máaqai faqa Beeraseeba  
máqa máaqai faqa máriu úfafa.**

**26** <sup>1</sup>Abaraqaammáfa máru aukuanná aandaróo firaafá nárufanoo Abaraqaammáfa Isipa máqa máaqai óoqu fínau. Kafáa miná ámaaku Isakeefa máru aukuanná aandaróo nárufanoo Isakeefa Keeraa máqusai Abimeereekána maqúsai finau. Abimeereekáfa Firstia

máqannaasa úriqararafa Keeraa máqusai márunnai finau. <sup>2</sup>Isakeefa Keeraa máqusai óonu márufanoo Karaambáiqu maaqí qímasee qímaminoo qinau. Aneé sía Isipa máqa máaqai óoqu fúa. Maaqóo qinée aníara máriannee qúnnaqoo kai mária. <sup>3</sup>Maaqóo kai márinaqa qinée aní faqa márída ámiqi ámiqida dadaaqianáura. Maa maqa maaqána fáqa anísaa ani aruakínáusa fáqa nímianaúra. Qinée minára Abaraqaammána ufa qíma afeekaiká másee ámianauroo qíafannana doo aní fáqa qíma afeekaikíqa ámianauroo. <sup>4</sup>Qinee anísaa ani aruakí kambíqainaúsa fásaura foorá moómoo ámianaúra. Qinée maa maqa maaqána misá nímianaúra. Aiqáma máqannaasa anirée maaqí qímasee innaaru qífaranoo. Óo Ánutu anée Isakeena áiku ásauku ámiqi ámiqimma nímaqoonandee ínana maasá fáqa ámiqi ámiqimma qímaqaa. <sup>5</sup>Abaraqaammáfa aní ákoofa qíní sándufa faqa aamúaqira úfa faqa áfaqee márúnara qinee aní ámiqi ámiqimma ámaqanaúra. <sup>6</sup>Isakeefa Ánutuna mi ufána iriséenoo eedóo qímaseenoo Keeraa máqusai márídanoo Isipa máqa máaqai sía óoqu finau.

<sup>7</sup>Keeraa máqannaa fásiquaqa miná ánaaqara íramírfanoo Isakeefa qíní qísooki fee qinau. Isakeefa narí ánaaqa Reebeekaa námmarífa óori ámiqirafa márufanoo qíní darusée qini qínaaqa máreefoo qímaseenoo rufía máreenoo qíní qísooki feé qinau.

<sup>8</sup>Isakeefa káqi kaaqóo márinoos moó kári narí ánaaqa Reebeeka námmarina faqa mádaanai óoqu faaqee narísaa narísaa mundíqa márufanoo mi maqannáasa úriqararafa narí máaqaki óoqufaaqee márídanoo qáfanau. <sup>9</sup>Qáfamaseenoo Abimeereekáfa Isakeena áaramáseenoo qinau. Maa anaaseefá aní ánaaqa uqanná márídanoos. Anée nánaree qíní qísooki feé qínanee. Isakeefa qinau. Qíní qínaaqa fee qánaqa dárifoora miqí qíqa.

<sup>10</sup>Abimeereekáfa iriséenoo qinau. Anee maasá náqaa fée máqimaqéenee. Qíní máqannaa moó fánnoos aní ánaaqa sakasée faifaifaná anee mi ummaarána maasá qímianaiqíni.

<sup>11</sup>Miqí qímaseenoo narí máqannaasa aiqáma náarama quqáseenoo maaqí qímasee qíma níminau. Yáfee maa fasiqánee miná ánaaqee mandáikamma nímaqai faqa qinée kuqá kai miná áruanauránoos.

<sup>12</sup>Mi aukuanáa Isakeefa nárana úmmaqusoofanoo kambíqafufanoo ámiqimmasee ánoona máfufanoo unakíra áukuana moómoo uqanná unakínau. Karaambáiqu ámiqi ámiqimma ámaqasee dadaaqunára miqínau. <sup>13</sup>Karaambáiqu dadaaqufanóo miná aináina rairaáufanoo káaqa aináina faqáfa márinau. <sup>14</sup>Mifa moómoo sipsípa faqa burimakáu faqa aináinira fáiqua faqa márúnara Firístia máqannaasa níranaqee márinau. <sup>15</sup>Óoqai Abaraqammáfa káqi márídanoos indufúqoo námmary díkaandausa Firístia máqannaasa aiqáma rafáaqa fíqau.

<sup>16</sup>Moó kári Abimeereekáfa Isakeena aiqáma áinaina tia qáfamaséenoo rufía seenoo qímaminau. Doo anée maasá úridaaqarana máríananoo.

Anee maasá maqa máaqa quqásee moósaa fua. <sup>17</sup>Isakeefa mi ufána iriséenoo mi maqa maaqána minníseenoo narí úiqaana máaqa Keeraa nóopunduki usakásee miqóo kísaaqasaa márinau.

<sup>18</sup>Miqóo óoqu Isakeefa narí ákoona nammári mádikauqa Firistia máqannaa rafáaqa fúqoona paqúrimmaseenoo kafáa indufúseenoo narí ákoofa áuquroo áuquna kaí kaifáa áuquranau.

<sup>19</sup>Isakeena aináini marú fásiquasa mi arumúnaki fúka madika indufúfaqá nammári paqúriqau. <sup>20</sup>Paqúri másoofaqa Keeraa máqannaa sipsípasaa rakísi márusa mi nammarína qáfamásee Isakeena sipsípa rakísiraua fáqa rákirarida qíqau. Maa nammarífa maasáindi márídanoo. Miqí qufanóo Isakeefa mi nammari madikána áuqu Tínoorira námmani mádikee qinau. <sup>21</sup>Miqí qímasoofaqa miná aináinira fásiqua namu kafáa moó indufíqau. Keeraa máqannaasa minára fáqa miqí kaí iqau. Isakeefa miná iriséenoo minára fáqa niranaqara námmani fée kaí qinau. <sup>22</sup>Miqí qímaseenoo kafáa quqásee moosáa óonureenoo miqí kaí mínoo moó námmani mádika indufínau. Miqóo minára sía tinoo taanóo rírafa márufanoo mi nammari madikána áuqureenoo nifaaqa quqásee mána mánira námmani mádikee qinau. Maqéé Karaambáiqu fánnoo mána mánirana maasá qímifaqa márídaqa maaqóo aiquáma áinaina másaananoo rairaáianoo.

<sup>23</sup>Doo miqóo máriuфанóo miqóo minní séenoo Beeraseeba máqa máaqai fína. <sup>24</sup>Miqóo márufanoo moó éendaki akooqóo Karaambáiqu maaqí qímasee qímaminau. Qinée aní ákoona Abaraqaammána Ánutusa márídaqa. Sía anee rufía rufíaqia. Qinée aní fáqa nídaqa. Qeeqá aináinira fásiqua Abaraqaammána faqa qíma afeekaikíafannanara iriséeqa aní ámiqi ámiqi ianáura anísaa ani aruakínausa moómoo kambíqeeffaranoo.

<sup>25</sup>Isakeefa Karaambáiqu mi ufána iriséenoo óoninnai qaindá áuquseenoo Karaambáiqu aandáu tatúfirana minásaa suqá amiséenoo innaaru qinau. Miqóo Isakeefa narí úiqaana máqa burimakáu apatannóo usakáseenoo márinau. Minakí márídanoo narí aináinira fásiquauqa niiqoofaqá moó námmani mádika indufíqau.

### **Isakeesa Abimeereekása eedóo qímasee moodáanakiku úfafa.**

<sup>26</sup>Abimeereekáfa Keeraa máqa máaqaindari Ausafatana narí irirana ámimaru fasiqána faqa narí sundiauqa úriqararana Pikoarana faqa Isakeena qáfararee qímasee Beeraseeba máqusai ániqau.

<sup>27</sup>Aniroofanóo Isakeefa irámirinoo qinau. Náqi fée qifaqée qiníara níkoqoofaqa diiqámasoosa márunnannai kafáa ánidanee. <sup>28</sup>Miqí qufanóo Abimeereekáfa fáqa miná faqa ánusa qiqau. Karaambáiqu aní faqa márínara maqee maasá íridaqa. Ani fáqa maasá faqa qambaana kúqaa qíma afeekaikírafa máríanifeera íridaqa. <sup>29</sup>Maasá aníara qíma afeekaikámmasee sía maasá mandáikamma qímaqaannee qídaqa.

Maasá sía aní mandáikamma ámaqaafannandee ínana maasá faqa sía mandáikamma qímaqaa. Maasá aní ámiqi ámiqimma áisaafanana anee asooáranaki finau. Maqee akooqóo uqanná Karaambáiqua fánnoo aní ámiqi ámiqimma ámaqaidanoo.

<sup>30</sup> Miqí qímasoofanóo Isakeefa qoomáqa deedaqinau. Deedaqammásoofaqa misa nárana námaseeqa faiqaqau. <sup>31</sup> Kanánaana findi fufaqa narí qímami narí qímamimma afeekaikámasee firaa ufannái qíma afeekaikamma rafáaqafiqu. Miqímmaseenoo Isakeefa nímandara úfa qímasoofaqa áqooni kámmasee quqásee fiqau. <sup>32</sup> Doo mi faasaanná Isakeena aináinira fásiqa námu nammári mádika indufú qoonáki nammári paqúrimmásee Isakeena qímamiqá qiqau. Dóo maasa nammári páquriqa. <sup>33</sup> Miqí qímasee qímamufanoo Isakeefa mi nammari madikánara qíma afeekaikíra mádiqee qinau. Miqí qímaseenoo narí ufakíqari Beeráseeba máqusa fee qímasee áuqu ranau.

#### **Eesáufa ánaamuru ánaaseeqara mároo ufafa.**

<sup>34</sup> Isakeena faiqi indaarúqaafa miná áuqu Eesáufa márinau. Mifá qaara fásiqa áiku ásauku taikásee 40 áukuana maraséenoo Qeetaa máqannaa ánaaseeqara márana. Moo ánaasee áuqu Yudití námmarina Beerina áraamuna márana. Moó ánaasee áuqu Baseemata námmarina Eeroona áramuna márana. <sup>35</sup> Miqandá nári nínaakuquqara Isakeesa Reebeeka námmarisa sukáqara óosana nímufaqa níkoqanau.

#### **Yakooboofa Eesáuna afaaqóoqa úmmuaru ufafa.**

**27** <sup>1</sup> Isakeefa máriiufanoo doo asooqáqoofanóo áfu mandáikinau. Máriiufanoo moó kári narí indaarúqaa fáiqi Eesáuna áaroofanoo Eesáufa foó qinau.

<sup>2</sup> Fóo qímasoofanóo Isakeefa Eesáuna qímaminoo qinau. Doo qinée asooqá márída, qeeqá kúqira áukuana sía qáfáida, minára ani qímamiqa. <sup>3-4</sup> Aneenná durú féefa máreenana nándaki aandáu aru máree qíní dídi márína míni suqá qíminaqa námseeqa ani afaaqóoqa qímamaqáseeqa kúqua.

<sup>5-6</sup> Isakeefa Eesáuna faqa ufa qíqiisoofanóo Reebeeka námmarifa iriséenoo qáfoofanoo Eesáufa nándakinai uaqárara fufanóo quandá fufanóo Yakooboona qumeé kai qímaminoo qinau. <sup>7</sup> Dóo maqee aní ákoofa Eesáuna maaqí qímasee qímaminoo, anée aandáu arumáree míni suqá qíminaqa qinée námasee Karaambáiqua áfusaa aní afaaqóoqa amisée kúqua. <sup>8</sup> Qíní qímaaku doo anée qíní ufa írisee qinée qíanandee ía. <sup>9</sup> Anee doo fúà óonu mimmi ánaaqiqa máríanákinaana afaaqa faqána qaaraqánda míni sáinaqa qinée aní ákoona áidi márína suqá sáanana múnu ámià. <sup>10</sup> Múnu áminano námaseenoo narí afaaqóoqa amiséenoo kúquani.

<sup>11</sup>Yakooboofa iriséenoo narí ánoona qímaminoo qinau. Qíní qífasaafa asausí faqáafa máridanoo asausí aadaikí marífa máridanoo. Qíní qífaaqa qisausí sía máridanoo umooqu kámmidanoo. <sup>12</sup>Ábee qini qíkoofa qíní qífaaqa dúqama qáfamaseenoo íriannoo. Qíníara qíkaru qídanoo fee qíannoo. Míqíqa qínée rairaiqírana qeeqá qífaaqaí qífaaqóoqara foorá mara quqánaura.

<sup>13</sup>Miná ánoofa mi ufána iriséenoo qinau. Aní áqira úfa fánnoo qínísaa kaí máriannoo, sía anee minára írìà, sandéenana óonu mimmi ánaaqi káqi máree míni qímia.

<sup>14</sup>Míqí qíma soofanóo Yaakooboofa eedóo qímasee mara máree míni soofanóo miná ánoofa maraséenoo narí afaaqi Isakeena ádira nárana suqánau. <sup>15</sup>Reebeeka námmarifa aandáu suqáseenoo Eesáuna ámiqira qámunna narí máaqaki quqáqoona maraséenoo Yakooboona afisú ámaqanau. <sup>16</sup>Afisú ámaqaseenoo mimmi ánaaqi apata qumáreenoo Yakooboona áfaarinni faqa ásauku faqa asausí sía máruqoo afisú ámaqanau. <sup>17</sup>Míqí mándeenoo mi adiafaaira naranná féemu námu faqa suqáqoona ámufanoo narí ákoo funnáí máree finau.

<sup>18</sup>Óonuréenoo narí ákoona maaqí qímasee qímaminau. Qípoo dóo qínee aniréeqa, qufanóo Isakeefa qinau. Qíní faiqi námukiqari anee yáfee máridanee qinau.

<sup>19</sup>Yakooboofa qinau. Qínee aní indaarúqaa fáiqi Eesáusa máridaqa. Doo anée aandáura qíannana arusée suqámaree aniréeqa doo anee fíndi fínana námasee qífaaqóoqa qímia. <sup>20</sup>Míqí qufanoo Isakeefa qinau. Óo qíní qímaaku anee náqaa fee máseenanee kái káqi paqúrinanee qufanóo Yakooboofa qinau. Karaambáiqá aní Ánutufa qíní dadaaqí paqúrimma qíminoo.

<sup>21</sup>Isakeefa minára iriséenoo Yakoobona áaramaseenoo qinau. Anée qíní daaqá adeedí ani ráinaqa qínée aní áuqama qáfàa. Kuqáa anee Eesáu fee máridanee.

<sup>22</sup>Míqí qufanóo Yakooboofa narí ákoona óorinni óonu kíkíqamma fufanóo Isakeefa áuqama qáfamaséenoo qinau. Qínée írunanoo anée ufa qíanáfa aní Yakooboona áunda máridanoo aní ásauku áuqamásee qáfaunanoo Eesáuna ásauku máridanoo. <sup>23-24</sup>Yakooboofa mimmi asausí afisúqoofanóo Eesauna ásaukuara foorá asausí ánaaqi márufanoo Isakeefa sía irinau. Isakeefa narí afaaqóoqa miná ámirarammáseenoo kaifáa irámirinoo qinau. Anée kúqaa Eesáu fee máridanee. Míqí qufanóo Yakooboofa qinau. Eeóo qínée Eesáusa máridaqa.

<sup>25</sup>Míqí qufanóo Isakeefa qinau. Doo aneenná aandáu míni qíminaqa námaseeqa afaaqóoqa qímamaqaanura. Yakooboofa írinoo aandáu aina fáqa úainna nammari faqa míni ámufanoo nanau. <sup>26</sup>Námaseenoo Yakooboona maaqí qímasee qímaminoo qinau. Qíní qímaaku maaqóo adeedí ani réenana qíní qímooqaa. <sup>27</sup>Qufanóo Yakooboofa adeedí aaqá

ani réenoo narí ákoona ámooquee márufanoo ándanda únda afaaqaindári ufanoo udiráma qáfamaseenoo maaqí qímasee afaaqóoqa qinau. Qíní qímaaku afaaqái ámiqira únda fannoo Karaambáiq afaaqóoqa qímamaqáqai máqana áfundara foorá ídanoo.

<sup>28</sup> Ánutufa innaarúnaindaraa qifí fáramu quqásainanoo aní maqá áinoo ainoommáseenoo moómoo nárana ámiani.

<sup>29</sup> Moó ánaamuru márinausa aní ainaínira fáiqi kámmambi fáranoo. Máaqanna máaqanna máriasa misá aní aní qáfeeqa nóorindari maqásaa kummáree fáranoo.

Anée aneenná ákaqaafasáauqa firaafái kiná márinnaranoo.

Aní ánoona faiqi námú aní aní qáfeeqa nóorindari maqásaa kummáree fáranoo.

Moó fánnoo aní áqinafa mi ufáfa naríki kaí máriannoo.

Moó fánnoo aní ámiqi amiqimma ámaqainafa naríki faqa máriani.

### **Eesáufa narí ákoona afaaqóoqara qíiaqee qu ufáfa.**

<sup>30</sup> Miqí qímasee Isakeefa Yakooboona afaaqóoqa qímami soofanóo Yakooboofa narí ákoona máaqakiqári ráudamakúfanoo díndanai fufanóo dóo Eesáufa díndanai uaqánoo níniufa aniranau. <sup>31</sup> Eesáufa aniréenoo ádiafaa íra áandau áina suqá máreenoo narí ákoofuqóo óonu réenoo qinau. Qípoo dóo fíndi fínana námasee qifaaqóoqa qímia.

<sup>32</sup> Miná ákoofa qinau. Anee yáfee. Miqí qufanóo mifá qinau. Qínée Eesáusa indaarúqaa fáiqi máridaqa.

<sup>33</sup> Isakeefa minára iriséenoo bóo qímasee tautú máseenoo áindiri áindiri ímarufanoo qinau. Yáfee moó fánnoo aandaù arusée míni qímifaqa, námasaunana anee aniraananoo. Qínee námaseeqa dóo qeeqá taikára áfaaqooqa qímamaqásaunanoo náaru náaru mináindi máriannoo.

<sup>34</sup> Eesáufa miná iriséenoo firaqóo aundurái sukáqoofanóo qinau. Óo qípoo qíní faqa qifaaqóoqa qímia. <sup>35</sup> Qufanóo Isakeefa qinau. Aní ákaqa fannoo qíkaru qímaseenoo dóo aní afaaqóoqa máree fífinoo.

<sup>36</sup> Eesáufa minára írufanoo Yaakooboonara árana qoofanóo qinau. Óo miná áuqu Yakooboofa máridanoo narí áuqu mau káimbinoo qíní aináina qaara karí qíní qíkaru qímasee máreenoo. Indaarú mifá qínée indaarúqaa fáiqi úriqararausa máraani qíafanna áinaina mároofa maqee miqí kai ínnoo qíní qifaaqóoqa qírana dóo máree finoo. Miqí qímaseeno Eesáufa narí ákoona qímaminoo qinau. Anée afaaqóoqa sia fee qíní faqa qíseenanee.

<sup>37</sup> Miqí qufanóo Isakeefa qinau. Doo qínee aní úriqararafa márianífee áfaaqooqa amiséeqa. Kaifa miná áinaina miná aináinira fáiqi kiaqée afaaqooqa faqa ámiqa. Qínee óosana óosana nárana fáqa nammári faqa ámiqa. Qíní qímaaku, maqee síá moó áinaina márinaqa aní ámianauranoo.

<sup>38</sup> Eesáufa narí ákoona kafáa kafáa ikí ráqaidanoo iranau. Moodáa áfaaqooqa márínee áminanee sía fee moó qíní faqa qíminnaree.

<sup>39</sup> Isakeefa minára írinoo maaqí qímasee Eesáuna qímaminau.

Sía innaarúnaindaraa qífi faramu aníndi máríannoo.

Sía áinoo faqáa máqa aníndi máríannoo.

<sup>40</sup> Anee durú sáamu uqéerasaidana aneenná ámiqira márirana paqúrinanaroo.

Miqídana anée aneenná ákaqa aináinira fáiqikina máríinana rakéemmaki áaduma finnáranoo.

### **Isakeefa Yakooboona Qaraana máqusai aqiqoo úfafa.**

<sup>41</sup> Yakooboofa Eesáuna afaaqóoqa máree fífufanoo Eesáufa narí ákaqara ákoo qáidanoo fídiaqaammí márínau. Miqí márufanoo maaqí qímasee narí kai óonu máfi íriséenoo qínau. Káqi kaaqóo maasá qíkoofa kuqu fínaqa soofaara taikáseeqa mikarí qeeqá qíkaqa kuqámma áruanau.

<sup>42</sup> Reebeeka námmarifa mi ufána iriséenoo Yakooboona áaramaseenoo aaqu qimamaqeenoo qínau. Íria aní áfasaafa Eesáufa afaaqóoqara qímammareenoo aní áruannoo. <sup>43</sup> Qíní faiqi qinee qímamíanandee ía. Anée quqásee sandéenanana Qaraana máqusai qíní qísookifa aní anaufá Rábannafa márinnai fúà. <sup>44</sup> Anée óoru miqóo márínanoo ani áfasaana árana qárafa asooáinana qúmua. <sup>45</sup> Anee miná mandáikamma ámaqaannanara qaunúsainaqa qínée akaqáusa níiqáanaqa aní óoru áfiqee qúmuaqa. Qínée qíkoo ínneeqara moodáafa kúqiranara írunanoo qaifaqa doo quqásee fúà.

### **Isakeefa Yakooboona aiqoofanoo Rábana funnai óoru finau.**

<sup>46</sup> Miqandá nínoofa Reebeeka námmarifa óonu réenoo narí afaaqi Isakeena qímaminoo qínau. Qínée maa Qeeta maqannaa anaasee qandára Eesáuna ánaqa qarara qíkoo uqanna fídiaqáammidaqa. Yakooboofa Qeeta máqannaa anaasee maaqírana moó márainaqa qinee kúquanauranoo.

**28** <sup>1</sup> Isakeefa minára iriséenoo Yakooboona áaramaseenoo ámandaidanoo qínau. Óo Yakooboo sía uqanná Kannaana máqannaa anaasee máraa. <sup>2</sup> Dóo fíndi fínana óoru fua. Aneenná ánaakuna Beetueerana maqa máaqa Meesopootamia máqa máaqaki óoruree aneenná anauná Rábannana áraamuna máraa. <sup>3</sup> Aiqáma áfeeka faqáa Ánutufa aní faqa aní ánaqa faqa ámiqi ámiqimma nímaqaseenoo moómoo fáiqi nímisainana anee moómoo máqannaasa níkoofa márinnara. <sup>4</sup> Ánutufa Abaraqaammána ámiqi ámiqimma ámaqoondée ínoo aní faqa ámiqi ámiqimma áisáinana anee aneenná máríanna maqa maaqána Ánutufa Abaraqaammána amiqoonákinaa qumíasana

máara. <sup>5</sup>Miqí qímaseenoo Isakeefa Yakooboona aiqoofanóo fíndifinoo Meesoopootamia máqa máaqai Rabanafa Beetueerána ámaaku Arameea máqannaafa Reebeekaa námmarina ásookifa márunnai óorufinau. Rebeekaa námmarifa Yakooboosa Eesáusa nínoofa márinau.

**Eesáufa ánaasee moó máranau.**

<sup>6</sup>Isakeefa Yakooboona afaaqóoqa amiséenoo Meesoopootamia máqa máaqai ánaasee máraanifeera aqiqoonara Eesaufa írinau. Isakeefa afaaqóoqa Yakooboona amiséenoo Kannaana máqanna ánaasee sía máraannee qunára faqa írinau. <sup>7</sup>Yakooboofa narí ánaukoo ufa irisée Meesoopootamia máqa máaqai funára faqa Eesáufa írinau. <sup>8</sup>Isakeefa Kannaana máqanna ánaaseera ákooqee márúnara Eesaufa írinau. <sup>9</sup>Iriséenoo Isamaeráfa Abaraqaammana ámaaku márunnai óonuree miná áraamuna áuqu Maqarata námmarina márana. Maqarata námmarina ásookifa Neebaiootáfa márinau.

**Yakooboofa Beeteeree máqa máaqaki óoni  
qunu rúmasee faiqáqée qainína.**

<sup>10</sup>Kaifa Yakooboofa Beeraseeba máqusaindari Qaraana máqusai fíraree qímasee faiqanóo óoru fímarinau. <sup>11</sup>Fímarufanoo eendúfanoo moósaa úiqana araséenoo faiqanau. Faiqárarinoo óoni firaaná marasée qunú rúmasee miqóo faiqanau. <sup>12</sup>Faiqáqee ídanoo qainá moó inau. Aaná kísaaqa maqásaaqari innaarúnai óoru márufanoo angiroouqá mimaú óoruree qumurée ímariqu. <sup>13</sup>Karaambáiqu Yákooboona áakaarinni kíkíqinoo máridanoo maaqí qímasee qímaminau. Qinée Karaambáiqu máridaqa, aní ánaakuna Abaraqaamána Ánutusa máridaqa, aní ákoona Isakeena fáqa Ánutusa máridaqa. Qinée maa maqa maaqána anée faiqáannana aní faqa aní áiku ásauku faqa nímiana. <sup>14</sup>Ani áiku ásauku anísaa ani aruakínausa faqa núkudara foorá maa maqánasaa márifarano. Misá miqóoqari kambíqamaree súani óosana qáannai fínanoo aramáreenoo kéeqee mári qaannai fínanoo dínni dínni ataaqéenni fínanoo miqí mámbi amana kái márifarano. Aní faqa aní áiku ásaukuaróo qíqa aiqáma máqannaasa ámiqimmá nímaqaana. <sup>15</sup>Karaambáiqu kafáa qímaminoo qinau. Íria, qinée aní faqa máridaqa aiqámai fínnannai anísaa rakísiana. Rakísidaqa kaifáa aní maréeqee maa maqánasaa quqána. Qinee sía aní minnísaana, qínee qeeqá qíma afeekaikíafanna úfafa ánoona kambíqaina quqána.

<sup>16</sup>Miqí qímsoofanoo Yakooboofa tautínoo fíndifinoo qinau. Karaambáiqu maaqóo máridanoo. Mífa maaqóo márínara qínee sía íridaqa. <sup>17</sup>Yakooboofa Ánutuna ufa iriséenoo rufía rufía ídanoo qinau. Maa maqa maaqáfa dáaquqara máqa máqaa máridanoo. Abée Ánutuna máaqa máriannoo innaarúnai fímaria kooqífa uqanná máriannoo.

<sup>18</sup>Kanáana Yakooboofa fíndifinoo narí óoni qunu qumáreenoo daaqoo áuqaanífee qímasee maqásaa rakíqaseenoo Ánutunaindi fee qímasee oorifa fádameena akuámaqánau. <sup>19</sup>Akuámaqaseenoo mi maqánara Beeteera fée qinau. (Mi auqúna óosana Ánutuna máaqa fee qinau.) Óoqai miqóora misa Rusa máqusa fée qímaríqau.

<sup>20-21</sup>Yakooboofa mi maqána áuqu rámaseenoo Karaambáiqara qíma áfeekaikinoos qinau. Qínée fímarianana anee qiní faqa márída qínísaa rakísidana nárana faqa qamunna fáqa qíminaa qínee ámiqimmáseeqa qeeqá qíkoona máaqai qumu ráanana anee qiní Ánutufa márinnaranoo. <sup>22</sup>Maa daaqoo auqara oonína rakíqaunnana aní náaru amooqi fándínnaqoo máriannoo. Anée aiqáma áinaina qíminaa qínée qísaukuqarakinaana aninná ámianaura.

### Yakooboofa Rábanana máaqai óoruranau.

**29** <sup>1</sup>Miqí qímaseenoo innaaru qímaseenoo Yakooboofa súani óosana qáannai máriasa, misá máqa máaqai óonu ranau. <sup>2</sup>Óonureenoo qáfoofanoo nammári mádika qúsau sáqanna márufanoo qaaramoóki sipsípauqa mi nammari madikána áfainni faiqaqéuufaqa misásaa rakísiraua miqóo rakísimáriqau. Sipsípauqa mi madikánakinaa námmary néemariqau. Firaa ooninnóo mi madikána rafáaqafúqoofanoo márínau. <sup>3</sup>Sipsípauqa aiqáma moodáa qoo aniroofaqá sipsípasaa rakísiraua mi oonína quanda quandammá áqusee nammári nimisée kaifáa mi oonína quanda quandammá máfi rafáaqafi máriqau.

<sup>4</sup>Yakooboofa sipsípasaa rakísi marúsa óonu níndafeenoo qinau. Qiní qíkaqaafasaa, ínnée yáindaraasee márídaqee. Misá qíqau, maasá Qaraana máqusaindaraasa márídaqa.

<sup>5</sup>Yakooboofa iriséenoo qinau. Ínnée Náqoorana ánaiqi Rábannanara íridee quafaqá misá qíqau. Eéoo maasá minára írídaqa.

<sup>6</sup>Miqí qufanóo Yakooboofa qinau. Rábannafa ámiqisaa fée márídanoo fée. Misá qíqau. Eéoo ámiqisaa márídanoo. Miná qáfaa, dóo miná áraamuna Raseera námmaryifa miná sipsípauqa nífiqee ánidanoo.

<sup>7</sup>Yakooboofa misá sipsípa óosana qáfeenoo qinau. Ínnée náqífee ifaqée sipsípa súani qámbaana mara quqáqaafaqee márídee. Dauní námmary nimiséeqa mara quqásaiafaqá misa fída qúsau néeqa nifaaqa máraaqa.

<sup>8</sup>Mi maqannáasa iriséeqa qíqau. Maasá sía miqíanaura. Aiqáma sipsípa maaqóo aniráifaqa óoni quanda quandammá áqusee námmary nímifaranoo.

<sup>9</sup>Yakooboofa misá fáqa ufa qímarufanoo Raseera námmaryifa narí ákoona Rábanna sipsípauqa nífiqee aniranau. <sup>10</sup>Yakooboofa narí ánoona Reebeeka námmaryina ásookina áraamuna qáfamaseenoo Rábanna sipsípa faqa qáfamaseenoo fíndifinoo námmaryi mádikaki rafáaqafúqoo óonina quanda quandammá máfi quqáseenoo Raseera námmaryina sipsípauqa

nammári níminau. <sup>11</sup>Nammári nimiséenoo Raseera námmarina óoriki ámoqaidanoo asasírafa firaafa minakí márufanoo ikí ráqanau. <sup>12</sup>Iki ráqaséenoo Raseera námmarina qímaminoo qinau. Qinée aní ákoona áti Reebeeka námmarina ámaaku márídaqa. Raseera námmarifa miná ufa iriséenoo sandéenoo óonuree narí ákoona qímaminau.

<sup>13</sup>Rábannafa narí ánauci Yakooboona ufa iriséenoo sandéenoo óonu máfi káqamma qumáreenoo ámoqáseenoo sukudaakútamásee áfiqeenoo narí máaqai áninau. Miqóo óonu máridanoo Yakooboofa Rábanna aiqáma áinaina kambíqoonara qímaminau. <sup>14</sup>Rábannafa iriséenoo maaqí qímasee qímaminoo qinau. Anee qiní moodáa fidíka máriananoo. Miqí qímasoofanóo Yakooboofa moodáa úqoona miná faqa miqóo márínau.

**Yakooboofa Rábannana áraamuna qara máraree  
qímasee miná aináina ímarinau.**

<sup>15</sup>Rábannafa maaqí qímaseenoo Yakooboona qímaminoo qinau. Kúqaa anée qiní qinauqí máriananoo, sía fífaui qiní aináina kai innáranoo. Maqee óosana araséeqa feefaurú ámiqambuanaura. Aní náqífee mandee feefaurú ámianauree.

<sup>16</sup>Rábanna áraamuna qára qaaraqánda máríqau, indaarúqaafa Reeaa námmarifa márínau ínaaqíanaafa Raseera námmarifa márínau. <sup>17</sup>Reeaa námmarifa indaarúqaafa ámiqira óori áfiri faqáafa márínau. Raseera námmarifa miná faqa arusée káaqa ámiqirafa uqanna márínau. <sup>18</sup>Yakooboona íriraafa Raseera námmarinara kai íri marúfa márínau. Minára iriséenoo Yakooboofa Rábannana narí aináini márúna ákiiqara qímaminoo qinau. Amanée qinée Raseera námmarina máraanaurée. Anee eedóo qínaqa qinee miná ákiiqara qísauku dínni taikásee dínni ani qaara marasée 7 áukuana aní aináina ianáura.

<sup>19</sup>Qufanóo Rábannafa qímaminau. Qinee amaná aní ámianauree, moó óosana nimiranara qíkoqaidanoo. Dóo anée qiní fáqa máridana aináinia. <sup>20</sup>Rábannafa miqí qímasoofanóo Yakooboofa Raseera námmarina máraree qímaseenoo qísauku dínni taikáseenoo dínni ani qaara maraséenoo 7 áukuana miná aináina máisee márínau. Yakooboofa Raseera námmarinara áidi márufanoo mi aukuanna namúfa qaaramoó fáasaanara forá áiqaranau. <sup>21</sup>Dínni taikásee dínni ani qaara marasee 7 áukuana taikásoofanoo Yakooboofa Rábanna qímaminoo qinau. Dóo qini mánaaqa qímiraree qunná áukuanaafa áiqareenoo. Doo Raseera námmarina qíminaqa máraa. <sup>22</sup>Rábannafa eedóo qímaseenoo narí áraamuna amundáida oomáqa sakasée aiqáma náaroofaqa ani naqau. <sup>23</sup>Mi eendánaki Rábannafa narí áraamuna indaarúqaana Reeaa námmarina qumeé Yakooboona máaqaki quqásoofanoo Yakooboofa áuna Raseera námmarifa mifoo qímaseenoo miná faqa sakasée faiqanau. <sup>24</sup>Rábannafa miqóo qáraasa

óosana máreeno narí aináinira mánaaqa moó mináúqu Siripaa námmarina maréeqee narí áraamuna Reea námmarina aináina máisáanifeera áminau. <sup>25</sup>Iáqoofanoo fíndifínoo Yakoooboofa qáfamaseenoo, boo Reea námmari fee qínau. Yakoooboofa Rábanna funnai óonureenoo áqino qínau. Anée náqiffee ífanee qíní miqímma qímaqeenée. Qínée Raseera námmarina márararee qímasee aní aináina máiséeqa. Anée nánaree qíní qíkaru qínanee. <sup>26</sup>Rábannafa qínau. Maasá maaqóo qáraasa óosana sía miqínoo máridanoo. Indaarúqaana náree amundáseeqa ínaaqiannána kásooaaqee inaaqíanna amundáidaqa. <sup>27</sup>Anée Reea námmarina fáqa káqi márínanoo miná oomáqirafa 7 fáasaana máriannoo. Taikáinaqa miqóo kafáa Raseera námmarina faqa ámianaura. Ámianana miqóoqari miná ákiiqara anée óosana araséenana kaifáa dínni taikásee dínni ani qaara marasee 7 áukuana qíní aináina innáranoo. <sup>28</sup>Yakoooboofa minára iriseenoo eedóo qímaseenoo Reea námmarina fáqa máriufanoo qoomáqa nárana taikóofanoo Rábannafa narí áraamuna Raseera námmarina faqa áminau. <sup>29</sup>Kafaa Rábannafa narí aináinira mánaaqa miná áuqu Biriqaa námmarina maréeqeenoo Raseera námmarina aináinianífeera áminau. <sup>30</sup>Ámufanoo Yakoooboofa Raseera námmarina fáqa sakasée faiqanau. Yakoooboofa Raseera námmarinara áidi márufanoo Reea námmarinara sía ámiqimma áidi márínau. Miqídanoo Rábannana aináiniranaki kafáa qísauku dínni taikásee dínni ani qaara marasée 7 áukuanaki márínau.

### **Yakooboona faiqi námu ufa.**

<sup>31</sup>Yakooboona írirafa Raseera námmarinasaa kaí mundínoo márúnara Reea námmarinara ákoo akáa mímárinau. Miqí márúnara Karaambáiq qáfeenoo dadaaqufanóo Reea námmarifa ámuuqu qáikinau. <sup>32</sup>Reea námmarifa ámuuqu qáikino máriiufanóo faiqi akoonaiqí máqanau. Maqaséenoo qínau. Karaambáiq qíníara qímudádo qínára qíní qífaaqi fannóo maqee qínísaa atooqéenoo fee qianáura. Mi irirána iriséenoo mi faiqína áuqu Reeubeená fée qínau.

<sup>33</sup>Reea námmarifa marikínoo kaifáa ámuuqu qáikino máriiufanóo faiqi akoonaiqí moó máqanau. Maqaséenoo qínau. Qíní qífaaqi qíní ámeesuqi márínara Karaambáiq írinoo qíníara qimudádo qímaseenoo maa faiqína qíminoo. Minára miná áuqu Simeeooná fée qínau.

<sup>34</sup>Reea námmarifa marikínoo kafáa ámuuqu qáikino máriiufano faiqi akoonaiqí moó maqaséenoo qínau. Dóo maqee uqanná qíní qífaaqi fannóo dóo qínísaa atooqáannoo, qínée qaaramoó ákoonaiqi maqaséeqa. Minára iriséeqa mi faiqína áuqu Reefi née qíqa.

<sup>35</sup>Reea námmarifa marikínoo kaifáa ámuuqu qáikino máriiufanóo faiqi akoonaiqí moó máqanau. Maqaséenoo qínau dóo maqee qínée Karaambáiq amooqídaqa, maa faiqína áuqu Yúda fee qídaqa. Reea námmarifa Yúdana kaí maqaséenoo mi kamúqoo kísaaqasaa márínau.

**30** <sup>1</sup>Raseera námmarifa narí ánaasaana faiqi námu níndafeenoo Yakooboona áqinoo qinau. Anée faiqi sía qiní mara qímianaqa qinee káqi márianabaqa kúquanauranoo.

<sup>2</sup>Yakooboofa minára írufanoo árana qoofanóo qinau. Qinee Ánutusau máridau. Ánutufa kai aní ititá ámaqaidanoo.

<sup>3</sup>Miqí qímasoofanóo Raseera námmarifa qinau. Maa qiní aináini mári manaaqáfa Biriqaa námmarifa márinoos qinée miná aní ámiqa. Anée miná fáqa faiqéenana faiqi mara ámia. Áminanoo faiqi maqasáinanoo qiníndi kámmiannoo. Miqímasee qinée faqa faiqi ánausa márianaura. (Mi aukuannái mi maqannáasa óosana miqí márusa máriqau.) <sup>4</sup>Raseera námmarifa miqí qímasee narí aináini marú manaaqána miná áuqu Biriqaa námmarina Yakooboona amisoofanóo miná faqa sakasée faiqanau. <sup>5</sup>Miqímmasoofanoo Biriqaa námmarifa ámuuqu qáikinoos máriiufanoo Yakooboona faiqi akoonaiqí máqanau. <sup>6</sup>Maqasoofanóo Raseera námmarifa qáfamaseenoo qinau. Doo maqee Ánutufa qiní óosanara andeeqára óosana fee qímasee qiní innaaru qírana iriséenoo dóo akoonaiqí qíminoo. Miqí qímaseenoo Raseera námmarifa mi faiqína áuqu Danna neé qinau.

<sup>7</sup>Mi manaaqáfa Biriqaa námmarifa marikínoos kaifáa ámuuqu qáikinoos máriiufanóo akoonaiqí moó máqanau. <sup>8</sup>Raseera námmarifa miná qáfamaseenoo qinau. Qinée qeeqá qínasaana faqa firaqóo rairai qímasee qinée úriaaqareeqee qímaseenoo mi faiqína áuqu Napatari feé qinau.

<sup>9</sup>Reea námmarifa faiqi máqarana taikáseenoo narí aináini marú manaaqána áuqu Siripaa námmarina narí áfaaqi Yakooboona mara áminau. <sup>10</sup>Ámufanoo minásaa faiqi akoonaiqí moó máqanau. <sup>11</sup>Reea námmarifa qáfamasee qinau. Óo qiní ámiqimma qisáinara mi faiqína áuqu Kadafa neé qinau.

<sup>12</sup>Siripaa námmarifa marikínoos kafa akoonaiqí moó Yakooboona faiqi máqanau. <sup>13</sup>Reea námmarifa miná fáqa naríara maraséenoo qinau. Doo qinee firaqóo asasídaqa. Maqee ánaaseeuqa qiníara asasírafee qímasee dúqu reefáranoo. Minára iriséenoo mi faiqína áuqu Aseera feé qinau.

<sup>14</sup>Reea námmarina ámaaku Reebeenáfa sakumma néemaru kamúqoo ándanda kinai nídanoo faiqi máqee marú andandána qaqama paqúrinau. Mi aqamána áuqu mandareeka márinau. Miná paqúrimáseenoo mara máreenoo míni narí ánoona Reea námmarina áminau. Raseera námmarifa miná qáfamaseenoo Reea námmarina qímaminoo qinau. Amanée mandareeka qaqama akaqána qiní faqa qíminnaree.

<sup>15</sup>Miqí qufanóo Reea námmarifa narí qímaminoo qinau. Anée qiní qifaaqi marasáanafa kaifaa qiní qímaaku mandareeka qaqama márararee fée qídanee. Miqí qufanóo Raseera námmarifa qinau. Aní ámaaku márai mandareekána qaqama qiní qíminaaqá dóo Yakooboona aní ámiananoo aní fáqa faiqáannoo.

<sup>16</sup>Eenée márufanoo Yakooboofa aináinaindari aniroofanóo Reeaa námmarifa aanái óonu áfiqeenoo ánidanoo qímaminau. Doo qínée mandareeka qaqama Raseera námmarina ámiqa. Mifá miná ákiiqara maqee éendaki aníara qiní faqa faiqáannee qinoo. Miqí qufanóo Yakooboofa eedóo qímasee Reeaa námmarina fáqa sakasée faiqanau.

<sup>17</sup>Ánutufa Reeana innaaruqirána iriséenoo dadaaqufanóo Reeaa námmarifa kafáa ámuauqu qáikinoos faiqí akoonaiqí máqanau. Moodáannai qísauku námu Yakooboonasáa máqanau. <sup>18</sup>Reeaa námmarifa maqaséenoo qinai. Qinée qeeqá aináinirá mánaaqa qeeqá qifaaqi ámiafánnanara maa faiqína Ánutufa qiní qíminoo. Mifa minára iriséenoo mi faiqína áuqu Isakaraneé qinai.

<sup>19</sup>Reeaa námmarifa marikínoos kafáa ámuauqu qáikinoos akoonaiqí moo máqanau. Dínni ani moodáa maraséenoo Yakooboonasaa máqanau.

<sup>20</sup>Maqaséenoo qinai. Ánutufa idaaqíra áinaina káqi qíminoo. Maqee dínni qísauku taikásee dínni ani moodáa 6 máraunnaara qini qifaaqi qinára áidiannoo. Mifa minára iriséenoo mi faiqína áuqu Seeburuna fée qinai.

<sup>21</sup>Miná ánaaqianna Reeaa námmarifa mánaaqa maqaséenoo Dinnaa námmaryi fée qinai.

<sup>22</sup>Miqóoqari Ánutufa Raseera námmarina innaaru qírana iriséenoo dadaaqufanóo faiqí máqarana amanákinai. <sup>23</sup>Mifá ámuauquáika máfufanoo faiqí akoonaiqí maqaséenoo qinai. Ánutufa qiní qisaurírana taikéenoo qiní faiqí akoonaiqí qíminoo. <sup>24</sup>Raseera námmarifa minára iriséenoo qinai. Karaambáiqqa qiní faiqí moó akoonaiqí qímiani. Miqí qímaseenoo mi faiqína áuqu Yóoseefaa née qinai.

### **Yakooboofa Rábannana faqa miná aináini márúnara ufaqu úfafa.**

<sup>25</sup>Raseera námmarifa Yóoseefaana maqasoó kámuqoo Yakooboofa Rábanna maaqí qímasee qímaminoo qinai. Anée amanée qiní quqásainaqa qeeqá máaqai fúà. <sup>26</sup>Qinée aní aináinammásauana qímianna anaaseesá nári faiqí námu faqa qíminaqa máree fúà. Qinée ámiqimmásee aní aináina íunnaara anée minára íri máriananoo.

<sup>27</sup>Rábannafa minára iriséenoo qinai. Qiní afunee fánnoo aníara qíma qímifaqa iriséeqa anée qiní faqa márúnnaqoo Ánutufa qiní aináina ámiqi ámiqifanóo firaa qóo kambíqafinoos máridanoo. <sup>28</sup>Qinée minára íridaqa anée aneenná feefaurúara qínaqa qinée aní ámianaura. <sup>29</sup>Yakooboofa miná iriséenoo kafáa qímaminai. Anée qiní aináinirana óosana ámiqimmasee írimariananoo. Qinée aní aandáu ainasáa rakísi máriafananoo qiní rakísirana ameemaanai márida moómoo kambíqee irairáa ímariquau. <sup>30</sup>Qinée ániafanna kári aní aináina óodaa kái márínai. Qinée maaqóo ani máridaqa aní aináina aiqámai áuqaunanoo Ánutufa dadaaqufanóo firaanáikinoos máridanoo. Qinée maqee qeeqáree qíanna áinainausa máraanaura.

<sup>31</sup> Miqí qíma soofanóo Rábannafa írinoo narí qímaminau. Dóo anee qíananoo náqiffee másee feefaurú aní ámianauree. Miqí qufanóo Yakooboofá qinau. Sía anée feefaurú munnimma aina qiní qímià. Qeeqá qíànnana kai qímià. Qinée káqi ani sipsípasaa rakísi márianana qiní maa iriránara anee eedóo qínaqa aní sipsípasaa rakísianaura. <sup>32</sup> Qinée maqee ani sipsípauqa máriannai óonuree aiqáma takóosa takóosira sipsípauqa faqa mimmi miqíranauqa faqa sipsípa ánaaqi rudúqariranauqa faqa máraanaura. Mi feerúnara kai qiní dídidanoo. <sup>33</sup> Qinée andeeqásee máraanaura anée kásooqee aneenná óonu réenana qáfaà. Éekara árira sipsípa qiníndiki márinana éekara fée dundúqarira mímmi fée qiníndiki márinana qiníara qímuara miaanoo qíà.

<sup>34</sup> Rábannafa miná íriséenoo asasa mándee qinau. Eeóo maasá anée qíanandeemmianaura. <sup>35</sup> Mi faasaanná qumeé kai mimmi ákoona takóosa takóosa íranauqa faqa mimmi ánaasee miqíranauqa faqa éekarasai rundúqasai írana faqa rundúqarira sipsípauqa faqa moodáanaki quqáseenoo narí faiqi námudara qufaqá misásaa rakísiqu. <sup>36</sup> Rábannafa Yakooboona máraandoo qímasee narí mimmi sipsípa mara máreenoo narí faiqi námusaa quqásoofaqa níanai qaaramoó áfuru aanái faiqée óonuráaqa irannai munu quqásee rakísi máriqau. Máree fifufanoo Yakooboofa akaqá sipsípauqa máfisoosásaa kaí rakísi márinau.

<sup>37</sup> Rábanna sipsípasaa maqúsai rakísida máridanoo saqári amimiuqá atekáseenoo moodaá mau apata ruatá áquseenoo éekara ári márutinai quandáseenoo sipsípa nammári née marúqoo rakíqanau. <sup>38</sup> Sipsípa mimmi nammári náidaqa miqóo ani ráidaqa náafeeqaambaaqaa rímariqu. Yakooboofa mi saqarísa sipsípauqa difáaniki nammári neemarúqoo rakíqaofofanoo marufaqa sipsípauqa nammári nárara aniréeqa mi saqarína qáfaidaqa ákoonauqa ánaasee náafeeqaambaaqaa ríaqéera rakíanau. <sup>39</sup> Mimmiuqaindi miqóo miná qáfaidaqa ákoonauqa ánaasee náafeeqásoofaqa ákarakauríra ánaaqiuqa máqaqau.

<sup>40</sup> Yakooboofa sipsípauqa nífiqeenoo ákarakauríra mímmiuqa máruqoo múnusaina sipsípa ákoonauqa ákarakaurírana qáfaidaqa ánaasee sipsípa náafeeqasáifaqa miqírana máqaaqeera nífiqee finau. Miqí márunnanoo Yakooboofa ákarakauríra ánaaqiuqa naríndiki maréeqaida áaduma quqee márufanoo móomookí márinau. <sup>41</sup> Nifaaqauqá fáqaa sipsípa faqa mímmi faqa náafee qaambaaqaa rírara ufanoo Yakooboofa mi saqari asaanáusa maréeqee nammári néemaruqoo rakíqeesoofaqa minakíaqaa nídaqa náafeeqee máriqau. <sup>42</sup> Nímudaani ánaaqi ummooqúkiqa nusá náafeeqara rufanóo Yakooboofa sía mi saqarísa rakíqanau. Miqímmásee máru fanoo Rabananaindi ámudaani ánaaqi ummooqúkírafauqa kaí márufanoo Yakooboonaaindi nifaaqauqá faqáasa ámiqirausá kaí máriqau. <sup>43</sup> Mi oosannánannai Yakooboofa móomoo ákinaina faqáafa márinau. Miná sipsípa mimmi móomoo uqanna máriqau. Miná aináinira fasiqauqa faqa

ánaaseeuqa fáqa kamméerauqa faqa doonkíuqa fáqa moómoo qumbiqáqa máriqau.

**Yakooboofa Rabanna sía qímamirai sandóo ufafa.**

**31** <sup>1</sup>Yakooboofa írufafa Rabanna faiqi námu misá Yakooboona aináina moómoo qáfamaséeqa áqidaqa qiqau. Yakooboofa maasá qíkoonaindi aiqáma maréeqee narínni quqéenoo. Yáindaraanee maa firaa qumiasanná máreenoo fee. Maasá qíkoonaindi kaí máreenoo.

<sup>2</sup>Yakooboofa mi ufána iriséenoo quanda fufanóo Rabanna óori qáfoofanóo sía óoqai úndee óori runínoo márufanoo qáfanau.

<sup>3</sup>Mi kamúqoo Karaambáiqqa Yakooboona qímaminoo qinau. Dóo fíndi finana aneenná ákoona faqa aneenná áinaina maqái fúa. Anée fínaqa qinée aní faqa márianaura.

<sup>4</sup>Yakooboofa mi ufána iriséenoo sipsípa rakísi marúnnaindari Raseera námmarina fáqa Reea námmarina fáqa náaroofaqá óonu roofanóo qíma níminau. <sup>5</sup>Óoqai ínni níkoona óori sía runínoo máriufa maqee óori runífaqa qáfaidaqa. Sía qínfara ámiqi ámiqidanoo. Miqímí márifafa qíní qíkoona Ánutufa qíní faqa maríufa máridanoo. <sup>6</sup>Ínneqara írimariafanoo, qinée qeeqá afeekannái ínni níkoona aináini máriqiafana. <sup>7</sup>Miqí máriafanano mifa qíní qíkaru qímaseenoo qísauku qára 10 kari qíní feefaurú quandaqándinoo. Miqí márifanoo Ánutufa qifanóo sía qíní mandáikamma qímaqeenoo. <sup>8</sup>Ínni níkoona aináina íafannana feefaurú miná sipsípa nifaaqa takóosa takóosa írana kaí mi aukuaná máqee márufafa qinee maréeqee qeeqáindiki quqée máriqiafana. Ínni níkoofa qíní feefaurúara nifaaqa ákara kau rírausa kaí máraannee qufaqá miná sipsípauqa mi aukuaná miqí ránauqa kái máqee márufafa maréeqee qeeqára qeeqáindiki quqée máriqiafana. <sup>9</sup>Miqímma sáafananoo Ánutufa ínni níkoona aandaú aina maréeqeenoo qíníndiki kaí quqáqiseenoo.

<sup>10</sup>Mimmí sipsípa náriqa árarai ki máru anaaná qinée qainá qáfaafananoo mimmí ákoonauqa ánaaseeuqa náafeeqée márufafa qáfaqiafana. Mi akoonáusa aiqáma ákarakàu rírausa fáqa nifaaqa takóosa takóosa írausa fáqa ánaasee náafeeqee máriqau. <sup>11</sup>Qinée qainásaa qáfaafananoo Ánutuna angiroo moó fánnoo qíní dáaroofafa qinee foó qiqíafana. <sup>12</sup>Foó qíafananoo qinau. Qáfaa máa nifaaqa takóosa takóosira ákoonauqa náafeeqaidaqa. Qinée Rábanafa aní mandáikamma ámaqee márina qáfamasee qúnanoo maa ainaináfa kambíqaidanoo. <sup>13</sup>Qinée óoqai Beeteera máqa máaqai aní áfusaa kooroofafanna Anutusa máridaqa. Miqóo anée áaqoo áuqara óoni rakíqasee oorifa fádameena minásaa adíasee qíníara qíma afeekaíkinau. Doo maqee indáammamaree aneenná maqúsai anirandée anée kambíqoonna máqanasaa fúa.

<sup>14</sup>Raseera námmarisa Reea námmarisa qímannimi soofaqá Yakooboona ufa iriséeqa qímamiqau. Sía maasá qíkoona qumíasana aina káqi

márinaqa maasá máraanaura. <sup>15</sup> Mifá maaqandára ánaamuruara foorá mídanoo. Doo mifá maaqandásaa feefaurú mara máreenoo doo naríki kai taikéenoo. <sup>16</sup> Ánutufa maaqandá qíkoona kinaana maréeqee maaqandá fáqa maaqánda faiqi námu fáqa nímfanoo maasáindi kámmínoo máridanoo. Anutufa aní qímamíndee fà.

<sup>17</sup>Yakooboofa misá ufa iriséenoo narí ákoona maqái Kannaana máqasaa fírara deedaqinau. Mifa narí ánaaqmaaka fáqa narí faiqi námu fáqa kamméerauqa sáa quqásee óoqu mari fufanó finau. <sup>18</sup>Yakooboofa narí mimmí sipsípa doonkí kamméera aiqáma Meesopootamia máqusai márída mároo áinaináusa aiqáma maréeqee óorinni quqáseenoo dóo narí ínaaqianna Kannaana máqa máaqai finau.

<sup>19</sup>Rábannafa narí sipsípa asausí moosáa óonu aukírara fífufanoo Raseera námmarifa nari ákoona máaqaki kéeqa fufanóo narí ákoona afuneé áinaina máaqaki quqáqoona qumeé kaí mara máreenoo kukéeqa máreenoo Yakooboona fáqa sía qímamirái dóo mara máreenoo narí afaaqi fáqa finau. <sup>20</sup>Yakooboofa Rábannana ákaru qímasee sía qímamirai quqásee finau. <sup>21</sup>Yakooboofa narí aináina námu fáqa máreenoo kái káqi ufanóo finau. Fífii ufanóo Eeufarateesa námmani taqa máreenoo dínni áfainni óonu ranau. Doo miqóoqari Kiriata áaqana qáannai óori ubeekámafi finau.

### **Rábannafa Yakooboona áfaqeeфу úfafa.**

<sup>22</sup>Qaarammoó fáasaana áiqaróofanoo Yakooboofa sandóonara Rábanna qímamíqau. <sup>23</sup>Rábannafa minára iriséenoo narí áiku ásauku aiqáma nífiqee Yakooboona ánaaqiana áfaqee finau. Dínni taikásee dínni óonu qaara marasée 7 áfuru aanái fí faiqéenoo áfaqee fínoo óonu Yakooboona paqúrinau. Kiriata áaqana moó ámuuqu námusaa paqúrinau. <sup>24</sup>Rábannafa aanái faiqaqée ufanóo mi eendánaki Ánutufa qainá áfunnáreenoo qímaminau. Anée sía Yakooboona mandá úfa ámià.

<sup>25</sup>Yakooboofa áaqanasaa narí úiqaana máqa usakáseenoo márufanoo Rábannafa narí áinaina faqa óonu réenoo mifá faqa narí úiqaana máqa Kiriata ámuuqu námusaa usakánau. <sup>26</sup>Usakáseenoo Rábannafa óonu réenoo Yakooboona qímamínoo qinau. Náqi fée ifanée qiní qíkaru qímaseenee qiní qíraamuqmáaka rákiranakiará foorá rarisámammaree sandéenee. <sup>27</sup>Náqi fee ifanée sía qíma qímirai qíkaru qímasee qumeé quqásee sandéenee. Anée qiní qíma qímínaqau qínee idí námu faqa asasírana námu faqa piripúnna fáqa dukaanaá fáqa áridaqau aiqáni. <sup>28</sup>Anée sía qiní qíma qímianaqa qeeqá qínaiqi mara fáqa qeeqá qíraamúna qara fáqa nímoova sáanana nífiqee ániqaana. Anee fúrufarira áinaina áuqaananoo. <sup>29</sup>Qínee aní mandáikámma ámaqara afeeka márifaqa márúnanoo eenda éendaki aní ákoona Ánutufa qiní rafáaqafu seenoo qínoo. Anée sía uqanná Yakooboona mandáika

mámaqaa qifaqá sía mandáikámma ámaqaanauara. <sup>30</sup>Qinee írídaqa anée aneenná ákoona maqa máaqara óonu máfi íriananoo aundurá dapíkifaná qiní qísee sandáananoo. Náqaa fée ifanée qiní máaqaki rakísi maría anutúsa úmmuara mámaree áninanee.

<sup>31</sup>Yakooboofa iriséenoo qímaminoo qinau. Qinée aníara narí áraamuna qára rafíqaandoo qímasee ruffasee sandéeqa. <sup>32</sup>Aní máaqaki rakísi maría anutúsa márainnana paqúrimmáseenana kúqa áruà. Doo qiní qiku qísauku nífusaa qiní aináina moodáa moodáa mara quqáseenana aneenná aináina paqúrimmasee máraà. Yakooboofa Raseera námmarifa nari ákoona Rábannana únnaqira anutusa úmmuarunara sía írirai miqí qinau.

<sup>33</sup>Rábannafa Yakooboona úiqaana máqaki kéeqa fufanóo randóosia sía paqúrinau. Miqóoqari Rábannafa Reea námmariná úiqaana máqaki kéeqafi randóosia. Kafáa miqóoqari aináinira mánaaqaqara úiqaana máaqaki faqa kéeqafi randásee sía paqúrinau. Miqóoqari Rábannafa Raseera námmarina úiqaana máaqaki kéeqafinoo randánau. <sup>34</sup>Raseera námmarifa Rábannana máaqasaa rakísi máru anutusa maréeqeenoo kamméera sariríqa máaqaki quqáqoona uqéeraséenoo minakí kukéeqaséenoo minásaa óoqu faaqee márinau. Rábannafa Raseera námmarina úiqaana máqaki aiqáma áinainaki randásee qáfoofanóo sía márinau.

<sup>35</sup>Rábannafa randémárufanoo Raseera námmarifa narí ákoona qímaminoo qinau. Óo qípoo sía qinée fíndi fúanana sía qiní díqia. Qinée qímaaqai qáfaidaqa sía fíndi fídaqa. Miqi qufanoo Rábannafa aiqáma ainainaki randoosia sía paqúrinau.

<sup>36</sup>Sía paqúrufanoo Yakooboofa amambainá qímasee áanoo qídanoo qinau. Qinée nána áaqaranee máree fée. Nána sándufée rukíasaunana áranaqaifanée qiníara randámaree qúmidanee. <sup>37</sup>Anée qiní áinainaki randéese dóo fée aneenná aináina paqúrinanee. Doo miná maréeqeenana aneenná faiqi námu nífusaa faqa qiní faiqi námu nífusaa faqa quqásee ufa qída qáfaa, yáfee andeeqéenoo fee.

<sup>38</sup>Qinée moodáa fásiqa áiku ásauku taikásee 20 áukuana ani aináina ímariqiafana. Mi kamúqoo aní sipsípa aní mimí sía moó fánnoo dapi máqee máriqau, ámiqi kaí mímaríqau. Sía aní sipsípa ákoona moó arusée naqíafana. <sup>39</sup>Káasau fáini aní sipsípa arusoofaqá qinée miná ámudaani apata síamma aní uqafíqee máriqiafana qeeqáindi kái moó maréeqee miná ámaaqaa máqeeqa aníndiki quqée máriqiafana. Úmmuara fásiqa eendáki fee fáasaana fée úmmuara másoofana anée qiníara qunaqá qinée qeeqáindi maréeqee aníndiki quqée mári qiafana. <sup>40</sup>Qinée móómoo kári aní aináina ímariafananoo súani dárinoo eendáki suara dárinoo miqí márufaqaa sía faiqée máriqiafana. Miqídaqa aní aináinasáa rakísi máriqiafana. <sup>41</sup>Yakooboofa qímamidanoo qinau. Qinée moodáa fásiqa

áiku ásauku taikásee 20 áukuana aní aináini máriafánausa márída. Qísauku qára taikásee qíkunooqu qaara fáqa qaara fáqa marasée 14 áukuana aní áraamuna qara márarara aní aináiniàafánausa márídaqa. Dínni taikásee dínni óonu moodaá marasée 6 áukuana aní sipsípa mimmí márarara kaifáa aináini qíafana. Miqí máriafanana anee qísauku qára taikásee 10 kári anée qiní feefaurúara qíkaru maakaru qímarinau. <sup>42</sup>Abaraqaammána Ánutufa qiní qíkooná Isakeena Ánutufa sía qiní dadaaqínanau anée qiníara káqi sámú fúà qínaqau qinee káqi sámú fini. Ánutufa qiní ummaara faqa qiní kadápirirana fáqa qíqafamaséenoo eendá éendaki narí ufa írirana aní áminoo.

### **Yakooboosa Rábannasa moodáanakíkù úfafa.**

<sup>43</sup>Rábannafa Yakooboona mi ufána iriséenoo qinau. Maa aní ánaaqa qára qiní qíraamuna qára márídaqa maa aní faiqi námu qiní qínaiqi mára márídaqa maa aní sipsípa qiníndi uqanná márídanoo, maa aiqáma áinaina anée márana núanafa aiqáma áinaina maaqóo márifa qiníndi kai márídanoo. Qinee sía amana qeeqá qíraamuna qára faqa qínaiqi mára faqa rafáaqa fúanaura. <sup>44</sup>Dóo maqee aní faqa moodáanaki ufa qirara deedaqídaqa. Aníndiri óoni áaku aakummásaanano mifa maasá moodáanaki kíra úfara dāaqoo áuqaannoo.

<sup>45</sup>Yakooboofa minára iriséenoo eedóo qímaseenoo óoni firaatiá qumáree kúradama séenoo dāaqoo áuqara óoni fée qinau.

<sup>46</sup>Miqímmaseenoo Yakooboofa narí aináinira fáiquqara qufaqá óoni moómoo suqúsee áaku aaku iqau. Miqímmasee mi ooni aaku aaku irána áakaarínni óoqumarifi nárana naqau. <sup>47</sup>Námaseeqa Rábannafa mi oonísa áuqureenoo Yageer Sahadutaa fée qímasee narí ufakíqari áuqu rámasoofano Yakooboofa narí ufakíqari Gareeda fée qinau. (Mi nuqúna óosana dāaqoo áuqara óoni fee qímasee nári ufakíqari áuquraqau.) <sup>48</sup>Rábannafa Yakooboona qímaminoo qinau. Maa ooni aaku aaku iráfa aníndiri dāaqoo áuqarafa máríannoo. Minára mi maqusána auqu Gareeda fée qianaura. <sup>49</sup>Rábannafa kafáa maaqí qinau. Karaambáiqu fannoo maaqandá dāraanianano miná áfu fānnoo maasásaa máríani. Miqí qímaseenoo mi maqusána áuqureenoo Misipaa fée qinau. <sup>50</sup>Rábannafa maaqí qinau. Anee qini qíraamuna qára mandáikamma nímaqeennaree moó ánaasee fée máreennaree, qinee sía minára írianano Ánutufa aníndirisaa rakísídanoo. <sup>51</sup>Māaqoo qinee óoni áaku aaku máqaunanoo aníndiri qara qámbaana márídanoo. Maaqóo dāaqoo áuqara ooni rakíqarafa faqa márídanoo. <sup>52</sup>Maa ooni aaku aaku iráfa faqa rakiqaráfa faqa aníndiri dāaqoo áuqarafa márídanoo. Qinee sía miná fíaaqaree aní áruanaura. Anée faqa sía miná áiaaqaree qiní dárúa. <sup>53</sup>Abaraqaammána Ánutufa faqa Náqoorana Ánutufa faqa maasá qámbaana andeeqá qísaannoo. Rábannafa miqí qufanóo Yakooboofa

qinau. Qini qíkoofa Isakeefa innaaru qímamaqee mári Anutuna áuqusaa qímasee áfaqaanauree qímasee qíma afeekaíkinau. <sup>54</sup>Miqí qímaseenoo Yakooboofa aandáu aruséenoo mi aqaannásaa Ánutuna aandáu tatúfusee suqáminau. Suqá amiséenoo Yakooboofa narí áiku ásauku náaramásoofaqá moodáaqoo óoqu mari fufaqá mi aandauná átaraasa naqau. Námassee mi aqaannásaa faiqaqau. <sup>55</sup>Kanánaana fíndifufanoo Rábannafa narí ánaiqimara faqa áraamuna qara faqa nímoofa námasee nímandamásee ámaqa finau.

**Yakooboofa Eesáuna óori qáfarara deedaqu úfafa.**

**32** <sup>1</sup>Yakooboofa miqóoqari fíndi fufanóo narí ánaukoo unnái aanái fímaru fánnoo Ánutuna angíroouqa aanái ani paqúriqau.

<sup>2</sup>Yakooboofa níndafamaséenoo qinau. Maa maqa maaqáfa Ánutuna úiqaana máqusa máridanoo. Miqí qímasee mi maqusána áuqureenoo Maqannaimmeé qinau.

<sup>3</sup>Yakooboofa narí faiqi námu qaaramoó ufa máree narí áfasaafa Eesáu funná fuaqera niiqoofaqá Eedoomma máqa máaqai fiqau. <sup>4</sup>Miqóo qini qífasaana paqúrimmásee qini maa ufána qímamiaqa. Qinee Yakooboosa aní aináinira fáiqi maaqí qímasee ani Eesáuna qini úriqararana qímamidaqa. Qinee Rábannana faqa máridaqa ánrara másaidaqa máriifaqa máqee ánídaqa. <sup>5</sup>Qinee burimmakáu faqa doonkíuqa faqa sipsípa faqa mimmíuqa faqa aináinira fáiquuqa faqa faqáasa máridaqa. Qinee aníara ufa quqáidaqa qini úriqararafa qini maa ufáfa aní asooámamaqaanifeera qídaqa.

<sup>6</sup>Ufa máreefu fásiqua óonu randée anirée Yakooboona maaqí qímasee qímamíqa qíqau. Dóo maasa aní áfasaana qímamisáunanoo mifá narí aináinira fásiqua foo handaréeta 400 námu faqa maasá ínaaqíanna ánidanoo.

<sup>7</sup>Yakooboofa mi ufána írufanoo áaququqoofanóo moómoo írirana máranau. Miqúfanoo narí sipsípauqa faqa mimmíuqa faqa burimakáuqa faqa kamméerauqa faqa qaraki rainá quqánau. <sup>8</sup>Maaqí qímasee qímirinau. Eesáufa aniréenoo moó úsiranaki nárinaqa moó úsiranakiqari amaná sandéefaranoo. <sup>9</sup>Miqímmasee Yakooboofa maaqí qímasee innaaru qinau. Óo Ánutu, qini qínaakuna Abaraqaammána Ánutufa qini qikoona Isakeena Ánutufa qini innaaru íria. Karaambáiqi anée qini qíma qímiananoo aneenná maqa máaqai aneenná áinainiannai fínaqa qinée aiquáma áinaina andeeqá áisaanauranoo fee qinau. <sup>10</sup>Óo Ánutu anée qini ámiqi ámiqimma qísarana faqa aní mapukíra dádaaqiranara faqa írunanoo úriqaráifaqa qinee óorudupíqa maridaqa. Qinee óoqai Yóoradanna nammari qeeqá sáunu kaí úqiraua táqaqiafana doo máqee qinee qaraki rainárausa faqa ánídaqa. <sup>11</sup>Qinee qeeqá qífasaana Eesáuna ásaukukinaana asumu mara quqáqisaanneera innaaru qídaqa. Qinee

minára ruffaídaqa. Mifa aniréenoo maasá faiqì ánaasee faqa aiqáma dárú taikáandoora ruffaídaqa. <sup>12</sup> Anée maaqí qímasee qiníara qíma afeekaíkinau. Aní aiqáma áinaina andeeqámma áisaanuranoo fee qináu. Aní moómoo faiqi asumu ámianaqa sía amana moó fannoo ásaana rúannoo, núkudara foorá sía kásoo uqanná márifaranoo fée qináu.

<sup>13</sup> Yákooboofa miqí qímaseenoo innaaru qímaseenoo mi eendánaki miqóo faiqéenoo iáqoofanoo narí aandáu Eesáuna ámiraree qímasee rainá quqánau. <sup>14</sup> Mifá mimmí ánaasee 200 faqa mimmí ákoona 20 faqa sipsípa ánaasee 200 faqa sipsípa ákoona 20 fáqa rainá áaduma quqánau. <sup>15</sup> Miqímmaseenoo kaifáa kamméera ánaasee 30 fáqa narí ánaaqi náamma néemarusá fáqa burimakáu ánaasee 40 faqa ákoona 10 fáqa doonkí ánaasee 20 faqa ákoona 10 fáqa rainá quqánau. <sup>16</sup> Yákooboofa raíneeqeenoo aandáu óosana óosana náadu náadu kái quqáseenoo narí aináini máru faiqísa moodáa moodaa máreeqeenoo mináuqasaa rakísiaqeera quqánau. Quqáseenoo maaqí qímasee qímanniminoo qináu. Ínnee qini qífunni fídaqa adaaráika másaídaqa níana niana máridaqa fuaqa.

<sup>17-18</sup> Miqí qímáseenoo Yakooboofa indaarúfu faiqina qímaminoo qináu. Qini qífasaafa Eesáufa paqúri máseenoo iráinana yáfee aní úriqararafa máridanoo fee yáifée anée fidanee yána aandáuqee anée máree fidanee, qínana anee maaqí qímasee narí qímamia. Maa aináusa aní aináinira fáiqi Yakoobofoonaindí máridanoo. Mifa narí úriqararana Eesáuna ámiannee qímasee quqásaiфаqa máree ánidaqa. Yákooboofa narí ínaaqianna ánidanoo mifoo qia.

<sup>19</sup> Yakooboofa indaarú fu faiqina qímamundee kái mínoo miná ánaaqiana fusá fáqa miqí kaimmásee qímannimináu. Ínnee Eesáuna paqúrimmasee miqí kaimmásee qímamiaqa. <sup>20</sup> Ínnee maaqí qiaqa. Eeóo aní aináinira fáiqi Yakooboofa ínaaqianna ánidanoo mifoo qiaqa. Yakooboofa narí kai óonu máfi írinoo qináu. Qinee maa ainaináusa ámiannanannoo miná írirana quandásaanano qiníara ámiqi ámiqiani. Qinee miná paqúrimásaanano aqbee mifá qini numoóo minníqisaannoo. <sup>21</sup> Eesáuna ámaqoo áinainausa indaarú fífufanoo doo narí miqóo mi uiqaana maqusánaki faiqanau.

**Yakooboofa Peenieera máqa máaqai angiroo faqa  
narí qumáree narí qumáree qu úfafa.**

<sup>22</sup> Mi eenda amuqusánai Yakooboofa fíndi fufanóo narí ánaaqa qara fáqa narí aináinira ánaasee qandá fáqa narí faiqi námu qísaukuqara taikásee qíkunni óoqu moodáa marasée 11 nífiqamáreenoo Yabooka námari fítaqamáreenoo muqú áfainai múnú nísanau. <sup>23</sup> Múnusee niiqámasoofaqa fufanoo narí aiqáma áandauqa faqa mara quqásoofaqa misá faqa táqaqau. <sup>24</sup> Taqá nímaqaseenoo naríaraa dinni áfainni

káqi márínau. Márufanoo faiqí moó fánnoo aniréenoó áitata fufanóo Yakooboona qumáranau. Uaqéedanoo narí rúdammiqi narí rudámmiqi ídamáruvanoo iáqarafa adeedí ranau. <sup>25</sup>Sía mi fasiqáfa Yakoboona úraaqaránau. Miqí usíanoo ásauku sámu Yakooboona úpisuna áranaiqi árinau. Miqúbaqa Yakooboona úpisuna árufanoo ámudaani ootúparafa aikátamáfufanoo raaqee ráaqee inóo ninau. <sup>26</sup>Iáqoofanoo mi fasiqáfa Yakooboona qímaminau. Doo qiní quqásainaqa fúa, doo iáqarafa adeedí reenoo. Yakooboofa iriséenoó qinai. Sía aní quqáanaura. Anée qiní qifaaqóoqa qíma qímaqásainaqa quqáanaura.

<sup>27</sup>Mi fasiqáfa Yakooboona qímaminoo qinai. Aní áuqu yáfee. Aneenná áuqu ráinaqa íria. Yakooboofa qinai. Qiní dúqu Yákooboosa márídaqa.

<sup>28</sup>Miqí qufanoo mi fasiqáfa qinai. Maqee maaqóoqari Yakooboofa taikáannoo aní áuqu Isaraeerafá márinnaranoo. Anée Ánutuna fáqa faiqí faqa áitatafí qumáranannannoo úriqararafa márjanaqa minára aní áuqu Isaraeerafá fée qídaqa.

<sup>29</sup>Miqí qímasoofanóo Yakooboofa mi fasiqána qímaminoo qinai. Aneenná áuqu qímaqímia. Miqú qufanóo mi fasiqáfa qinai. Nánaree anee qiní dúqu írirara iráidanee. Miqí qímaseenoó Yakooboona afaqóoqa qímama qáseenoó doo quqáseenoó finai. <sup>30</sup>Mi fasiqáfa fífufanóo Yákooboofa qinai. Qínée Ánutuna óori qáfamáseeqa sía kúqíqa káqi márídee qímaseenoó miqóo áuqureenoo Peenieera fée qinai. <sup>31</sup>Súani afu ururoofanóo Yakooboofa Peenieera máqa quqáseenoó úpisuna áidafi márufanoo réetaa réetaa qinóo finai. <sup>32</sup>Miqooqari óosana arasée Isaraee máqannaasa sía aandáu úpisunakinaa ámaqi néemariqau. Maqee fáqa sía náidaqa. Ánutuna angíroo fannóo Yakooboona úpisunaki árunara íridaqa sía náidaqa.

### **Yakooboofa Eesáuna paqúrinai.**

**33** <sup>1</sup>Yakooboofa qáfoofanoo Eesáufa 400 fasiqa faqa áninai. Yakooboofa miná qáfamáseenoó narí faiqi námu raínásee Reeaa námmarina faqa Ráseera námmarina faqa aináinira ánaasee qaaraqánda faqa níminai. <sup>2</sup>Nimiséenoó indaarú narí aináinira ánaasee qára faqa nári faiqi námu faqa níqoofaqá fiqau. Misá nínaaqianna Reeaa námmarifa narí faiqi námu fáqa finai. Ínaaqianna uqanna Raseera námmarifa narí faiqi Yóosefaana fáqa finai. <sup>3</sup>Yakooboofa misá nóorinni indaarú finai. Óonu réenoó dínni taikásee dínni óonu qaara marasée kári maqásaa mapáminoo fífiufanoo narí áfasaafa máruqoo óonuranau.

<sup>4</sup>Eesáufa Yakooboona óori qáfamaséenoó sandámámmáreenoo ani káqaramma qumáraseenoó ámoqánanau. Miqandá aiqáma qára qikí ráqaqau. <sup>5</sup>Qikí raqaséenoó Eesáufa quandá fufanóo Yakooboona faiqi ánaasee níndafamaséenoó qinai. Máà aní faqa ániasa yáusee márídee. Qufanóo Yakooboofa qinai. Oo úriqararafa maa faiqi anaaseesánnoo Anutufa qiní ámiqi ámiqimma qímaqeenoo.

<sup>6</sup>Miqí qímarufanoo Yakooboona aináinira ánaaseeqara nárì faiqi námu faqa Eesáuna óorisaa ani ninuka túqu náumoo amisée reendeéniquau. <sup>7</sup>Miqandá nínaaqianna Reeaa námmarifa narí faiqi námu fáqa aniréenoo miqínau. Miná ánaaqianna uqanna Raseera námmarifa narí faiqi Yooseefaana fáqa aniréenoo miqikai inau. <sup>8</sup>Miqíma soofanóo Eesáufa Yakooboona maaqí qímasee qímaminau. Fáasai qáfaunna áandausa óosana náqaa fee inóo márídano fee qufanóo Yakooboofá qinau. Aní áqoondikiraree qímasee káqi aní ámidaqa.

<sup>9</sup>Miqí qufanoo Eesaufa narí qímaminoo qinau. Qiníndi moómoo márídanoo aneenáindi aneenná kai máraa.

<sup>10</sup>Miqí qufanóo Yakooboofa qinau. Qinée aní áqoondikiqa ámunna áinainausa káqi máraa. Anee qiní káaqa aqoondi kíannanara qínee aní óori Ánutuna óoriará foorá qáfaidaqa. <sup>11</sup>Qinee ani ámiraree qímasee máree ánunna ainainausa máraa. Anutufa qiní ámiqi ámiqimma qiseenoo qiní dídimari aiqáma ainaináusa qíminoo. Yákooboofa máraanifeera afeekaikí márufanoo Eesáufa máranau.

<sup>12</sup>Eesáufa Yakooboona qímaminau. Doo uqéeraina aníndiri fúa qinée aní óorinni fúanana anée qiní qínaaqianna ánià.

<sup>13</sup>Qufanóo Yakooboofa qinau. Óo qiní úriqararafa anée írìà, qiní faiqi námu ummooqúkiqa máriafaqa qinee sipsípa faqa misá ánaaqiuqara faqa írìdaqa. Misá moodáa fáasaana rarisáqa fímarianaqa aiqáma áandáuqa kúqifaranoo. <sup>14</sup>Anée indaarú fínaqa qinee aní áfaqee kásooaqee qeeqá aandáuqa faqa faiqi námu faqa fífiinaqa Eedoomma máqa máaqaki aní paqúrianauranoo.

<sup>15</sup>Miqí qufanóo Eesáufa qinau. Dóo amaná qiní faiqi námu akaqáusa aní dadaaqí fifáranoo. Qufanoo Yakooboofá qáoo qinoo qinau. Qinee aní áqoondikúnnanara minára kaí firaa ainainée qídaqa. Doo amaná qeeqá kai fuanáuranoo.

<sup>16</sup>Eesáufa mi ufána iriséenoo doo mi faasaanná kaí anirandée narí maqa máaqai Eedoomma máqa máaqai finau. <sup>17</sup>Miqúfanoo Yakooboofa Sukoota máqa máaqai óonureenoo narí máqa faqa narí aandáu auqaaná faqa usakánau. Minára mi maqusána áuqureenoo Sukoota fee qinau.

<sup>18</sup>Yakooboofa Meesoopootamía máqa máaqaindari óonurandee ámiqimmaseenoo Kannaana máqa máaqai Seekeemma máqusaki aniréenoo narí úiqaana máqa mi maqusána adeedí usakánau.

<sup>19</sup>Usakáseenoo Yakooboofa mi maqána Amoorana Seekeemana ákoona áiku ásauku unnái wan handareeta 100 siruáa múnimmannoo feefaurínau. <sup>20</sup>Feefaurú máseenoo tatúfirana suqára qáinda áuquseenoo mi kaqikaa maqusána áuqureenoo Eeraa fée qinau. Mi auqúna óosana Isaraee máqannaasa Ánutu fée qinau.

**Seekeemmafa Dinnaa námmarina mandáikámma ámaqanau.**

**34** <sup>1</sup>Moó kári Dinnaa námmarifa Yakooboosa Reeaa námmarisa niraamuna fannoo Dinnaa námmarifa Kanna máqanna

ánaaseeuqa nínadafàané qímaseenoo finau. <sup>2</sup>Seekeemmafa Amoorana ámaaku Qifina áiku ásaukukinaafa mi maqa maaqánakinaasa úriqararafa Dinnaa námmarina aanai paqúrimaseenoo rarisanau. <sup>3</sup>Mifá qáfoofanoo Dinnaa námmarifa káaqa ámiqirafa márufanoo ámuqusa mandáikufanoo ámiqira úfanoo mi manaaqána ámuqusa reendeénianée qímasee ámiqira ufauqa qinau. <sup>4</sup>Seekeemmafa narí ákoona Qamoorana qímaminau. Anée maa manaaqána feefaurúmma qíminau qínaaqara máraà.

<sup>5</sup>Yakooboofa narí áraamuna Dinnaa námmarina rarisoónára iriséenoo kásóo inóo márínau. Narí faiqi námu narí aandáusaa rakísi marúsa nánai márufanoo nífeesi márínau.

<sup>6</sup>Seekeemmata ákoofa Ammoorafa Yakooboona faqa ufa qírara finau. <sup>7</sup>Oonuroofaqá kai Yakooboona faiqi námu aandaúsaa rakísiusa aniraqau. Misá Dinnaa námmarina rarisoónára írufanoo sía faiqi áuqaaqaa íra áinaina márufaqá káaqa níranageenoo nífai sándurinau. Seekeemmata Yakooboona áraamuna rarisoónánnoo Isaraee máqannaasa núqu mara máree qúminau.

<sup>8</sup>Qamoorafa maaqí qímasee Yakooboona qímamínau. Qíní qímaaku Seekeemmata írirafa aní áraamunara firaaqóo áqufifaqa aní qímamidaqa. Amanée mina máraannoo fee. <sup>9</sup>Sáinaqa maasá moodáanaki kíra ufa qímasáanaqa káqi aní máqanna faqa qíní máqanna faqa káqi narí máree narí máree iaqa. <sup>10</sup>Miqí mándaanaqa ínnee maa maqánasaa márídaqa káqi dapi maa maqa maaqánaki óonuree anirée ídaqa maqá ákausa máriaqa. <sup>11</sup>Seekeemmata Dinnaa námmarina ákoona faqa ásooqmaaka faqa qímannimino qinau. Ínnee qíní dídi márindee másaifaqa ínne nídi marí áinaina nímianaúra. <sup>12</sup>Ínni nídi marí áinainnara qímaqimifaqa nímianaúra. Firaa feefauruara qífaqa nímianaúra. Ínnee qíníara miná máraannee qímasee ínnee iráifandinna áinainná kai nímianaúra.

<sup>13</sup>Miqí qímasoofaqa Yakooboona faiqi námu narí nísookina rarisoónára iriséeqa ákaru qíra úfa Seekeemmata faqa miná ákoona Amoorana faqa qímannímiqau. <sup>14</sup>Maaqí qímasee qímamíqau. Maasá sía amana qeeqá dáuna nifaaqa áti sía aukírausa nímianaúra. Miqíqa maasa firaaqóo qisaurúanoora. <sup>15</sup>Ínnee maasá daanna réeqa ínnee faiqi námu nifaaqa áti aukúsaifaqa minára kaí maasá eedóo qianáuranoo. <sup>16</sup>Miqímmásaifaqa maasá ínniara eedóo qímasee ínne faqa narí máree nari máree ífaranoo. Maasa ínne qámbaana márídaqa ínne faqa moodáa máqanna márianauranoo. <sup>17</sup>Ínnee sía mi ufánara eedóo qímasee nifaaqa áti atekáifaqa maasá qeeqá dáuna áfiqámaree doo fuanúra.

<sup>18</sup>Mi ufáusara Qamoorafa faqa miná ámaaku Seekeemmata faqa iriséeqa amanée qiqau. <sup>19</sup>Seekeemmata kái káqi uqanná inoo misá qímamúndee inau. Mifa Yakooboona áraamunara áidi márúnara miqínau. Seekeemmata narí áiku ásaukukiqari káaqa úriqararafa márínau. <sup>20</sup>Amoorafa narí

ámaaku Seekeemmasandíri ufa súqimaru máqusanasaa faandaaura kooqíki óonuree nàrì maqusánaki márusa maaqí qímasee qímannimínau. <sup>21</sup> Maa fasiqáusa áqoondiuqa márídaqa. Sáifaqá maa maqánasaa márídaqa mána mána iqá nuaqa. Maa maqáfa firaafá márídanoo. Misá faqa amaná márifaranoo. Maasá misá níraamuqmaaka máraanaqa misá faqa maasáindí máreefaranoo. <sup>22</sup> Maa fasiqáusa maasá qámbara márirara eedóo qídaqa moodáa máriranaki máriranara eedóo qídaqa. Maasa misá naanna réeqa qeeqá faiqi námu akoonaiqíuqa nifaaqa áti ateeqáqeera qídaqa. <sup>23</sup> Maasá miqíanaqa misáki sipsípa burimakáu aina márifa maasáindí kámmiannoo. Ánifaqa eedóo qíanaqa maasá qámbara máriaqa.

<sup>24</sup> Aiqáma mi maqusánakinaasa Qamoorana fáqa Seekeemmana fáqa ufa iriséeqa eedóo qímasee aiqáma akoonaiqí qísakoosa nifaaqa áti aukú aqíqau.

<sup>25</sup> Qaarammoó fáasaana áiqaroofaqa nifaaqa áti aukúqoosa firaqóo nammúana nídafí márufafa Yakooboona ámaaku qára Simeeoonafa fáqa Rééfifa fáqa miqandá Dinnaa námmarina ásooki qanda nàrì faaqaaná qara mara máree umeé kaí Seekeemma máqusai óoru réeqara aiqáma faiqí kumaaráa náru taikáqau. <sup>26</sup> Qamoorana fáqa Seekeemmana fáqa narusée Dinnaa námmarina Seekeemmana máaqakinaana áfiqamaree doo quqásee fiqau. <sup>27</sup> Narusoofaqa Yakooboona faiqi námu akaqáusa ínaaqianna óonu réeqa nàrì nísookina rarisoona ákiiqara mi maqusánakina aiqáma ainaina máraqau. <sup>28</sup> Misá sipsípauqa fáqa burimmakáuqa faqa doonkíuqa faqa aiqáma áinaina mi maqusánaki márúna faqa mi maqusána átiqara márú ainaináusa aiqáma máraqau. <sup>29</sup> Misá aiqáma ámiqira áinaina kaí máraqau. Aiqáma faiqí ánaasee faqa máraqau. Aiqáma máaqakinaa áinainauqa faqa máree fiqau.

<sup>30</sup> Yakooboofa míqunara írinoo Simeeoonná fáqa Rééfina fáqa maaqí qímasee qímannimínau. Ínnee qara qíní ummaaraki quqáqísáafanoo. Kannaa máqannaasa fáqa Peerisaa máqannaasa faqa aiqáma maa maqa maaqánaki máriasa qíníara fídiqáammifaranoo. Qíní faiqí sía moómoo máriaafaqa, misa aiqáma moodáanaki anirée qíní dáriqa aiqáma maasá faiqí ánaasee kurídi nímaqeefaranoo. <sup>31</sup> Yakooboofa miqí qufaqa miqandá narí qímamíqa qíqau. Maasá sía qeeqá qísookína quqáqaanaqa aanásaa ánaaseerá foora káqi máraqa nifáranoo.

**Ánutufa Beeteera máqusaki Yakooboona ámiqira áfaaqooqa áminau.**

**35** <sup>1</sup> Mi fasannái Ánutufa Yakooboona qímaminoo qinau. Anée doo fíndi fínana Beeteera máqa máaqaki óonu mária. Anée aneenná áfasaana Eesáunara rufíasee sandóonaqa aní áfusaa kooroo íafanna Anutusa tatúfirana suqáqimira qáinda miqóo óonuree áuqa.

<sup>2</sup> Yakooboofa iriséeno nari áiku ásauku faqa nari fáqa márusa faqa qímanníminoo qinau. Moó máqannaasa únnaqira ánutusa uaqéeanáuqa

mara áquaqa. Mara áquseeqa ínneeqa nífaaqa ánuкамásee ámiqira qámunna afisúaaqa. <sup>3</sup>Maasá maaqóoqari quqásee Beeteera máqa máaqai óonureeqa qiní ummaara áukuana dadaaqí mári Ánutuna qinée aiqáma átinai núnanoo qiní faqa mári Anutuna tatúfirana suqára qáinda áuquanauranoo. <sup>4</sup>Miqí qímasoofaqa misá aiqámausa iriséeqa náriqa moósaaqaraa únnaqira ánutusa máraqa nuná faqa náaqooki quqée máru fidinaanúna faqa Yakooboona ámufanoo umáreenoo Seekeemma máqusaki arookása aaqá maqá indufúsee minakí ákundanau. <sup>5</sup>Ákundamáseenoo Yakooboofa faqa nari faiqi námu faqa doo quqásee fufanóo firaa rufiarafa mi saqánna máru maqusásaki máru fasiqáusa rafáaqafúfaqa sía nífaqasee náriqau.

<sup>6</sup>Yakooboofa aiqáma narí faiqi námu faqa fífiufanoo Rusa máqusa kí Kannaana maqa máaqaki óonuranau. Maqee mi maqusána áuqu Beeteera fée qídaqa. <sup>7</sup>Mifa miqóo óonureenoo tatúfirana suqára óoni qáinda áuquseenoo mi maqusánaki Ánutufa uáinaina afaafau réenoo Beeteera fée qinau. Yakooboofa óoqai narí áfasaanara rufíasee sandéenoo miqóo aniroofanóo Ánutufa miqóo miná áfusaa kooroouqóo márúnara áuqureenoo Beeteera fée qinau.

<sup>8</sup>Miqí qímasee miqóo márufanoo Reebeeka námmarina aináinira mánaaqa Deebooraa námmarifa kuqufufaqa arookása ámeemaanai súani afu ataqée qáannai Beeteera máqusa dínni átinai ákundaqau. Ákundamásee mi maqusána áuqureenoo ikíraqara sáqari fée qiqau.

<sup>9</sup>Yakooboofa Meesoopootamia máqa máaqaindari óonu randée áni márufanoo Ánutufa kaifáa miná áfunni kooroommáfufanoo ámiqira áfaaqooqa qímamaqanau. <sup>10</sup>Miqímmáseenoo Ánutufa qímaminau. Aní áuqu Yakooboofa márídanoo, maqee maaqóoqari óosana arasée Isaraeeráfa márinnaranoo. Miqí qímaseenoo Ánutufa miná áuqureenoo Isaraeeránee qinau.

<sup>11</sup>Miqí qímaseenoo Ánutufa kafáa Yakooboona maaqí qímasee qímamínau. Qinée aiqáma áfeeqa faqáa Ánutusa márídaqa qímamídaqa. Anee moómoo fáiqi fáqaafa mária. Akaqá máqannaasa aní áiku ásaukukiqari márifaranoo. Anee karaambáiqua nínaakufa márinnaranoo. <sup>12</sup>Qinée Abaraqaammána fáqa Isakeena fáqa nímiáfánna máqa máaqana aní fáqa aní áiku ásauku kásooqaqee kambíqáinausa faqa nímiánaura. <sup>13</sup>Ánutufa miqí qímaseenoo Yakooboona qímamiséenóo doo quqáseenoo finau.

<sup>14</sup>Yakooboofa mi maqusána Ánutufa qímamuqoo miqóo óoni marasée dáaqoo áuqaanífee qímaseenoo rakíqaseenoo úainna námmaryi qumáreenoo mi oonína adíá ámaqaseenoo oorifa fádameena faqa adíanau. <sup>15</sup>Miqímassee mi maqusána áuqu Beeteera fée qinau.

### **Ráseera námmarifa eeraqánu ufafa.**

<sup>16</sup>Yakooboofa narí faiqi námu faqa Beeteera máqusa quqásee Eefarataa máqusai fuanée qímasee aanái fímarufanoo Raseera námmarina faiqi

máqarafa árinau. Árufanoo firaaqóo uqanna aupúranau. <sup>17</sup>Raseera námmarina áidafirafa káaqa mandáika uqanná ufanóo miná dadaaqí marú ánaaseefa qinau. Raseera sía rufiaa, moó ákoonaiqi máqaananoo. <sup>18</sup>Maqaséenoo Ráseera námmarifa doo kúqiraridanoo áannà taikée márufanoo mi faiqína áuqureenoo Beenooni feé qinau. Miná ákoofa áuqu réenoo Beensaminná fee qinau.

<sup>19</sup>Ráseera námmarifa kuqufuqaqá Eefarataa máqusai fímaru aannána áfainni ákundaqau. Maqee miqóo Eefarataa máqusara Beeteereeqeemma máqusa fee qídaqa. <sup>20</sup>Yakooboofa áaqoo auqaanifeera óoni miqóo rakíqanau. Maqee káqi mi oonífa Raseera námmarina mádika máriuqoo márídanoo mi madikánara koorooídanoo.

<sup>21</sup>Miqóoqari Isaraeeráfa fíndifinoo moó máqa máaqai Eedeera kísaaqa óoni máqa usakáqoona dínni átinni narí úiqaana máqa usakánau.

### **Yakooboona faiqi námu núqu.**

*(1 Stori 2:1-2)*

<sup>22</sup>Isaraeerafa mi maqa maaqánaki márufanoo Reeubeennáfa narí ákoona ánaaqa Biriqaa námmarina narí aináinira mánaaqa maraqooná sakasée faiqanau. Isaraeerafa mi ufána írufanoo árana qanau.

Isaraeerana faiqi námu qísauku qára taikásee qíkunni óoqu qaara marasée 12 máríqau. <sup>23</sup>Reea námmarina faiqi námu maaqímmiqa máríqau. Reeubeennáfa indaarúqaafa Yakooboona óoqa faiqi márínau. Miná ánaaqianaafa Simeeonáfa faqa Réefífa faqa Yúdafa faqa Isakaarafa faqa Seeburunafa faqa máríqau. <sup>24</sup>Ráseera námmarina faiqi námu Yóoseefaasa Beensaminnáfa máríqau. <sup>25</sup>Raseera námmarina aináinira mánaaqa Biriqaa námmarina faiqi námu Dannaafa faqa Napatarífa faqa máríqau. <sup>26</sup>Reea námmarina aináinira mánaaqa Siripaa námmarina faiqí námu Kadafa fáqa Aseerafa fáqa máríqau. Mi faiqi namúsa aiqáma Meesoopotamia máqa máaqai kambíqau.

### **Isakeefa kúqu ufaa.**

<sup>27</sup>Yakooboofa narí ákoofa Isakeefa unnái finau, Mámareena máqusaki Qeeboorona máqusa aaqá Abaraqaammáfa faqa Isakeefa faqa máriuqoo finau. <sup>28</sup>Isakeefa 180 áukuana máranau. <sup>29</sup>Maraséenoo kuqufuqaqá miná faiqi qára Eesáusa Yakooboosa ákundaqau.

### **Eesáuna áiku ásauku núqu.**

*(1 Stori 1:34-37)*

**36** <sup>1</sup>Eesáuna áiku ásauku márusa maaqímmiqa máríqau. Miná moó áuqa Eedoomma fée qímariqau.

<sup>2</sup>Eesáufa Kannaana máqannaa ánaaseeuqa máranau. Indaarú mároo anaaseená áuqu Adaa námmarifa márínau. Mífá Qeeta máqannaa fásíqa

Eeroona áraamuna máranau. Miná ánaaqiana mároo anaaseená áuqu Ooqooribammaa námmarifa máranau. Mifá Qifita máqannaa fásiqa Sibeeoona ámaaku Annaana námarina áraamuna máranau. <sup>3</sup>Miná ánaaqianna mároo anaaseena áuqu Baseemata námmarifa márínau. Mifá Isamaeerana áraamuna Neebaiootana ásookifa márínau.

<sup>4</sup>Eesáuna indaarúqaa ánaasee Adaa námmarifa faiqì Eerifasana máqanau. Moó ánaasee Baseemata námmarifa Reeueerána máqanau.

<sup>5</sup>Moó ánaasee áuqu Ooqooribammaa námmarifa Yeeusana fáqa Yaramana fáqa Kooraana fáqa máqanau. Eesáuna mi faiqì namúsa miqímmasee Kannaana máqasaa kambíaqau.

<sup>6</sup>Eesáuفا nari ánaaqmaaka faqa nari faiqì námú faqa nari áraamuqmáaka faqa aiqáma miná máaqaki máriusa faqa aiqáma nari aandáuqa faqa aiqáma nari qumíasana Kannaana maqúsai márídanoo maraqooná aiqáma mara maréenoo Yakooboofa máruqoo qári níanasaa moó máqa máaqai finau. <sup>7</sup>Eesáuفا faqa Yakooboofa faqa máru maqáfa sía amana misá dadaaqíaqaa qufaqá Eesáuفا quqásee moósaa finau. Misá káaqa moómoo ándau áinaina márúfaqa minára sía amana moodáanaki máríqau. <sup>8</sup>Eesáuفا Eedoomma máqa máaqakina ámuuqu námusaa márínau.

<sup>9</sup>Eesáuna áiku ásauku maaqímmiqa máríqau. Misá Eedoomma máqannaasa nínaakusa márínau.

<sup>10-13</sup>Eesáuna ánaaq Adaa námmarina ámaaku moodáa Eerifasafa márínau. Eerifasafa moodáannai qísauku faiqì máqanau. Teemmanafa fáqa Oommarafa fáqa Seefoofa fáqa Katammafa fáqa Keenasafa fáqa máríqau. Moó ánaasee Timinaa námmarinasaa moodáa akoonaiqí Amareekána máqanau. Eesáuna moó ánaasee Baseemata námmarifa akoonaiqí moodáa Reeueerana máqanau. Reeueeráfa qaara fáqa qaara fáqa faiqì akoonaiqí máqanau. Naqatana fáqa Seeraana fáqa Sammaana fáqa Misaana fáqa máqanau. <sup>14</sup>Eesáuna moó ánaasee Ooqooribammaa námmarifa Anaana áraamuna márínau. Anaafa Sibeeoona ámaaku márínau. Mi anaaseefá faiqì qaaramoo máqanau. Yeeusana fáqa Yaramana fáqa Kooraana fáqa máqanau.

<sup>15-16</sup>Miqímmasee Eesáunakiqari aruakí kambíqarausa máríqau. Eesáuna óoqa fáiqi Eerifasafá maa maqannáasa nínaakufa márínau. Teemanaa máqannaasa faqa Oomaraa máqannaasa faqa Seefoo máqannaasa faqa Keenasaa máqannaasa faqa Koora máqannaasa faqa Katamaa máqannaasa faqa Amareeka máqannaasa faqa nínaakufa márínau. Misa aiqámausa Eesáuna ánaaq Adaa námmarinakiqari kambíqárausa máríqau. <sup>17</sup>Eesáuna ámaaku Reeueerafa maaqímmasee máqannaasá nínaakufa márínau. Naqataa máqannaasa faqa Seeraa máqannaasa faqa Sammaa máqannaasa faqa Misaa máqannaasa faqa nínaakufa márínau. Aiqáma misáuqa Eesáuna ánaaq Baseemata

námmarinasáaqari kambíqarausa máriqau. <sup>18</sup>Kaifaa maa maqannaasá Eesáuna ánaaqa Ooqooribamma námmarina áraamuna Annaa námmarinasáaqari kambíqau. Yeeusa máqannaasa faqa Yamma máqannaasa faqa Kooraa máqannaasa faqa máriqau. <sup>19</sup>Aiqáma mi maqannáasa Eesáunakiqari kambíqau máriqau.

**Seeirana áiku ásauku núqu.**

*(1 Stori 1:38-42)*

<sup>20-21</sup>Eedoomma máqannaasa miqóo márídaqa rainásee qaara maqannaasaikámmiqa máriqau. Misá nínaakufa Seirafa Qoora máqannaafa márúfaqa mínásaa aruakí maaqímmásee kambíqau. Rootanafa fáqa Soobarafa fáqa Sibeeoonafa fáqa Annaafa fáqa Disoonafa fáqa Eeseerafa fáqa Disanafa fáqa minamúsa Eedoomma máqannaasa nínaakusa máriqau. <sup>22</sup>Rootanafa Qoorina óosana faqa Qeemmana óosana faqa nínaakufa márínau. (Rootanana áuna Timinaa námmarifa márínau.) <sup>23</sup>Soobarafa Arafana óosana faqa Manaqatana óosana faqa Eebarana óosana fáqa Seefoona óosana fáqa Oonamana óosana fáqa nínaakufa máriqau. <sup>24</sup>Sibeeoonnáfa ákoonaiqí qaraqánda máqanau. Miqandá núqu Aíaa faqa Anaafa fáqa máriqau. (Anaafa narí ákoona Sibeeoonana doonkíuqa maréenoó ándanda naaqéera káasau máqa máaqaki múnusoofaqa néemarufanoó rakísidanoo idá qéemaru nammarífa maqákiqari ururée maruna paqúrinau.) <sup>25-26</sup>Anaafa Disoonafa faqa miná áuna Ooqooriba námmarina faqa níkoofa márínau. Disoonafa Qeemadana óosana fáqa Eesabana óosana fáqa Itarana óosana fáqa Keerana óosana fáqa nínaakufa márínau. <sup>27</sup>Eeseerafa Biriqana óosana fáqa Saafana óosana fáqa Akana óosana fáqa nínaakufa márínau. <sup>28</sup>Disanafa Usana óosana fáqa Arana óosana fáqa nínaakufa márínau. <sup>29-30</sup>Maaqímmasee Qooranasáaqari kambíqoo máqannaasa Eedoomma máqa máaqaki máriqau. Rootanana máqannaa faqa Soobara máqannaa faqa Sibeeoonana máqannaa faqa Annaa máqannaa faqa Disoonafa máqannaa faqa Eeseera máqannaa faqa Disana máqannaa faqa máriqau.

**Eedooma máqannaa káraambaiqa núqu.**

*(1 Stori 1:43-54)*

<sup>31</sup>Isaraee máqannaa karaambáiqua sía máru kámuqoo maa fasiqáusa Eedoomma máqa máaqaki karaambáiqua máriqau. <sup>32</sup>Eedoomma máqannaasa indaarú rakísi nímaqoo karaambaiqána áuqu Beerafa márínau. Beeoorana ámaaku márínau. Mifa Dinabaa máqusanaasa karaambáiqua márínau. <sup>33</sup>Beerafa kúqufanoó Seeraana ámaaku Yoobabafa karaambáiqua márínau. Mifá Boosaraa máqusanaafa márínau. <sup>34</sup>Yoobabafa kúqufanoó Qusamafa Teemana máqa máaqakinaafa karaambaiqáikinau. <sup>35</sup>Qusamafa kuqufufanoó Beedadana ámaaku Adadáfa

karaambáiquaikinau. Mifá Midianna máqannaasa Mooaba máqa máaqaki náru nifaqaaqa máseenoo Adadáfa Afitaa máqusaki karaambáiqua márinau. <sup>36</sup>Adadáfa kuqufufanóo Samarafa karaambáiquaikinau. Mifá Masareekaa máqusakínaafa márinau. <sup>37</sup>Samarafa kuqufufanóo Saurafa Reeqooboota máqusakiqari Eeufarateesa námmaryi adeedí márufa karaambáiquaikinau. <sup>38</sup>Saurafa kuqufufanóo miqóoqari Akaboonana ámaaku Baaraqanafa karaambáiqua márinau. <sup>39</sup>Baaraqanafa kuqufufanóo Qadarafa karaambáiquaikinau. Mifa Pau máqusanaasa karaambáiqua márinau. Miná ánaaqa áuqu Meeqetabeera námmaryifa Maatareeda námmaryina áraamuna márinau. Maatareeda námmaryifa Meesaqabana ánaiqi márinau.

<sup>40-43</sup>Eesáufa Eedoomma máqa máaqakina máru maqusáusa kínaasa nínaakufa márinau. Timina máqannaasa fáqa Arafaa máqannaasa fáqa Yeeteeta máqannaasa fáqa Ooqooribammaa máqannaasa fáqa Eeraa máqannaasa fáqa Pinoona máqannaasa fáqa Keenasa máqannaasa fáqa Teemana máqannaasa fáqa Mibasara máqannaasa fáqa Makadieera máqannaasa fáqa Iramma máqannaasa fáqa nínaakufa máriqau. Misá máru maqusáusa náriqa nínaakusa núqu nifaafaú rámaqoofaqa márinau.

#### Yóoseefaana faqa miná áfasausamara faqa úfa.

**37** <sup>1</sup>Yakooboofa narí ákoofa Isakeefa máriu maqa maaqána Kannaana máqa máaqaki miqóo kaí márinau.

<sup>2</sup>Maa ufáfa Yakooboona faiqi námu ufa máridanoo. Yóoseefaafa kumaaráa máridanoo qísauku qára taikásee qíku dínny taikásee dínny óonu qaara marasée 17 áukuana faqáafa máridanoo narí áfasausa faqa sípsipauqasáa faqa mimímúqasáa faqa rakísimarinau. Narí ákoona aináinira ánaasee qara Biriqaa námmaryisa Siripaa námmaryisa faiqi námu fáqa nídanoo rakísi márinau. Miná áfasausamara mandá óosana áuqoonara narí ákoona qímami márinau.

<sup>3</sup>Yakooboofa aqáma narí faiqi námuara áidimaruna úraaqaramáseenoo Yóoseefaana áidi márinau. Mifá asooqá námuki máqoonara káaqa minára áidi márinau. Mifá kísaaqa qamunna kisaqa ásauku faqána áuqu áminau. <sup>4</sup>Miná áfasausamara qáfoofanoo misá níkoofa Yóoseefaana áidi márufa úriqaranoo márufaqa misá firaaqóo uqanná naundurá mandáiki márufaqa miná faqa ufa qímariqau.

<sup>5</sup>Moó éendaki Yóoseefaafa qainámmaseenoo qáfanau. Minára narí áfasausa mára qímannimufaqa firaaqóo uqanná fídiqaamma ámaqau. <sup>6</sup>Yóoseefaafa maaqi qímasee narí áfasausamara qímanniminau. Qíní maa qainnána íriaqa. <sup>7</sup>Maasa aqámausa qáfuqaki máridaqa ráisa fooqáairana atekásee rumbásee narísaa narísaa mundíiqaunanoo innindi fannoo maqásaa áqufifanoo qínindi fannoo andeeqasee kíkíqinoo máriinoo. Innindi fannoo qínindi óosanaki áqufifanóo fíqu fíqumma datímmafinoo ámmuqu namu rambáqaki óosanai qúminoo.

<sup>8</sup>Miqí qímasoofaqá miná áfasausamára áqiqa qiqau. Kásooaqee anee karaambáiqaika máfi maasa rakísiqimaqeennaree. Miqí qímaseeqa mifa qáinunara faqa misára qunára faqa iriséeqa firaqóo fídiqaamma ámaqaqau. <sup>9</sup>Moó kári mifa kafáa qainá máseenoo narí áfasausamara qíma níminau. Ínnee íriaqa qínee qainá moómmiqa. Qínee qáfaunanoo súani fáqa uqoona fáqa qísaukuqára taikásee qíkunni óoqu moodáa marasée <sup>11</sup>fásau námu faqa qiní dáumooki anirée ninuka túqu náumoo amisée máriaafaqa níqafeeqa.

<sup>10</sup>Mifa narí ákoona faqa mi qainufána qímamufanoo miná ákoofa áqinoo qinau. Náqaa íra qáina fee ínanee. Anee aneenná ánoonara faqa aneenná áfasausa márara faqa qiníara faqa aní áramandunnai ninuka tuqú náumoo amisée máriaqee fée qídanee. <sup>11</sup>Yóoseefaana áfasausa mara narí nikaqara nírana qéemarinau. Miqí márufanoo miná ákoofa aiqáma ufara káqi kai írimarinau.

**Yóoseefaana Midianna máqannaasa nimisée feefaurú mároo ufafa.**

<sup>12</sup>Moó kári Yóoseefaana áfasausa mára narí níkoona sipsípa mara máree Seekeemma máqusai karása naaqéera nífiqee fiqau. <sup>13</sup>Óonu márufanoo Yakooboofa Yóoseefaana qímaminoo qinau. Aní áfasausa mára Seekeemma máqusai máriannai fúa. Miqí qufanóo Yóoseefaafa qinau. Qínee fírra deedaqídaqa.

<sup>14</sup>Miná ákoofa maaqí qímasee qímamínau. Anee óonureenana qáfaa. Aní áfasausa mára káqi fée márídafée. Aandáuqa faqa ámiqíqa fée márídee. Níndafamásee aniréenana qímaqímia. Miná ákoofa Heeboorona nóopundukiqari aiquofanóo finau. Yóoseefaafa doo fíndifufanoo fífiufanoo Seekeemma máqusai óonuranau. <sup>15</sup>Óonureenoo narí áfasausa márara randánnoo nídanoo óonuree anirée inóo nufanoo faiqí moó fánnoo qáfamasee miná irámirinoo qinau. Anee nánaree randáidanee.

<sup>16</sup>Miqí qufanoo Yóoseefaafa qinau. Qínee qeeqa qífasausa mara sipsípasa rakísi maríasara randáidaqa. Amanée anée misá máriannaira qiní qíma qíminnaree.

<sup>17</sup>Miqí qufanóo mi fasiqáfa qinau. Misá dóo quqásee fiqau. Misá Dootana máqa máaqai fírraree qufaqá íriqiafana. Yóoseefaafa mi ufána iriséenoo narí áfasausa nínaaqíanna fífiufanoo Dootana máqa máaqai misá óonu paqúrinau. <sup>18</sup>Mifá níanai áni márufaqa miná áfasausamara qáfamaseeqa miná árírara tipúndaariqau.

<sup>19</sup>Misa maaqí qímasee narí qímami narí qímami qímariqau. Dóo qáininóo nifá ánidanoo. <sup>20</sup>Ánifaqa miná aruseeqa miná irí maréeqee maa sooráusaki moóki áqua. Miqímmáseeqa maasá minára káasau áandau áriifoo qianúra. Maasá miqímmasáananoo miná qainá fánnoo náqaa fee íannoo.

<sup>21</sup> Reeubeenáfa misá ufa iriséenoo Yooseefaana saa ititáidanoo qinau.

<sup>22</sup> Káqi maa kaasau maqa maaqánaki maa nammari madikánaki áqua. Sía áidafirana ámia. Mifa miqí qímasee narí kai qimiriséenoo qumee áfiqamaree narí ákoofunnai múnú áisarara miqí qinau.

<sup>23</sup> Yóoseefaafa narí áfasausamára máruqoo ururoofaqá qumárasee miná kisaqa qámunna kisaqa ásauku faqána raipáqíqau. <sup>24</sup> Miqímmaseeqa nammári aadána usufú mádikanaki áqíqau.

<sup>25</sup> Áquseeqa miqóo óoqu faqée nárana náidaqa tautúmmasee qáfoofaqa Isamaerána áiku ásauku ániqau. Misá Kireeata máqa máaqaindari Isipa máqa maaqai fímariqau. Misá adíafaa ímarufaqa néemarú ainainná faqa áfundimaru saqári anoonnána faqa mara kamméerasaa quqésee Isipa máqannaasa feefauríaqeera máree fiqau. <sup>26</sup> Yúdafa narí ákaqa fasáauqa qímanniminoo qinau. Inni sáimbaqa qeeqá qíkaqa árusée miná fidíka rafáaqafusee nána dadaaqíranee máraanauree. <sup>27</sup> Ánifaqa Isamaerana áiku ásauku máa aniraasá nímianaqa feefaurú qímiaqa. Mifa maasá qíkaqa máridanoo maasá moodáa fidika márínara sía miná áidafirana ámia. Miqí qufaqa misa eedóo qíqau.

<sup>28</sup> Eedóo qímarufaqa Midianna máqusanaasa aináina feefaurí márusa aniroofaqá misa nári níkaqa Yóoseefaana madikakínaana qubáqeeqee misá nimisoofaqá siruáa múnnimma moodáa fásiqa áiku ásauku taikásee <sup>20</sup> nimisé doo Yóoseefaana máree Isipa máqa maaqai fiqau.

<sup>29</sup> Misá Yóoseefaana nímuna Reeubeenafa sía qáfanau. Mifá aniréenoo madikakí óoqu qáfoofanoo sía márufanoo narí qamunna anaqána qinau. <sup>30</sup> Miqímmaseenoo Reeubeennáfa narí ákaqaafasaaquqa unnái óonuree qímanniminau. Yóoseefaafa sía máridanoo qínée náqi fee íanáuree.

<sup>31</sup> Miqí qufaqa misá mimmi arusée Yóoseefaana kisaqa qámmunna miná fidíkaki raaraa iqu. <sup>32</sup> Miqímmasee misa mi qamunnána mara máree nári níkoofunnai óonuree qímamiqau. Maasa maa qamunnána moosáa paqúriqa, qáfaa, aní ámaakundi fée máridanoo fée.

<sup>33</sup> Yakooboofa mi qamunnána qáfamaseenoo qinau. Qíní qímaaku qamunna máridanoo. Káasau áandau fánnoo qíní faiqi Yooseefaana arusée rakéekaammáseenoo fée qinau.

<sup>34</sup> Miqí qímaseenoo Yakooboofa narí qamunna anáqana qíiseenoo soofaara qámunna afisúseenoo kisaqasaa narí faiqiara soofarída márínau. <sup>35</sup> Márufaqa miná faiqi námu fáqa áraamuqmaaka fáqa aniréeqa nári níkoona aundurá reendeénira ufa qufanóo misá níkoofa qádo qídanoo qinau. Qinee qeeqá faiqiara ikí ráqaqa fúannaqbaqa kúqiqa kúqiraua máriannai fuanáura.

<sup>36</sup> Yakooboofa miqí márufaqa Midianna máqannaasa Yooseefaana áfiqamaree Isipa máqa máaqai Póotifaana aináinira fáqi kíanífeera amiséeqa feefaurú máraqau. Isipa máqanna kínna máaqasaa rakisi márúsakiqari Pootifaafa úriqarara óofisáa márufaqa ámiqau.

**Tamaara námmarifa Yúdana ákaru qinau.**

**38** <sup>1</sup>Mi aukuaná Yúdafa narí áinaina minníseenoo Qiraana faqa Aduramma máqusai óoqu márinau. <sup>2</sup>Miqóo Yúdafa Kannaana máqannaa fásiqa Suana áraamuna qáfamasee máranau. <sup>3</sup>Máriufanoo mi anaaseefá ámuau qáikino akoonaiqí maqasoofanóo Yúdafa miná áuqu Eera feé qinau. <sup>4</sup>Kafaa máriufanoo mi anaaseefá ámuau qáikino faiqi moó maqaséenoo miná áuqu reenoo Oonaneé qinau. <sup>5</sup>Kaifáa ámuau qáikino akoonaiqí moó maqaséoo miná áuqu Seeraa feé qinau. Yúdafa Keesiba máqusai márufanoo miná ánaaqa fannoo Seeraana máqanau.

<sup>6</sup>Yúdafa narí indarúqaa faiqi áuqu Eerafa innooqá fufanóo ánaasee Tammaara námmarina mára áminau. <sup>7</sup>Eerana márirafa Karaambáiqá áfusaa mandáika uqanná ufanóo kuqá árinau.

<sup>8</sup>Kúqufanoo Yúdafa miná ákaqa Oonana qímaminoo qinau. Anee maasá óosana máreenana aneenná áfasaana ánaaqa faqa aaná fínanoo faiqi maqasainanóo aní áfasaana áuqu sía taikáani. <sup>9</sup>Oonanafa miná iriseenoo maaqí qímimirau. Qinée faiqi maqasáananoo sía qíníndi kíandoo qímaseenoo narí áfasaana ánaaqa faqa aaná nídanoo káqinni kai nammári adíee marínau. Narí áfasaana faiqi asumu sía máríanifeera miqí márinau. <sup>10</sup>Oonanafa mi oosanná mároofanoo Karaambáiqá qáfoofanóo mandáika uqanna ufanóo miná kuqámma árinau.

<sup>11</sup>Kuqufufanóo Yúdafa narí ánaakuqu Tammaara námmarina qímaminoo qinau. Aneenná ákoona maqa máaqai óonu adeedaana kái márinaqa Seeraafa innooqá fínaqa miná fáqa aní kai ámianaura. Seeraafa faqa narí áfasaaqanda undée ínoo mi anaaseená marasée kúquandoora miná ákoofa miqíqinau. Miqí qufanóo Tammaara námmarifa narí ákoona máaqai finau.

<sup>12</sup>Máriufanoo Yúdana ánaaqa Suana áraamuna kúqinau. Kuqufufanóo soofaara taikáseeoo Yúdafa narí áqoondi Aduramma máqusanaana miná áuqu Qiraana fáqa Timinaa máqusai narí sipsípa asausí aukímaruna níqafarara óoru finau.

<sup>13</sup>Faiqí moó fánnoo Tammaara námmarina qímaminau. Aní ánaakuqu Timinaa máqusai narí sipsípa asausí atekárara óoru fídanoo fee qinau. <sup>14</sup>Tammaara námmarifa mi ufána iriséenoo adeedaana márída afísú qamunnana raipáquséenoo moó qámunna afisúmareenoo narí óori káqikaa qamunnannái ititáseenoo Eenaimma máqusaki fímaru áannanasaa óoqufaaqée márinau. Tammaara námmarifa Seeraafa innooqánnoo márifanoo sía qímiannoo fee qímasee miqíqinau.

<sup>15</sup>Yúdafa ani qáfoofanoo qamunnannái óori rafáaqafusee márufanoo dapi máraqa nua ánaaseefá mifoo qinau. <sup>16</sup>Miqí qímaseenoo aaná áfainni mi anaaseefá márufanoo óonuree qímaminau. Aní rarisáma sáana miná ákiiqara náqumma féefauru fée márídanoo fée. Yúdafa mi anaaseená

sía narí ánaakuqu fée qímasee miqí qináu. Miqíqufanoo mi anaaseefá qináu. Miná ákiiqara nanée qíminnaree.

<sup>17</sup>Miqí qufanóo Yúdafa qináu. Qinee mimmi móo timmusa aní ámaqaanaura. Miqí qufanóo mi anaaseefá qináu. Anée móo áinaina qímiqaina uaqéeiana kásooaaqee mimmi qíminna kari aninná ámianaurea.

<sup>18</sup>Miqí qufanóo Yúdafa qináu. Nána áinainee ámianauree. Miqí qufanóo mi aneeseefá qináu. Aneenná ásaukukinaa ísaaqama faqa aneenná sáunu faqa qímia. Miqí qufanóo Yúdafa mináuqa amiséeno mi anaaseená faqa aaná númasoofanoo ámuuqu qáikinau. <sup>19</sup>Tamaara námmarifa fíndi fufanóo nari maqúsai óonureenoo dapi anaasee máraqanu qámunnana raipáqusee adeedaana qámunna kaifáa afisínau.

<sup>20</sup>Yúdafa narí qáqoondi Qiraanasáa mimmi ánaaqi timmusa quqáseenoo múnu mi anaaseená amisée narí aináina uaqéeuna óonu míni qímiannee qufanóo óonu randóosiaa sía mi anaaseená paqúrinau. <sup>21</sup>Mifa óonureenoo Eenaimma máqusanaa fásiquauqa irámirinoo qináu. Yáifée dapi máraqanua ánaaseefa maa aannána áfainni óoqufaaqéeiufa máridanoo fée. Miqí qufaqá misá qiqau. Sía maa maqúsánaki dapi máraqanua ánaaseefa máridanoo.

<sup>22</sup>Miqí qufanóo mi fasiqáfa kafáa anirandéenoo Yúda funnái óonureenoo qímaminau. Óo qinée sía mi manaaqána paqúriqa. Mi maqúsánakinaa fásiquauqa faqa qíqa, sía óoqaindari maasá maqúsaki dapi máraqanua ánaaseesa márida míaafoo qía.

<sup>23</sup>Miqí qufanóo Yúdafa qináu. Sáina mi anaaseefá mi aínaináusa uaqéeiani. Faiqí maasára naanaidara qifóora qíkooqaidanoo. Minára qinee mi anaaseená feefaurú ámirara qúnana anée óonuree sía paqúriananoo.

<sup>24</sup>Qaarammóo qúqoona áiqaramáfufanoo Yúdana qímamiqa qiqau. Aní ánaakuqu fannoo dapi máraqanua ánaaseesara foorá númaseenoo maqee mifa ámuuqu qáikino máridanoo. Yúdafa mi ufána iriséeno qináu. Mi anaaseená máree múnusee idárasaifanoo qáani.

<sup>25</sup>Misá áfiqee fímarufanoo narí ánaakuqu Yúdanara ufa quqánau. Qinée maa ainaináusa faqáa fásiqa faiqi úqa faqa máridaqa. Qafamásee íría, yána aináinauqee máridanoo fée. Maa qisaaqamáfa fáqa miná sánda fáqa sáunú fáqa yánaindi fée máridanoo fee.

<sup>26</sup>Yúdafa qáfamáseenoo qináu. Maa anaaseefá andeeqánno máridanoo. Qinée kai áaqeeqa. Qínee qeeqá qímaaku Seeraana ámiaqaana. Miqí qímaseenoo Yúdafa sía kaifáa mi anaaseená faqa aaná finau.

<sup>27</sup>Mi anaaseená faiqi máqarafa aniroofaqa qáfeeqa qiqau. Maa anaaseefa qaara faiqi máqaannoo fee qiqau. <sup>28</sup>Faiqi máqarara aupúree márufafa moo fánnoo náaree ásauku quqásoo qumuroofanoo mina innaammuna áfeesu ánaaseefa ásauku qumáraseenoo taatuqée sánda rumbáseenoo qináu. Maafá indaarúqaafa máridanoo. <sup>29</sup>Miqí qímasoofanóo ásauku raqándaamma mároofanóo móo káiqeena náaree

máqanau. Maqasoofanóo innaamunaí áfeesu ánaaseefa qinau. Anée náqaa fée ifanée káqinnaindari anée náaree qúmidanee. Minára miná áuquréenoo Peereesaneé qinau. <sup>30</sup>Miná ínaaqianna miná ákaqa taatuqée sánda ásaukusaa rumbárana máqanau. Maqaséenoo miná áuqu Séeraa feé qinau.

**Pootifaana ánaaqa faqa Yóoseefaana faqa ufa.**

**39** <sup>1</sup>Isamaerana áiku ásauku Yóoseefaana áfiqamaree Isipa máqa máaqai múqusoofanóo Isipa máqannaa karaambáiqu Fáraona sundíauqa rakísirafa Póotifaafa Yóoseefaana feefaurínau. Póotifaafa Fáraoofa máruqoo rakísi máru sundiasá úriqararafa márínau.

<sup>2</sup>Karaambáiqu Yóoseefaana faqa márídanoo dadaaqí márufanoo aiquáma áinaina áuqoofanóo ánoona kai kambíqee márínau. Mifá narí Isipa máqannaa úriqararana máaqaki márínau. <sup>3</sup>Póotifaafa qáfoofanoo karaambáiqu Yóoseefaana faqa márídanoo aiquáma áinaina áuqoofa ánoona kambíqee márínau. <sup>4</sup>Póotifaafa Yóoseefaanaara asasammáseenoo úriqarara áinainira fáiqikámmaqoofanoo márínau. Miqímaseenoo mifa Yóoseefaana maréeqee narí máaqasaa faqa narí aiquáma áinainasaa rakísirafáikamma qoofanóo márínau. <sup>5</sup>Miqóoqari Yóoseefaanaaróo kai qídanoo karaambáiqu fánnoo Isipa máqannaasa máaqakinaa áiqama áinaina faqa Póotifaana máaqakinaa áinaina faqa miná maqákinaa nára áinaina faqa ámiqi ámiqimma nímaqee márínau. <sup>6</sup>Póotifaafa mána mána kaimmí márínau. Sía narí aináinara írimarínau, nánanara kaí írimarínau. Yóoseefaafa ámudaani tíafa ámiqirafa uqanna máriau.

<sup>7</sup>Káqi kaaqóo márínoo mina úriqararana ánaaqa fannoo Yóoseefaanaara áidufanoo qímaminau, anirée qiní faqa faiqáà.

<sup>8</sup>Miqí qufanóo Yóoseefaafa qádo qímaseenoo qímaminoo qinau. Qiní úriqararafa sía máaqaki quqáqai áinainausara íridanoo. Qinée márúnanoo sía íridanoo. Mifa narí aiquáma áinainasaa qiní quqáqai faqa rakísidaqa. <sup>9</sup>Qinee maa maaqánaki rakísira áfeeka mifá uaqéeindée kai másee uaqée idaq. Mifa sía moo áinaina qiní kukéeqa qímaqa qaifanoo márídanoo aiquáma áinaina qimiqaifanóo, aní kaí sía qimiqaifanoo. Náqi fée mándee fée qinée maa manda oosanná áuqamásee fee Ánutuna mandáikamma ámaqaanauree. <sup>10</sup>Póotifaana ánaaqa fannóo aiquáma faasaana Yóoseefaana qiní faqa faiqáannee qímarufanoo Yóoseefaafa sía miná faqa faiqanau.

<sup>11</sup>Moó fáasaana Yóoseefaafa naríaraa máaqaki aináina áuqànóo nufanóo sía moó áinainira fáiqi minakí márínau. <sup>12</sup>Naríaraa márufanoo mi anaaseefá miná siúta ani qumáreenoo qinau. Doo ánia. Anirée qiní sakasée faiqáà. Miqi qímaseenoo Yóoseefaana siútandauru qumároofanóo mifa narí siúta kai raipáqueeqee miná ásaukuki quqáseenoo rafúdamakufánnoo mádaanai sandánau.

13-15 Mádaanai sandóofanóo Póotifaana ánaaqa fánnoo qáfamaseenoo narí máaqaki aináini marú faiqisa náaramaséenoo qinau. Innée maaná qáfaaqa. Maa Qeeburu máqannaa fasiqána qiní qifaaqi fannóo máaqaki míniquaifa maasá mandáikamma qíma qáidanoo. Mifa qiní rarisára rifaqá qinée firaaqóo fáaqa rúnanoo mifa narí siúta qiní daaqá quqásee sandéenoo.

16 Mifá miqí qímasee qímannimiséenoo mi siutána káqi uaqéufannoo Yóoseefaana úriqararafa aniranau. 17 Aniroofanóo mi ufána kaí qímaminau. Maa Qeeburu maqannaa anainira faiqína anée míniquaanáfa qiní máaqaki kéeqafi qiní faqa mandá óosana áuqarara inoo. 18 Miqífaqa qinee fáaqa rúnanoo narí siúta qiní daaqá raipáqu quqásee mádaanai sandéenoo.

19-20 Yóoseefaana úriqararafa miná írufanoo áranaqoofanoo Yóoseefaana qumáreeqee úriqararaura rumbára fásiquauqa márunaki quqánau. Quqásoofanoo minakí márinau. 21 Márufanoo karaambáiqua Yóoseefaana faqa máridanoo dadaaqída ámiqi ámiqimma ámaqee márufanoo karabúsasaa rakísi márufa Yóoseefaana qáfamáseenoo asasinau. 22 Karabúsasaa rakísi marúfa Yóoseefaana maréeqee karabúsauqasaa rakísiranaika minau. Miqímmasoofanóo Yóoseefaafa karabúsa máaqaki aiqáma ainaina áuqee máruna rakísirafa márinau. 23 Karabúsasaa rakísirafa Yóoseefaafa rakísi máru áinainausara sía ámiqimmasee íridanoo. Sía rakísi márinau. Karaambáiqua fánnoo Yóoseefaana faqa márunara aiqáma áinaina mifa áuqoofa anoona kai kambíqee márinau.

**Yóoseefaafa karafúsaki marusa qainúna kooroo qímaru ufafa.**

**40** 1 Káqikaaqóo márinoos Isipa máqannaa karaambáiqua úainna ánoona tatímaru fásiqafa faqa miná féemu suqée márufa faqa náriqa úriqararana mandáikamma ámaqaqau. 2 Mandáikamma ámaqasoofanoo mi qandára áranaqoofanoo narí sundíauqara qufaqá qumáraqau. 3 Qumáraseeqa sundíauqa úriqararana karabúsa máqaki Yóoseefaafa máru maqánaki quqánau. 4 Mi qandá kísaaqasaa karabúsaki márufanoo karabúsasaa rakísirafa qufanóo Yóoseefaafa misásaa rakísi márinau.

5 Miqóo karabúsaki márídaqa moó éendaki úainna táti márufa faqa féemu suqée márufa faqa qáiniqau. Úainna táti márufa miná qaína óosana áaduma márinau. Féemu suqée márufa miná qaína óosana áaduma márinau.

6 Mi kananaanná miqandá nóori runúsee márufanoo Yóoseefaafa ani nínadfeenoo irámirinoo qinau. 7 Innéeqara nánaree káaqa moómoo írira írída márídee. 8 Qufaqá miqanndá qiqau. Maaqandá qaína máqaqee ídaqa qaína óosana qímannimi márifa sía márifaqa maaqandá minára óonu máfi írída

máridaqa. Yóoseefaafa miqandá ufa iriséenoo qíma níminau. Ánutufa kai qainá óosana qímannimirana nímidanoo. Ínneeqa qáina qíma qímifaqa íria. <sup>9</sup>Miqí qímasoofanóo Fáraoona úainna námmani táti marú fasiqáfa narí qainá maaqí qímasee Yóoseefaana qímaminau. Qínée qáfaunanoo úainna sánda qiní dóorinni márifaqa qáfeeqa. <sup>10</sup>Qaarammoó ásaana minásaa márifaqa qáfeeqa. Ámanee ifaqá qáfaunanoo áfuféenaarifaqa qáfaunanoo qaqama irafi akuqéeno. <sup>11</sup>Qínée karaambáíqa Fáraoona káafa uaqéidaqa akuqámafina minakí anoona tatiisée múnú ámiqa.

<sup>12</sup>Yóoseefaafa miná iriséenoo maaqí qímasee qímaminau. Sándá qaarammoó ásaana qáfaannana miná amana qaarammoó fáasaana márinnara. <sup>13</sup>Qaarammoó fáasaana taikáinanoo Fáraoofa aní idukú áisainana kafáa aneenná saikáki finnárano. Ánee óoqai miná úainna tátira fáiqi márídana miná úainna káafa ámiunnándeé ínana kaifáa áminnarano. <sup>14</sup>Anee miqimma fínana qiníara qimudáoo qímasee karaambáíqa Fáraoona qímaminano qiní dadaaqínno idukú qísaani. <sup>15</sup>Misa óoqai qiní Qeeburu máqusaindaraana úmmuara mámaree ániqau. Qínee maaqóo Isipa máqa máaqaki márída sía moó mánda óosana máreeqa. Misa fífaú qiní karabúsaki quqáqaafaqa márídaqa.

<sup>16</sup>Féemu suqée márufa narí aqðónnana qainá óosana qímamuna írufanoo ámiqufanoo Yóoseefaana qímamino qinau. Qínée faqa moó qáinammíqa. Qínée qaarammoó féemu dífaani qumbiqárana qíkíiaqa akuaqée ídaqa qáfeeqa. <sup>17</sup>Meeráqooqaraa dífaaniki óosana óosana féemu áinaina úriqararanaindi márifanoo ufiniuqá née máriaafa qáfeeqa.

<sup>18</sup>Yóoseefaafa miná qainá óosana iriséenoo maaqí qímasee narí qímaminau. Qaarammoó dífaani qáfaanafa qaarammoó fáasaana márídano. <sup>19</sup>Qaarammoó fáasaana amana mina qaarammoó féemu dífaani márífana qáfaananoo. Qaarammoó fáasaana áiqaráinanoo Fáraoofa aní ani qumáreenoo múnusee ánuka atekásee aní írí saqárisaa dirisáinaqa ufiniuqá aní amaqí neefáranoo.

<sup>20</sup>Miqíqímasee qíma nímisooofanóo miqóoqari mi qaaramoo faasaanná áiqaroofano mikarí Fáraoona máqoo aukuanafa aniroofanóo nárana firaqóo suqáseenoo narí aináinasaa rakísi márusa níminau. Mifá narí úainna táti márúna faqa féemu suqée márú fásiqana faqa idukúmaree míni narí aináinasaa rakísi márusa nífusaa quqánau. <sup>21</sup>Idukúseenoo úainna táti márú fásiqana maréeqee óoqai máreeu saíkanaki kafáa quqásoofanóo úainna tátimarinau. <sup>22</sup>Féemu suqée márúna idukúseenoo anuka atekásoofaqa sándannai miná qirí saqárisaa díriqau. Aiqáma áinaina Yóoseefaana ufamáu andeeqáseenoo mimáú kaímbinau.

<sup>23</sup>Úainna táti márufa kafáa Fáraoona aináinidano Yóoseefaana sámma írinau. Qaunúsee márinau.

**Yóoseefaafa Faraona qainá óosana koorooú úfafa.**

**41** <sup>1</sup>Qaara aukuaana áiqaróofano moó éendaki Isipa máqannaa karaambáíqa Fáraoofa moó qáina maaqímmasee qáfee feé qinau.

<sup>2</sup>Qineé Niru nammmári áfainni kikíqiqa márída qáfaunanoo qísauku dínni taikásee dinni ani qaara marasée 7 búrimakau nifaaqa faqáasa ururéeqa ándanda née máriafaqa qáfeeqa. <sup>3</sup>Néemarufaqa dínni qísauku taikásee dínni óonu qaara marasée 7 nímudaani ánaaqi nammárikíqari ururéeqa indaarú qáasa naaqá nammári áfainni kikíqamma fuafaqa qáfeeqa. <sup>4</sup>Nímudaani ánaaqíuqa nifaaqa faqáasa aiqáma nambíqama saafaqá qáfeeqa. Mi ainaináusa qainásaa qáfamáseenoo karaambáiqi Fáraoofa tautí findifinau.

<sup>5</sup>Mifa kaifáa áfuki qaunduarufanóo faifufanóo moo qáininau. Sakumma moodáa óosana sáa dínni qísauku taikásee dínni óonu qaara marasée 7 íranoo márufa aiqáma ánoona qumbi qumbiqírafa márufanoo qáfanau. <sup>6</sup>Kafáa miná ánaaqianna moó qáina qáfoofanoo dínni taikásee dínni ani qaaraqánda marasée 7 sakumma moodáa óosanasaa íranoo márínau. Ánoona síaifa nárana maaqína kínaafa mandáikirafa sía ánoona márufa, úfai fánnoo raudáqoo fára foorá márufanoo fífaú ákee kai márínau. <sup>7</sup>Ánoona síai sakummáfa quándáku fánnoo ánoona faqáa sakumma aiqáma námasanau. Mi qainná máseenoo Fáraoofa tautí findi fufanóo Bóo moó qáinammidaqee qinau.

<sup>8</sup>Mi kananaanná Fáraoofa fíndi fufanóo moómoo írirana mároosia Isipa máqannaa írirana faqáasa faqa afunee fásiquauqa faqa náaranau. Náaramaseenoo nari qáinuna qímannimufaqa sía moó fánnoo amana miná óosana narí qímamiqau.

<sup>9</sup>Minára tutu qídaqa randée márufanoo Fáraoona úainna tatí máru fasiqáfa Yóoseefaana iriséenoo Fáraoona qímaminoo qinau. Óo karaambáiqi maqee kái qeeqá fúrufariafánna óosanna óonu máfi iriséeqa kooroommásee qímamidaqa. <sup>10</sup>Óoqai anée áanoo qímaseenana qiní fáqa féemu suqée marúna fáqa aneenná sundía rakísirana máaqaki quqáqisanau. <sup>11</sup>Moó ééndaki maaqandá qainá qíqiafana. Mi qaina qandá náadu naadú óosana faqáa qáina qiqau. <sup>12</sup>Minakína Qeeburu máqannaa kumaaraá moó fánnoo, sundía rakísirana Póotifaana aináinira fáiqi márufa maasá faqa márínau. Maasá qeeqá qainá qímamíafananoo mifá miná óosana maasá qímaqiminau. <sup>13</sup>Mifá qundée kaímmínau. Anee qiní saikáki kaifáa mara quqáqiseenana féemu suqée márúna dírinau.

<sup>14</sup>Fáraoofa mi ufána iriséenoo niqiqoofaqa Yóoseefaana karabúsa kínaana aaqee uqanná áfiqee ániqau. Mifa óosau suqaséenoo narí qamunna fúka afisúmareenoo Fáraoona áfusaa aniranau.

<sup>15</sup>Aniroofanóo Fáraoofa qímaminau. Qineé qainámmásaunaqa sía moó fánnoo miná óosana qímaqimia faqa íriqa. Anée qainá óosana kooroo qímarianafa máriannanara qímaqimíafaqa áaraidaqa.

<sup>16</sup>Miqí qufanoo Yóoseefaana qinau. Óo qiní úriqararafa ámiqirafa qineé qeeqá kai sía amanaíkiánáuranoo. Ánutufa kaí qainá óosana qímannimirana qíminaqa qímamíanaura.

<sup>17</sup>Miqí qímasoofanóo Fáraoofa narí qainá óosana Yóoseefaana maaqí qímasee qímaminau. Qainúnnana qinée Niru nammári áfainni kikíqiqa máridaqa qáfeeqa. <sup>18</sup>Qáfaunanoo burimakáu nifaaqa faqáasa dínni qísauku taikásee dínni óonu qaara marasée 7 nammárikigari ururéeqa ándanda néemariafaqa níqafeeqa. <sup>19</sup>Misá nínaaqianna miqí kaimmáseeqa dínni qísauku taikásee dínni óonu qaara marasée 7 misá nimana kái nímudaani ánaaqi ururéeqa kikíqamma fuafaqá níndafeeqa. Miqíra mandáikira burimakauqa sía óoqai Isipa máqa máaqaki moótinai máriafaqa qáfeeqa. <sup>20</sup>Nímudaani ánaaqi burimakauqa nifaaqa faqáasa námataikéa. <sup>21</sup>Nambíqamaseeqa sía moó fánnoo nifaaqa maréa, óoqai máriündee kai miqá máriafaqa qáfeeqa. Nindáfamáseeqa tautí fíndi fiqa.

<sup>22</sup>Qinée moó qaína faqa másee qáfaunanoo dínni qísauku taikásee dínni óonu qaara maraséenoo 7 sakuma aiqáma qumbi qumbiqírafa moodáa sáqarisaa márifaqa qáfeeqa. <sup>23</sup>Miná ánaaqianna qáfaunanoo kafáa moó sákuma sáqarisaa dínni qísauku taikásee dínni óonu qaara maraséenoo 7 íranoo márifaqa qáfeeqa. Mifá ánoona síaifa úfai úqinoo raudá quqáqai fára foorá márifaqa qáfeeqa. <sup>24</sup>Ira fifaqá qáfaunanoo ánoonna síaifa indaarú íraina ánoona sakumma nambíqamasafaqá qáfeeqa. Qínee mi qainnána afunee fásiquaqa qíma nímunaqa sía moó fánnoo miná óosana qímaqimia.

<sup>25</sup>Yóoseefaafa miná qainá ufa iriséenoo Fáraoona qímaminoo qinau. Anée qainíannana óosana moodáara qaaraqánda qaína íananoo. Ánutufa áuqaanínna áinainnara qainásaa aní qímaminoo. <sup>26</sup>Dínni qísauku taikásee dínni óonu qaara marasée 7 burimakáu afaqa faqána qáfaannana óosana dínni qísauku taikásee dínni óonu qaara marasée 7 aukuaana qáfaananoo. Sakumma dínni qísauku taikasee dinní óonu qaara marasée 7 sakuma ánoona qumbi qumbiqírana faqa qáfaanafa mifá faqa miqíkai ínoo dínni qísauku taikásee dínni óonu qaara marasee 7 áukuana máridanoo. Mi qaina qandá óosana moodáa máridanoo. <sup>27</sup>Dínni qísauku taikásee dínni óonu qaara marasée 7 burimakau nímudaani ánaaqi nammárikigari ururaasá faqa dínni qísauku taikásee dínni óonu qaara marasée 7 sakuma ánoona síaina qáfaannana óosana 7 aukuanaki aandaroo firaafá máriannoo.

<sup>28</sup>Qinée qímamúnandee kaimmíannoo. Ánutufa narí áuqaanínnanara aní uqafíqeenoo. <sup>29</sup>Dínni qísauku taikásee dínni óonu qaara marasée 7 áukuanaki Isipa máqa máaqaki nárana firaaqóo rairaa íannoo. <sup>30</sup>Miná ánaaqianna kafáa miqí kai ínoo dínni qísauku taikásee dínni óonu qaara marasée 7 áukuana aandaróo náruannoo. Mi aandaroonáki mi rairaaíra narannára qaunífaranoo. Aandaroo fannóo maqa máaqa mandáika uqanna másaannoo. <sup>31</sup>Mi aandaroo aukuanáki faiqí ánaasee dóo rairaaíra áukuanara qaunú uqannáséefáranoo. Aandaroo firaafá mandáika uqanná írafa márianínnanara miqífaranoo. <sup>32</sup>Anee kaifáa

kaifáa gainíannana óosana Ánutufa mi ainainná kásooaqee kúqaa miqíannoo.

<sup>33</sup>Minára anee aneenná máqannaasakína moó qáfamaseenana írirana faqáa fásiqa mara quqásainanóo mifá Isipa máqa máaqasáa rakísiani.

<sup>34</sup>Anee akaqá rákisirausa quqásainaqa moodaannai qísauku taikásee dínni óonu qaara marasée 7 rairaaíra áukuanakina óosana óosana nárana moodáannai qísauku námu kínaana moodáa moodáa mara afeediaqa.

<sup>35</sup>Anée qímanniminaqa aiqáma nárana rairaaíra áukuanakinaana suqú quqáaqa. Anée afeeka ufa nimisáinaqa nárana maqúsa maqúsaki suqú quqásee minásáa rakísiaqa. <sup>36</sup>Mi narannáfa dínni qísauku taikasee dínni oonu qaara marasee 7 áukuana aandaróo firaafa ánianínnanaki mi afeediránakínaana néefaranoo. Miqídaqa sía faiqí ánaasee kúqifaranoo.

### **Yóoseefaafa Isipa máqannaasa úriqararafaikinau.**

<sup>37</sup>Fáraoofa fáqa narí úriqararausa fáqa Yóoseefaana íriranara eedóo qiqau. <sup>38</sup>Miqí qímaseenoo Fáraoofa qímanniminoos qinau. Maasá sía amana moó fásiqa Yóoseefaana úraaqararana paqúrianaura, Ánutuna maraquna minakí márifa márinará saífanoos mifá kai máriani.

<sup>39</sup>Miqí qímaseenoo Fáraoofa Yóoseefaana qímaminoo qinau. Ánutufa kai maa aiqamá aínainná aní uqafíqeenoo. Anee aiqámausa úrinnaaqara másee firaa írirana faqáafa akooqóo máriananoos. <sup>40</sup>Qinée aní quqásaanana qiní maqa máaqasaa rakísinnaranoos. Aiqáma qiní faiqí ánaasee aní ufa máu kai fifáranoo. Aní afeeka fannoo qiní áfeeka ámeemaanai máriannoo.

<sup>41</sup>Miqí qímaseenoo Fáraoofa kafáa Yóoseefaana qímaminau. Qinée maqee aní maréeqee Isipa máqannaasa úriqararafái kámmiqa. <sup>42</sup>Miqí qímaseenoo Fáraoofa narí ásauku ámukakinaa rínna firaa uriqararausa rínna márúna radúku Yóoseefaana ásaukuki quqánau. (Yóoseefaafa mi rinnánannai péennakina raaraa máseenoo papiqasáa atooqásóofaqá máaqanna máaqanna miná qáfeeqa Fáraoona rínna ákara fee qímaseeqa káaqa rufíeeqa mi papiqána sáaqaraa ufara eedóo kaí qímariqau.) Fáraoofa ámiqira qámunna afisú ámaqaseenoo kóorannai áuqira kukukakana faqa rufu ámaqanau.

<sup>43</sup>Miqímmásoofanoos Fáraoofa úriqararausa nífiqanoos nu qoosa karána Fáraoofa Yóoseefaana ámisooofanoos minásaa rakísira súndiauaqa miná áfunni fídaqa maaqí qimasee fáaqaridaqa qiqau. Amaaraaqa amaaraaqa. Mi oosannánannai Yóoseefaana aiqáma Isipa máqannaasa úriqararanaikinau. <sup>44</sup>Fáraoofa kafáa Yóoseefaana maaqí qímasee qímaminau. Qinée úriqararausa Fáraoosa qímamidaqa. Sía amana Isipa máqanna fásiqa moó fánnoos narí áidiranannai moó áinaina áuqaannoo. Mifa anísaa naaree iráannoo. <sup>45</sup>Miqí qímaseenoo Fáraoofa Yóoseefaana fúka áuqu réenoo Safeenata Paneeané qinau. Miqí qímasee

mifa Yóoseefaana ánaasee áminau. Mi anaaseená áuqu Aseenata námmarifa Pootifeerana áraamuna márinau. Pootifeerafa Qeerioopoorisa máqusanaasa súani áfuara innaaru qímarusa aanáiqikirafa márinau.

<sup>46</sup>Yóoseefaafa moodáa fásiqa faqa moó fásiqa ásaukuqara taikásee 30 áukuana marasée Faraoona aináinirana óosana áranau. Óosana araséeno Faraoona áiseeno Isipi máqa máaqaki óonuree anirée ídanoo aiqáma átinai nímarinau. <sup>47</sup>Qísauku dínni taikásee dínni ani qaara marasée áukuanaki Isipa máqa máaqaki nárana moómoo kambíqafi rairaá inau. <sup>48</sup>Mi aukuanna namúnakinaa nárana irairaá una Yóoseefaafa maréeqeenoo maqúsakiaqa afeedinau. Mi moodaa moodaa maqusánaki mi maqusána fiqú fíquino máru máqanakinaa náranna marasée mi maqusánaki áfeedinau. <sup>49</sup>Mi naranáusa unakíisoofoano ooruku námmary áfaiqaraa núkudara foorá moómoo uqanna márufano Yóoseefaafa ásaana rusía minnísanau.

<sup>50</sup>Aandaróo aukuan sía áni márufano Yóoseefaana ánaqa Aseenata námmarifa akoonaiqí qaara qandá máqanau. <sup>51</sup>Maqasoofano Yóoseefaafa qinau. Ánutufa qíní dadaaqifáqá qeeqá aupúrarana faqa qeeqá qíkoona átiara íriranara faqa auníqa. Miqí qímaseeno mifa narí indaarúqaa faiqi áuquireeno Mannasee neé qinau. <sup>52</sup>Kafaa Yóoseefaafa akoonaiqí moó maqaséeno qinau. Ánutufa maa maqa maaqánaki qínée aupúrarana máree márunnanaki faiqi qíminoo. Miqí qímaseeno mifa narí ínaaqiannaa faiqi áuquireeno Eefaraimmánee qinau. <sup>53</sup>Qísauku dínni taikásee dínni óonu qaara marasee 7 aukuanaki nárana irairaa ímarufaqa Isipa máqannaasa asasíufa taikánau. <sup>54</sup>Yóoseefaafa undée kai ínoo qísauku dínni taikásee dínni óonu qaara marasée irairaá íra áukuana áiqaróofano aandaróo kambíqanau. Aiqáma máqa máaqaki aandaróo nárinau. Isipa maqa máaqaki kaí nárana káqi márinau. <sup>55</sup>Máriufano Isipa máqa máaqaki faqa aandaróo nárufaqa faiqi ánaasee Fárao funnái óonuree nárana fáaqarida innaaru qufanóo mifá qinau. Ínnée Yóoseefaa finnaí óonu ráifano mifá ínnandée ínnandée kaí iqa. <sup>56</sup>Aandaróo firaafá Isipa máqa máaqaki aiqáma átinai firaqóo nárufano Yóoseefaafa aiqáma afeedíra maquqa atúqasoofaqa Isipa máqannaasa nárana feefaurí máriqau. <sup>57</sup>Aiqáma máqa máaqaki máru fásiqa ánaasee aandaróo firaafá náru faqa aiqáma átinaindari nárana feefaurírara Yóoseefaa funnái Isipa máqa máaqaki ániqau.

**Yóoseefaana áfasausamara nárana feefaurírara**

**Isipa máqusai óoqu fú ufafa.**

**42** <sup>1</sup>Yakooboofa Isipa máqa máaqai nárana moómoo márúnara narí faiqi námu qímanniminóo qinau. Ínnée náqaa fée ifaqée nárana minní óoqu máraaqaana márídee. <sup>2</sup>Isipa máqa máaqai nárana márídanoo mifoo qiafaqá íriqa. Miqóo óoquireeqa akaqá nárana feefaurúmna máree múrusaifaqa námasee sía kúqua.

<sup>3</sup>Miqí qufaqa Yóoseefaana áfasausa mára moó ánaasee faiqi námu qísauku qára taikásee márusa nárana feefaurírara Isipa máqa máaqai óoqu fíqau. <sup>4</sup>Yakooboofa Yóoseefaana ákaqa uqanná Beensaminná sía aiqanáu. Moó áinaina miná afaaqai kambíqaandoo qímasee rufíasee sía aiqanáu. <sup>5</sup>Aandaróo firaafá Kanna máqa máaqaki nári marúnara Yakooboona faiqi námu faqa moómoosa faqa nárana feefaurírara óoqu fíqau.

<sup>6</sup>Yóoseefaafa Isipa máqa máaqakinaasa úriqararafa márídanoo aiqáma máqa máaqakinaasa feefauríaqee qímasee quqáqoofaqa feefauri maríqau. Yóoseefaana áfasausa mára óoquree Yóoseena oorinni nóorindari maqásaa kummáraqau. <sup>7</sup>Yóoseefaafa nári áfasausa mára nóori nínfafoofanóo Yóoseefaana írirafa kambíqánau. Kambí qoofanóo sía misára íridanoora foorá áranaiqi irámirinoo qinau. Ínnee yáindariffee ánídee. Qufaqa misá qíqau. Maasa Kannaana máqusaindari nárana feefau rírara qúmidaqa.

<sup>8</sup>Miqí qufanóo Yóoseefaafa misára íri márufafa miná áfasausa mára minára sía íri maríqau. <sup>9</sup>Yóoseefaana írirafa kambíqa fufanóo mifa óoqai nári faiqi sáa qáínunara óonu máfi írinau. Ínnee nipuráara fásiquaqa máriaafaqa nínfaída. Ínnee maí qumurée maasá aandaróo dáríafaqa ummooqúkída mandáiki márúnausa qumu qíqafararee qímasee qúmuafanoo.

<sup>10</sup>Miqí qufaqa misá maaqí qímasee nári qímamiqau. Óo úriqararafa sía maasa miqíanaura. Maasa aní aináinira fáiqiara foorá nárana feefaurírara qúmidaqa. <sup>11</sup>Maasá moodáa fásiqa faiqi námu kaí márídaqa. Maasá kúqaa ufá kài qímarúnausa márídaqa. Úriqararafa maasa sía nipuráara fásiqua márídaqa.

<sup>12</sup>Miqí qímasoofanóo Yóoseefaafa náriqa qíma nímínoo qinau. Ínnee únna qímariafanoo. Maasá maqa máaqa mandáikinoo sía afeekaíkinoo márína qáfarara qúmuafanoo.

<sup>13</sup>Misá mi ufána iriséeqa kafáa nári qímamiqa qíqau. Úriqararafa, maasa aiqáma qísaukuqara taikásee qíkunni óoqu qaara marasée 12 márídaqa. Kanna máqa máaqaki moodáa fásiqa faiqi námu máriafannakíqari moodáafa kúqinau. Maasá nínaaqiannaafa maasá níkoona faqa maqúsai káqi márídanoo.

<sup>14</sup>Yóoseefaafa miná iríseenoo kafáa qíma nímínoo qinau. Doó qínée qídaqa, ínnee nipuráara fásiquaqa máriafanoo. <sup>15</sup>Qínée maaqímmasee ínni nimanammásee qáfaanaura. Qínée Fáraoona áuqusa ínni qíma nímidaqa sía ínnee óoru fifáranoo maaqóo márífanoo ínni níkaqa qumuráinaqa óorufifaránoo. <sup>16</sup>Ínnikiqari moó fánnoo óoru ínneeqa níkaqa áfiqee qúmuafa. Ínnee akaqáusa sundíauqa faqa márifaqa ínnisaa rakísi márifaqa maasá ínnee qiá ufána qímasee qáfamasaana óorufifarano. Ínnee únna qífaqa kuqáa Fáraoona áuqusa qímánnimidaqa

ínnee nipuráara fásiqa márifaranoo. <sup>17</sup>Miqí qímasee Yóoseefaafa qufaqá misáuqa rumbéeqee karabúsa máqaki quqásooafa qaaramoó fáasaana máriqau.

<sup>18</sup>Qaaramoó fáasaanasaa marisoofanoó Yóoseefaafa maaqí qímasee qíma níminau. Qinée Ánutunara rufíee márúnna fásiqausa márídaqa. Ínnee qini ufa máu fíqa ámiqimmasee márifaranoo. <sup>19</sup>Ínniara kúqaa qíra fásiqauqee qiaqéera innikiqari moodáafa ínnee mária karabusánaki márínaqa ínnee akaqáusa nárana feefaurú máqaana múru ínneeqa faiqi ánaasee nímiqaa náqa. <sup>20</sup>Ínnee óoruree ínneeqa níkaqa ínaaqianaana áfiqeeqa qúmuaqa. Qumu ráifaqa qinée ínniara kúqaa úfa kai qímariasee qímasee sía kuqá náruanaura. Miqí qufaqá misa aiqámausa miná ufara eedóo qiqau.

<sup>21</sup>Eedóo qímasee narí qímami narí qímami qiqáu. Ínnisaimbaqa kúqaa qeeqá qíkaqa mandáikamma ámaqa qiafana. Mifa firaa ummaarakí márídanoo dadaaqiaqée qímarufaqa ínnisaimbaqa sía íriqiafana. Minára maasa maqee maa ummaaránaki márídaqa.

<sup>22</sup>Reeubeenáfa misá ufa iriséenoo maaqí qínoo qinau. Qinée qádo qíafana ínnee sía íriqau. Mifá kúquna ákiiqara maasa maqee ummaará márídaqa. <sup>23</sup>Yóoseefaafa misá qímaru ufána umeé kaí írimarinau, miqí marúnara misa sía íriqau. Misá Yóoseefaana faqa ufa qianée qímasee qímarufanoo moó fásiqa fánnoo misá ufa quandée márínau. <sup>24</sup>Yóoseefaafa misá ufa iriséenoo quqásee umeenní óonureenoo ikíraqa séenoo óonu randée áninau. Ikí ráqarafa taikóofanoo ufaqírana amanaíkufanoo óonu randée áninau. Aniréenoo misákina Simeeoonnána qumárasee misa nífusaa rumbánau.

### **Yóoseefaana áfasausa qumumáree Kannaana máqusai óoru fú ufafa.**

<sup>25</sup>Yóoseefaafa narí aináinira faiqiuqa qímannimufaqa nárana miná áfasausamara uqá umbiqáseeqa misa múnnimma kaifáa náriqa uqá adíanai uqárumasee nímiqaa, aanái fída neefándinna nárana faqa nímiqaa qufaqá eedóo qímasee miqímma nímiqau. <sup>26</sup>Miná áfasausa mára feefaurúmmásoo náranna náriqa doonkísaa quqásee máree óoru fíqau.

<sup>27</sup>Yóoseefaana áfasausa mára nárana nárí doonkísaa quqásee máree fífii ufaqá eendúfaqa aanái úiqaana arasée faiqárara ímarufanoo miná áfasaafa moofánnoo narí doonkí nárana ámirara narí uqá óoraqasee qáfoofanoo miná munnimma uqá adíanai márufanoo qáfanau.

<sup>28</sup>Qáfamasee narí áinaina náaramaseenoo qinau. Ínnee anirée qáfaaqa qiní munnimma kaifáa qiqá qímiáfanoo qiní uqáki márídanoo. Miqí qufaqá misa nímuqusa mandáikufaqa rufíaidaqa qiqau. Ánutufa maasá náqaa féemma qímaqeenoo fée maaqínoo fée.

<sup>29</sup>Miqí qímasee faiqaqée máriufaqa iáqoo kanánaana nári níkoofa Yakooboofa márúnnai Kannaa máqusai óoruree aiqáma mi ainaináusa

kambíqoonara qímamiqau. <sup>30</sup> Isipa máqannaa karaambáiqá fánnoo áanoo qíra úfa kaí maasá qíma qímaqeenoo. Mifa maasára ínnée qíní maqa máaqaki nídaqa nipurée máriafanoo fee qímasee rairai qínnoo. <sup>31</sup> Miqí qifaqá maasa maaqí qímasee narí qímamiqa. Óo maasa sía nipuráara fásiquau márídaqau. Maasá kuqaa ufa qímarunausa márídaqa. <sup>32</sup> Maasa moodáa fásiqua faiqi námu qísauku qára taikásee qíkunnooqu qaara marasée 12 márídaqa. Maasá qíkaqa moó fánnoo narí ákoona fáqa Kannaana máqusai máridanoo, moó fánnoo kúqinau.

<sup>33</sup> Maasa miqí qímasee qímamíafanóo mifa miná iriséenoo qinoo, qinée maaqí másee ínni nimanída qáfaanauree qinoo. Ínnikiqari moodáafa qíní faqa márínaqa ínnée akaqáusa sakumma aina máree múru faiqi ánaasee nímiyaqa. <sup>34</sup> Nimiséeqa nárana taikáinaqa kafáa qúmiqa ínnéeqa níkaqa fáqa áfiqee qúmuqa. Muqusaifaqa qinée miná qáfamáseeqa ínniara kúqaa sía nipuráara fásiquaqqe kúqaa úfakai qímariasee qímaseeqa ínni faiqi idukú nímiánaqa ínnée maqee maqee nárana aina feefaurída óoruree qumurée qiqá nuaqee qinoo. Misá miqí qímasee narí níkoona qímamiqau.

<sup>35</sup> Qímamiséeqa nári uqáuqa idukúsee óoraqasee qáfoofanoo aiquámausa munnimma káqi márínau. Misa qáfamasee nári níkoona Yakooboona faqa ruffiaqau. <sup>36</sup> Yakooboofa ruffaidanoo maaqí qímasee narí faiqi námu níqinau. Ínnée qíní faiqi námu mandáika máqímaqée máriafanoo. Yóoseefaafa doo taiká fufaqá, Simeeoonáfa faqa taiká fifaqá kafáa ínnée Beensaminnána faqa áfiqee fírraree qídee. Qinée ummaarakí kaí márídaqa.

<sup>37</sup> Reeubeenáfa narí ákoona ufa iriséenoo maaqí qímasee narí ákoona qímaminau. Óo qípoo, qinée Beensaminnásaa rakísianaúra. Qinée sía miná áfiqee ururáanana miná ákiiqara qíní qímaaku qára náruà. Anée qíní qísaukukí quqásánaqa qinée ámiqi másee áfiqaqa níniinaqa áfiqee úruanaúra.

<sup>38</sup> Miqí qímasoofanóo Yakooboofa qinau. Qíní qímaaku sía uqanna ínni faqa fúannoo. Miná áfasaafa dóo kuqu fufaqá mifá nariáara márídanoo. Aanái mandáinaina paqúrinaqa qinée maaqírausa asooqá ínni mi ummaaráfa dárinaqa kúquanoora.

**Yóoseefaana áfasausamara Beensaminna uru áfiqee  
kaifáa Isipa máqa máaqai óoqu fú ufafa.**

**43** <sup>1</sup> Kannaana máqa máaqaki aandaróo firaafá nárinoo mandáika uqanná inau. <sup>2</sup> Isipa máqa máaqai feefaurúmmamaree múrusoo náranna Yakooboona áiku ásauku náma taikásoofanóo Yakooboofa narí faiqi námu qímanniminau. Kaifáa óoquiree káqikaa nárana feefaurúmma múrusaifaqa náà.

<sup>3</sup> Miqí qímasoofanóo Yúdafa qinau. Mindáaraa úriqararafa maasá óori runúsee qímaqimifaqa íriqa. Ínnée ínnéeqa níkaqa sía áfiqee qúmiqa

sía qiní qífusaa nifáranoo fée qínoo. <sup>4</sup>Anée qiní qíkaqara eedóo qínaqa maasá áfiqee óoquree aní nárana feefauríanaura. <sup>5</sup>Anée sía eedóo qínanoo maasá qíkaqa sía óoqu fínaqa sía amana fifau óoqu fúanaura. Mi maqannáasa úriqararafa qinoo ínni níkaqa sía qúminaqa sía qiní qífusaa nifáranoo fee qínoo. <sup>6</sup>Yakooboofa mi ufána iriséenoo qinau. Ínnee nánaree moómoo úmmaara qiní qímidee mi uriqararána qímamíqa maasá qíkaqa máridanoo fee qífee.

<sup>7</sup>Misa iriséeqa kafáa qímamiqa qiqau. Mi uriqararáfa maasára fáqa maasá faiqi ánaaseera fáqa ireenoo. Ínni níkoofa káqi fée máridanoo fee qinoo. Kafaa ínni níkaqa moó máridanoo fée qinoo. Miqí qímasee maasá iraiфа qímamiqa. Maasá náqaa fée másee maasá qíkaqa áfiqee qúmuqee qianínnanara írianauree. Sía maasa íriqa.

<sup>8</sup>Miqí qímasee Yúdafa narí ákoona maaqí qímasee qímaminau. Qípoo anée maasá qíkaqa qiní qísaukuki quqásáinaqa maasá doo fíndifi óoqu fúanauranoo. Miqínaqa maasá sía dáara ráinaqa kúqunauranoo. <sup>9</sup>Qinée qeeqá márirana miná ámaaqá máqaanaura. Anee minára qiní kíkíaqá úsua. Qínee sía áfiqee andeeqásee anée íannannai úriqa qínee aní nífairirana máraanaura. <sup>10</sup>Maasá sía aní faqa kísaaqasaa ufa qífau, maasá amana qaara kari óoquree ururée únaiqini.

<sup>11</sup>Miqí qufanóo misá níkoofa qímanniminu. Doo amaná ínneeqa miqíqa miqíaqá. Ínnee maa maqa maaqána kínaana ámiqira áinaina ínneeqa uqaki rúmammareeqa kaqí ními maría ainainnára foorá múqu mi maqannáasa úriqararana ámiaqa. Saqári anoona qóodaa faqa ookasaasá anoona qóodaa faqa adíafaa ímari saqari qaqamána anoona faqa oofauna fooqáa íra áinaina anoona faqa kasá fooqáana anoona faqa máree ooqu fúaqá. <sup>12</sup>Ínnee moómoo munnimma qaara kari afaqámaree óoqu fúaqá. Ínnee óoqai munnimma ínni uqa adíanai márufaqá qáfaqau. Abee, áaqamasee munnimma ínni uqáki kafáa quqau. <sup>13</sup>Ínneeqa níkaqa áfiqee óoqurandee kai káqi úruaqá. <sup>14</sup>Aiqáma afeeka faqáa Ánutufa dadaaqínanoo mi fasiqáfa ínniara qimudádo qíani. Qimudádo qímaseenoo Beensaminna faqa ínni nikaqa moó faqa kafáa nímiani. Qínee qiní faiqi námu kakasífanoo doo sáina kakasíani.

<sup>15</sup>Miqí qímasoofaqa Yakooboona faiqi námu mi saqari anoonáusa faqa munnimma moómoo qaara karí mára máree Isipa máqa máaqai Beensaminna fáqa áfiqeeqa óoqu fiqau. Miqoo misá Yóoseefaafa máruqoo óoqu kíkíqa mambufanoo Yóoseefaafa misá nínafanau. <sup>16</sup>Yóoseefaafa Beensaminna qáfamaseenoo narí máaqakinaa aináinasaa rakísi marú fasiqána qímaminoo qinau. Anee maa fasiqáusa nífiqéenana qiní máaqaki múnu quqáa. Misá súani qámbaana qiní faqa nárana neefáranoo. Anee aandáu aruséenana deedaqía.

<sup>17</sup>Aináinira fáiqi fánnoo mifá qímamundee ínoo misáuqa nífiqee Yóoseefaana máaqaki múnu quqánau. <sup>18</sup>Yóoseefaana máaqai nífiqee

múnu quqárara fímarufaqa misá ruffíaidaqa óonumafi írimariqau. Indaarú nárana feefauríafanna múnimmmana maasá mara máreeqa qímaaqai múrusee mi munnimmána maasá uqáki paqúriafannana ákiiqara maasá maí qifiqee ánidanoo. Misá kái káqi maasá darusée maasá doonkíuqa marasáifaqa maasá misá aináinira fáiqikianaura.

<sup>19</sup>Misa miqí qímiriseeqa miná ainainásaa rakísi marú faiqína máaqa kooqíki óonuree qímamiqau. <sup>20</sup>Óo úriqarara amanée maasa ufa írinnaree. Óoqai maasa qeeqá máaqaindari maí qumurée nárana feefauru iqíafana. <sup>21</sup>Maasá maí feefaurú mámaree óoru fíuufaqa aanái óoru faiqárara úiqaana arasée maasá qeeqá sakuma úqa sánda idukúsee qáfaafánanoo maasá aiqámausa áquafanna munnimmafa aiqáma maasa uqáuqa adíanai márínau. <sup>22</sup>Maasá mi munnimmána fábaqa maasá qeeqáindi moó fáqa fíqaramasee nárana feefaurírara máree qúmidaqa. Yáfee moó fánnoo maasá uqákiaqa maasá nárana feefauríafanna múnimmmana kafáa uqárinau fee.

<sup>23</sup>Miqí qímasoofanoo Yóoseefaana aináinasaa rakísi máru faiqífa iriséenoo qínau. Doo ínnee nifaaqa quqáaqa. Sía ruffa ruffa iqa. Ínni Ánutufa ínni níkoona Ánutufa mifá kai ínni munnimma ínni uqáki rinau. Doo qínee ínni munnimma máreeqa. Mifá miqí qímaseenoo Simeeoonna karabúsaki márúna idukú éeqeenoo misáki quqánu.

<sup>24</sup>Quqáseenoo misá nífiqa máreenoo Yóoseefaana máaqaki múnu quqáseenoo nammári nímufaqa níku nammári uqusée máriqau. Misá doonkíuqa faqa nárana nímufaqa naqau. <sup>25</sup>Miqímmasee misá nári máree qúmu ainaináusa Yóoseefaafa suani qámabaana aniráinaqa ámiraree qímasee deedaqíqau. Yóoseefaafa súani qámabaana ínni faqa nárana naanáuranoo fee qímasee qímannimunara irisée deedaqíqau. <sup>26</sup>Yóoseefaafa máaqai aniroofaqá misa nári máaqaindari máree qúmu ainaináusa mara máree máaqaki mifá márúnnai óoruree mina óorinni nóorindari maqásaa áqufíqau. <sup>27</sup>Miqímmásoofanoo Yóoseefaafa misára ámiqi fée másee máridee qímasee irámirínau. Ínneeqa níkoona náuraiqiara qíma qímufaqa íriafanafa maqee káqi fée máridanoo fée.

<sup>28</sup>Qufaqá misá iriséeqa qíqau. Eeòò aní uréeqara áinainira fáiqi maasá qíkoofa káqi máridanoo. Miqí qímaseeqa misá kafáa Yóoseefaana óorinni nóorindari maqásaa áqufíqau.

<sup>29</sup>Miqímmasooofanoo Yóoseefaafa narí ákaqa Beensaminná qáfamaseenoo qínau. Maaná ínneeqa níkaqara qíma qímufaqa íriafanafee. Qímaseenoo Yóoseefaafa qínau. Qíní qímaaku Ánutufa aní ámiqi ámiqimma ámaqaani. <sup>30</sup>Miqí qímaseenoo kái káqi fíndifufanoo quqásee finau. Miná ámuqusa firaqóo narí ákaqara mandáikufanoo finau. Yóoseefaafa misá nífusaa ikí ráqaaqaa ufanoo quqásee narí faiqée máru rúmmanai óonuree ikí ráqanau.

<sup>31</sup>Ikí ráqeeseenoo nammárinnnai aukunu nammári uquséenoo narí aukunu afeekaiká mándeenoo dóo misúnnai qumuréenoo narí suqée marúna qímaminau. Dóo nárana rakíqaannee qínau.

<sup>32</sup> Miqí qufanóo suqée marúfa nárana náadu náadu rakíqanau. Yóoseefaana áaduma téeboorasáa rakíqa ámaqanau. Kafa miná áfasausa mara náaduma téeboorasáa rakíqa nímaqanau. Isipa máqannaasa minaki née márusa náaduma moo téeboorasáa rakíqa nímaqanau. Isipa máqannaasa Qeeburu máqannaasa fáqa nárana nárara níkoosée márusa márúnara náadu náadu naqau. <sup>33</sup> Yóoseefaafa narí nárana suqée marú faiqína qumeé kai qímamufanoo mi faiqífa misá nífasaana indaarú mara óoqu mara ámaqaseenoo miná ánaaqiannaana miná múqufi óoqu mara ámaqasee miqímmámaree ínaaqíana níkaqa fannoo átinni óoqu márínau. Misá narí óoqufaaqéuna qáfamasee tautúmasee narí qáfee narí qáfee iqau. <sup>34</sup> Yóoseefaafa narí qufanóo miná difáanikinaa nárana maréeqaida misá pirítakiaqa quqá máreenoo Beensaminnaíndiki fíqaramásee moodáannai qísauku 5 kari nárana quqánau. Quqásooafa nárana faqa úainna námmari faqa néeneesoofanóo doo nifaqa idukú fufaqa qufaina qíqa asasiqau.

**Yóoseefaafa narí káafara randóo ufaa.**

**44** <sup>1</sup> Námasoofanóo Yóoseefaafa narí máaqakinaa áinainasaa rakísi marú fasiqána qímaminoo qinau. Anée misá uqá maraséenana minakíafa nárana uqá rúma qumbiqásainaqa máree fuaqa. Moó úqa sía apeeqúniani. Amana kái márínaqa máree fuaqa. Misá munnimma fáqa nárana feefauríana náriqa uqá adíanaí rúmasainaqa máree óoru fuaqa. <sup>2</sup> Miqídana ínaaqiannaana uqákina narí munnimma nárana feefaurína námufaqa qiní siruáa kaafa faqa miná uqá adíanaí rua. Miqí qímasoofanóo mifá qímamúndee inau.

<sup>3</sup> Kanánaana kéekoo qufaqá dóo misá narí doonkíuqa námufaqa niquoofaqá óorufiqau. <sup>4</sup> Doo máreeqa káqi kaaqóo maqúsa quqásee níanaí fufanoo Yóoseefaafa narí aináinasaa rakísi marú faiqína aiqéenoo qinau. Anée kái káqi misá nínaaqianna fúá fídana óonu misá rafáaqafusee maaqí qímasee qímannimia. Ínnee náqi fée ifaqée qinée ámiqimma nímaqaunnana ákiiqara mandáikamma qímaqee fée. Miqí qímasee qímannímia. <sup>5</sup> Nánaree ínnee qiní úriqararana káafa qúmmuari fée, mifa minaki kai nammári néemarina. Mifa minakí afunee qáfeemari káafana qúmmuariafanoo, ínnee mandá áinaina uqanna áuqaafanoo fee qia.

<sup>6</sup> Miqí qímasoofanoo miná aináinira fáiqi fánnoo iriséenoo nífaqee finau. Misá óonu paqúri mándeenoo Yóoseefaana ufa kái misá qímanníminau. <sup>7</sup> Qímannimisoofaqá misá qiqau. Óo úriqararafa maasá aní ufa óosanara randáidaqa. Sía uqanna maasáki maaqíra máná óosana máridanoo. <sup>8</sup> Maasá óoqai indaarú nárana feefauríafánna múninnimmafa maasá uqáki márúna miná maasá sía qúmmuariqa miná Kannaana maqúsaindari mara máree kafáa múqu aní ámiqa. Maasa miqí marúnausa

máridaqa náqi máseeqee áni úriqararana máaqakinaa siruáa faqa kóora faqa máraanauree. <sup>9</sup>Anée maasá uqá kíaqa randásee qáfa. Yána uqákífee mi ainaináfa máriannoo fée doo mifá kaí kúquannoo, maasá aní aináinira fáiqi kámambi márianaura.

<sup>10</sup>Yóoseefaana aináinira fásiqa fánnoo misá ufa iriséenoo qíma nímínu. Dóo amaná ínni ufa máu kai fuanáura. Yá fasiqána uqáki fée márínafa mifá kaí qíní aináinira fáiqi máriannoo. Ínnée aiqáma nímaaqa fifáranoo.

<sup>11</sup>Miqí qímasoofaqá misa kái káqi nári uqáuqa afiqú maqásaa quqásee idukíqau. <sup>12</sup>Yóoseefaana aináinasaa rakísirafa indaarúqáanaindi náree qáfamaséenoo miqóoqáranaindiki miqóo qáfamaséenoo kafa miqóo qáranaindiki qáfamaseenoo miqí kai mámaree aiqámausa uqákiaqa ámiqimmasee qáfanóo finau. Miqí mámareenoo misá nínaaqiannána Beensaminá uqáki qáfoofanoo káafa mináki márínau. <sup>13</sup>Beensaminnána uqáki paqúri másoofaqa miná áfasausa mára aiqámausa nímuqusufaqa nári qamunna aiqámausa rakéekaa iqau. Miqóoqari nári aináina doonkísaa quqásee óonu quándakufaqa maqúsai ániqau.

<sup>14</sup>Yúdafa narí áuna ákaqa faqa Yóoseefaana máaqai óonuree qáfoofanoo Yóoseefaafa káqi máaqaki márínau. Márufaqa misa aniréeqa nóorindari maqásaa áqufiqu. <sup>15</sup>Áqufuma fufanoo Yóoseefaafa qínau. Ínnée náqi fée ífee. Ínnée sía fée íridee, qínée maaqíra úriqararausa qeeqá afuneennóo ínni úmmuarirana paqúriranara, sía fée írifee.

<sup>16</sup>Miqí qímasoofanóo Yúdafa qínau. Óo úriqararafa maasá nána ufa fée aní qímamianaúree. Maasa náqi mándee fée maasá qeeqá andeeqáranara qianáuree. Anee maasá kíkiqu qúsimáriannana náqimmásee fée qáoo qianáuree. Ánutufa maasá áaqarana koorooínoo. Sía káafa máraifa kai aní aináinira fáiqi máriannoo, maasá aiqámausa aní aináinira faiqi márianaura.

<sup>17</sup>Miqí qímasoofanoo Yóoseefaafa náriqa qímanniminoo qínau. Óo sía uqanna qínee miqíanauranoo. Káafa máraifa kai qíní aináinira fáiqi kíannoo. Ínnée akaqáusa nímaaqa óoruree íneeqa níkoona qímamiaqa.

#### **Yudafa Beensaminna ámaaqa máqarariu úfafa.**

<sup>18</sup>Yúdafa Yóoseefaafa máruqoo óorureenoo qímaminoo qínau. Óo úriqararafa, anee qíníara eedóo qínaqa aní faqa qífaaqa quqásee ufa qíà. Anee sía qíníara áanoo qía. Anée Fáraona miqírafa máríananoo, úriqararafa máríananoo. <sup>19</sup>Óo úriqararafa, óoqai maasa umuráafanana anée maasá irámirinana ínni níkoofa máridanoo fée ínni níkaqa máridanoo fée qínau. <sup>20</sup>Miqí qunaqa maasa maaqí qímasee aninná qímamiqiafana. Maasá qíkoofa asooqá máridanoo. Maasá qíkaqa faqa máridanoo. Mifa asooqá námuki mi faiqína máqeenoo. Mi faiqína

áfasaafa kuqufufanóo naríaraa márifanoo maasá qíkoofa káaqa minára ámuqusidanoo.

<sup>21</sup> Maasá miqí qímasee indaarú aní qímamiqiafana. Úriqararafa anée maasára áfiqee múqusaifaqa qáfaanee qinau. <sup>22</sup> Miqí qunaqá maasa maaqí qímasee aninná qímamiqiafana. Óo mi faiqífa sía amana narí ákoona quqáannoo. Mina faiqi fannóo miqínanoo miná ákoofa kúquannoo fee qiqíafana. <sup>23</sup> Maasa miqí qímasee aní qímamiqiafana anée maaqí qinau. Ínnee ínneeqa níkaqa sía áfiqee qúmiqa sía qiní qífusaa ánifaranoo fee qinau. <sup>24</sup> Maasá aní ufa iriséeqa qeeqá qíkoo finnái óonuree anée qunná úfana qímamiqiafana.

<sup>25</sup> Qímamiseeqa máriafananóo maasá qíkoofa maasára kaifáa óoqu nárana feefauríaqee qiqau. <sup>26</sup> Miqí qufaqá maasá maaqí qímasee narí qímamiqiafana. Maasá qíkaqa óoqu fínaqa maasá óoqu fúanaura. Sía maasá qeeqáaraa úriqararana áfusaa óoqu fúanaura.

<sup>27</sup> Miqí qufanóo maasá qíkoofa maaqí qímasee maasá qíma qíminau. Ínnee írimmariafanoo qiní qínaaqa Raseera nammarifa qiní faiqi qaaraqánda kai máqanau. <sup>28</sup> Moó fannoo fífufaqa qinée minára káasau áandau fánnoo qiní faiqi arusée rakéekaamma námaseefoo qiqíafana. Mi fasannái sía kafáa miná qáféeqa. Dóo mifá taikáfinau. <sup>29</sup> Ínnee maaná qinée únannaindaraana áfiqee fífanoo moó áinaina miná afaaqai kambíqáinaqa qiní minára qimudádo qírafa asooqá márunnaqoo qiní dáruanoo fée qinau.

<sup>30</sup> Yúdafa Yóoseefaana kaifaa qímamidanoo qinau. Maasá qeeqá qíkaqa quqáseeqa óonuráananoo maasá qíkoofa maasá qíqafamaseenoo dóo narí faiqira ámuqusinano kúquannoo. <sup>31</sup> Maasá qíkoona ámuqusirafa firaaqóo maa faiqínaki márídanoo. Mifa ásooqa uqanná márídanoo maasá maaqáamma sáananoo mi ummaaráfa miná kuqá áruannoo. <sup>32</sup> Qinée qeeqá qíkoona maaqí qímasee qímami qiafana. Qinée qeeqá qíkaqa ákiiqara ummaara máraanauree qiqíafana. Qinée sía miná áfiqee úriqa aní nífairira úfa qinée máraanauránnoo fée qiqíafana.

<sup>33</sup> Miqí qímasee qinée qeeqá qíkoona qímamiqiafana. Maqee qinée qeeqá qíkaqa ámaqa máqeeqa aní aináinira faiqi kíananoo qiní qíkaqa fannoo narí áfasausa faqa óoru fúannoo. <sup>34</sup> Qinée náqimmasee fée maa faiqífa sía qiní faqa óoru fínaqa qeeqáráa qeeqá qíkoo finnai óoru fúanauree. Qiní qíkoofa mandá ummaara márainaqa qáfaananoo sía ámiqiannoo, mandáikammíannoo.

#### Yóoseefaafa naríara kooroóú úfafa.

**45** <sup>1</sup> Yóoseefaana aundurá dapíkufanoo narí aináinira fásiquauqa nífusaa ikíraqararusía minnísee sía amanaíkufanoo niqi qámasoofaqa mádaanai fiqau. Fífufanoo Yóoseefaafa narí áinaina faqa kai márídanoo qímanniminau. Qinée ínni níkaqa Yóoseefaasa márídaqa.

<sup>2</sup>Yóoseefaafa firaaqóo ikí ráqaida qufaqá Isipa máqannaasa mádaanai márídaqa iriséeqa óonu Fáraoon qímamiqau.

<sup>3</sup>Yóoseefaafa narí áfasausa mára maaqí qímasee qímanniminau. Qínée maaná Yóoseefaasa márídaa. Kúqaa fee qíní qíkoofa káqi fee márídanoo fèè. Miqí qufaqá miná áfasausa mára tautú máseeqa náaquqoofaqa sía ufa qiqau. <sup>4</sup>Yóoseefaafa kafáa qímannimino qinau. Dóo ínnée qíní daaqá ániaqee qufaqá misá miná aaqá aniroofanóo kafáa qímannímino qinau. Qínée ínni níkaqa máriafanaqa ínnée feefaurúara mámaree qíní quqásoofaqa qíní qífiqamaree Isipa máqa máaqaki aináinira fáiqi kámma qísau. <sup>5</sup>Dóo maqee ínnée sía qíní qímu oosannára ínnéeqa kíkiquísifanoo nímuqusiani. Ánutufa kai qíní diiqoofaqá ínnée kúqi fóora indaarúnni kámma nímaqasee ínni dadaaqianéera qufaqá qúmiqiafana. <sup>6</sup>Firaa aandaroo nárirafa maa maqánasaa qaara aukua marasée áiqaráifanóo moodáannai qísauku áukuana káqi márídanoo. Mi kamúqoo fúka nárana úmmaqirafa faqa unakírafa faqa sía máriannoo. <sup>7</sup>Ánutufá kai qíní maréeqee ínni indaarúnni kámma saifaqa ínni asumu marasáinaqa sía kúquaqeera, mi mookira oosannánánai kúqaa mifa ínni faqa ínni níku nísauku faqa marasáinaqa asumu márifaranoo.

<sup>8</sup>Minára sía ínnée faù qíní diiqoofaqá maa maqa maaqánaki ani márídaqau. Ánutufa diiqoofaqa ani márídaqa. Mifá kai qíní máreeqee Fáraoon oofisáauqa úriqarausaikammá qaifaqá márídaqa. Miqímmasaifaqá qínée miná aiqáma máqa máaqasaa rakísirausa márídaqa. Aiqáma Isipa máqa máaqasaa rakísirausa márídaqa. <sup>9</sup>Ínnée kái káqi qíní qíkoo finnái óoruree aní ámaaku Yóoseefaafa maaqí qínoofee qímasee qímamiaqa. Ánutufa qíní maréeqeenoo aiqáma Isipa máqa máaqasaa rakisira faíká máqai faqa márídaqa. Sía kísaaqasaa mária, kái káqi qínée únnannai qúmua. <sup>10</sup>Anée fáqa aneenná faiqi námu fáqa aneenná ánaiqi mára faqa ínnéeqa sipsípa faqa ínnéeqa mimíuqa faqa ínnéeqa burimakáu fáqa ínnéeqa aiqáma áinaina fáqa indáa mámaree qumaráifaqa Kooseena máqa nímbianaqa qíní daaqá máriaqa. <sup>11</sup>Ínnée Kooseena máqa máaqaki ínnisaa rakísianaúra. Moodáannai qísauku áukuana káqi márídanoo, mi aukua namúnaki aandaroo ída máriannoo. Ínnée faqa íneeqa faiqí ánaasee faqa ínnéeqa aandáuqa faqa náararáina kúqifoora qíkooqaidanoo.

<sup>12</sup>Yóoseefaafa kaifáa narí áfasausa mára qíma nímidanoo qinau. Ínnée nífu maqasée qíní qíqafaqa sía moósáu márídau qínée Yóoseefaasá uqanna márídaqa. Dóo qíní qíkaqa Beensaminnáfa mifá fáqa qíní qíqafaani. <sup>13</sup>Qínée Isipa máqasaa firaaqóo úriqararausa márunnanara qíní qíkoon qímamiaqa. Aiqáma áinaina qáfaanara faqa qímamiaqa. Qímamiséeqa doo dauní dauní áfiqee maí qúmuaqa.

<sup>14</sup>Miqí qímaseenoo narí ákaqa Beensaminna óonu máfi anukakí dífaa dífáamma qumáreenoo ikí ráqoofanóo Beensaminnafa fáqa ikí

raqanau. <sup>15</sup>Yóoseefafa quandáku fánnoo narí áfasausa mára aiqámausa nímooqáseenoo náiki ráqanau. Náiki ráqasoofaqá miná áfasausa mára miná fáqa ufa qiqau.

<sup>16</sup>Isipa máqannaasa misá miqí unára óonu Fáraoona qímamisoofanóo Fáraoofa faqa miná úriqararaua fáqa iriséeqa asasámmiqau. <sup>17</sup>Fáraoofa Yóoseefaana maaqí qímasee qímaminoo qinau. Aneé maaqí qímasee aneenná áfasausa qímanniminaqa nári ummaara doonkísaa mara quqásáifaqa máree Kannaana máqusai óoru fúàqa. <sup>18</sup>Miqóo óorureeqa nári níkoona faqa nári faiqí ánaasee fáqa nífiqee maí qúmuaqa. Qumuraífaqa Isipa máqa máaqaki qáfamasee ámiqira máqa nímianaqa miqóo nárana fíqaranoo móómoo márínaqa márifaranoo.

<sup>19</sup>Fáraoofa kafáa Yóoseefaana qímaminau. Anee qinéé ufa qúnnana qímannimináqa Isipa máqusaindaraa qóosa rarisée marí karáusa fáqa daraiwáa fáqa mara máree óoru fúqa. Minakína nári nínaaqmaaka faqa nárì faiqi ánaaquiqa faqa nári níkoona faqa mara quqásai óoqu marífíqa qúmuaqa. <sup>20</sup>Misá sía nárì umíasana aina máfi quqásee qúmínnanara óonu máfi íriaqa. Isipa máqa máaqa ámiqirafa aiqáma misáindikámmiannoo.

<sup>21</sup>Yakooboona ámaaku mára Fáraoofa qímannimundee kái iqau. Yóoseefaafa Fáraoona ufa iriséenoo qóosa rarisée marú karáusa mara quqásoofaqá daraiwáa námu fáqa aatáta neefándinna nárana fáqa nímufafa máree óoru fíqau. <sup>22</sup>Yóoseefaafa narí áfasausa mára qamunna moodáa kai moodáa kai nimana nimana kái níminau. Beensaminná moodáanai qísauku qámunna fáqa siruáa munnimma 300 faqa áminau. <sup>23</sup>Yóoseefaafa Isipa máqannaá ámiqira áinaina suqúséenoo qísauku qára taikásee doonkísaa óorufusaa ámaqoofafa mara máree múru miná ákoona ámiqau. Kafáa aatáta qúmídanoo náaninna nárana sákumana fáqa féemu fáqa nárana óosana óosana fáqa ánaasee dóonki qísauku qára taikáseesáa óorufusaa quqásoofaqá máree óoru fíqau. <sup>24</sup>Yóoseefaafa narí áfasausa mára Kannaana máqusai níqámasoofafa fufanóo qíma níminoo qinau. Ínnee aatáta fídaqa sía qiníara qímasaida narí áqi narí áqiqa fuaqa.

<sup>25</sup>Misa Isipa máqa máaqa quqásee nímaafa nári níkoofa Yakooboofa márunnai Kannaana máqa máaqai óoru fíqau. <sup>26</sup>Ooruree nari níkoona qímamiqau. Yóoseefaafa sía kúqinoo káqi márídanoo, misa miqí qímasee nári níkoona qímamiqau. Mifa Isipa máqannaá aiqámausa úriqarafa márídanoo fée qiqau. Yakooboofa mi ufána írufanoo ámuqusa káqinnaindari ufanóo misá ufara sía kúqaa fée qinau. <sup>27</sup>Yóoseefaafa qímannimu ufáusa nári níkoona qímami márufanoo Yakooboofa qáfoofanoo qóosa rarisée marú karáusa Yóoseefaafa quqásoosa Yakooboona áfiqee Isipa máqa máaqai óoqu fírara ururaqáu. Yakooboofa mi karáusa qáfoofanoo aundurá idukínau. <sup>28</sup>Idukúfanoo qinau. Qiní

qímaaku Yóoseefaafa káqi márídanoo. (Qínee káqi márídaqa óoqu miná qáfarafa mifá kai aiqáma áinaina arusée úriqararafa márídanoo.) Qínée óoqu miná qáfamasee kúquanauree qinau.

**Yakooboofa narí áiku ásauku faqa Isipa máqusai óoqu fú ufafa.**

**46** <sup>1</sup>Yakooboofa narí aináina indáaíi máreenoo Beeraseeba máqusai óoqureenoo miqóo narí ákoona Isakeena Ánutuna aandáu tatúfirana súqaminau.

<sup>2</sup>Miqóo eendáki faiqaqée ufanóo Ánutufa qainásaa áfu náreenoo qinau. Yakooboo Yakooboo qufanóo Yakooboofa foó qímaseenoo qinau qínée maaqóo márídaqa.

<sup>3</sup>Qufanóo Ánutufa qímaminoo qinau. Qínée Ánutusa aní ákoona Ánutusa márídaqa. Anée sía Isipa máqasaa óoqu fírranara rufíaa. Mi maqánasaa óoqu márínaqa aní áiku ásauku firaa maqanaasaikámma nísanaura. <sup>4</sup>Qínée aní fáqa Isipa máqasaa óoqu fúanaura. Yóoseefaafa aní faqa Isipa máqa máaqaki márínana máriinana kúqinnaranoo. Máriinaqa kásooaaqee kafáa aní áiku ásauku maréeqee kafáa Kannaana máqasaa quqánaura.

<sup>5</sup>Beeraseeba máqusa Yakooboofa quqásee Kannaana máqa máaqai óoqufinau. Miná faiqi námu Yakooboona faqa nári faiqi ánaaqiuqa faqa nári nínaaqmaaka faqa máreeqee qóosa rarisée marú karána Isipa máqannaa karaambáíqa Fáraoofa nímaqoonasaa quqásee nífiqee óoqufiqau. <sup>6</sup>Misa nári aandáu áina faqa náriqa umíasana faqa Kanna máqasaa marídaqa maqéeiunauqa aiqáma máree óoqu fíqau. Yakooboofa narí áiku ásauku aiqáma nífiqee óoqu fínu. <sup>7</sup>Yakooboofa narí faiqi námu fáqa narí ánaiqi mára akoonaiqíuqa fáqa narí áraamuqmaaka faqa narí ánaiqi mára mánaaqauqa faqa aiqáma nífiqee óoqu fínu.

<sup>8</sup>Yakooboona faiqi námu Isipa máqasaa óoqu fúsa maaqí miqá máríqau. Yakooboona óoqa fáiqi Reeubeenáfa márínau. <sup>9</sup>Reeubeena faiqi námu Qanookafa fáqa Parufa fáqa Qeeseeroonafa faqa Karamifa faqa máríqau. <sup>10</sup>Simeeona faiqi námu Yeemueerafa faqa Yaminafa faqa Ooqadafa faqa Yakifa faqa Sooqarafa faqa máríqau, misa aiqámausa moodáa ánaasee faiqi námu máríqau. Moó ánaasee faiqi Saurafa márínau. Miná ánoofa Kannaana máqannaa ánaasee márínau.

<sup>11</sup>Réefina faiqi námu Keerasoonafa faqa Kooqafa faqa Meerarifa faqa máríqau.

<sup>12</sup>Yudaana faiqi námu Seeraafa faqa Peereesafa faqa Siraafa faqa máríqau. Yudaana faiqi qaaraqánda Eerafa faqa Oonanafa faqa máriiufafa Oonanafa Kannaana máqasaa kúqinau. Peereesana faiqi qára Qeesaroonafa fáqa Qamurafa fáqa máríqau.

<sup>13</sup>Isakarana faiqi námu Toorafa faqa Puaafa faqa Yasubafa faqa Simaroonafa faqa máríqau.

<sup>14</sup>Seeburuna faiqi námu Seereedafa faqa Eeroonafa faqa Yareerafa faqa mariqau. <sup>15</sup>Miqímmaseenoo Reea námmarifa Yakooboona faiqi námu Meesapotamia máqusai máridanoo máqanau. Mánaaqa moodáa áuqu Dinnaa námmarifa miná fáqa miqóo máqanau. Doo Reea námmarina faiqi námu mánaaqa akoonaiqi aiqámausa 33 máriqau.

<sup>16</sup>Kadana faiqi námu Seefoonaa faqa Qakifa faqa Sunifa faqa Eesaboonafa faqa Eerifa faqa Aroodifa faqa Areerifa faqa máriqau. <sup>17</sup>Aseerana faiqi námu Iminaafa fáqa Isauaafa fáqa Isififa fáqa Beeriaafa fáqa misá nísookifa Seera námmarifa faqa máriqau. Beeriaana ámaaku qára Qeebeerafa faqa Marakieerafa fáqa máriqau. <sup>18</sup>Dóo miqímmasee Yakooboona áiku ásauku 16 nári aináinira mánaaqa Rábanafa Reea námmarina ámunu Siripaa námmarinasaa máqanau.

<sup>19</sup>Yakooboona ánaaqa Raseera nammarifa faiqi qaaraqánda máqanau. Yóoseefaafa faqa Beensaminnafa faqa máriqau. <sup>20</sup>Yóoseefaana faiqiqára qaaraqánda Isipa máqasaa kambíqau. Miqandá núqu Mannaseefa fáqa Eefaraimmafa fáqa máriqau. Miqandá nínoofa Aseenata námmarifa márinau. Aseenata nammarina ákoona áuqu Pootifeeráfa márinau. Mi fasiqáfa Qeeriporisa máqannaa amaana máqasaa rakísi marúfa márinau.

<sup>21</sup>Beenasaminna faiqi námu maaqímmiqa máriqau. Beerafa fáqa Beekeerafa fáqa Asabeerafa fáqa Keerafa fáqa Naamanafa fáqa Eeqifa fáqa Roosafa fáqa Mupimafa fáqa Qupimafa fáqa Aratafa fáqa máriqau. <sup>22</sup>Dóo miqímmasee 14 Yakooboona áiku ásauku Raseera námmarinasaa qari kambíqau. (Rabanafa Biriqaa námmarina narí aináinira mánaaqa Ráseera námmarina narí áraamuna ámufanoo mifá maréeqeenoo narí afaaqi Yakooboona ámufanoo faiqi maaqí mándee máqanau.) <sup>23</sup>Biriqaa námmarina indarúqaa faiqi Dannafá márinau. Dannana faiqi moodáa márinau miná áuqu Qusimafá márinau. <sup>24</sup>Biriqaa nammarina faiqi moó Nafatarifá márinau. Nafatarina faiqi námu maaqí miqá máriqau. Yaqaseerafa fáqa Kunifa fáqa Yeeseerafa fáqa Sireemafa fáqa máriqau. <sup>25</sup>Dóo miqímmasee Yakooboona áiku ásauku 7 narí aináinira manáaqa Rabanafa Raseera námmarina ámunasaa Biriqaa námmarinasaa máqanau.

<sup>26</sup>Yakooboona áiku ásauku uqanna Isipa máqasaa óoqufusaa aiqáma moodáanaki 66 máriqau. Misá nínaakuqmaaka sía nísanariqa.

<sup>27</sup>Yóoseefaana faiqi qára Isipa máqasaa kambíqau. Miqandá fáqa Yóoseefaana fáqa Yakooboona faqa moodáanaki ootúpamásee 70 fásiqa óoqu fíqau.

**Yakooboofa narí áiku ásauku faqa Isipa máqusai máru ufafa.**

<sup>28</sup>Yakooboofa Yúdana aiqoofanóo indaarú óoqu Yóoseefaana qímaminanoo Koosena máqasaa misá paqúriani féera aiqanáu.

<sup>29</sup>Yóoseefaana narí qóosa rarisée marú karánaki akaráma fufanóo

Kooseena máqa máaqai narí ákoona paqúrirara finau. Óonu paqúrimmaseenoo Yóoseefaafa narí ákoona anukakí óonu mafi káqaramma umáreenoo kísaaqasaa ikí ráqee márinau.

<sup>30</sup>Ikí ráqee márufanoo Yakooboofa Yóoseefaana qímaminoo qinau. Dóo qinée kúqiraridaqa qinée maqee aní qáfeeqa anée sía kúqina márjana káqi márjana.

<sup>31</sup>Yóoseefaafa ikí raqaséenoo narí áfasausa mára fáqa narí ákoona áiku ásauku aiqáma fáqa qímanniminoo qinau. Qinée Fáraoofa máriqoo óoruree ínniara qímamianaara. Qíní qíkoofa fáqa qíní qífasausa fáqa Kannaana máqusaindari qinée márunnannai qumuréaa foo qianáura.

<sup>32</sup>Qinée ínniara sipsípasaa rakísi máriasa márídaqa náriqa sipsípa faqa burimakáu faqa náriqa aiqáma áinaina faqa máree qumiaa foo qímasee qímamianaara. <sup>33</sup>Qinée miqí qímasee qímamisáananoo Fáraoofa ínni náaramásee ínnée aináini márjanara iráinaqá maaqí qímasee qímamiaqa.

<sup>34</sup>Óo maasá úriqararafa maasá qikeekú qikaaku óoqai sipsípa kai rakísi marúsa márufafa maasá fáqa maqee mínásaa kai rakísidaqa. Ínnée miqí qímasee Fáraoona qímamifánoo mifá Kooseena máqa ínni nímiannoo. Isipa máqannaasa sipsípa rakísiranara níko uqanná qáidanoo. Minára ínni náaduma sáa Kooseena máqa nímiannoo.

**47** <sup>1</sup>Yóoseefaafa narí áfasausa moodáannai qísauku námu nífiqeenoo Fáraoo fuqóo óoru finau. Óorureenoo qímaminoo qinau. Óo Fáraoo qíní qíkoofa fáqa qíní qífasausa fáqa Kannaana máqusaindari nári sipsípa burimakáu aiqáma faqa nári aináina faqa máree qúmidaqa. Maqee misa Kooseena máqasaa qumu márídaqa. <sup>2</sup>Miqí qímasee narí áfasausa mára Fáraoona óorinni múrusoofanoo níqafanau.

<sup>3</sup>Fáraoofa Yóoseefaana ufa iriséenoo miná áfasausa mára irámirinoo qinau. Ínnée nána áinaini máriasee. Miqí qufaqá misá iriséeqa qiqau. Úriqararafa, maasa sipsípasaa rakísira áinaina ímarunausa márídaqa. Maasá qikeekú qikaakú áuqeeu saíkana kaí maasá faqa máraidaqa.

<sup>4</sup>Aandaróo firaafá uqanná Kannaana máqasaa dárifanoo maasá sipsípauqa nára ándanda sía márifaqa maasa maa maqa maaqánaki márírara úmidaqa. Amanée eedóo qírana qíminaa maasa Kooseena máqa máaqaki márjanauree.

<sup>5</sup>Fáraoofa misá ufa iriséenoo Yóoseefaana qímaminoo qinau. Doo aní ákoofa faqa aní áfasausa fáqa aní faqa máríraree qídee. <sup>6</sup>Isipa máqa máqa misáindi márídanoo. Sáinaqa Kooseena máqa máaqaki máríaqa. Kooseena máqa máqa ámiqirafa márídanoo. Aní áfasausa kínaana moó qáfainanoo sipsípa burimakáu ámiqi mándee rakísi marínnana miná maréeqeenana quqásáinanoo mifá qíní sipsípa burimakáusaa rakísiani.

<sup>7</sup>Miqí qímasoofanoo Yóoseefaafa narí ákoona áfiqeenoo Fáraoo fuqóo mínisoofanóo Yakooboofa miqóo aniréenoo Fáraoona afaaqóoqa qímama qánau. <sup>8</sup>Miqí qímasoofanóo Fáraoofa Yakooboona áukuanara irámirinau.

Aní áukuana náqummee máridanoo fèè qufanóo Yakooboofá qinau. <sup>9</sup>Qinée 130 áukuana kaí maa maqánasaa máridaqa. Sía kísaaqasaa fáu qinee moómoo úmmaara paqúriqa. Qíní qikeekú qikaakú kísaaqasaa uqanná máriqau. Misá áukuana fannoo qíní áukuana fíaaqaranoo máridanoo. <sup>10</sup>Yakooboofa miqí qímaseenoo kafáa Fáaroona afaaqóoqa qímama qáseenoo dóo ráudamaki finau.

<sup>11</sup>Yóoseefaafa narí áfasausa mára fáqa narí ákoona fáqa Fáaroofa uqóo Isipa máqa máqaki Rameeseesa máqusa aaqa soofaqá máriqau. <sup>12</sup>Miqíqa miqóo márufanoo Yóoseefaafa narí ákoona faqa narí áfasausa mára faqa narí ákoona áiku ásauku márusa faqa káaqa ánaaqi fáiquuqa faqa nárana ními márinau.

### **Aandaroo firaafá Isipa máqannaasa náru ufáfa.**

<sup>13</sup>Aandaróo firaafá uqanná ímarufanoo sía uqanná aiqáma tínai nárana márinau. Isipa máqanna fásiqa ánaasee faqa Kannaana máqanna fásiqa ánaasee faqa náararoofaqa ummooquká iqá nímariquau. <sup>14</sup>Misá nárana feefaurí márufanoo Yóoseefaafa mi munnimmána mara máree Fáaroofa máruqoo múnusee miná ámi márinau. <sup>15</sup>Isipa máqannaasa fáqa Kannaana máqanaasa fáqa nárana feefaurída aiqáma nárí munnimma taikáqau. Miqí máseeqa Isipa máqannaasa aniréeqa Yóoseefaana qímamíqá qiquau. Maasá munnimma dóo taikáseeqa anée sía maasá áfu kai qíqafaa kúquana fáara nárana níminaqa náa. Sía maasá nárana qíminaqa maasa aní áfusaa kúquanaura.

<sup>16</sup>Misá miqí qufanóo Yóoseefaafa maaqí qímasee náriqa qímannimainau. Ínni munnimma taikáinaqa ínneeqa aandáu aina máree míni qímidaqa nárana miná ákiiqara máraaqa. <sup>17</sup>Miqí qufaqá misá náriqa aandáu aina Yóoseefaana míni ámufanoo misá qóosauqa faqa sipsípauqa faqa mimmíuqa faqa burimakáuqa faqa doonkíuqa faqa miná ákiiqara nárana nímimarinau. Dóo mi aukuaná misa nárí aandáu aina ákiiqara Yóoseefaafa nárana ními marínau.

<sup>18</sup>Mi aukuaná taikóofaqá kafáa moó aúkuanaki Yóoseefaa fuqóo aniréeqa maaqí qímasee qímamiquau. Maasá náqi fèè mándee moó áinaina aní áfusaa kukéeqaanauree, sía. Dóo maasá munnimma taiká fifaqá maasá aandáu aina faqa aníndika kai mámbifaqa káqi máridaqa. Sía aní ámira áinaina moó márifaqa. Maasá qíqá qífaaqa fáqa maasá maqá faqa kaí maasáki máridanoo. <sup>19</sup>Maasá aní áfusaa kúquaqaa mídaqa doo sáina maasá qeeqá faiqi fáqa maqá fáqa miná kai amisáidaqa feefaurú marasáidaqa nárana náa. Miqímmaseeqa maasá qeeqá fáqa Fáaroona anáinira faiqi kákai iqá mária. Maasá moodáa ainainará kai íridaqa. Nárana faqa nárana asumu faqa níminaqa maasá qúmmaqua. Nárana qúmmaquseeqa maasá sía kúqua.

<sup>20</sup>Yóoseefaafa misá ufa iriséenoo aiqáma Isipa máqa máaqa feefaurúmna Fáaroona áminau. Aiqáma Isipa máqannaasa aandaróo

firaafá uqanná nárúnara náriqa maqá amisée feefaurú marasée minánnoo nárana feefaurúmmaná néemarufanoo aiqáma máqa máaqa Fáraoonaindika minóo máarinau. <sup>21</sup> Miqí márufanoo Yóoseefaafa Isipa máqa máaqa dínni átindari dínni átinni márusa maréeqee aináinira fáiqika kai másanau.

<sup>22</sup> Isipa máqannaa amaana máqasaa rakísiraua maqá kaí Yóoseefaafa sía feefaurínau. Faraoofa maqee maqee munnimma ními márufaqa nárana feefaurúmmásaida néemárufaqa sía misá maqá feefauriquau.

<sup>23</sup> Yóoseefaafa faiqí ánaasee qímanniminoo qinau. Dóo ínnee qáfaidee qinée maqee ínni faqa ínniqa maqá faqa feefaurúmmaná Fáraooná ámiqa. Maqee nárana asumu nímbianaqa ínneeqa maqá Fáraooná ámu maqánaki kafáa qúmumaqaqa. <sup>24</sup> Nárana ánoona mámbinaqa moodáaqoo unakú quqáseeqa aiqáma moodáannai qísaukukinaana moodáa moodáa Fáraooná amisee akaqána ínneeqa faiqi ánaaseera faqa asumuara faqa quqáaqa.

<sup>25</sup> Faiqí ánaasee Yóoseefaana maaqí qímasee qímamiqa qiquau. Óo Yóoseefaafa anée aneenná kaí maasá mandá ainainasaa ititá qísaanano. Anée kai maasá ámiqimma qísaanano. Úriqararafa maasá amaná Fáraooná aináinira fáiqi márianaura.

<sup>26</sup> Miqóo qári Yóoseefaafa afeeka sánda ufa quqánau. Mi sanda ufána óosana maaqí minóo márídano. Aiqáma Isipa máqa máaqakinaa nárana unakúsee moodáannai qísauku kínaana moodáa Fáraooná ámiqa. Mi ufáfa maqee káqi afeekaíkinoo márídano. Amaana máqasaa rakísi marúsa maqá kaí sía Fáraoonaindikinoo márínau.

### **Yakooboofa ínaaqianna moodáa úfa irámirinau.**

<sup>27</sup> Isaraee máqannaasa Isipa máqasaa Kooseena máqa máaqaki máriqau. Miqóo márídaqa moómoo áinaina faqáasa márufanoo misá faiqi námu faqa moómoo kambíqau. <sup>28</sup> Yakooboofa qísauku qára taikáseenoo qíku dínni taikáseenoo dínni óonu qaara maraséenoo 17 áukuana Isipa máqasaa márínau. Miná áukuana aiqáma moodáanaki 147 áukuana marasée kúqinau. <sup>29</sup> Miná kúqirafa adeedí ráma fufanóo Yakooboofa Yóoseefaana áaramaséenoo qímaminau. Anée aneenná ásauku qíní qífundana ámeemaana quqáséenana sía Isipa máqasaa ákundaanáuranoofee qímasee qímafeekaikia. <sup>30</sup> Qini qiqá qíkausea mára níkundoonaki qíkundaa. Qíní Isipa máqasaaqari mara máree misá níkundooqoo qíkundaa. Miqí qufanóo Yóoseefaafa narí qímaminoo qinau. Anée qíanandee mianáura.

<sup>31</sup> Yóoseefaafa narí ákoona ufa iriséenoo eedóo qufanóo miná ákoofa qinau. Saa sía káqi eedóo qíà, kúqaa qíma afeekaí kínana eedóo qía. Miqí qímasoofanóo kúqaa Yóoseefaafa eedóo qíma afeekaí kínau. Qíma afeekai kámmasoofanóo Yakooboofa narí qaarísaa óoqu mariífi Ánutunara dúfi dúfi qinau. Innaaru qímasoofanóo Yóoseefaafa narí aináinai finau.

**Yakooboofa Eefaraimána faqa Mannaseena faqa nifaaqóoqaqu úfafa.**

**48** <sup>1</sup>Káqikaqóo mári kufaqá misa Yóoseefaana qímamiqau. Aní ákoofa dóo ámiqimma aurídanoo. Yóoseefaafa mi ufána iriséenoo narí ámaaku qára Mannaaseesa Eefaraimasa nínidiqueenoo narí ákoofunnái óoqu fínau. <sup>2</sup>Misa Yakooboona qímamiqau aní amaaku Yóoseefaafa aní qáfarara qúmidanoo fee qufanóo Yakooboofa afeekaikámmasee fíndi fufanóo narí qaarísaa óoqu marínau.

<sup>3</sup>Óoqu mari fufanóo Yakooboofa Yóoseefaana qímaminoo qinau. Óoqai qinée Kannaana máqa máaqaki núafannana kínai Rusa máqa máaqaki máriafánanoo Ánutufa aiqáma áfeeka faqáafa akooqoo kooroommá fufanóo qíní qifaaqóoqa qíma qímaqanau. <sup>4</sup>Mifa maaqí qímasee qíní qíma qíminau. Qinée moómoo faiqi asumu ámiana anísaaqári aní aruakínausa moómoo máqannaasaika mifáranoo. Qinée maa maqána aní aíku ásauku nímiananoo naaru naaru misáindika minóo máriannoo.

<sup>5</sup>Aní ámaaku qára Isipa máqasaa kambíqara qánda qinée Kannaana máqasaa káqi márúnaqa kambíqaa qanda Mannaseesa Eefaraimasa qíní faiqi qára Reeubeenása Simeeoonasara foorá márifaranoo. <sup>6</sup>Anée akaqá faiqi námu maqa sáinausa misá aníndika mámbi márifara. Misá narí nífasaa qanda Mannaseesa Eefaraimasakínaa qúmiasana ainaina máree fáranoo. <sup>7</sup>Qinée aní ánoona Raseera námmarinara íriqa miqí qídaqa. Mifá qíní firaa qímudao qíranaki Kannaana máqa máaqaki kúqinau. Qinée Meesapootamia máqa máaqaindari ani máriafananoo aanái Eefarataa máqusa aaqá kúqinau. Qinée miná írí Eefarata máqusai fímaru aanná áfainni ákundaqiafana. (Maaqee Eefarataa máqusara Béedeeree máqusee qídaqa)

<sup>8</sup>Yakooboofa miqí qímaseenoo Yóoseefaana ámaaku qára nínrafeenoo qinau. Maaqandá yána faiqi qáree.

<sup>9</sup>Qufanóo Yóoseefaafa qinau. Qíní faiqí qára Ánutufa Isipa máqasaa máriafananoo qímu qandá márídaqa. Yákooboofa mi ufána iriséenoo qinau. Dóo miqandá nífiqee maí qinée únnaqoo adeedí mínisáinaqa nifaaqóoqa qíma nímaqaa. <sup>10</sup>Yakooboofa náuraiqi márúnara sía ámiqimmasee áfu máqee marínau. Yóoseefaafa narí ámaakuqara mínisoofanoo óonu máfi káqaramma qumáreenoo nímóoqánau.

<sup>11</sup>Nímooqa námasee Yakooboofa Yóoseefaana qímaminoo qinau. Qínee sía kaifáa ani qáfaanauree qúnanoo Ánutufa kaí qifaqá aní faiqí námu níqafáidaqa. <sup>12</sup>Miqí qímasoofanóo Yóoseefaafa narí ákoona áfundana sáaqaraana narí faiqi qára qumáreeqeenoo narí ákoona áfunni óorindari maqásaa áqufinau. <sup>13</sup>Yóoseefaafa narí ákoona áfusaa kummáráma fufanoo Eefaraimana mara múnu Yakooboona ásaakai quqáseenoo Mannaseena miná ásaukuannai quqánau. <sup>14</sup>Quqásoofanóo Yakooboofa ásauku qára fíqaree áiqaree mámbufanoo ákáqa Eefaraimana sáa ásauku uqannái quqéenoo áfasaana Mannaseena sáa ásaakai ásauku quqánau.

<sup>15</sup> Miqí mándeenoo Yóoseefaana afaaqóoqa qímamaqeenoo qinau.

Qiní qíkausa mára Abaraqaammána faqa Isakeena faqa níkoofa Ánutufa maa faiqísa ámiqi ámiqimma nímaqaani. Qiní qífíqamaree maaqoo maqee míníqai faqa márúnna Ánutúfa misá ámiqi ámiqimma nímaqaani. <sup>16</sup> Qiní óosana óosana mádainaina kínaana ititá qímaqoo qangiroófa misá ámiqi ámiqimma nímaqaani.

Qiní dúqu faqa qiní qikooqandá Abaraqaammasa Isakeesa núqu faqa maa faiqi qandásaa máriani.

Miqandá moómoo fáiqi maqasáifanoo moómoo miqandá kíqari kambíqafi máriaqa.

<sup>17</sup> Yóoseefaana narí ákoona ásauku qáfoofanoo aundurá mandái kufanóo narí ákoona ásauku qumáreenoo áfasaanasaa ásaqai ásauku quqáqoona maréeqee ákaqasaa quqásee ákaqasaa ásaukuannai ásauku quqáqoona maréeqee áfasaanasaa quqárara qinau. <sup>18</sup> Óo qípoo anée sía andeeqáananoo indaarúqaafa maí máridanoo aneenná ásauku uqannái ásauku miná ákiiqasaa quqáqaana.

<sup>19</sup> Miqí qufanóo miná ákoofa qádo qída qinau. Qiní qímaaku qinée íridaqa miqídaqa. Indaarúqaafa mifá fáqa miná áiku ásauku moómoo márifarano. Ínaaqiannána áiku ásaukuqa firaa afeeka maqannaá uqanna márifarano narí áfasaana óoraaqaránoo máriannoo.

<sup>20</sup> Miqí qímaseenoo mi faasaanná nifaaqóoqa qíma nímaqeenoo qinau.

Isaraee máqannaasa nifaaqóoqa qíqa anísaa qímasaida qifáranoo.

Misá maaqí qifáranoo Anutufa Eefaraimmana fáqa Mannaseena undéemma ámaqaani. Miqúnannai Yakooboofa Eefaraimmana uqérasee Mannaseena rafáaqa fínau. <sup>21</sup> Miqí qímaseenoo Yakooboofa Yóoseefaana qímaminoo qinau. Qinée kúqirara mídaqa Ánutufa aní faqa máridanoo aní áfíqee aninná akeekú akaakú maqásaa óoru fúannoo. <sup>22</sup> Seekeemma máqa máaqa ámiqirafa máridanoo. Qinée óoqai qeeqá durú feefannóo Amoorá máqannaasa faqa rakusée máraafanna máqana aní ámianaura sía aní ákaqaa fasáauqa nímanaura.

**Yakooboofa narí áiku ásauku taikára qafaaqooqa qímannimu ufafa.**

**49** <sup>1</sup> Yakooboofa narí faiqi námu náaramaséenoo qíma níminau. Ínnee aqáma maaqóo aniráifaqa kásooaaqee ínni kína kambíqaaninna áinainara qíma nimiana íriaqa.

<sup>2</sup> Ínnee qiní Yakooboosa faiqi námu ínnee qiní fíqu fíqu mámbifaqa ínneeqa níkausa qiní Isaraeerasa ufa íriaqa. <sup>3</sup> Reeubeenáfa anée qiní óoqa fáiqi máriananoo.

Anée qiní afeeka indaarúqaafa máriananoo.

Anée aqáma qiní faiqi námu kíqari úriqararafa káaqa afeekaikí márianafa máriananoo. <sup>4</sup> Anée nammári áufindee ímarianafa káaqa afeekaikí márianafa máriananoo.

Anée sía úriqarana márinnaranoo.

Anée qiní qaarísaa qiní aináinira ánaasee sakasée faiqáannanara miqínnaranoo.

<sup>5</sup> Simeeoonása Réefisa ínnée qára moodáa fídika máriafanoo.

Ínnée qára ínneeqa rákira dúru sáamunnoo faiqí mandáikamma nímaqau. <sup>6</sup> Qiní írirafa sía misá kukéeqara úfaki ootúpanoo márídanoo.

Qinée sía miqandá ufa suqíranaki márianaura.

Misá nírana qoofaqa faiqí ánaasee narusée miqóoqari nasurídaqa burimakáu ákoonauqa náununu ateeqau. <sup>7</sup> Ínniqara áannoo qíranasaa níqirafa máriannoo.

Ínnée káqi fífaú nárí márianara minára níqirafa máriannoo.

Isaraée máqa máaqakína ínniqara faiqi námu fúrufaramambuaqa.

<sup>8</sup> Yakooboofa miqandá nifaaqóoqa qímaseenoo quandáfínoo Yúdana afaaqóoqa qinau.

Yúda, aní ákaqaafasaa aní amooqifára.

Anée aneenná namuqáa ninukasáa réenana rafáaqa fínafa máríannoo.

Aní ákoona faiqi námu aní óorinni niqoori sáunu áreefaranoo.

<sup>9</sup> Yúda anée káasau áandaura foorá faiqí nárí márianafa máríannoo.

Anée firaa kaasau ainainá máriana, anée aandáu arusée námasee faiqaqée ínanoo moó fánnoo sía aní áfauriannoo, ruffaannoo.

<sup>10</sup> Yúdafa karaambaíqa durú feefa uaqéeiannoo.

Minásaa ani aruakínausa úriqaraqa márídaqa rakísi nímaqeefaranoo.

Mifa úriqarara áuqu marasée rakísi nimaqanoo fífiinoo Siroo máqusaki óonuraannoo.

Miqóo márídanoo aiqáma máqannaasa miná ámeemaanai márífanoo rakísinnimaqaannoo.

miná áiku óosana márídaqa miná ufa máu kai fífáranoo. <sup>11</sup> Mifa narí doonkí timmusa úainna sándasaa rumbéenoo.

Úainnauqakíqari káaqa ámiqíranasaa rumbéenoo.

Mifa narí qamunna fidíka árira úainna anoonakí nammáruqinoo.

<sup>12</sup> Mifa úainna néemarífanoo miná áfu fidíkandanda inóo márífanoo mimmí náamma anoona néemarífanoo áfai éekara áridanoo.

<sup>13</sup> Miqí qímasee Yúdana qímamiséenoo Seeburunana quandáfí afaaqóoqa qinau.

Seeburuna, anée ooruku námmari áfainni márinaránoo.

Sípauqaindi nammáriara rufíasee aní mandaaqásee márífara.

Aní maqa máaqa óosu Sidoona máqa máaqa áti raqúru áminoo máríannoo.

<sup>14</sup> Miqí qímasee Seeburuna qímamiséenoo Yakooboofa quandá fínoo Isakaana afaaqóoqa qinau.

Isakaa anée afeeka doonkiara foorá máfinana nárana úqauqa ámuuaqa faiqaqéia.

**Yóoseefaafa narí ákaqaa fasáauqa áqoondikira úfa níminau.**

<sup>15</sup> Isakaafa idooára máqusa qáfoofanoo ámiqinoo márufanoo kummárama fufanóo ataufakaáqa firaa ummaara quqásee máranoo nímarinau. Mifa aináinira fáiqiara foorá aináiniannoo.

<sup>16</sup> Yakooboofa Isakaana qímamiséenoo quandáfinoo Dannaana afaaqóoqa qinau.

Dannaafa nari máqannaasa úriqararafa máriannoo.

Misa Isaraee máqannaa foorá márifaranoo. <sup>17</sup> Anée ukadiqara foorá aaná áfainni márinnanoo qóosa fannoo aatáta fínana áiku raqúraminnanoo maqásaa áqufinanoo faiqí minásaa márina afiqú áqusainanoo ánaaqiannaindari áqufuaní.

<sup>18</sup> Yakooboofa Dannaanara miqí qímaseenoo Ánutunara innaaru qínoo qinau.

Óo Yáawee qinée aní dadaaqíranara áfeesidaa.

<sup>19</sup> Miqí qímaseenoo Kadannana afaaqóoqa qinau.

Kada nipuráara fásiquauqa aní árifaranoo.

Miqífana anée quándaki náriqa nífaqee finnáranoo.

<sup>20</sup> Miqí qímaseenoo Yakooboofa Aseeranara qinau.

Aní maqa máaqaki nárana moómoo ámiqirafa kaí máriannoo.

Anée kínna ámi máriandee íra nárana kaí néemarinnaranoo.

<sup>21</sup> Napatari anée káasau áandaura fooqána máridana aneenná áidiranasaa sandána núa.

Anée ámiqira fáiqi moómoo máqeennaranoo.

<sup>22</sup> Yóoseefaafa anée irumu miqírafa máridana nammári áfainni kambíqafi aqama moómoo íreennaranoo. <sup>23</sup> Aní namuqáa nimudáanai qímasee nári durú feefannóo aní árirara áfaqeefaranoo. <sup>24</sup> Miqífanoo Yóoseefaana durú fánnoo sía paruparuqíannoo típu kaí qínóo máriannoo. Yakooboona Ánutufa aiqáma áfeeka faqáafa miná afeeka áminanoo miná ásauku fannóo afeekaikíannoo. Mi Anutúfa Isaraee máqannaasa rakísirafa misá afeeka kukeeqara maqusá máridanoo. <sup>25</sup> Aní ákoona Ánutufa aní dadaaqíannoo.

Aiqáma áfeeka faqáa Ánutufa aní ámiqi ámiqiani.

Innaarúnaindaraa áakunnoo aní ámiqi ámiqimma ámaqaannoo.

Maqákíqari ururáinna námmarifa aní ámiqi ámiqirana ámiani.

Aní burimakáu aandáu faqa faiqi ánaaqiuqa faqa ámiqi ámiqimma nímaqaani. <sup>26</sup> Moómoo táatúqeenauqa faqa sákummauqannoo faqa ani ámiqi ámiqimma ámaqaani.

Óoqeenaa áaqanasáaqaraa ámiqi ámiqirafa áni ámiqi ámiqiannoo.  
Náaruara márira áaqanasaaqaraa ámiqi ámiqirafa aní ámiqimma  
ámaqaani.

Óosana óosana áinaina qinee qúnna ámiqi ámiqirafa aní  
Yóoseefaanasaa máriannoo. Anée aneenná áfasausa kiqari  
úriqararafa márinnanasa mi ainaináusa anísaa máriannoo.

<sup>27</sup>Miqí qímasee Yóoseefaana qímamisée quandáfinoo Beensaminná  
qímaminau.

Beensaminna anée káasau fáiniara foorá márinaránnoo.  
Anée kanánaana faqa eendímarinana faqa aandáu arusée  
neennáranoo.

<sup>28</sup>Dóo miqímasee Yakooboofa narí faiqi námu indaarúqaana sáa  
óosana araséenoo aiqáma máfi nifaaqóoqa qímasanau. Miqímásóofaqa  
misa qísauku qára taikásee qíkunooqu qaara marasée óosana faiqi námu  
Isaraée máqannaa máriqau.

#### **Yakooboofa kuqufuafaqá ákundoo ufafa.**

<sup>29</sup>Yakooboofa nifaaqóoqa qímannimaqaseenoo maaqí qímasee narí  
faiqi námu qímaníminau. Qínée káqi kaaqóo kúqiqa qeeqá qikeekú  
qikaakú márianaki óonu ootúpaanaura. Ínnée sía maaqóo qíkundaqa.  
Óoqai Abaraqaammáfa níkundara maqá feefaurú máqoofa máridanoo.  
Qeeta máqannaa Eefaroonaa máqaki qíní qíkausea níkundoonaki qíní faqa  
qíkundaqa. <sup>30</sup>Kannaana máqa máaqaki Makapeera máqusa Mámareena  
máqusa súani áfu óosana qáanai máridanoo. Abaraqaammáfa  
Eefaroonafa unnái mi maqána feefaurúmaseenoo níkundana. <sup>31</sup>Miqóo  
misa Abaraqaammána faqa miná ánaaqa Saráqa námmmarina faqa  
níkundaqau. Minakíkai Isakeena faqa miná ánaaqa Reebeeka námmarina  
faqa níkundaqau. Qinee minakí ínni nínoona Reeaa námmarina  
ákundeeqa. <sup>32</sup>Mi maqána faqa minakínaa óoni áamara faqa Qeeta  
máqannaasa unnái feefauriqia. Qíní minakí qíkundaqa. <sup>33</sup>Yakooboofa  
narí faiqi námu qímannimi taikásee áiku raqándaammasee doo kúqino  
narí akeekú akaakú unnái finau.

#### **Yóoseefaafa narí áfasausamara asooára ufa qímannimu ufafa.**

**50** <sup>1</sup>Yakooboofa kuqu fufanóo Yóoseefaafa aundurá mandáikufanóo  
narí ákoona qirisaa rofeebáaqa mámbufanóo narí ákoona  
óori ámoqeenoo qíkí ráqanau. <sup>2</sup>Qíkí raqaséenoo Yóoseefaafa Isipa  
máqannaa óosana máreenoo tutáqausa qímannímufafa aniréeqa sía kái  
káqi mandáikianifeera marasínna óosana óosana akuámaqee máriqau.  
<sup>3</sup>Misa Isipa máqannaasa óosana maraséeqa qaara fasiqa níku nísauku  
taikásee 40 faasaanasáa marasínna Yakooboona qirí akuámaqau. Isipa  
máqannaa qaaramóo fásiqa faqa qísaukuqara taikásee 70 fáasaanasáa

Yakooboona ikí ráqaida soofaarí máriqau. <sup>4</sup>Soofaarírana taikásoofanóo Yóoseefaafa Fáraoona aaqá márusa úriqararawsa qímannimino qinau. Innee maa ufána mara máree múnú karaambáiqá Fáraoona qímamiaqa. <sup>5</sup>Qiní qíkoofa kúqirara ídanoo qíma afeekaikámmasee qiní qíma qíminoo qinau. Qinée kúquanana qiní qirí mara máree Kannaana máqa máaqaki óoni áamara deedaqammá qáafannanaki qíkundaa. Minára amanée qinée óorureeqa qeeqá qíkoona minakí ákundamaséeqa qúmunauree.

<sup>6</sup>Minára Fáraoofa irisée qímaminau. Doo óoruree aneenná qíma afeekáfkianandee ínana aneenná ákoona ákundamasee qúmua. <sup>7</sup>Yóoseefaafa narí ákoona ákunarara óorufufaqa Fáraoona aaqá úriqararawsa márusa faqa Fáraoona kóota írimarusa úriqararawsa faqa Isipa máqannaasa indaarúnniki ímaru fasiqáusa faqa Yóoseefaana faqa óoru fíqau. <sup>8</sup>Miná áiku ásauku faqa miná áfasausa mára faqa miná ákoona áiku ásauku akaqáusa faqa aiqámausa Yóoseefaana faqa óoru fíqau. Misá aandáu faqa faiqí ánaaqiuqa faqa káqi kaí Kooseena máqa máaqaki máriqau. <sup>9</sup>Akaqáusa qóosasa óoru fíqau. Akaqáusa qóosa rariséemarú karánaki óoru fíqau. Yóoseefaana fáqa faiqí tatúfufaqa óoru fíqau.

<sup>10</sup>Misa aiqámausa súani óosana qáanai Yóoradana námmani áfainni sakuma faqa ráisa adiuqá mara qáqimaru maqusánasaa óoruree misa firaaqóo kísaaqasaa soofaariqau. Yóoseefaafa narí ákoonara qísauku dínni taikásee dínni ani qaara marasée 7 fáasaana soofaarinau.

<sup>11</sup>Kannaana máqusanaasa miqóo márusa ikí ráqoona qáfamásee qiqau. Níndafaqa Isipa máqannaa firaaqóo fáqa rúmasaida ikí ráqaida. Miqí qímaseeqa misa mi maqusána áuqu Abeera Misaraima fée qímaríqau. Mi auqúna óosana Isipa máqannaa soofaaríra máqusa fée qiqau.

<sup>12</sup>Yakooboona faiqi námu nári níkoofa qímannimundee iqau.

<sup>13</sup>Misa nári níkoona qirí mara máree Kannaana máqa máaqai óoruree Makapeeraa máqa máaqaki Mámaree máqusa súani óosana qáannai márufaqa miqóo óoni áamaraki ákundaqau. Qeeta máqanaa fásiqa mina áuqu Eefaroona Abaraqaammáfa feefaurú máqoonaki quqáqau.

<sup>14</sup>Yóoseefaafa narí ákoona ákundamaséenoo narí fáqa fusá narí ákaqaafasauqa fáqa moosá fáqa kafáa anirandée Isipa máqusai fíqau.

**Yóoseefaafa narí akaqaa fasáauqa áqoondikira ufa níminau.**

<sup>15</sup>Yóoseefaana ákaqaa fasáauqa misá níkoofa kuqufufaqa Yóoseefanara rufíeeqa narí qímami narí qímami qiqau. Óoqai maasa Yóoseefaana mandáika mámaqaafánausa márida. Miná ákiiqara íannoofee. <sup>16</sup>Misa miqí qímaseeqa Yóoseefaa funnáí ufa quqáseeqa maaqí qimasee qímamiqau. <sup>17</sup>Óo Yóoseefaa maasá qíkoofa kúqiraridanoo aníara maaqí qímasee maasá qímaqiminau. Yóoseefaa aní ákaqaafasaa aní mandáika mámaqoonara qaunúmmasaa síamma íria. Misá aní mandáika

mámaqoonara dóo qinée mi ufána óosana íriqa. Maasá qíkoofa miqí qunára minára maasa aní qímamidaqa. Ani akoona Ánutuna aináinira fáiquqa maasa aní mandáikamma ámaqaafánna númoona minní qísaa. Miqí qufanóo Yóoseefaafa minára iriséenoo ikí ráqanau.

<sup>18</sup> Miná ákaqaa fasáauqa minára iriséeqa aniréeqa náriqa Yóoseefaana óorinni maqásaa kummárama fufaqá qiqau. Maasa aní aináinira fáiqu kákai mámbi márianaura.

<sup>19</sup> Yóoseefaafa iriséenoo qináu. Ínnee sía qiníara rufíaaqa. Sía qinée qeeqá qifaaqa Ánutuna ámaqa máqaanaura. <sup>20</sup> Kúqaa ínnee qiní mandáikamma qímaqaaneera tipúndaarufanoo Ánutufa miná mara quandásoofanoo ámiqináu. Moómoo maqee káqi máriasa márirana dadaaqíanifeera miqínáu. <sup>21</sup> Sía rufíaaqa. Qinée ínnei fáqa ínnei faiqi ánaasee faqa nárana nímida rakísi nímaqaanaura. Miqí qímasee Yóoseefaafa narí áinaina nifaaqa quqáaqeera qíma nímináu.

#### **Yóoseefaafa kúqu ufafa.**

<sup>22</sup> Miqóo Yóoseefaafa Isipa máqannai narí áinaina fáqa káqi márinau. <sup>23</sup> Mifá wan handeréeta faqa qísauku qára faqa 110 maraséenoo kúqináu. Yóoseefaafa miqóo máridanoo narí ámaaku Eefaraimmana faiqi fáqa qáfanau narí ánaiqi fáqa narí afaqnáusa faqa nín-dafanau. Yóoseefaafa Mannaaseena faiqi Makirana faiqi námu narí afaqnáusa marasée fírinau. <sup>24</sup> Kúqiraridanoo Yóoseefaafa maaqí qímasee narí áinaina qímannímináu. Qinée kúqirarammidaqa. Qinée kuqu fúànanoo Ánutufa ínnisaa rakísidanoo ínnei indaarúnnikinaqa ooqai Abaraqaammána fáqa Isakeena fáqa Yakooboona fáqa qíma afeekaíka mándee nimiqoo máqanasaa ínnei nín-diqamaree miqóo múnu quqáannoo. <sup>25</sup> Yóoseefaafa minára kaí kafáa qímannímináu. Ánutufa ínnei nífiqee fínaqa qiní qímudaani fáqa mara máreeqa miqóo múnu madikáma qísaaqa. Ínnee minára qíma afeekaí kífafa qinee íria. Misá irisée qíma afeekaikámmasoo-fanóo Yóoseefaafa kúqináu.

<sup>26</sup> Yóoseefaafa Isipa máqa máaqaki máridanoo wan handeréeta faqa qísauku qara faqa 110 áukuana maraséenoo kúqináu. Kuqufufaqá misa sía kaí káqi putaa íanifeera mi marasinná aku ámaqaseeqa bukísaki quqáqoofanoo márinau.